

ชุรอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชุรอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลาม
ประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

Shura in Islam : A Case Study of the Application of Shura for the Selection of
Mosques Islamic Committee in Bangkok

ไพศาล เต็งหิรัญ

Pisal Thengherun

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษิตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Doctor of Philosophy in Islamic Studies

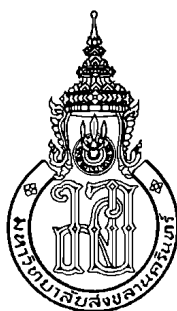
Prince of Songkla University

2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอ

ชुरอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชुरอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลาม
ประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

Shura in Islam : A Case Study of the Application of Shura for the Selection of
Mosques Islamic Committee in Bangkok

ไพศาล เต็งหิรัญ

Pisal Thengherun

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษิตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy in Islamic Studies

Prince of Songkla University

2563 ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยานิพนธ์ ซุรอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการซุรอเพื่อการคัดเลือก
 กรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร
 ผู้เขียน นายไพศาล เต็งหิรัญ
 สาขาวิชา อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข)

.....ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข)

.....กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาฟีอี อาดำ)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนา)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ พิเชฐฎ์ กาลามเกษตร)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
 สำหรับการศึกษิตตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....
 (ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้าวรุ่งสา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ

(นายไพศาล เต็งหิรัญ)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ

(นายไพศาล เต็งหิรัญ)

นักศึกษา

วิทยานิพนธ์ ซุรอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการซุรอเพื่อการคัดเลือก
 กรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร
 ผู้เขียน นายไพศาล เต็งหิรัญ
 สาขาวิชา อิสลามศึกษา
 ปีการศึกษา 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1)ศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติซุรอตามหลักการอิสลาม (2)ศึกษาแนวคิดและการใช้ซุรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร (3)เสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการซุรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร วิธีการวิจัยประกอบด้วย (1)การศึกษาเอกสารซึ่งได้แก่คัมภีร์อัลกุรอาน อัลอะดิษะฟีกีห์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องว่าด้วยความหมาย หลักการ และวิธีปฏิบัติซุรอในสมัยท่านนบีมุฮัมมัด トラバจนสมัยคุละฟาอูรรอชิดูน จนถึงอาณาจักรอิสลามสมัยต่างๆ กับการศึกษาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในประเทศไทย (2)การศึกษาภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม กับกรณีศึกษามัสยิดที่ใช้ซุรอ

จากการศึกษาพบว่า คำว่าซุรอมีความหมายหลากหลายที่นับว่าเด่นและเป็นหลักการอิสลาม หมายถึงการปรึกษาหารือกัน ระหว่างบุคคลด้วยความพินิจพิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบในเรื่องใดๆ ซุรอโดยหลักการอิสลามได้รับความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องค้ำจุนและสร้างความเจริญตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ ได้รับการชี้แนะในอัลกุรอานให้ผู้ศรัทธาใช้ในกิจการต่างๆ และเป็นที่ยึดปฏิบัติกันมาในทางประวัติศาสตร์โดยผู้ปกครอง ท่านนบี เคาเซฮาบะห์ และคุละฟาอูรรอชิดูน トラバจนผู้ปกครองในอาณาจักรอิสลามสมัยต่างๆ ในแ่งฟีกีห์ (นิติศาสตร์อิสลาม) ซุรอมีฐานะสูงสุดถึงระดับเป็นวายิบ (ข้อบังคับ) อย่างไรก็ตามซุรอทั้งในแง่หลักการและการปฏิบัติ ไม่มีข้อกำหนดหรือรูปแบบที่ตายตัว เพราะฉะนั้นหลักการซุรอจึงให้ความยืดหยุ่นในการนำมาประยุกต์ใช้ในวิถีชีวิตและสังคมของมุสลิม

ในประเทศไทยการได้มาซึ่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดรวมทั้งมัสยิดในกรุงเทพมหานครเป็นกิจการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามอย่างหนึ่งที่อยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.๒๕๔๐ และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่

ออกตามพระราชบัญญัติ ดังกล่าว ซึ่งมีนัยส่งเสริม แต่มิได้ระบุคำหรือกำหนดการใช้ชูรอ ตามระเบียบนี้กรรมการมัสยิดได้มาจากการเสนอชื่อและการลงคะแนนเสียงโดยสัปบุรุษของมัสยิดนั้นๆ ปัญหาที่พบจากการใช้วิธีดังกล่าวในหลายกรณีคือ การได้บุคคลที่ขาดคุณสมบัติเหมาะสมและการเกิดความแตกแยกในชุมชนมัสยิด แม้มีมัสยิดตามกรณีศึกษาในกรุงเทพมหานครพยายามนำหลักการชูรอไปใช้ แต่ก็ยังมีได้กระทำเป็นกิจลักษณะ ส่วนผู้นำศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดเห็นความสำคัญและให้ข้อเสนอวิธีประยุกต์ใช้ชูรอเพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการมัสยิด แต่เห็นว่าไม่ควรตราเรื่องนี้เป็นพระราชบัญญัติ

เพราะฉะนั้นผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชูรอโดยมีสาระสำคัญคือการสร้างความเข้าใจและความศรัทธาในหลักการชูรอจากชุมชนมัสยิด และกำหนดให้มีการจัดประชุมชูรอล่วงหน้าระหว่างผู้มีสิทธิ์คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสม พร้อมข้อตกลงประกอบ เป็นฉันทามติสำหรับนำไปเสนอในขั้นตอนการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอย่างเป็นทางการตามระเบียบที่มีอยู่

Thesis Title	Shura in Islam: A Case Study of the Application of Shura for the Selection of Mosques Islamic Committee in Bangkok
Author	Paisan Tenghiran
Field of Study	Islamic Studies
Academic Year	2019

ABSTRACT

The research is a qualitative study with the purposes of 1) to study the principles and the practical methods of Shura according to Islamic principles, 2) to study the concepts and application of Shura to the selection of the Islamic Committee of the Mosques in Bangkok, 3) to propose a Shura model in resolving the problem of selecting the Islamic Committee of the Mosques in Bangkok. The research methodology consists of 1) the documentary study including Al-Qur'an, Al-Hadith, Fiqh, as well as related documents on the meanings, principles and practices of Shura from the times of Prophet Muhammad to Al-Khulafa' Urrashidun (**Rightly Guided Caliphs**) and consecutive Islamic Kingdoms, as well as the selection of the Islamic committee of the mosque in Thailand, 2) field study with in-depth interview and focus group discussion of Islamic leaders and experts together with case exploration of Mosques applying Shura to the selection of their mosque committees.

It is found from the study that Shura is an Arabic word which conveys a large variety of meanings and usages. In terms of Islamic principle, Shura essentially denotes consultation with deliberation of persons for decision making in matters. Shura is highly valued. It is a natural device for survival and growth of human society. Believers are encouraged by Al-Qur'an to employ Shura in their mutual affairs. The guidance had been put into exemplary practice in the past by historic rulers, Prophet Muhammad, the Disciples, Al-Khulafa Ar Rashidun and rulers in Islamic Kingdoms. In terms of Fiqh (Islamic Jurisprudence), Shura is to highest

degree categorized as Wajib ,a prescriptive. Notably ,Shura,both in principle and in practice, entails no fixed specifications or formats.Thus provides flexibility for its application in diverse Muslim lives and communities.

In Thailand acquiring Islamic Committee of the Mosque elsewhere, including Bangkok,is a personal affair of Muslim community under Islamic Organization Administration Act B.E.2540 and its related Regulations of the Islamic Committee of Thailand. Shura is recommended by implication in the Regulations which requires election of the Islamic Committee of the Mosque by means of nomination and voting.The formal practice had for many cases resulted in the designation of unqualified persons and dissensions in mosque communities. From the case study, application of Shura to the affair by the targeted mosques is an informal attempt with no specification whereas. the Islamic experts all find Shura essential to the matter worthy of additional measurement for the designation.They proposed some guidelines for its application,however with the recommendation that Shura be not enacted as an Act .

Therefore ,the research proposes a model of Shura application to the existing formal procedure . It is a set of practical guidelines main of which are the enhancement of understanding and faith in Shura principle in the mosque community and setting up therein a pre-election Shura conference among eligible members of the mosque. Thus is to by consensus gain a right person or persons with supportive agreements to be nominated in its following formal election according to the Regulations of the Islamic Committee of Thailand.

موضوع الرسالة : الشورى في الاسلام دراسة تطبيق الشورى في اختيار أعضاء المجلس الإداري للمسجد في بانكوك
 اسم الباحث : بايسال تينج هيران
 البرنامج الرئيسي : الدراسات الاسلامية
 العام الجامعي : 1440 هـ

مستخلص البحث

تناول هذا البحث دراسة نوعية تهدف إلى: (1) دراسة نظرية وكيفية تنفيذ مبدأ الشورى وفق الشريعة الإسلامية (2) دراسة طريقة التفكير وتنفيذ مبدأ الشورى في إختيار أعضاء المجلس الإداري للمسجد في بانكوك (3) تقديم نماذج لتطبيق مبدأ الشورى لحل المشاكل في إختيار أعضاء المجلس الإداري للمسجد في بانكوك . وتتكون طريقة البحث من (1) دراسة وثائقية من مبدأ الشورى من القرآن الكريم والسنة النبوية الشريفة وكتب الفقه والوثائق المتعلقة بعملية الشورى في عصر النبي محمد صلى الله عليه وسلم وعصر الخلفاء الراشدين حتى عصور الدول الاسلامية المختلفة وطريقة إختيار أعضاء المجلس الإداري للمسجد في تايلاند (2) دراسة ميدانية بأجراء المقابلات الشخصية المكثفة ومراجعة تقارير الإجتماعات لزعماء المسلمين وعلمائهم حول دراسة دور المساجد في عملية الشورى

وبهذه الدراسة نجد كلمة الشورى لها معان متعددة أبرزها وأصلها للإسلام بمعنى الأعلام والتشاور والشورى في الشريعة الإسلامية له أهمية في الدعم وبناء الرقي والتقدم لطبيعة المجتمع المسلم وفقاً للتوجيهات في القرآن إلى أهل الإيمان لإستعماله في الشؤون المختلفة والأعمال المتعددة بمجرى التاريخ لزعماء الإسلام من النبي محمد صلى الله عليه وسلم والصحابة والخلفاء الراشدين حتى عصور الدول الاسلامية المختلفة وأما في الناحية الفقهية أن الشورى له مكانة عالية تبلغ إلى درجة الوجوب ، وعلى أية حال أن الشورى في الأصل والتطبيق ليست له شروط محدودة وصور معينة ، لهذا يصير مبدأ الشورى مروناً في تطبيقه لنظام الحياة والمجتمع المسلم .

إن الإحراز على أعضاء المجلس الإداري للمساجد في تايلاند بالإضافة إلى المساجد في بانكوك من مسؤوليات إدارة المؤسسات الإسلامية بتايلاند تنفيذاً لقانون إدارة المؤسسات الإسلامية عام 2540 ولأئحة اللجنة المركزية للشؤون الإسلامية بتايلاند والتي أصدرت اقتضاء في التشجيع على عملية الشورى بدون نص أو تحديد استعمال عملية الشورى ، وعلى هذه اللائحة أن نيل أعضاء المجلس الإداري للمسجد يكون عن طريقة تقديم أسماء المرشحين ثم إجراء التصويت من قبل المنتسبين لذلك المسجد ، وأن المشكلات التي طرأت بإختيار أعضاء المجلس الإداري للمسجد بهذه الطريقة هي تولي الشخصيات غير اللائقة بالمناصب وظهور النزاعات للجماعات المنتسبة للمسجد وكشفت الدراسة أن هناك محاولة بعض المساجد في بانكوك في تنفيذ مبدأ الشورى في ترشيح الأعضاء ولكن لم تكن بصورة جدية ، وأن جميع زعماء الدين وعلمائه رأوا الأهمية في تطبيق عملية الشورى وتقديم التوصية في تطبيقه لنيل أعضاء المجلس الإداري للمسجد ولكنهم يرون أنه ليس من الملائمة في تنصيب هذا الأمر في قانون إدارة المؤسسات الإسلامية بتايلاند

لذا قدم الباحث نماذج في تطبيق مبدأ الشورى إعتباراً أساسياً في بناء التفاهم والقبول على مبدأ الشورى في تجمعات المسجد وتحديد موعد عقد اجتماع المشاورة بين المستحقين في إختيار أعضاء المجلس الإداري

للمسجد حتى يتمكن من الحصول على الشخصيات اللائقة بصورة الإجماع لمقدمي المرشحين في مراحل إختيار أعضاء المجلس الإداري للمسجد بصفة رسمية وفقا لللائحة الموجودة .

กิตติกรรมประกาศ

การสรรเสริญทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์แห่งอัลลอฮ์ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล การประสพพรและความสันติจงประสบแด่ท่านเราะสูลผู้ที่เจริญด้วยคุณธรรมจริยธรรมอันสูงส่ง และเป็นแบบอย่างแก่นุซุซชาติจนถึงวันกิยามะห์

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการอนุমติและความเมตตาแห่งอัลลอฮ์และด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากบรรดาคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆท่าน

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ได้เสียสละเวลาในการอ่าน ตรวจสอบและให้คำแนะนำอย่างดียิ่งแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นิละาะ แวอุเซ็ง ที่ให้เกียรติเป็นประธานสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนา รองศาสตราจารย์พิเชษฐ กาลามเกษตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซาฟีอี อาดำ ที่ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คณะวิทยาการอิสลาม และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้ทำวิจัยเรื่องนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ นางซารีพะห์ เต็งหิรัญ ภรรยาที่คอยดูแลผู้วิจัย รวมถึงบิดามารดาตลอดจนสมาชิกในครอบครัวที่ให้อกำลังใจแก่ผู้วิจัยอย่างดียิ่งมาตลอด

สุดท้าย ผู้วิจัยขอน้อมถวายนวมลการสรรเสริญแด่อัลลอฮ์ ผู้ทรงประทานสุขภาพทางกาย และสุขภาพทางจิตที่ดีให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอพระองค์ทรงตอบแทนคุณงามความดีแด่อาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการสอบ และผู้ที่มีส่วนร่วมนำผู้วิจัยไปสู่ความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทุกท่านด้วยเทอญ อามีน

ไพศาล เต็งหิรัญ

สารบัญ

	หน้า
หน้าอำนวยการ (2)	(2)
หนังสือรับรอง (4)	(4)
บทคัดย่อ..... (5)	(5)
ABSTRACT (7)	(7)
مستخلص البحث (9)	(9)
กิตติกรรมประกาศ (11)	(11)
สารบัญ (12)	(12)
สารบัญตารางและภาพประกอบ (13)	(13)
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ + ไทย (14)	(14)
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ + อังกฤษ (16)	(16)
รายการผลงานตีพิมพ์เผยแพร่และการประชุมวิชาการ (18)	(18)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้พิมพ์รายงาน (19)	(19)
เนื้อหา 1	1
- บทนำ 1	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย 8	8
- อัลกุรอาน อัลฮะดีษและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 8	8
- วิธีดำเนินการวิจัย 26	26
- ผลการวิเคราะห์ผล 36	36
- วิเคราะห์หลักการชุรอและวิธีปฏิบัติชุรอตามหลักการอิสลาม 36	36
- วิเคราะห์แนวคิดและการใช้ชุรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขต กรุงเทพมหานคร 84	84
- นำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชุรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการ อิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร..... 93	93
- สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ 101	101
บรรณานุกรม 105	105
ภาคผนวก 113	113
- ภาคผนวก ก บทความตีพิมพ์และประชุมวิชาการ 114	114
- ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ 173	173
- ภาคผนวก ค รูปภาพกรณีศึกษาและการสนทนากลุ่ม 183	183
- ภาคผนวก ง พระราชบัญญัติและระเบียบกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย 214	214
ประวัติผู้เขียน..... 252	252

สารบัญตารางและภาพประกอบ

ตารางและภาพประกอบ		หน้า
ตารางที่ 1	การจำแนกผู้เข้าร่วมการวิจัยตามวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	28
ตารางที่ 2	รูปแบบกระบวนการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	100
ภาพประกอบที่ 1	ความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ 3 ส่วน	5
ภาพประกอบที่ 2	ขั้นตอนการวิจัย	35
ภาพประกอบที่ 3	ขั้นตอนการชูรอเพื่อคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด	99

ตารางเปรียบเทียบพยัญชนะอาหรับ-ไทย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา ฉบับปรับปรุง 2558

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ء , آ	อะลีฟ/ ฮัมซะฮฺ	อ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ์ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
ب	บ่า	บ
ت	ต่า	ต
ن	ซ่าน	ซ
ج	ญีม	ญ (จัญ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮ่า	ฮ
خ	ค่อ	ค
د	ดาล	ด
ذ	ซาล	ซ
ر	ร่อ	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มุซา อีซา ยาซีน เป็นต้น
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอ	ฏ
ظ	ศอ	ศ
ع	อัยน	อ
غ	ฮัยน	ฮ
ف	ฟ่า	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ن	นูน	น
هـ	ฮ่า	ฮ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ์ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาว	ว
ي	ยาอ์	ย
الفتحة	อัลฟัตฮะฮฺ อ่านสระข้างบน	~ (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มีรวาน อาดัม ฯ) ะ, -ะะ อี ในกรณีมีตัวสะกด) ละสระในบาง กรณี เช่น อะลี บะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮฺ อ่านสระข้างล่าง	◌ِ
الضمة	อัฎฎุมมะฮฺ อ่านสระข้างหน้า	◌ُ
الفتحة الممدودة	อัลฟัตฮะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	า (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	◌ِ
الضمة الممدودة	อัฎฎุมมะฮฺ อัลมัมดูดะฮฺ	◌ُ
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม อัซซัมซียะฮฺ	อั-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น อัตดีน อัฎฎูญ์ ฯ
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรียะฮฺ ยะฮฺ	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกุรอาน อัลลอฮฺ อัลอิสลาม ฯ
ة	ต่าอ์มัรบูฎะฮฺ	ฮ์ เป็นเสียงเดียวกับ ฮฺ กรณีอ่านหยุดเป็นเสียง ฮ์ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาอ์ มุค็อฟพะพะฮฺ	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟิ
يِّ	ยาอ์ นิสบะฮฺ หรือ ยาอ์ มุซัดดะฮฺ	สะกดยาอ์สองตัว เช่น ยะยะ อัชชาฟิอียะฮฺ

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-อังกฤษ
ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ب	บ่า	b
ء	ฮัมซะฮฺ	'a, 'i, 'u
ت	ต่า	t
ث	ซ่า	th
ج	ญีม	j
ح	हाँ	h
خ	คอ	kh
د	ดัล	d
ذ	ซาล	dh
ر	ร่า	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ชีน	sh
ص	ศอด	s
ض	ฎอด	d
ط	ฏอ	t
ظ	ซอ	z
ع	อัยน	'a, 'i, 'u
غ	ฆอยน	gh
ف	ฟ่า	f
ق	กอฟ	q

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ك	กาฟ	k
ل	ลาม	l
م	มีม	m
ن	นูน	n
ه	ฮ่าฮ์	h
و	วาฟ	w
ي	ยาฮ์	y
ة، ة	ตาฮ์	h,t
(الفتحة)	ـَ , ـِ , ـِ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	ـَ	□
(الكسرة)	ـِ	i
(الكسرة الممدودة)	ـِ	□
(الضمة)	ـُ	u
(الضمة الممدودة)	ـُ	□
ال-شمسية		al- (al-Tirmidhiy)
ال-قمرية		al- (al-'Islamiyah)
الكسرة المشددة		iyy
الضمة المشددة		uww

รายการผลงานตีพิมพ์เผยแพร่และการประชุมวิชาการ

1. ไพศาล เต็งหิรัญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข 2563 “ความหมายและความสำคัญของชูรอในอิสลาม”วารสาร UMT-POLY Journal มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563
2. ไพศาล เต็งหิรัญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข 2563 “บทบาทชูรอในประวัติศาสตร์อิสลาม” วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 มกราคม-มิถุนายน 2563
3. ไพศาล เต็งหิรัญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข 2563 “ชูรอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชูรอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร”การประชุมวิชาการระดับชาติ ประจำปี 2561 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ วันที่ 1 มิถุนายน 2561 ณ โรงแรมเอส.ดี.เออนิว กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น
The Eastern University of Management and Technology
วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เลขที่ UMT-POLY Journal 1-49/2563

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ตอบรับบทความวิจัย

เรียน ไพศาล เต็งหิรัญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข

โดยหนังสือฉบับนี้ขอเรียนว่าบทความวิจัยเรื่อง ความหมายและความสำคัญของชุรอในอิสลาม
(The Meaning and Significance of Shura in Islam)

ผู้แต่งชื่อ ไพศาล เต็งหิรัญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข ได้ผ่านระบบตรวจสอบ
การลอกเลียนวรรณกรรมทางวิชาการ โดย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผลการตรวจสอบระบุ Status
"Completed" และ Similarity Index "0.71 %" และผ่านการปรับแก้ไขและได้รับการพิจารณาจาก
ผู้เชี่ยวชาญแล้วขณะนี้อยู่ในขั้นตอนตีพิมพ์ UMT-POLY Journal ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 ม.ค.-มิ.ย. 2563

ขอแสดงความนับถือ

เสกิมพล

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกิมพล มีชัย)

บรรณาธิการ

วารสาร UMT-POLY Journal ISSN: 2673-0618

749/1 ถนนชยางกูร ต.โนนเมือง
อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 34000

749/1 Chayangkul Rd., Muang dist.
Ubonratchathani 34000

Tel : 0 4528 3770-2
Fax : 0 4528 3773

www.umf.ac.th

วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
(JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE FOR LOCAL RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY)
๘๐ ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ๕๙๐๐๐

ที่ สท.บ.บ/๐๒๐๑

๒๐๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

เรื่อง คอบรับการตีพิมพ์เผยแพร่บทความในวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เขียน คุณไพศาล เติงพิริย และคุณอับดุลเลาะห์ หนุ่มสุซ

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “บทบาทครูในประวัติศาสตร์อิสลาม” เพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่
บทความในวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ซึ่งกองบรรณาธิการ
ได้ทำตามกระบวนการพิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ (Peer Review) ให้
พิจารณาตรวจสอบอย่างเข้มข้นและเคร่งครัดเพื่อให้ได้บทความที่ดีมีคุณภาพ

ในการนี้กองบรรณาธิการขอเรียนแจ้งให้ท่านทราบว่า บทความที่ท่านส่งมา ได้ผ่านการพิจารณา
จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเคร่งครัดเรียบร้อยแล้ว และเห็นสมควรให้ลงตีพิมพ์เผยแพร่บทความในวารสาร
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนเมษายน -
มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ (TCI ฐาน ๒) ได้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

ดร. วิภาดา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิภาดา ราศรี)

บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

หนังสือรับรองการเข้าร่วมนำเสนอ
บทความงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และนำบทความลงในรายงานการประชุมวิชาการ

ในการประชุมวิชาการสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์
หัวข้อ “ศาสนากับการส่งเสริมความเป็นธรรมทางสุขภาพ”
วันที่ ๑-๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ ณ โรงแรม เอส. ดี. อเวนิว กรุงเทพมหานคร

ขอรับรองว่า

ชื่อ-สกุล นายไพศาล เต็งหิรัญ
สังกัด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ได้นำเสนอผลงานเรื่อง ชูรอในอิสลาม กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชูรอในการ
คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขต
กรุงเทพมหานคร

ด้วยวาจา (Oral Presentation) ด้วยตนเอง วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑
ณ โรงแรม เอส. ดี. อเวนิว กรุงเทพมหานคร โดยที่ผลงานดังกล่าวนี้ ได้ผ่านการ
พิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) เรียบร้อยแล้ว และคณะกรรมการ
จัดการประชุมฯ จะได้นำบทความฉบับเต็ม (Full Paper) ลงตีพิมพ์ในรายงานการ
ประชุมวิชาการ (Proceedings) ต่อไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.ลือชัย ศรีเงินยวง)
คณบดีคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ประธานคณะกรรมการจัดการประชุมวิชาการฯ

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ชुरอ (شُورَى) เป็นคำภาษาอาหรับ อิบน์ มัณซุร ได้อธิบายว่า คำว่าชुरอมาจากรากศัพท์ อะชาเราะ (أَشْرَأ) และ เซาเราะ (سُور) แปลว่า การแสดงท่าทางด้วยมือ ตา คิ้ว รากศัพท์นี้เมื่อผันด้วยตราช่าง (وزن) มัฟอูละฮ์ (مَفْعُولٌ) ให้เป็นอาการนาม (مُضَر) ก็จะได้คำว่า มะชูเราะฮ์ (مَشُورَةٌ) ซึ่งแปลว่า การปรึกษาหารือ (Ibn Manzur, 1999 : 7/ 235)

ส่วนหลุยซ์ มะรุฟ อธิบายคำว่าชुरอ มาจากรากศัพท์ เซาเราะ (سُور) และอะชาเราะ (أَشْرَأ) แปลว่า การแสดงท่าทาง หรือบอกให้รู้ รากศัพท์ดังกล่าวนี้ที่ใช้ในกลุ่มความหมายใกล้เคียงกันได้แก่ ซาเราะ (سَارَأ) แปลว่า ขอคำปรึกษาหารือ ตะซาเราะ (تَسَارَأ) อิซตะเราะเราะ (إِذْتَارَأ) แปลว่า ปรึกษาหารือระหว่างกัน อิสตะซาเราะ (إِسْتَارَأ) แปลว่า ขอคำปรึกษา ชुरอเป็นคำนามที่ใช้ในความหมายว่า อัดตะซาวรุ (أُدْتَارَأ) แปลว่าการปรึกษาหารือ (Louis Ma'Luf , 1992: 407)

ตามคัมภีร์อัลกุรอานและอัลอะดิษะฮ์คำว่าชुरอได้มีใช้ในลักษณะต่าง ๆ กัน ดังตัวอย่างเหล่านี้

ตะซาวรุ¹ (تَسَارَأ) ในสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 233

หมายถึงการปรึกษาหารือ ซึ่งมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตแม้กระทั่งชีวิตในครอบครัว จำเป็นต้องปรึกษาหารือระหว่างสามีภรรยาในการดูแลบุตร

ซาวีร (سَارَأ) ในสุเราะฮ์ อาละอิมรอน อายะฮ์ที่ 159

เป็นคำกริยาที่บ่งบอกถึงคำสั่งใช้ให้ปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าการชुरอเป็นบทบัญญัติตามศาสนบัญญัติที่มีเป้าหมายเพื่อจะสร้างความเป็นปึกแผ่นและความสามัคคี อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานตามมติของที่ประชุม ที่สำคัญเป็นการทำงานตามแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด

ชुरอ (شُورَى) ในสุเราะฮ์อัลชูรอ อายะฮ์ที่ 38

เป็นคำมัสดาร์ (مُضَر) กล่าวถึง ความศรัทธาของมุสลิมที่ดี เพราะมุสลิมที่ศรัทธานั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการชुरอ และเป็นการชี้ให้เห็นว่าชुरอนั้น มีมาก่อนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จะอพยพไปสู่นครมะดีนะฮ์ และที่สำคัญอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงตั้งชื่อ สุเราะฮ์ว่า อัลชูรอ (الشُّورَى) เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการชुरอ

อัชริกฮุ (أَشْرَأ) ในสุเราะฮ์ฎอฮา อายะฮ์ที่ 32

¹ อาการนาม สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ไม่เกี่ยวข้องถึงเวลา

แปลว่าให้ความร่วมมือ หมายถึงการให้คำปรึกษา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารืออันเนื่องมาจากท่านนบีมุซา عليه السلام ได้ขอพรจากอัลลอฮ์ให้หนีฮารูน عليه السلام ซึ่งเป็นน้องชายของท่านให้ร่วมเป็นที่ปรึกษาในกิจการงานต่างๆ

อัฟตุนี (أَفْتُونِي) ในสุเราะฮ์อัลนัมลฺ อายะฮ์ที่ 32

ข้อชี้ขาดที่ประกอบด้วยการศึกษาหารือ หมายถึงการขอคำปรึกษาหารือ ซึ่งพระราชินีบัลกีส² ผู้ปกครองเมืองสะบะอ์³ ได้ทรงขอคำปรึกษาหารือจากข้าราชการของพระนางก่อนการตัดสินชี้ขาดในกิจการต่างๆ

ส่วนตามฮะดีษ ปรากฎคำว่ มะซุเราะฮ์ (مَسْؤُورَةٌ) ในมุสนัดอิหม่ามอะหมัด (Ahmad, 2001 : 4/928) กล่าวถึงท่านเราะสูลได้ดำเนินการชูรอก่อนทำสงครามบัตร์และอุซูดว่าจะตั้งรับในเมือง หรือออกไปตั้งรับนอกเมือง

จากข้อพิจารณาความหมายและความสำคัญของชูรอจากแหล่งที่มาต่างๆข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ชูรอมีสาระและความสำคัญหลายลักษณะ โดยลักษณะพื้นฐานชูรอเป็นการสื่อสารระหว่างกันของมนุษย์ ซึ่งเป็นได้ทั้งการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสาร 2 ทาง คือ ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร แต่ละฝ่ายเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารระหว่างกัน ชูรอเช่นนี้ เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงสร้างให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

ยิ่งกว่านั้นอัลกุรอานได้ระบุเรื่องชูรอในเชิงบรรทัดฐานการดำรงชีวิตของมุสลิมผู้ศรัทธานั้นคือให้ผู้ศรัทธามีการศึกษาหารือกันในกิจการต่างๆ ซึ่งนักปราชญ์ได้ให้น้ำหนักในแง่นี้ไว้สูงสุดถึงขั้นเป็นวาฮิบ⁴ ในกรณีที่เกิดการเป็นการบริหารหรือปกครอง

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าชูรอ เป็นหัวใจของสังคมมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารระหว่างกัน อีกทั้งการชูรอยังเป็นเครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการอยู่รอดและการพัฒนามนุษย์ที่จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้และการสืบทอดความรู้ระหว่างกัน ในเชิงบัญญัติศาสนา ชูรอได้รับความสำคัญเนื่องจากอัลลอฮ์ ﷻ ทรงชี้แนะให้มนุษย์มีการปรึกษาหารือกันในกิจการต่างๆ ส่วนในเรื่องกิจการสาธารณะซึ่งต้องอาศัยผู้นำ หรือคณะบุคคลที่มาทำการบริหารหรือปกครองนั้น อัลกุรอานได้ยกอุทาหรณ์การใช้หลักการชูรอในสมัยพระราชินีบัลกีสซึ่งปกครองเมืองสะบะอ์ กรณีศาสดามูซา ที่ถึงกับขอพรจากอัลลอฮ์ ﷻ ให้ศาสดาฮารูน عليه السلام เป็นที่ปรึกษา ความสำคัญของชูรอในเชิงการปกครองนั้นได้รับการปฏิบัติสืบต่อและเป็นแบบอย่างที่สำคัญ

² บัลกีส บุตรีของ ซัรฮะบิล เป็นราชินีปกครองเมืองสะบะอ์

³ เมืองสะบะอ์ คือราชอาณาจักที่ยิ่งใหญ่ในอดีต ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของคาบสมุทรอาหรับ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสตกักราช แม้อิทธิพลถึงเมืองเอธิโอเปีย มีชื่อเสียงทางด้านอารยธรรมโบราณ สถาปัตยกรรม รู้จักกันในนามราชินีบัลกีส

⁴ วาฮิบเป็นรากศัพท์ทางวิชาการด้านนิติศาสตร์อิสลาม หมายถึงบทบัญญัติที่ทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติ หากผู้ใดปฏิบัติจะได้รับผลบุญจากอัลลอฮ์ แต่หากละเว้นจะถูกลงโทษ

โดยนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังเช่นที่ท่านได้ขอคำปรึกษาหารือจากบรรดาเศาะฮาบะฮ์ ﷺ ในกิจการต่างๆ เช่น ก่อนการทำสงครามบัตร์และอุฮุด หรือการทำสนธิสัญญาฮุฎัยบียะฮ์ แบบฉบับของท่านนั้น บรรดาเศาะฮาบะฮ์⁵ ได้เจริญรอยตาม ดังกรณีการสรรหาผู้นำเพื่อดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์⁶ ต่อมาในยุคหลังจากเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่ก็ได้มีการนำหลักการชูรอมาใช้และกระทั่งสืบเนื่องกันมาจวบจนปัจจุบันในประเทศมุสลิมต่างๆ

สำหรับมุสลิมในประเทศไทยนั้น มุสลิมในฐานะผู้ศรัทธาย่อมอยู่ภายใต้ข้อผูกพันเช่นเดียวกับผู้ศรัทธาในทุกแห่งหนกับหลักการชูรอและหลักการอื่นของศาสนาอิสลามที่ครอบคลุมมุสลิมทั่วโลกในทุกยุคทุกสมัย เพราะฉะนั้นหลักการชูรอจึงได้รับการเอ่ยถึง ยกย่อง และส่งเสริมสนับสนุนให้นำมาปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม หลักการชูรอในสังคมมุสลิมประเทศไทยยังเป็นเรื่องที่ใช้กันในการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปตามปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน ส่วนในเรื่องการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการปกครองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการอิสลามประจำมัสยิด ยังขาดการใช้หลักการชูรอ แม้มีมัสยิดบางแห่งได้นำหลักการชูรอมาใช้ แต่ไม่ได้รับการเกื้อหนุนจากกฎระเบียบหรือปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ เช่น การให้การศึกษาริวายัต และการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้ทรงความรู้ทางศาสนา

การบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม (พ.ร.บ) พ.ศ. ๒๕๔๐ และโดยอาศัยพระราชบัญญัตินี้ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้ออกระเบียบการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แต่ทั้งพระราชบัญญัติและระเบียบที่กล่าวมานี้ ก็มีได้ระบุให้นำหลักการชูรอมาใช้แต่อย่างใด

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าหลักการชูรอของอิสลามกับสภาพความเป็นจริงของสังคมมุสลิมยังมีช่องว่างอย่างมาก จากข้อพิจารณาที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงเห็นควรทำการศึกษาเชิงลึก ถึงหลักการชูรอและแนวทางการนำหลักการชูรอมาใช้ โดยเลือกศึกษากรณีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมัสยิดเป็นสถาบันที่มาจากหลักคำสอนศาสนาอิสลามโดยตรง เป็นทั้งต้นเหตุและปลายเหตุของความเจริญ และปัญหาในการพัฒนาสังคมมุสลิม อีกทั้งกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของความเจริญของประเทศที่ประกอบด้วยมัสยิด ที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล 183 มัสยิด (ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร ข้อมูล ณ วันที่ 8 ธันวาคม 2558) คิดเป็น 4.7% ของมัสยิดทั่วประเทศไทย และเนื่องจากการเป็นที่รวมของการบริหารกิจการ

⁵ ท่านอิหม่ามบุคอรี (เสียชีวิตในปี ฮ.ศ.256) ลูกศิษย์ของท่านอาลี อิบน์ลมาดีนี กล่าวว่า เศาะฮาบะฮ์คือ ผู้ที่เป็นสหายของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ หรือเคยพบเห็นท่านและเป็นมุสลิมก็ถือว่าเขาเป็นเศาะฮาบะฮ์(ศอเหียะห์ อัลบุคอรี ก็ตาบ พะฎออัล อัทหะบิลนบี หน้า 897)

⁶ คำที่ใช้เรียกประมุขของอาณาจักรอิสลามต่างๆ เริ่มตั้งแต่ หลังจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เสียชีวิตจนถึงปลายอาณาจักรอูษมานียะห์

ศาสนาอิสลามของประเทศ และผู้ทรงความรู้ทางด้านอิสลาม การเปลี่ยนแปลงกรณีมีสียัด กรุงเทพมหานครในด้านการนำหลักการชุรอมาใช้ นั้น จึงสามารถเป็นต้นแบบที่มีผลกระทบสูงต่อการบริหารกิจการศาสนาอิสลามและชุมชนมุสลิมทั่วประเทศ สมควรที่จะทำการศึกษาวิจัยภายใต้หัวข้อดังกล่าว อินชาอัลลอฮ์

คำถามการวิจัย

1. หลักการและวิธีปฏิบัติชุรอตามหลักการอิสลามเป็นอย่างไร
2. มีแนวคิดและวิธีการอย่างไร ในการนำหลักชุรอมาใช้ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร
3. รูปแบบของชุรอที่เหมาะสมใช้ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานครควรเป็นอย่างไร

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบถึงหลักการ และวิธีปฏิบัติชุรอตามหลักการอิสลาม
2. ได้ทราบถึงแนวคิดและการใช้ชุรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ได้ข้อเสนอแนะรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชุรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเรื่องชุรอในอิสลามที่ปรากฏในอัลกุรอาน อัลฮะดีษ ทัศนะทางนิติศาสตร์อิสลาม และประวัติศาสตร์อิสลามในสมัยราชวงศ์ต่างๆ

ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย เป็นการศึกษาเฉพาะเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านประชากร เป็นการศึกษาบุคคลที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในองค์การบริหารกิจการศาสนาอิสลามที่ตั้งสำนักงานอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งประกอบด้วย สำนักจุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามกรุงเทพมหานคร กรรมการอิสลามประจำมัสยิด และบุคคลที่ดำรงตำแหน่งเหล่านั้นเห็นว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศาสนาอิสลามและหรือกฎหมาย

ขอบเขตด้านเวลา เป็นการศึกษาในเวลาปัจจุบัน

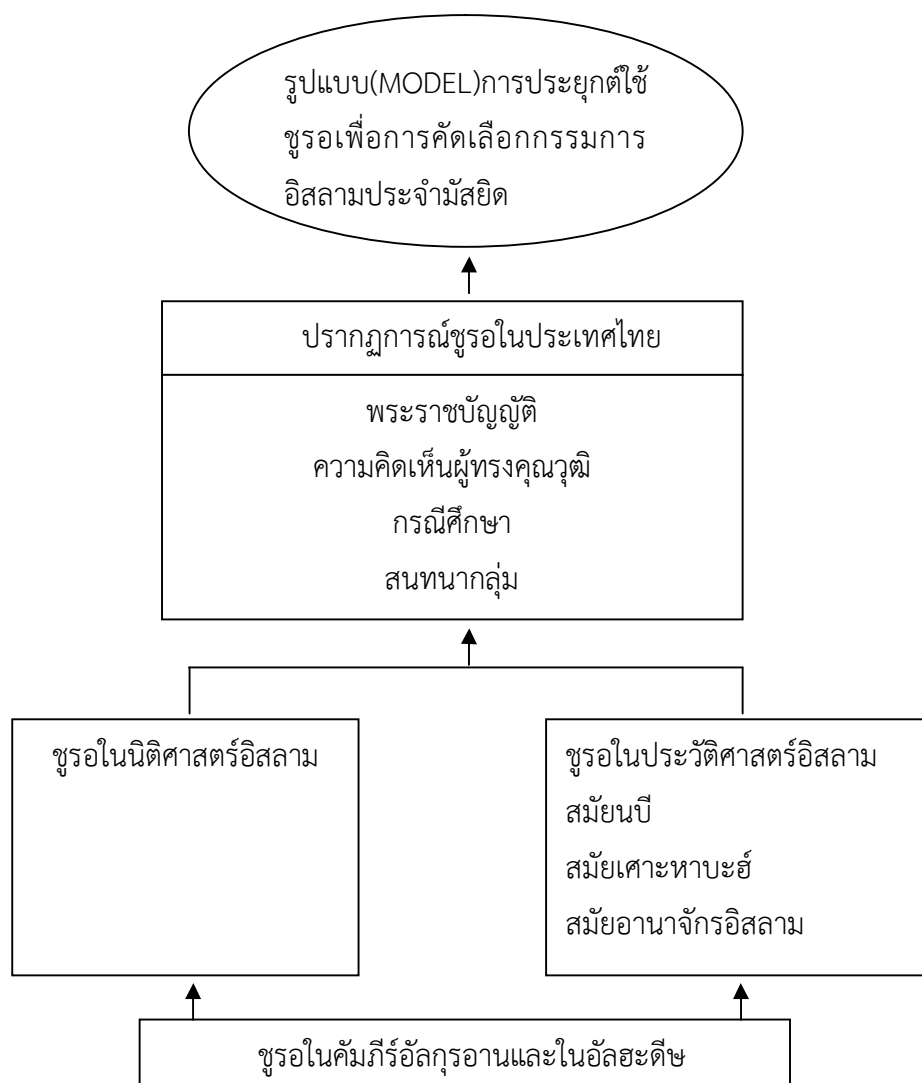
กรอบแนวคิด

การวิจัยประกอบด้วยองค์ความรู้ 3 ส่วน (ดู ภาพประกอบที่ 1) ดังนี้

1. หลักการชুরอที่ได้จากการวิจัยเอกสารซึ่งประกอบด้วย อัลกุรอาน อัลฮะดีษ และวรรณกรรมทางศาสนาอิสลาม

2. ความคิดเห็นที่ได้จากผู้เข้าร่วมการวิจัย 1. การสัมภาษณ์เชิงลึก 2. กรณีศึกษา การประชุมกลุ่ม (Focus Group)

3. รูปแบบการประยุกต์ใช้ชुरอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

ภาพประกอบที่ 1 ความเชื่อมโยงองค์ความรู้ 3 ส่วน

แผนภูมิกรอบความคิดข้างบนนี้ประกอบด้วย องค์ความรู้ 3 ส่วนซึ่งมีความสัมพันธ์กันโดยความรู้ส่วนที่ 1 ที่อยู่ในกรอบล่าง (หมายเลข 1-4) เป็นฐานความคิดที่ให้ขอบเขตประเด็นพิจารณาด้านความรู้ในส่วนที่ 2 ซึ่งอยู่ในกรอบหมายเลข 5 คือปรากฏการณ์ทางศาสนาอิสลามที่เกี่ยวข้องกับชুরอในประเทศไทยซึ่งประกอบด้วยทัศนะ ข้อมูลเอกสารทางกฎหมายและประสบการณ์ การใช้ชुरอของผู้ทรงคุณวุฒิทางอิสลามและผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการมัสยิดในกรุงเทพมหานครซึ่งข้อมูลในส่วนที่ 1 และ 2 (ข้อ 1-5) จะเป็นฐานความรู้สำหรับ นำไปสู่องค์ความรู้ส่วนที่ 3 ซึ่งอยู่ในกรอบหมายเลข 6 คือข้อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้ชुरอที่เหมาะสมกับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร และข้อเสนอแนะอื่นๆ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้

การอ้างอิงที่นำมาจากเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยจะอ้างโดยการเขียนแบบ นาม- ปี นั่นคือมีรายชื่อของผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และเลขหน้า อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ (...)

คำอธิบายเพิ่มเติมของผู้วิจัยที่ช่วยในการทำความเข้าใจเนื้อหาของงานวิจัยผู้วิจัยจะ ใช้การเขียน แบบเชิงอรรถ รวมถึงประวัติย่อของบุคคล และคำอธิบายศัพท์ที่สำคัญ

ความหมายภาษาไทยของพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเป็นความหมายอัลกุรอานฉบับแปลความหมายภาษาไทย โดยสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย ปีอิหฺเราะฮ์ศักราช 1419 (พ.ศ. 2542) โดยผู้วิจัยอ้างอิงในบรรณานุกรมเพียงครั้งเดียว ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการพิมพ์ ผู้วิจัยจะไม่ระบุหมายเลขเชิงอรรถที่ปรากฏในความหมาย ส่วนอัลอะดีษจะแปล ความหมายโดยผู้วิจัยเอง

การอ้างอิงหลักฐานอัลกุรอานจะระบุอายะฮ์ในวงเล็บที่มีสัญลักษณ์คือ ﴿...﴾ ส่วนชื่อสุเราะฮ์และหมายเลขอายะฮ์จะระบุในวงเล็บ (...)

การอ้างอิงหลักฐานจากอัลอะดีษ จะระบุตัวบทอะดีษในวงเล็บคู่ คือ ((...))

อัลอะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ถูกอ้างอิงในการวิจัยผู้วิจัยจะอ้างโดยวิธีการเขียนแบบนาม-ปีและผู้วิจัยจะใช้วิธีเขียนแบบเชิงอรรถเพื่ออธิบายชี้แจงสถานะของอัลอะดีษว่าเป็นอย่างไร ส่วนอัลอะดีษที่รายงานโดยบุคคลอื่นหรือมุสลิมอื่นผู้วิจัยจะไม่ชี้แจงสถานะของอัลอะดีษบทนั้น เพราะอัลอะดีษที่รายงานโดยบุคคลทั้งสองเป็นอัลอะดีษที่ได้รับการยอมรับโดยมติของนักปราชญ์อัลอะดีษและประชาชาติมุสลิม

เครื่องหมาย “...” เป็นเครื่องหมายที่ใช้สำหรับการแปลความหมายอัลกุรอานและอัลอะดีษ ชื่อหนังสือ ตลอดจนคำพูดของบุคคลที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิง

ﷺ สัญลักษณ์เป็นภาษาอาหรับซึ่งมาจากคำว่า “สุบหานะฮู วะตะอาลา” ซึ่งมีความหมายว่า “พระองค์ทรงมหาบริสุทธิ์และสูงส่งยิ่ง” เป็นคำสุภาพที่มุสลิมใช้เพื่อแสดงออกในการยกย่องและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ หลังจากที่ได้เอ่ยนามพระองค์

ﷻ สัญลักษณ์เป็นภาษาอาหรับที่มาจากคำว่า คือลลัลลอฮูอะลัยฮิวะสลัลัม หมายถึง สรรเสริญและขอพรให้แก่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เป็นคำสุภาพที่มุสลิมใช้เพื่อแสดงออกในการยกย่องและสรรเสริญท่าน หลังจากที่ได้เอ่ยนามท่าน

ﷻ เราะฎียัลลอฮูอัลฮุ แปลว่า ขออัลลอฮ์ทรงพอพระทัยในเศาะฮาบะฮ์ การเทียบอักษรภาษาอาหรับและศัพท์เกี่ยวกับอิสลามศึกษาผู้วิจัยจะอ้างอิงจากตารางการเทียบพยัญชนะอาหรับ – ไทย – อังกฤษ ของวิทยาลัยอิสลามศึกษามหาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีพุทธศักราช 2536

การสะกดคำศัพท์ที่มาจากภาษาอาหรับให้ถือตามมาตรฐานการปริวรรตอักษรณ์ของวิทยาลัยอิสลามศึกษา ยกเว้นหากคำเดียวกันเขียนเป็นอย่างอื่นในภาษากฎหมายก็ให้ยึดตามกฎหมาย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุรอ นิยามทั่วไป หมายถึง การปรึกษาหารือ

นิยามเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมปรึกษาหารือตามรูปแบบอิสลามในกิจการมัสยิดเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ที่ดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

มัสยิด นิยามทั่วไป หมายถึง สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม

นิยามเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ศาสนสถานทางศาสนาอิสลามที่ได้รับการอนุญาต จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเป็นมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

กรรมการมัสยิด นิยามทั่วไป หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในทางบริหารมัสยิดตามระเบียบ (กฎหมาย) กำหนด ซึ่งประกอบด้วย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น และกรรมการอื่นตามจำนวนที่ประชุมสัปปุรุชประจำมัสยิดนั้นกำหนด จำนวนไม่น้อยกว่า 6 คนแต่ไม่เกิน 12 คน

นิยามเชิงปฏิบัติการ หมายถึง อิหม่ามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติซุรอตามหลักการอิสลาม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและการใช้ซุรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการซุรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

อัลกุรอาน อัลอะดีษ และเอกสารงานวิจัยเกี่ยวข้อง

อัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง

พบว่าในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวถึง เรื่องซุรอในหลายอายะห์ด้วยกัน มีความหมายรวม ๆ ที่หมายถึง การปรึกษาหารือ เพื่อเอาแนวทางปฏิบัติที่ดีในกิจการต่าง ๆ ของมุสลิม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อายะห์อัลกุรอาน ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการปรึกษาหารือในกิจการต่าง ๆ อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ﴾
(الشورى : 38)

ความว่า “และบรรดาผู้ตอบรับต่อพระเจ้าของพวกเขา และดำรงการละหมาดและกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือ ระหว่างพวกเขา และเขาปรึกษาสิ่งที่เราได้ให้เครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา”

(อัล-ซุรอ : 38)

คำว่า “การปรึกษาหารือ” ในอายะห์นี้คือคำว่า ซุรอ (شُورَى)

ท่านอิมาม อัลกุฎฎีบีย์⁷ ได้อธิบายอายะห์นี้ว่าหมายถึง “การปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่าง ๆ” ก่อนที่ท่านนบีมุฮัมมัดจะอพยพมายังนครมะดีนะฮ์ ชาวอันศอรอนั้นเมื่อมีปัญหาหรือจะทำกิจการในเรื่องหนึ่งเรื่องใด พวกเขาจะทำการปรึกษาหารือระหว่างกันในกิจการดังกล่าวนั้น

⁷ อีหม่ามอะบูอับดุลลาฮ์มุฮัมมัด บินอะหมัด บินฟัรห์ อัลอันซอรี อัลกอซรอญีย์ อัลอันอะลุซีย์ อัลกุฎฎีบีย์ เกิดบริเวณ คาบสมุทรไอบีเรียและเซมิตีเนีย ที่ปกครองโดย อาหรับและชาวมุสลิมในแอฟริกาเหนือ ที่เรียกโดยทั่วไปว่า มัวร์ ท่านเสียชีวิตในปี 1816 ที่ประเทศอียิปต์

เมื่อเสร็จสิ้นจากการปรึกษาหารือ พวกเขาจะนำมาติดังกล่าวไปปฏิบัติ ซึ่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้ชมเชยพวกเขาในการกระทำดังกล่าว” (al Qurtubiy , 1964 : 16/36)

จากอายะฮ์ข้างต้นจะสังเกตได้ว่าการประชุมปรึกษาหารือนั้นอยู่หลังจากที่ได้มีการตอบรับต่ออัลลอฮ์ ﷻ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงสุด อยู่ถัดจากการดำรงละหมาดซึ่งเป็นรูกุนหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลาม และถูกกล่าวอยู่ก่อนการใช้จ่ายในหนทางของอัลลอฮ์ ﷻ และรวมถึงสิ่งที่พระองค์ทรงใช้ให้ปฏิบัติซึ่งสิทธิทั้งหลายจากการจ่ายซะกาต (ทานบังคับ) การทำเศาะตะเกาะฮ์ (ทาน) และการจ่ายนะฟะเกาะฮ์ (ค่าเลี้ยงดู) เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ด้วยเหตุเช่นนี้การประชุมปรึกษาหารือ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่งในหลักการของอิสลาม

อายะฮ์ที่พระองค์ทรงสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และรวมถึงผู้นำมอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในกิจการงานที่ได้ตัดสินใจหลังจากได้ปรึกษาหารือกันแล้ว

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَافِلًا لَآمَنَّا بِكَ لِأَنَّكَ مِنْ حَوْلِكَ فَاعْتَفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَمَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ۝﴾

(al عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติดุร้ายซ้า และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่นนอนพวกเขาก็ยอมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือ กับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแต่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย

(อาลิอิมรอน : 159)

คำว่า“จงปรึกษาหารือ”ในอายะฮ์นี้คือคำว่า ชาวिर (شاور)

เจตนาธรรมณ์จากอายะฮ์คือ พระองค์ทรงสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ รวมถึงผู้นำมุสลิมให้มอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในกิจการงานที่ได้ตัดสินใจโดยอาศัยการปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องแล้ว เพราะเป็นหน้าที่ต่อผู้นำรัฐที่เขาจะต้องตรวจสอบอย่างละเอียด ในหน้าที่การงานที่เขาได้รับมอบหมายจากประชาชนและยังเป็นการให้อิสระในการปฏิบัติงานตามที่เขามีความเห็นซึ่งผ่านการวินิจฉัยอย่างถี่ถ้วนแล้ว และต้องไม่มีข้อขัดแย้งใด ๆ กับตัวบทของกฎหมายอิสลาม

อายะฮ์อัลกุรอาน ได้กล่าวถึงหน้าที่ของบิดามารดาในการดูแลบุตร กาปรึกษาหารือระหว่างสามีและภรรยาในการเลี้ยงดูบุตรนั้นถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง (Ibn kathir, 1998:1/480)

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَمِّمَ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى
الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ لَأَ سَعَهَا لَا تَضَارَ وَالِدَةٌ
بِوَالِدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَمَنْ أَرَادَ فَصَالًا عَنْ تَرَاضٍ
بَيْنَهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ أَلَمْ أَرَدْكُمْ أَنْ تُسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
ۖ كَمَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

(البقرة : 233)

ความว่า “ และมารดาทั้งหลายนั้น จะให้นมแก่ลูก ๆ ของนาง ภายในสองปีเต็ม สำหรับผู้ที่ต้องการจะให้ครบถ้วนในการให้นม และหน้าที่ของพ่อเด็กนั้นคือปัจจัยยังชีพของพวกนางและ เครื่องนุ่งห่มของพวกนางโดยชอบธรรมไม่มีชีวิตใดจะถูกบังคับ นอกจากเท่าที่ชีวิตนั้นมีกำลังความสามารถเท่านั้น มารดาก็จะ อย่ายึดถือความเดือดร้อน (ให้แก่สามี) เนื่องด้วยลูกของนาง และ พ่อเด็กก็จะอย่ายึดถือความเดือดร้อน (ให้แก่ภรรยา) เนื่องด้วยลูก ของเขา และหน้าที่ของทายาทผู้รับมรดกก็เช่นเดียวกันแต่ถ้าทั้ง สองต้องการหย่านม อันเกิดจากความพอใจ และ (การ ปรีกษาหารือกัน)จากทั้งสองคนแล้ว ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขาทั้งสอง และหากพวกเขาประสงค์ที่จะให้มีแม่นมขึ้นแก่ลูก ๆ ของพวกเขา แล้วก็ย่อมไม่มีบาปใด ๆ แก่พวกเขา เมื่อพวกเขาได้มอบสิ่งที่พวกเขา ให้ให้แก่นางเป็นค่าตอบแทน) โดยชอบธรรม และจงยำ เกรงอัลลอฮ์เถิด และพึงรู้ด้วยว่า แท้จริงอัลลอฮ์นั้น ทรงเห็นในสิ่ง ที่พวกเขากระทำ”

(อัลบะเกาะเราะห์ : 233)

คำว่า“การปรีกษาหารือกัน”ในอายะฮ์นี้คือคำว่า ซาวิร (تَسَاوُر)

เจตนารมณ์จากอายะฮ์ข้างต้น ชี้ให้เห็นความสำคัญของการปรีกษาหารือกันใน ครอบครัว ระหว่างสามีและภรรยาในการดูแลบุตร ซึ่งรวมทั้งการให้นมบุตร

อายะฮ์อัลกุรอานได้กล่าวถึงความสำคัญของการปรีกษาหารือแม้จะเป็นผู้ปกครองก็ ตามอัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿قَالَتْ أَيُّهَا الْمَلَأُ أِفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُون﴾

(النمل : 159)

ความว่า “พระนางทรงกล่าวว่า โอ้หมู่บริวารทั้งหลายเอ๋ย จงให้
ข้อชี้ขาดแก่ฉันในเรื่องของฉัน ฉันไม่อาจจะตัดสินใจในกิจการใด
จนกว่าพวกท่านจะอยู่ร่วมด้วย” (อันนัมลฺ : 159)

เจตนารมณ์อายะฮ์ข้างต้น คือการขอคำปรึกษาหารือของพระนางบัลกีศต่อข้าราช
บริวารในการชี้ขาดในปัญหาต่างๆ (คือให้คำปรึกษา แนะนำ และความคิดเห็น)

อัลอะดีษที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาอัลอะดีษที่เกี่ยวข้องกับเรื่องซุรอ พบว่ามีอะดีษจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึง
เรื่องนี้ ซึ่งเป็นการยืนยันหลักการของอัลกุรอานที่ได้อธิบายเกี่ยวกับซุรอให้มีความหมายและ
ความสำคัญดังตัวอย่างอะดีษดังต่อไปนี้

อิสลามสอนให้ผู้ศรัทธานั้นมีจุดยืนที่มั่นคงดำรงอยู่ในความถูกต้องตามหลักการของ
ศาสนา การตักเตือนกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยการแนะนำกันให้ปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ในสิ่งที่
พระองค์ทรงใช้และให้ห่างไกลจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามอาจกล่าวได้ว่าการสื่อสารกันระหว่างมนุษย์มี
วัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาซึ่งกันและกัน และการร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์คุณประโยชน์อันมี
ความสำคัญแก่การดำรงชีวิตที่ดีของบุคคล และของหมู่คณะ ซึ่งทำให้การแนะนำ ตักเตือนเป็นหัวใจ
ของศาสนา และซุรอนับได้ว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการสื่อสารที่สอดคล้องกับการแนะนำตักเตือน ซุรอ
จึงอาจนับได้ว่าเป็นหัวใจของศาสนาอย่างหนึ่ง อะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้เน้นย้ำความสำคัญ
ของการอยู่ร่วมกันในแนวทางเหล่านี้ ดังบทที่ว่า

((الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَرَسُولِهِ وَلَا تَمْلِكُنَّ إِلَّا سُلَيْمِينَ
وَعَائِمَتَهُمْ))

(أخرجه مسلم، 2001 : 55)

ความว่า “ ศาสนาคือการแนะนำ ตักเตือน พวกเรากล่าวว่า เพื่อ
ใคร? ท่านนบี ตอบว่า เพื่ออัลลอฮ์ (แนะนำด้วยความบริสุทธิ์ใจ)
เพื่อคัมภีร์ของพระองค์ เพื่อเราะฮ์สูลของพระองค์ เพื่อบรรดาผู้นำ
ของมวลมุสลิม และเพื่อผู้คนทั่วไป”

(Muslim, 2001 : 55)

อิมามอบุสุลัยมานอัลค็อฎฏอบียะเราะหิมะฮุสลุสอ์ ได้อธิบายว่า “อะดีษนี้ นับเป็นอะ
ดีษที่บอกถึงหลักการที่สำคัญของอิสลาม การตักเตือนนั้นมีสถานะที่สูงส่ง มีความยิ่งใหญ่ตักเตือนเพื่อ
อัลลอฮ์ ﷻ ให้ยึดมั่นศรัทธาต่อพระองค์ ปฏิเสธสิ่งต่าง ๆ ไม่ให้มีส่วนร่วมร่วมกับพระองค์ให้บ่าว
ตักเตือนตัวของพวกเขาด้วยหลักคำสอนของพระองค์ เชื่อมั่นต่อคัมภีร์ว่าเป็นดำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่

ประทอนลงมาโดยไม่ไปเปรียบเทียบ ดีความหรือเปลี่ยนแปลงออกไปจากความหมายเดิม ปฏิบัติตาม บทบัญญัติที่มีอยู่ในคัมภีร์ เชื่อมันศรัทธาต่อบรรดานบีและสิ่งที่ท่านเหล่านั้นนำมาช่วยเหลือผู้ปกครอง (เคาะลีพะฮ์และบุคคลที่ทำหน้าที่ดูแลกิจการต่างๆของบรรดามุสลิม) ให้อยู่บนสัจธรรมเชื่อฟังพวกเขาในสิ่งที่ไม่ฝ่าฝืน ตักเตือนแก่บุคคลทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แก่พี่น้องมุสลิมแนะนำกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของพวกเขาในโลกอาคิเราะฮ์และในโลกนี้ (ดุนยา)” (al-Nawawiy, 1996:55)

บ่อยครั้งที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านจนกระทั่งท่านอบูซุรอยเราะฮ์ได้กล่าวว่า

((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ : قَالَ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْرَمَ مَشُورَةً لِأَخِيَابِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))

(أخرجه | لترمذى، 2000 : 1714)

ความว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดทำการปรึกษาหารือผู้อื่นมากไปกว่าท่านเราะฮ์ลุล”⁸

(al- Tirmiziy, 2000:1714)

ผู้ที่ให้การปรึกษาหารือคือผู้ที่ได้รับการไว้วางใจ จากท่านอบูซุรอยเราะฮ์กล่าวว่า

((الْمُسْتَشَارُ الْمُؤْتَمَنُ)) قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((الْمُسْتَشَارُ الْمُؤْتَمَنُ))

(أخرجه | لترمذى، 2000 : 2822)

ความว่า “ผู้ถูกขอคำปรึกษา คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ”⁹

(al-Tirmiziy, 2000 : 2822)

จากท่านอบีสมูดกล่าวว่

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ : قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((الْمُسْتَشَارُ الْمُؤْتَمَنُ))

(أخرجه ابن ماجه ، د.ت 3746)

ความว่า “ผู้ถูกขอคำปรึกษา คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ”¹⁰

(Ibn Majah, n. d : 3746)

⁸ สะดิษบันติกโดยติรมิซีย กิตาบที่24 บาบที่34 สะดิษหมายเลข 1714 (อัดติรมิซียกล่าวว่า เป็นสะดิษสะฮัน มีรายงานน่าเชื่อถือได้เป็นที่ ประจักษ์ เช่นเดียวกับท่านอิมามฮาฟิซได้กล่าวไว้ในหนังสือ อัลฟิตัย ตีรมิซีย 2000:5/ 373

⁹ สะดิษบันติกโดยติรมิซีย กิตาบที่44 บาบที่57 สะดิษหมายเลข2822 อิบนิมาญะฮ์ กิตาบ33 บาบ37สะดิษหมายเลข3745 อิบนิมาญะฮ์ กิตาบอะดะบ บาบฟี-อัซซุรอ สะดิษหมายเลข5128 (อัดติรมิซียกล่าวว่า เป็นสะดิษสะฮัน 2000:8/ 115)

¹⁰ สะดิษบันติกโดยอิบนีมาญะฮ์ กิตาบ33 บาบ37 สะดิษหมายเลข3746 ในชะวาอิดอ้างถึงสะดิษของอะบีสมูดเป็นสะดิษเศาะฮีย (อิบนีมาญะฮ์, ม.ป.ป. : 2/1233)

การปรึกษาหารือของท่านนบีกับเศอาฮาบะฮ์ในการลงโทษพวกมุนาฟิกีน

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ((مَا تُشِيرُونَ عَلَيَّ فِي قَوْمٍ يُسَبُّونَ أَهْلِي مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُوءٍ قَطُّ))

(أخرجه البخاري، 1990 : 7370)

ความว่าจากพระนางอาอีชะฮ์ เราะฎิยัลลอฮุอันฮา “ท่านนบี กล่าวว่าคุณท่าน จะแนะนำสิ่งใดกับฉันในเรื่องของคนกลุ่มหนึ่งที่ ต่ำครวญครวญของฉัน ฉันไม่รู้เลยว่าพวกเขาช่วยอย่างไร”

(al- Bukhariy, 1990 : 7370)

การให้สัตยาบันจำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือ

((مَنْ بَايَعَ رَجُلًا مِنْ عَيْرِ مَشُورَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَا يُبَايِعُ هُوَ وَلَا الَّذِي بَايَعَهُ تَعَرَّةٌ أَنْ يَمُتَّعًا))

(أخرجه البخاري، 1990 : 6830)

ความว่า “ใครก็ตามที่ให้สัตยาบันกับคนคนหนึ่ง โดยปราศจากการ ปรึกษาหารือกับบรรดามุสลิมีน ถือว่าเขาไม่ได้ให้สัตยาบัน”

(al-Bukhariy, 1990 : 6830)

จากหลักฐานที่มาจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าชูรอ(การปรึกษาหารือ) คือหลักการที่ถูกปฏิบัติสืบเนื่องกันมานับตั้งแต่การเริ่มเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ จนกระทั่งปัจจุบัน และยังเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลามที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ และความสำเร็จของบรรดามุสลิม

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยถือว่าเป็นเอกสารชั้นรองลงมาจากอัลกุรอาน และอัลหะดีษแต่มีความสำคัญเพราะเป็นงานเอกสารที่ศึกษาเฉพาะเจาะจงและเชิงลึกซึ่งผู้วิจัยได้ สืบค้นข้อมูล และพบว่าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยมีดังต่อไปนี้

อัลดุลวะฮาบ และมะฮฺมูด มุฮัมมะรี (ม.ป.ป.) ได้เขียนหนังสือ “ความสัมพันธ์ระหว่าง ชูรอและกฎหมาย”ในงานเขียนได้กล่าวถึงว่ามีแนวคิดในปัจจุบันที่บอกว่าจะมีความสอดคล้องหรือขัดแย้งระหว่างชูรอและกฎหมาย กล่าวถึงชูรอตามศัพท์เทคนิค ความเข้าใจในชูรอ ชูรอ ตามศัพท์เทคนิค ความเข้าใจในชูรอ ชูรอในอัลกุรอาน ข้อชี้ขาดของอูลมะมาอ ชูรอเป็นความจำเป็นหรือทางเลือก ข้อจำกัดของการชูรอ และลักษณะของชูรอเป็นคุณภาพหรือปริมาณ

คอลิด มุฮัมมัด คอฟี และอัยมัน ตอลาล ยูซุฟ (2009) ได้เขียนบทความเรื่อง “รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชุรอและกฎหมายในแนวคิดอิสลามร่วมสมัย” โดยได้เสนอหลักชุรอและกฎหมาย ความสัมพันธ์กันระหว่างทั้งสองโดยธรรมชาติ อีกทั้งจุดต่าง และจุดร่วมที่สามารถร่วมกันได้ในระดับทฤษฎีและความเข้าใจในวงกว้างตามแนวคิดการเมืองอิสลามสมัยใหม่

งานเขียนชิ้นนี้ ได้รวบรวมทัศนะและแนวคิดต่างๆตามแนวคิดอิสลามสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้องกับชุรอและกฎหมาย โดยเริ่มตั้งแต่นักคิดชาวอาหรับ มุฮัมมัด อับดุล มุฮัมมัด เราะซิด ริฎอ และญะมาลุดดีน อัลอัฟเฆาะนี แนวคิดของนักคิดเหล่านี้ ได้สืบทอดมายังท่าน ฮาซัน บันนา ซัยยิด กุฎบ และบรรดานักคิดมากมายในปัจจุบัน

ฟัยรูซ อูสมาน คอและย์ (2009) ได้เขียนบทความเรื่อง “ชุรอในอิสลาม” โดยกล่าวว่าการนำชุรอมาใช้ทางด้านการเมืองการปกครอง ถือได้ว่าได้ปฏิบัติตามหลักการอิสลาม ซึ่งแตกต่างจากหลักการอื่นที่ไม่ใช่อิสลาม กล่าวถึงความหมายของชุรอตามหลักภาษา และเทคนิค หลักฐานต่างๆตามหลักการอิสลาม จากอัลกุรอาน สุนนะฮ์ และอิจมาอ์ และทั้งยังได้กล่าวถึงความสำคัญของชุรอ ผลของการชุรอ ขอบข่ายของการชุรอ และเป้าหมายของอะฮฺลุลชุรอรวมทั้งเงื่อนไขและคุณสมบัติของอะฮฺลุลชุรอตลอดจนการวางระบบชุรอและการทดลองนำมาใช้

Muhammad Shafiq (1984) ได้เสนอบทความในวารสาร ในหัวข้อเรื่อง “The Role and Place of Shura in the Islamic Polite” (บทบาทและสถานะของการชุรอในกระบวนการปกครองอิสลาม) โดยผู้เขียนได้ให้บทบาทและความสำคัญของชุรอเทียบเท่ากับการปฏิบัติศาสนกิจละหมาดวันละห้าเวลา ซึ่งมีในความของบทความโดยสรุปดังนี้

ในศาสนาอิสลามอัลลอฮ์เป็นพระเจ้าองค์เดียวของทุกคน และซาริอะฮ์ถือเป็นกฎหมายของแผ่นดินในรัฐอิสลาม การชุรอเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐสภาไม่ใช่ทั้งการปกครองแบบประชาธิปไตยและเผด็จการและไม่ใช้ผลผลิตจากการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ใด ๆ แต่เป็นคำสั่งของอัลลอฮ์ที่เปิดเผยในคัมภีร์กุรอานอันศักดิ์สิทธิ์แก่ศาสนามุฮัมมัดเมื่อประมาณ 1400 ปีที่แล้วเรื่องสำคัญที่ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนในอัลกุรอานอันศักดิ์สิทธิ์และสุนนะฮ์ ควรจะมีการตัดสินใจโดยใช้การปรึกษาหารือร่วมกัน

อัลกุรอานกล่าวว่า : "บรรดาผู้ที่ฟังพระเจ้าของพวกเขาและดำรงไว้ซึ่งการละหมาดอย่างสม่ำเสมอ และดำเนินกิจการของตนโดยการปรึกษาหารือกัน"

การชุรอในข้อข้างต้นอธิบายว่าเป็นลักษณะที่ดีที่สุดของบรรดามุสลิมในกิจการของหมู่คณะ ซึ่งถูกระบุไว้หลังจากการละหมาด อันเป็นศาสนกิจบังคับของชาวมุสลิม การละหมาดไม่เพียงแต่จะเป็นการนมัสการต่ออัลลอฮ์เท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีของชาวมุสลิมอีกด้วย ในฐานะสมาชิกชุมชนเดียวกัน ชุรอเป็นวิธีการจัดระเบียบตัวเอง ไม่มีประเทศหรือชุมชนใดที่สามารถบรรลุความสงบสุขหากขาดการจัดระเบียบอย่างดี อัลลอฮ์ทรงกำหนดการละหมาดห้าเวลาเพื่อใช้กับ

ชาวมุสลิมชายและหญิงจัดการระเบียบในตนเองและสังคม มัสยิดไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางของการประกอบศาสนกิจเท่านั้น หากยังเป็นสถานที่ที่มีการตัดสินใจในเรื่องขอบชุมชนโดยอาศัยการปรึกษาหารือกัน

อัลลอฮ์ทรงกล่าวถึงการละหมาดและซุรอไว้ด้วยกัน เพื่อสื่อว่ามุสลิมต้องจัดระเบียบตัวเองและดำเนินการทางโลกทั้งหมดของพวกเขาผ่านการซุรอ เช่นเดียวกับการทำหน้าที่ละหมาดห้าเวลาต่อวัน อาจด้วยเหตุผลนี้เองในช่วงแรกของศาสนาอิสลามซุรอได้ดำเนินการในมัสยิดมีการกล่าวถึงท่าน อุมร์ซึ่งเป็นเคลีฟะห์คนที่สองว่า เมื่อใดก็ตามที่ท่านต้องการประชุมสมัชชา (ซุรออัลนัส) ท่านจะประกาศโดยการเรียกละหมาดและผู้คนในมัสยิดจะมารวมกันตามประกาศนั้น ณ มัสยิดอัลนะบะวีย พวกเขาจะเริ่มต้นด้วยการละหมาดและจากนั้นก็ทำการปรึกษาหารือกันเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ

ฐานะความสำคัญของซุรอเป็นที่รู้จักกันจากอัลกุรอานที่อัลลอฮ์ได้ประทานให้กับท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ เพื่อดำเนินกิจการของท่านด้วยการให้คำปรึกษาแนะนำ ดังกล่าวไว้ในอัลกุรอานว่า: “และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแต่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย” (3: 159)

สติตร์ ธนานิธิโชติ นิตยา โพธิ์นอก ชลัท ประเทืองรัตน์ และวิชุดา สาธิตพร (2558) ได้เขียนบทความเรื่อง “การประยุกต์ใช้กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะในประเทศไทย บทเรียนจากเวทีประชาเสวนาหาทางออกกรณีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนรอบกว๊านพะเยา และการทบทวนธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ” โดยอาศัยวิธีการเปรียบเทียบกรณีศึกษาทำการวิเคราะห์บทเรียนประสบการณ์การประยุกต์ใช้กระบวนการที่อาศัยแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะในประเทศไทย 2 กรณีศึกษา

Gutmann, Amy, and Dennis Thompson กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบของการปกครองที่เปิดกว้างให้ประชาชนผู้มีสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมกัน สามารถเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินใจในเชิงนโยบายร่วมกับตัวแทนผู้ใช้อำนาจรัฐ โดยทั้งสองฝ่ายต่างแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันด้วยเหตุผล ที่ทุกฝ่ายยอมรับ และประชาชนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เหมาะสมให้มากที่สุดสำหรับสังคมในสถานการณ์ปัจจุบัน และไม่ปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นในอนาคต¹¹

Frank Fischer ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ เป็นการสร้างกระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ อันได้แก่ การปรึกษาหารือที่อาศัยการให้เหตุผล ประชาชนต้องเตรียมความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเอง เพราะจำนนต่อเหตุและผล ซึ่งเหตุและผล

¹¹สติตร์ ธนานิธิโชติ, บทความหนังสือ Gutmann, Amy, and Dennis Thompson. Why Deliberative Democracy? Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2

ดังกล่าวอาจขัดแย้งกับแนวทาง ความคิดที่ตนเองอยากเห็นหรือ ขัดกับผลประโยชน์ของตนก็ตาม การปรึกษาหารือทางการเมืองจึงไม่ได้มีเป้าหมายหลักเพื่อจะปรับเปลี่ยนทางเลือก แต่กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เข้ามาร่วมทุกคน โดยมีสถานะภาพที่เท่าเทียมกัน โดยคนที่เข้ามาร่วมต้องการปกป้อง และวิพากษ์วิจารณ์สถาบันหรือโครงการต่างๆ โดยดูจากข้อเท็จจริงที่ว่า ในสังคมพหุนิยม คนอื่นๆ ต่างมีเหตุผลที่แตกต่างกัน และต่างมาให้ข้อคิดเห็นและมุมมองของตน มีการอภิปรายถกเถียงกันด้วยเหตุผล และพร้อมจะร่วมมือกับผลของการอภิปรายถกเถียงดังกล่าว และถือว่าผู้อื่นเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เนื่องจากเหตุผลมีหลากหลายที่มาจากมุมมองต่างๆกัน การจะยอมรับว่า เหตุผลใดควรยอมรับ จึงต้องมีการชั่งน้ำหนัก จะเห็นได้ว่าไม่จำเป็นต้องมีการลงเสียงเป็นเอกฉันท์ และแม้จะไม่เห็นพ้องกันเป็นเอกฉันท์ และอาจมีการตัดสินใจโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ แต่ผู้เข้ามาร่วมมักเห็นว่า พวกเขารับรองทางเลือกดังกล่าว

เนื่องจากมีการใช้เหตุผล แม้บางคนอาจไม่เห็นด้วย แต่การใช้เหตุผลทำให้การตัดสินใจดังกล่าวมีความชอบธรรม¹²

Nancy Roberts ได้อธิบายในเชิงทางปฏิบัติไว้อย่างน่าสนใจว่า กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะ เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะและความเป็นไปได้ต่างๆ ในการแก้ปัญหาต่างๆ การปรึกษาหารือเป็นการสร้างเวทีที่ประชาชนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่การพิจารณาในวงกว้างของภาคประชาชน ว่าปัญหาที่มีอยู่จะถูกตีความอย่างไร ควรจะทำความเข้าใจได้อย่างไร และมีทางออกอะไรบ้าง และใครควรมีบทบาทในการแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นความพยายามทำซ้ำๆและเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ที่มีการสื่อสารสองฝ่าย จะเห็นได้ว่า กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะทำให้ผู้บริหารภาครัฐไม่เพียงแต่ค้นพบว่าประชาชนต้องการอะไร และพยายามตอบสนองด้วยวิธีการที่ประชาชนควรพึงพอใจมากที่สุด หากแต่ยังให้ประชาชนมีวิสัยทัศน์ทางเลือกในสิ่งที่พวกเขาต้องการและเป็นไปได้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสนทนา ระหว่างพวกเขาขึ้น ปลุกปั่นให้มีการตรวจตราฐานคติและระบบคุณค่า ทำการขยายทางเลือกที่เป็นไปได้ และทำให้สังคมเข้าใจเรื่องนี้มากขึ้น การกำหนดนโยบายจึงควรเป็นมากกว่าการค้นพบว่าประชาชนต้องการอะไร แต่ควรต้องสร้างบริบทที่ประชาชนสามารถประเมินและแก้ไขสิ่งเคยเป็นความเชื่อเก่าๆ¹³

ชลัท ประเทืองรัตนา และ สติธร ธนานิตโชติ (2559) ได้กล่าวถึง “องค์ความรู้ว่าด้วยประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือสำหรับสังคมไทย” โดยเนื้อหาพูดถึงถึงแนวคิดและพัฒนาการของประชาธิปไตยในแต่ละช่วง เริ่มจากประชาธิปไตยที่เก่าแก่ที่สุดในโลกคือ ประชาธิปไตยโดยทางตรง และมีพัฒนาการมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันที่เกิดการผสมผสานระหว่างประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยตัวแทน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และประชาธิปไตยโดยแบบปรึกษาหารือ แนวคิดหลักการ รูปแบบ ตัวอย่างของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ประโยชน์ ข้อจำกัด การสร้าง

¹²พัชรีย์ สิริโรส, การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (deliberative democracy)

¹³พัชรีย์ สิริโรส, เรื่องเดียวกัน,

ความชอบธรรมให้กับกระบวนการประชาธิปไตยดังกล่าว ข้อควรระวัง และความท้าทายในการนำมาใช้ในประเทศไทย

สตีธร ธนานิติโชติ, นิตยา โปธินอก,ชลัท ประเทืองรัตน,วิชุดา สาธิตพร (2558) บทความนี้อาศัยวิธีการเปรียบเทียบกรณีศึกษาทำการวิเคราะห์ถอดบทเรียนประสบการณ์การประยุกต์ใช้กระบวนการที่อาศัยแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเพื่อพัฒนานโยบายสาธารณะในประเทศไทย 2 กรณีศึกษา ได้แก่ (1) เวทีสานเสวนาหาทางออกพื้นที่ชุมชนรอบกว๊านพะเยา และ (2) เวทีประชาเสวนาหาทางออกเพื่อทบทวนธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า กรณีศึกษาทั้งสองมีความเหมือนและความแตกต่างกันในการนำกระบวนการเวทีอภิปรายประเด็นปัญหา มาประยุกต์ใช้ทั้งในแง่กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการทั้งที่เป็นผลลัพธ์และผลกระทบ บทเรียนที่ได้รับจากกรณีศึกษาทั้งสองสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนานโยบายสาธารณะในประเทศไทยโดยการประยุกต์ใช้กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการออกแบบ และดำเนินกิจกรรมที่ยึดโยงกับหลักการพื้นฐานของแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ ตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนประชาชนเข้าสู่กระบวนการที่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม การอาศัยรูปแบบ และวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและหลากหลายในการจัดกระบวนการ และการนำผลที่ได้จากกระบวนการไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

โสภิตา ศรีนุ่น (2558) วิจัยศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา และเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่อาศัยในเขตเทศบาลเมือง เบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อายุระหว่าง 20 – 60 ปี จำนวน 395 คน ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาในระดับอนุปริญญา/ปวส. ประกอบอาชีพค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว และมีรายได้ระหว่าง 15,001 – 20,000 บาท/เดือน ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มากที่สุด รองลงมา คือการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ตามลำดับ และพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาและรายได้แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง จังหวัดยะลา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ปรีชา อุษตระกูล และคณะ , มะเสาวดี ไสสาภา และคณะ (2515) ได้เขียนเรื่อง ประชาธิปไตยโดยตรง : กระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจาร์ณญาณ โดยกล่าวถึง

ลักษณะกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ ความเป็นมาของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ ความหมายของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ หลักการประชาธิปไตยโดยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ องค์ประกอบของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ เครื่องมือในการนำประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณไปใช้ประโยชน์ และข้อสังเกตต่อกระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ กระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณและการใช้เอกสารเชิงประเด็น : กรณีศึกษาในจังหวัดนครราชสีมาการพัฒนาคู่มือเชิงประเด็น การนำเอกสารเชิงประเด็นไปใช้ในเวทีวิจารณ์ญาณสาธารณะ คุณลักษณะกรอบแนวคิดที่ดี หลักการในการวางกรอบประเด็นปัญหาปัจจัยที่ทำให้กระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือเกิดขึ้นได้ ประโยชน์ของการกระบวนการวิจารณ์ญาณสาธารณะ สรุปผลการศึกษา หลักการศาสนาอิสลามกับกระบวนการชูรอ ศาสนบัญญัติสนับสนุนกระบวนการชูรอ ระบบชูรอในอิสลามมีหลักการที่ชัดเจนและสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกสถานการณ์ กระบวนการชูรอแบบอิสลามมีความแตกต่างกับการประชุมที่มีการปรึกษาหารือ ตามกระบวนการประชาธิปไตย จากการเลือกผู้นำภายใต้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน (ชูรอ) ใช้กรณีศึกษาจังหวัดยะลา เป็นพื้นที่นำร่อง 8 หมู่บ้าน จาก 8 อำเภอในจังหวัดใช้เพื่อการเรียนรู้แนวคิดประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (ระบบสภาชูรอ)

James L. Creighton (2005)การมีส่วนร่วมของประชาชนได้รับการกล่าวถึงและนำไปปฏิบัติมากขึ้นในประเทศไทยและจากแรงกดดันและความต้องการของภาคประชาชน หากนับจากอดีตถึงปัจจุบันการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยยังประสบปัญหาในทางปฏิบัติ ทำให้กระบวนการและผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนมักไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน ดังนั้นการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชนถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ จึงนับว่ามีความจำเป็นต่อสังคมไทย มีการรวบรวมข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญและรายละเอียดต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางในการออกแบบ การดำเนินการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจ การเลือกเทคนิคและแนวทางต่าง ๆ ในการสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างฉันทามติ และการประเมินผล หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะสมแก่การศึกษาเพื่อค้นหาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมในประเทศไทย ซึ่งหนังสือได้ระบุว่าเมื่อมีการวางแผนและดำเนินงานที่ดี การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถช่วยให้การตัดสินใจนั้นประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับ กล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ครอบคลุมทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม ซึ่งผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศไทยต่อไป

สตีธร ธนานิธิโชติ (2562) ชี้ให้เห็นว่าหัวใจสำคัญของการดำเนินการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นต่อกฎหมาย คือ การสร้างการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็น

ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างแท้จริง การดำเนินการจัดกระบวนการการรับฟังความคิดเห็นแต่ละครั้งจึงต้องมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากร่างกฎหมายสามารถเข้าถึงกระบวนการได้โดยมีข้อจำกัดให้น้อยที่สุด นอกจากนี้ การจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นในการจัดทำกฎหมายจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ได้รับประโยชน์และผู้ได้รับผลกระทบทุกฝ่ายต่อการจัดกระบวนการและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น

อิมรอน ขารีฟ มุฮัมหมัด (2005) ได้ศึกษาเรื่อง “มัจลิสชูรอ การประยุกต์หลักการชูรอในการบริหารงานรัฐอิสลามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” ซึ่งอิมรอนได้ค้นหาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของ “ชูรอ” หรือ การปรึกษาหารือกันนับตั้งแต่สมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และในยุคสมัยของราชวงศ์อุมัยยะฮ์และอับบาซียะฮ์ คำถามสำคัญคือ อะไรคือแนวทางสำหรับการจัดการ “ชูรอ” ในฐานะตัวแบบทางสถาบัน ซึ่งอิมรอนพบว่าในยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ การจัดการเรื่องชูรอแตกต่างกันไป และคำแนะนำของคนส่วนน้อยและคนส่วนใหญ่ต่างก็ได้รับการยอมรับ คนกลุ่มหลักจะได้รับการปรึกษาอยู่เป็นประจำ และสมาชิกของสภาชูรอมีบทบาทในการคัดเลือกผู้นำ (เคาะลีฟะฮ์) สืบท่านหลังจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อย่างไรก็ตามในช่วงที่อาณาจักรอิสลามแผ่ขยาย โครงสร้างอันหลากหลายได้กำเนิดขึ้นมาเป็นคู่แข่งกับสภาที่ปรึกษาชูรอ ส่วนในสมัยของราชวงศ์อุมัยยะฮ์และอับบาซียะฮ์ องค์กรข้าราชการมีบทบาทมากกว่าสภาที่ปรึกษา (ชูรอ) และเนื่องจากระบบการสืบทอดอำนาจ สภาชูรอจึงมีบทบาทน้อยในการแต่งตั้งผู้นำ อิมรอนได้พยายามศึกษาสภาชูรอเชิงเปรียบเทียบ โดยใช้กรณีศึกษาในประเทศซาอุดีอาระเบียกับประเทศอิหร่าน ในประเทศซาอุดีอาระเบียสมาชิกสภา ชูรอได้รับแต่งตั้งโดยกษัตริย์ แต่ในประเทศอิหร่านสมาชิกจะมาจากการเลือกตั้ง โดยการลงคะแนนเสียงส่วนใหญ่ แต่อยู่ภายใต้การพิจารณาของสภาผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามทั้งสองระบบก็มีข้อเสียอยู่ อิมรอนจึงเสนอระบบที่เป็นทางเลือก โดยพยายามโต้แย้งว่า สภาควรมีการคัดเลือกโดยผ่านการเลือกตั้งและสภาจะเป็นผู้คัดเลือก امير (ผู้นำ) อีกทอดหนึ่ง หลักการปกครองด้วยเสียงส่วนใหญ่จึงเป็นที่ยอมรับ แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของค่านิยม และศีลธรรมในศาสนา รวมทั้งการได้รับฉันทามติในการตัดสินใจ อนุญาโตตุลาการมีความจำเป็นหากเกิดกรณีความขัดแย้งหรือความไม่ลงรอยกันระหว่างผู้นำกับประชาชน หรือ การทำประชามติในกรณีที่ประชาชนเป็นที่ปรึกษาโดยตรง ในข้อเสนอของงานวิจัยชิ้นนี้ของอิมรอน คือ หนึ่งสถาบันประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้แสดงให้เห็นความชอบธรรมของการใช้ “ชูรอ” การปรึกษาหารือในรูปแบบทางสถาบัน สองระบบรัฐสภาในรัฐอิสลามสมัยใหม่อาจกล่าวอ้างได้ว่าเป็นทายาทของสภาชูรอในประวัติศาสตร์อิสลามในยุคแรกเริ่ม

นั่นเอง แต่อิหมรอนก็ชี้ให้เห็นว่าข้อเสนอดังกล่าวมิได้หมายความว่า สภาระบบชูรอมาก่อนระบบอื่น หรือระบบชูรอกำลังถูกปิดฝุ่นมาใช้ในสมัยปัจจุบัน หรือ ยอมรับมีแค่สภาชูรอเท่านั้นที่ถูกใช้ในยุคแรกเริ่ม

อับดุลสุโก ดินอะ (2556) ได้เขียนงานวิจัยเรื่อง “กฤษฎีการัฐธรรมนูญความเป็นพลเมือง” โดยได้นำเสนอความหมายของการชูรอ กระบวนการชูรอตามทัศนะของอิสลาม รวมถึงได้นำ เสนอการปรึกษาหารือ (ชูรอ) ในยุคสมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอกฎเกณฑ์ ข้อบังคับรวมถึงข้อชี้ขาดของประชาญ์ในยุคอดีตและนักวิชาการร่วมสมัยมานำเสนอในงานวิจัยดังกล่าวนี้ด้วย ในงานวิจัยสามารถสรุปได้ว่า การปฏิบัติงานของสภาชูรอตำบลสุภาพะ ตำบลสะกอมเป็นการดำเนินงานผ่านพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายที่เห็นได้ชัดเจนจากผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานของกิจกรรมเชิงรับและเชิงรุกทำให้สามารถประมวลผลการปฏิบัติงานได้ว่าสภาชูรอตำบลสุภาพะ ตำบลสะกอม ดำเนินการผ่านกลุ่มต่างๆ สำหรับเงื่อนไขปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของสภาชูรอตำบลสุภาพะ ตำบลสะกอม ที่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้นั้น ปรากฏว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการดำเนินงาน ต้องมีส่วนประกอบทั้งหมด 5 ส่วนด้วยกันคือ องค์กรที่ทำงานร่วมประเด็นสภาชูรอ ตำบลสุภาพะ กิจกรรมขับเคลื่อนการดำเนินงาน เครื่องมือและกลไกในการทำงาน กระบวนการทำงานพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมาย สุตท้ายเกิดผลลัพธ์ที่กลายเป็นความภาคภูมิใจในการดำเนินงานของสภาชูรอตำบลสุภาพะ ตำบลสะกอม โดยองค์การเริ่มขับเคลื่อนจะเป็นตัวหลักที่จะขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมการดำเนินงานของสภาชูรอของตำบลสุภาพะ ตำบลสะกอม โดยอาศัยเครื่องมือและกลไก กระบวนการทำงาน และพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์

ชลิต ถาวรนุกิจกุล (ม.ป.ป.) สำนักส่งเสริมการเมืองภาคประชาชน สถาบันพระปกเกล้า ได้เขียนรายงานการวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะปัจจัยขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความรุนแรง: สำนึกของความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรม” โดยได้นำเสนอกระบวนการชูรอในฐานะเป็นเครื่องมือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะปัจจัยขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความรุนแรง สำนึกของความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมมาจากความสนใจการทำงานของกระบวนการชูรอ (Al-Shura) ที่เป็นรูปแบบการปรึกษาหารือตามหลักการศาสนาอิสลามซึ่งเป็นกรอบทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนใต้ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของกระบวนการชูรอที่ปรากฏอยู่ในดำเนินกิจกรรมและโครงการต่างๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ที่ความพยายามนำเอาผู้นำหลักในชุมชนมาร่วม

ปรึกษาหารือ และทำงานร่วมกันภายใต้โครงสร้างการทำงานที่ถูกกำหนดขึ้นมาให้เชื่อมต่อกับกลไกการทำงานภายในชุมชนที่มีอยู่เดิม เช่น กลไกการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ซึ่งเป็นกลไกการทำงานสำคัญของท้องถิ่น ผลจากแนวคิดบูรณาการทำให้เครื่องมือแก้ไขความขัดแย้งภายในชุมชน และเป็นช่องทางที่นำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น สรุปประเด็นได้ดังนี้

ประเด็นแรก กระบวนการบูรณาการมีลักษณะเป็นการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ การเป็นพื้นที่การทำงานของผู้นำชุมชนผ่านกระบวนการปรึกษาหารือตามหลักการศาสนาอิสลามและส่วนที่สองคือ บูรณาการเป็นกระบวนการที่นำไปสู่โครงการหรือกิจกรรมที่เป็นการแก้ปัญหาภายในชุมชน

ประเด็นต่อมาคือ การที่บูรณาการมีฐานะที่เป็นพื้นที่การทำงานของตัวแทนนั้น มีผลสำคัญต่อการสะท้อนบทบาทและการทำหน้าที่ของผู้นำที่เป็นตัวแทนของชุมชนว่าเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในชูรอหรือไม่ ผลจากการศึกษาพบว่าหลายปัจจัยที่สะท้อนจริยธรรมของผู้นำซึ่งต่างจากที่กำหนดไว้ในหลักการศาสนาอิสลาม ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ หรือระบบการเลือกตั้งตัวแทนในปัจจุบันที่ทำให้เกิดการแข่งขันกันสูง โดยที่มาของตัวแทนเช่นนี้ย่อมมีลักษณะที่ขัดแย้งกับที่มาของตัวแทนตามหลักศาสนาอิสลาม จนมีผลต่อการยอมรับในตัวของผู้นำภายในชุมชนตามมา

นอกจากนี้แล้ว ผลของกระบวนการบูรณาการในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญของการอยู่ร่วมกันทำให้เอื้อต่อการเป็นพื้นที่ให้กลุ่มคนต่างๆ ทั้งส่วนที่เป็นกลุ่มอาชีวะ เชน และชาติพันธุ์เข้ามาใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการชูรอได้บ้าง แต่ไม่สะท้อนความเป็นจริงในแง่ของการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการปรับโครงสร้างชุมชนให้สอดคล้องกับการอยู่ร่วมกันได้ยิ่งยไปกว่า เช่น ระบบการศึกษา หรือกิจกรรมส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน นอกเหนือจากการแข่งขันกีฬาภายในชุมชนหรือส่งเสริมประเพณีทางศาสนา เนื่องจากยังไม่มีสภาพเอื้อต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบการอยู่ร่วมกันระหว่างความแตกต่างได้จริง

ประเด็นสุดท้าย การเชื่อมต่อการทำงานระหว่างชุมชนกับองค์กรประชาสังคม ทำให้เห็นบทบาทของภาคประชาสังคมที่เคลื่อนงานภายในชุมชนว่ายังมีบทบาทในการชี้แนะและตัดสินใจแทนคนในชุมชนอยู่ระดับหนึ่ง แต่เป็นเพราะคนทำงานภาคประชาสังคมเหล่านั้นมีลักษณะของการเป็นผู้นำในการริเริ่มงานมากกว่าการทำงานของกลไกท้องถิ่นที่และท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่ในชุมชน

ทุนทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในรูปของกระบวนการชูรอถือเป็นประโยชน์อย่างหนึ่งของการนำเอามาใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยความสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากหลักการทางศาสนา ในแง่ดังกล่าว การสร้างความเป็นพลเมืองที่มีสำนึกต่อส่วนรวมเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในแง่ของการทำความเข้าใจว่าควรต้องสอดคล้องต่อบริบทสังคมอย่างสำคัญ เช่นที่เห็นได้ว่าในสังคมมลายูมุสลิม

เคาะลีฟะฮ์ บาชูชี (2019) ได้ศึกษาเรื่อง “ชูรอและประชาธิปไตยในความคิดร่วมสมัย” เป็นการศึกษาและวิเคราะห์มุมมองที่แตกต่างกันและความคิดเกี่ยวกับการวิพาษระหว่างชูรอกับประชาธิปไตยในความคิดอิสลามร่วมสมัยที่สัมพันธ์กัน โดยเน้นความคิดที่สำคัญที่สุดออกมาจากนักคิดบางคนที่มีการเคลื่อนไหวในอิสลามยุคปัจจุบัน ซึ่งเน้นความคิดของชูรอในศาสนาอิสลามที่มีผลต่อประชาธิปไตย แนวความคิดตะวันตก และวิธีการที่ศาสนาอิสลามมาสู่แนวความคิดของชูรอว่าเป็นหลักคำสอนและวิธีการต่างจากแนวคิดประชาธิปไตยและหลักคำสอนในตะวันตกที่ต่อต้านฉากหลังของอิสลาม ชูรอที่กว้างและลึกมากขึ้น อย่างมีนัยยะสำคัญของระบอบประชาธิปไตยตะวันตก

Mohd Kamarul Amree Mohd Sarkam , Assoc Prof Dr Burhanuddin Jalal และRedwan Yasin จาก Nationa Defence University of Malaysia. ได้เขียนบทความ เรื่อง “The Decision-Making Process Between Shura (Mutual Consultation) and the Malaysian Parliament: A Comparative Study” (กระบวนการตัดสินใจระหว่างชูรอ (การปรึกษาหารือร่วมกัน) กับรัฐสภามาเลเซีย: การศึกษาเปรียบเทียบ) ในหนังสือ “Zulfaqr International Journal of Politics, Defence & Security 2 (2015) 267-280.” โดยผู้เขียนได้กล่าวในบทความเกี่ยวกับการเปรียบเทียบกระบวนการตัดสินใจที่ได้มาจากสองระบบระหว่าง การชูรอ (การปรึกษาหารือร่วมกัน) และการประชุมในรัฐสภามาเลเซีย โดยให้รายละเอียดดังนี้

กระบวนการตัดสินใจถือได้ว่าเป็นความก้าวหน้าทางปัญญาในหมู่คนเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี และในทุกๆขั้นตอนของการตัดสินใจ การสร้างตัวเลือกสุดท้ายที่อาจจะพร้อมหรือไม่พร้อมให้ดำเนินการ ดังนั้นบทความเชิงความคิดนี้จะทำการเปรียบเทียบและวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจระหว่างสองระบบคือชูรอ (การปรึกษาหารือร่วมกัน) และการประชุมของรัฐสภามาเลเซีย การปฏิบัติในการปรึกษาหารือร่วมกันหรือชูรอเป็นส่วนหนึ่งของธรรมนูญอิสลามตั้งแต่ยุคสมัยของศาสดา (SAW.) จากข้อเท็จจริงที่ว่า การปฏิบัติชูรอ นั้นได้รับคำสั่งในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ ผู้นำมุสลิมที่อยู่ภายใต้ข้อผูกพันที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ จะต้องให้ดำเนินการของรัฐผ่านการชูรอ รัฐบาลมุสลิมใด ๆ ที่ให้คำมั่นที่จะยึดมั่นในหลักการของรัฐบาลอิสลามจะต้องปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับในสาขานั้นๆ เพื่อที่จะได้มาซึ่งทางออกที่ดีที่สุดในเรื่องนั้น ๆ ในขณะที่เดียวกันรัฐสภามาเลเซียถือเป็นสถาบันทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ประสานความต้องการของชาวมาเลเซีย ซึ่งประกอบด้วยผู้นำที่เป็นชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมอยู่ร่วมกัน เป็นสถาบันที่ยอมรับ และรับรองว่ารัฐบาลยังคงรับผิดชอบต่อประชาชนทุกคน และรับผิดชอบต่อการทำและการไม่กระทำ อย่างไรก็ตามคำถามที่เกิดขึ้น ณ จุดนี้คือ อะไรคือความเหมือนและความแตกต่างระหว่างสองระบบในกระบวนการตัดสินใจที่มาจากชูรอ และการประชุมของรัฐสภามาเลเซียโดยผู้นำจากทั้งสองระบบ ในเมื่อหลังจากปรึกษาหารือกับสมาชิกสภาที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้องแล้ว การตัดสินใจดำเนินการต้องเป็นไปตามที่ได้รับฉันทามติ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเปรียบเทียบอย่างเป็นระบบเพื่อระบุวิธีการแก้ปัญหา

ซึ่งนั้นขึ้นอยู่กับมุมมองพื้นฐานที่แตกต่างกัน การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสองระบบโดยทั่วไปและกระบวนการตัดสินใจโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอทางออกที่ดีกว่าในเรื่องนี้ในอนาคตต่อไป

Ahmad Al-Raysuni (2012) ได้ศึกษาและเรียบเรียงหนังสือ “Al-Shura The Qur’anic Principle of Consultation” ซึ่ง Ahmad Al-Raysuni ได้ให้ความหมายและความสำคัญของการชูรอ กล่าวโดยสรุปคือ การชูรอหรือการปรึกษาหารือเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างสังคมใหม่และการปฏิรูป ซึ่งได้มีการกล่าวถึงในอัลกุรอานและการปฏิบัติเป็นแบบอย่างของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ และบรรดาซอฮาบะห์ จนถึงเวลานี้ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ยังคงไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของชูรอ และนักวิชาการอิสลามยังมีความชัดเจนเกี่ยวกับหลักการของชูรอ รวมถึงต้องให้การปรึกษาหารือเมื่อไหร่กับเหตุการณ์ใดบ้างเป็นต้น ในปัจจุบันชูรอได้ถูกนำเข้ามามีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยในกระบวนการตัดสินใจโดยใช้คุณสมบัติเฉพาะในอัลกุรอานและสุนนะฮ์ในทางกลับกันนักวิจารณ์ก็ทำทนายการเทียบเคียงการชูรอกับประชาธิปไตย ในสังคมโลกมุสลิมส่วนใหญ่ที่อยู่ในการเมืองอำนาจนิยมควรนำการชูรอ หรือการปรึกษาหารือเป็นมาตรการเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนบุคคลและชุมชน และเป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างสังคมใหม่และการปฏิรูปสังคม ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้รวบรวมเกี่ยวกับหลักการชูรอ และการประยุกต์ชูรอใช้ในสังคมและชีวิตมุสลิมจากคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานและอัลฮาดิษ ได้เชื่อมต่อกับทุก ๆ ด้านของชีวิต ซึ่งรวมถึงจิตวิญญาณ วัตถุประสงค์ส่วนบุคคลและองค์กร

Dr.Maqbool Hassan (November, 2017) ได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงบทความเรื่อง “The Scope and Jurisdiction of "Shura" In Islamic Legislation” (“ ขอบเขตและอำนาจทางกฎหมายของ “ ชูรอ ” ในนิติบัญญัติอิสลาม”). มีเนื้อหาโดยสรุปคือ ศาสนาอิสลามเป็นหลักปฏิบัติที่สมบูรณ์และสอนให้เราทราบถึงหลักการของการปรึกษาหารือร่วมกันทั้งในเรื่องศาสนาและประเด็นทางสังคมทุกเรื่อง อัลลอฮ์ผู้ทรงอำนาจ ทรงให้คำแนะนำพิเศษแก่ท่านศาสดาในเรื่องนี้ และท่านได้ปฏิบัติตามในการดำเนินชีวิตและจิตวิญญาณ ตลอดทั้งชีวิตของท่านศาสดานั้นเต็มไปด้วยตัวอย่างและแบบอย่างของความพยายามในการให้คำปรึกษา แก่เศาะหาบะห์ หรือสหายของท่าน โดยใช้หลักธรรมที่มีค่าและมีประสิทธิภาพนี้ในการแก้ไขปัญหาทางสังคมและข้อกฎหมาย และในบทความนี้กล่าวถึงมิติที่แตกต่างและรูปแบบของ "ชูรอ" ได้อย่างละเอียดในวงกว้างที่หลากหลาย ในราชวงศ์ ในการเลือกตั้งในกลุ่ม ในการคัดเลือกบุคคล รวมไปถึง การให้คำปรึกษาในระดับนิติบุคคลและระดับชาติหรือสภาที่ปรึกษา เป็นต้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการตั้งสภาชูรอ หรือสภาที่ปรึกษา ซึ่งสามารถทำได้โดยวิธีการเลือกตั้ง และการคัดเลือก หรือการเสนอชื่อบุคคลเพื่อหารือ เกี่ยวกับข้อดีและ

ข้อเสียของวิธีการต่าง ๆ โดยขอบเขตอำนาจของสภาที่ปรึกษา "ชูรอ" เป็นส่วนสำคัญของบทความนี้ด้วย

Zuhairah Ariff Abd Ghadas และ Hartinie Abd Aziz (December (2016) ได้ศึกษาค้นคว้า และเรียบเรียงบทความงานวิจัยชื่อ “Promoting Shariah Governance in Corporation: Special Reference to Shura” (การส่งเสริมธรรมาภิบาลของชาริอะฮ์ในการจัดการธุรกิจ: โดยการอ้างอิงชูรอเป็นพิเศษ) ซึ่งได้ตีพิมพ์หนังสือเพื่องานประชุม International Conference on Ethics in Governance (ICONEG 2016). โดยมีใจความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาดังนี้

จากที่มีบทความของนักวิจัยหลาย ๆ ท่านที่ให้ความหมายและความสำคัญกับชูรอหรือการปรึกษาหารือ ว่าเป็นการสร้างหรือการปฏิรูปลงแล้ว ชูรอยังถือว่าเป็นเครื่องมือสำหรับนักวิชาการ และผู้นำชาวมุสลิม เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจหรือการพิจารณาคดีในเรื่องเฉพาะหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจการของชาวมุสลิมในทุก ๆ ด้าน อย่างไรก็ตามมีการอภิปรายเกี่ยวกับการบังคับใช้การชูรอในองค์กรธุรกิจ ใช้ในการพัฒนากรอบหรือขอบเขตของบริษัท หรือสถานประกอบการในรูปแบบชาริอะฮ์ ซึ่งประกอบปัจจัยหลายด้านที่ต้องพิจารณาเช่นบุคลิกภาพตามกฎหมาย หลักความรับผิดชอบ การจดทะเบียนของบริษัท หรือสถานประกอบการเป็นต้น นอกจากนี้การตัดสินใจของคณะกรรมการเป็นอีกหนึ่งโครงสร้างที่สำคัญที่ต้องวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบให้แน่ใจว่ากระบวนการทำงานของบริษัทหรือสถานประกอบการนั้นสอดคล้องกับกฎของชาริอะฮ์ บทความนี้ได้กล่าวถึงแนวคิดของชูรอในศาสนาอิสลาม และเหตุผลของการชูรอไปใช้ในบริษัทหรือสถานประกอบการต่างๆ ในด้านธุรกิจ เพื่อส่งเสริมชาริอะฮ์ในทางปฏิบัติโดยเฉพาะผู้ที่ดำเนินธุรกิจอิสลาม ชูรอในอิสลามไม่ได้เป็นเพียงทฤษฎีหรือหลักการทางการเมืองเท่านั้นแต่มันเป็นพื้นฐานทางกฎหมายของระบบสังคมซึ่งก็คือการผูกพันโดยสิทธิของมนุษย์และความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นการใช้ชูรอไม่ได้จำกัด เฉพาะระบบบริหารอิสลามเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องเพื่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการตัดสินใจ และผลประโยชน์ขององค์กรทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนมากสำหรับบริษัทหรือสถานประกอบการต่างๆ ให้มีนโยบายนำชูรอไปใช้ในการส่งเสริมโครงสร้างการตัดสินใจที่ดีผ่านการทำงานเป็นทีมและเป็นกลุ่มที่ความรับผิดชอบ

นิรากร พันธุ์หอม (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรณีศึกษา บ้านเนินกระบก หมู่ที่ 12 ตำบลท่าตะเียบ อำเภอท่าตะเียบ จังหวัด ฉะเชิงเทรา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยและเก็บข้อมูลจากประชาชนในบ้านเนินกระบก การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane จำนวน 200 คน ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

แบบสอบถาม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 73.5 และเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 26.5 โดยในจำนวนทั้งหมดพบว่า มีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.0 มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 40.5 และมีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 51.5 ที่มีรายได้ต่อเดือน 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.5 และมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 80.5 ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการขั้นตอนบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน 8 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการจัดเก็บข้อมูล การเตรียมการประชุมหมู่บ้าน การประชุมหมู่บ้าน การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน การให้ความเห็นชอบและรับรองแผนฯ การประสานและการใช้แผนฯ การตรวจสอบและติดตามผล และการทบทวนปรับปรุงแผนฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12

ตายุติน อุสมาน , มะพารี กะมุณี, ยะพา เจนิ ,สุไลมาน หะโมะ (2558)การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยบูรณาการกับหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อพัฒนาการสร้างรูปแบบและการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยบูรณาการกับหลักการของศาสนาอิสลาม และเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะที่จะนำมาพัฒนาการสร้างรูปแบบการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยบูรณาการกับหลักการของศาสนาอิสลาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้นำศาสนาอิสลาม คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิ ในสามจังหวัดชายแดนใต้ เครื่องมือในการวิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นแบบบูรณาการกับหลักการของศาสนาอิสลามต้องมีการประชุม มีความโปร่งใส เลือกคนดีที่สุจริตเข้าเป็นตัวแทน และเป็นผู้นำที่ประชาชนต้องการ รูปแบบแบบ และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยบูรณาการกับหลักการของศาสนาอิสลามในชุมชนมุสลิม ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชูรอประจำหมู่บ้าน ประชาชนสามารถเสนอชื่อให้กับคณะกรรมการของชูรอประจำหมู่บ้าน และผู้สมัครสามารถเสนอชื่อตัวเองได้ด้วย การพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการชูรอประจำหมู่บ้านต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน สามารถประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกในชุมชนและแจ้งผลไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ในกรณีกฎหมายเลือกตั้งบัญญัติว่าต้องเลือกตั้งเท่านั้นจึงมีสิทธิ์สมัครรับเลือกตั้ง มีข้อเสนอแนะให้ใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนสภาชูรอ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการการเลือกตั้งขับเคลื่อนสภาชูรอ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องทำงานร่วมกับคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยภาคเอกสาร กับ การวิจัยภาคสนาม องค์ความรู้ที่คาดหวังจะได้อาจจากการวิจัย ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ภายใต้ กรอบแนวคิด ทฤษฎี ของเรื่องชুরอ ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอาน อัลฮะดีษ ฟิกห์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือกำหนดประเด็นการค้นหาค้นหาข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มบุคคลที่เลือกเข้าร่วม การวิจัยแบบเจาะจง 3 วิธีซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก กรณีศึกษา และสนทนา(Focus Group) เมื่อได้ข้อมูลภาคสนามมาแล้ว ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำเสนอในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) ซึ่งกระบวนการวิจัยทั้งหมดตามแนวทางที่กล่าวมา ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน

การวิจัยเอกสาร

ประกอบด้วยเอกสารปฐมภูมิ(primary source)เอกสารทุติยภูมิ(Secondary Source) เอกสารตติยภูมิ (Tertiary Source)

เอกสารปฐมภูมิ (primary source)

คัมภีร์อัลกุรอาน โดยอาศัยอายะฮ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชুরอและประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน

อัลฮะดีษต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชুরอ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัย

เอกสาร ทุติยภูมิ (Secondary Source)

หนังสืออธิบายอัลกุรอานที่อธิบาย ขยายความ และรวบรวมเอาอายะฮ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ตามที่ระบุในชั้นปฐมภูมิ

หนังสืออธิบายฮะดีษต่างๆที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ตามที่ระบุในชั้นปฐมภูมิ

หนังสือประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการชুরอและประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัย

หนังสือนิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ และประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัย

ตำราประวัติศาสตร์ที่อธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยอ้างอิงตามประวัติศาสตร์ในชั้นปฐมภูมิทั้งที่เป็นภาษาอาหรับและภาษาไทย หรือตำราที่แปลเป็นภาษาไทย

เอกสารตติยภูมิ (Tertiary Source) ประกอบไปด้วยหนังสือนามานุกรม บทความ เป็นต้น

การดำเนินการเก็บรวบรวม

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

รวบรวมตัวบทอัลกุรอานและอัลฮะดีษที่เกี่ยวข้องกับการชุรอและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย

รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกันกับงานวิจัยจากเอกสารระดับปฐมภูมิ

รวบรวมข้อมูลเนื้อหาหลัก แนวคิดจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการชุรอและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัยเป็นการเฉพาะ

รวบรวมข้อกฎหมาย หลักเกณฑ์ ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้

รวบรวมทัศนะของบรรดาปราชญ์ที่เกี่ยวข้องกับการชุรอจากหนังสือบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยภาคสนาม

ประชากร

อิมามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานคร และมีมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร 184 มัสยิด

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากร

การวิจัยนี้เลือกประชากรตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กรณีศึกษา การสนทนากลุ่ม

อิหม่ามได้มาจากการแบ่งเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 ส่วน และทำการสุ่มแบบเจาะจงส่วนละ 4 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ วุฒิการศึกษาด้านศาสนาและสามัญ อายุการทำงาน จำนวนสัปบุรุษที่ปกครอง

ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้คือ วุฒิการศึกษาด้านศาสนาและสามัญ

กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้คือ วุฒิการศึกษาด้านศาสนา และสามัญ

ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานครได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้คือ วุฒิการศึกษาด้านศาสนา และสามัญ

กรณีศึกษาเป็นการเลือกศึกษา มัสยิดที่มีการใช้หลักการชุรอบางมัสยิด เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกอิหม่าม กรรมการมัสยิดและทั้งบุคคลที่มีประสบการณ์โดยตรงกับการใช้หลักการ

ชูรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามที่ทางอิหม่ามหรือกรรมการอิสลามมัสยิด
แนะนำ

มัสยิดที่ใช้เป็นกรณีศึกษาเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงมัสยิดที่มีการใช้ชูรอในลักษณะ
ต่าง ๆ ตามที่ปรากฏอยู่ จากข้อมูลที่มีรายงานจากมัสยิดมาสู่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำ
จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 3 แบบ แบบละ 1 มัสยิด

ตารางที่ 1 จำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยตามวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม 3 แบบ

วิธีศึกษา	กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน
สัมภาษณ์เชิงลึก	1.อิหม่าม	12
	2.ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี	6
	3. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	6
	4.ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานคร	6
กรณีศึกษา	กรรมการอิสลามประจำมัสยิด	
การสนทนากลุ่ม (Focus Group)	1.อิหม่าม	4
	2.ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี	4
	3. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	4
	4.ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานคร	4

หมายเหตุ จำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยอาจเพิ่มขึ้นจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก. แบบสัมภาษณ์

ประมวลประเด็นที่กำหนดขึ้นเพื่อถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการ วิจัยตามกรอบ
วัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งประกอบด้วย

1. ความหมายของชูรอ
2. หลักการและวิธีปฏิบัติชูรอตามหลักการอิสลาม
3. คำว่าชูรอในอัลกุรอาน อัลฮะดีษ ฟิกห์ และวรรณกรรมอื่น ๆ
4. ฐานะของชูรอในการเป็นบรรทัดฐานของการดำเนินชีวิต
5. ความสำคัญของชูรอตามหลักการอิสลาม
6. การให้ความสำคัญแก่ชูรอของมุสลิมโดยทั่วไปในประเทศไทย

7. การเอื้ออำนวยเป็นอุปสรรคของระเบียบการบริหารกิจการศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ต่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

8. ประสบการณ์การนำหลักการชูรอมาใช้ในการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม

9. รูปแบบชูรอสำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เหมาะสม

ข. แบบบันทึกประเด็นการสนทนากลุ่ม(Focus Group)

การการสนทนากลุ่ม(Focus Group)เป็นการดำเนินการประชุม อภิปราย เพื่อหาข้อเสนอแนะรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชูรอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดของผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ซึ่งคัดจากผู้ที่มีแนวคิดชูรออยู่ในแบบต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบความคิดละ 1 ถึง 3 คน

เป็นการประมวลประเด็นที่กำหนดขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นและประสบการณ์ในการนำหลักการชูรอมาใช้ในการคัดเลือกของผู้เกี่ยวข้องจากมัสยิดที่นำมาเป็นกรณีศึกษาโดยเป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย ประกอบด้วย

1. ทัศนะเรื่องชูรอ

2. ช่วงเวลาและสถานการณ์ของสังคมมุสลิมและมัสยิดที่เกิดความคิดในการนำหลักการชูรอมาใช้

3. ทัศนะต่อการเอื้ออำนวยของระเบียบการบริหารกิจการมัสยิดตามพระราชบัญญัติการบริหารศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ต่อการใช้หลักการชูรอ

4. สาเหตุที่นำชูรอมาใช้

5. วิธีให้นำชูรอมาใช้

6. ข้อดีและปัญหาอุปสรรคในการนำชูรอมาใช้

7. ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีการเรียบเรียง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับบรรดาหลักฐานทางศาสนบัญญัติ คือ ตัวบทหลักฐานของอิสลาม เช่น คัมภีร์อัลกุรอาน อัลฮะดีษ อัลอิจญ์มาอ์และการเทียบเคียง (กีياس) เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ในบริบทของกรณีศึกษาโดยใช้เกณฑ์

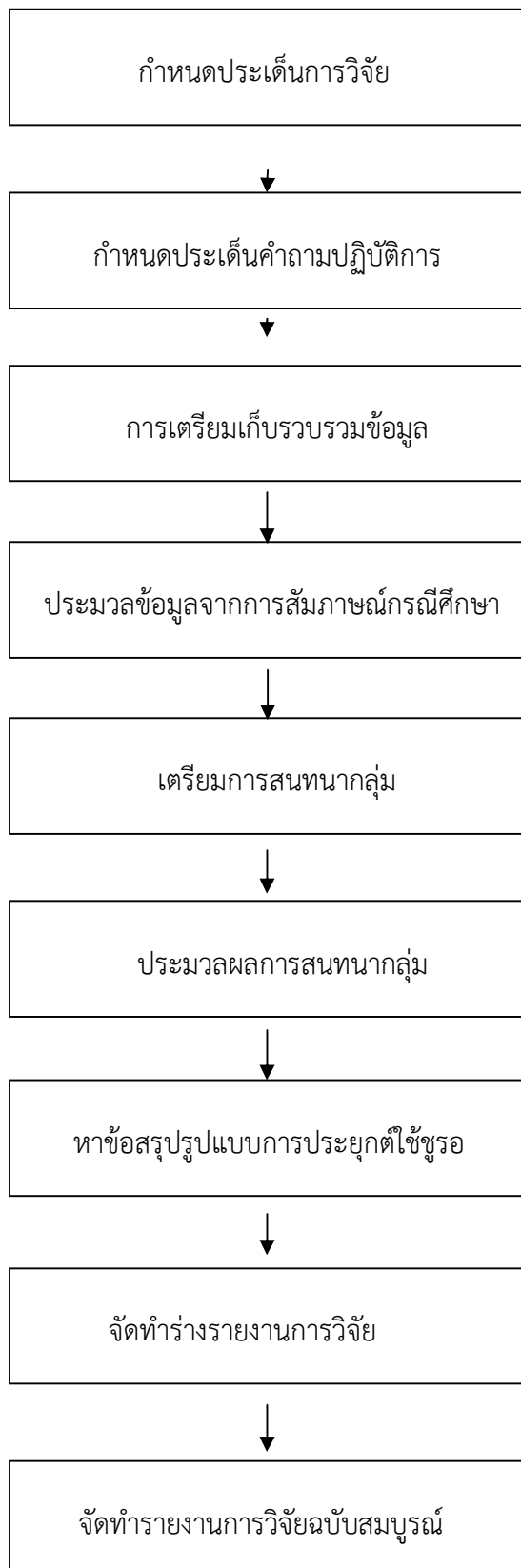
หลักการอรรถาธิบายอัลกุรอาน จะใช้หลักการอรรถาธิบายอัลกุรอาน โดยใช้ตำราการอรรถาธิบายอัลกุรอานของปราชญ์อิสลามที่เชี่ยวชาญในด้านนี้ และเป็นตำราที่โลกอิสลามให้การยอมรับ

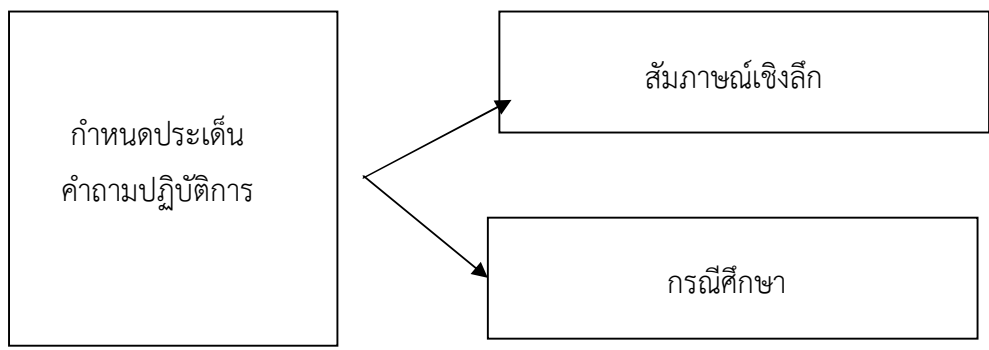
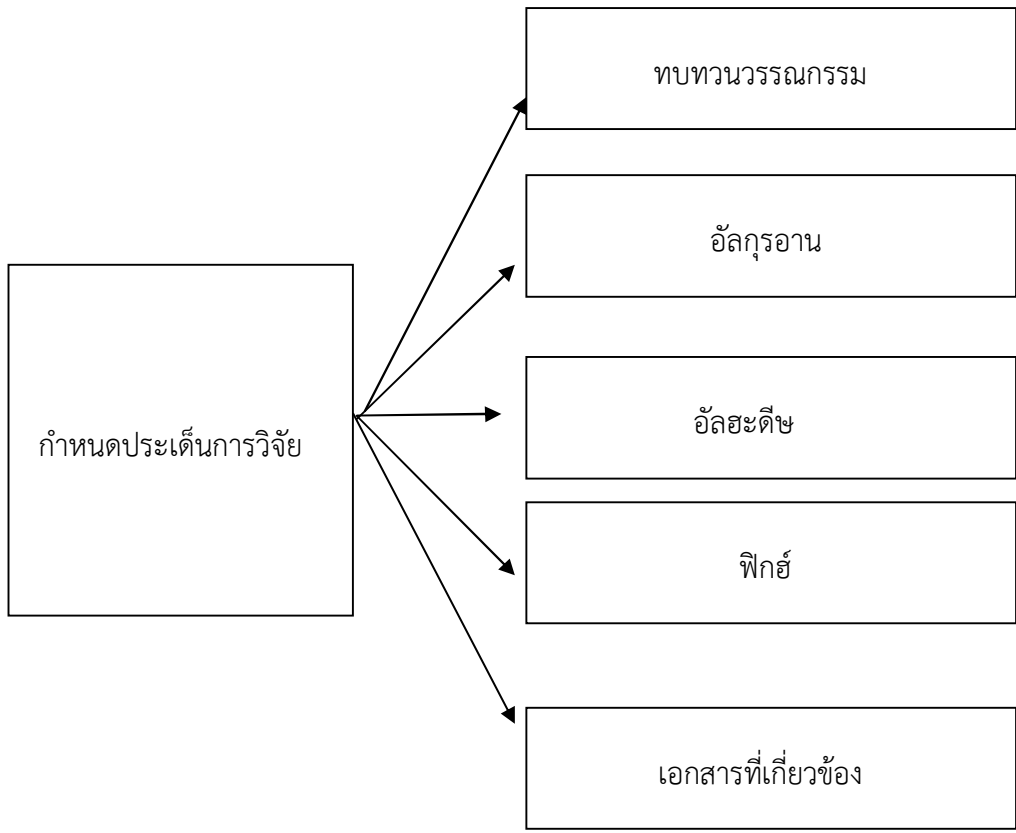
หลักการเกี่ยวกับอัลฮะดีษ จะยึดฮะดีษที่มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือตามกระบวนการของวิชาการรายงานอัลฮะดีษ ในการให้นำหน้าบทความถูกต้องในด้านสายรายงานและตัวบทของฮะดีษ การวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องนี้ ในกรณีที่ข้อมูลเป็นบทฮะดีษที่มีการรายงานบันทึกอยู่ในหนังสือเศาะฮิห์บุคอรีและมุสลิม ผู้วิจัยถือว่าเป็นข้อมูลที่เชื่อถือได้ แต่หากเป็นฮะดีษที่ปรากฏอยู่ในตำราฮะดีษเล่มอื่น ๆ นอกจากตำราสองเล่มดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยจะบอกสถานะความน่าเชื่อถือของฮะดีษดังกล่าวเพิ่มเติม

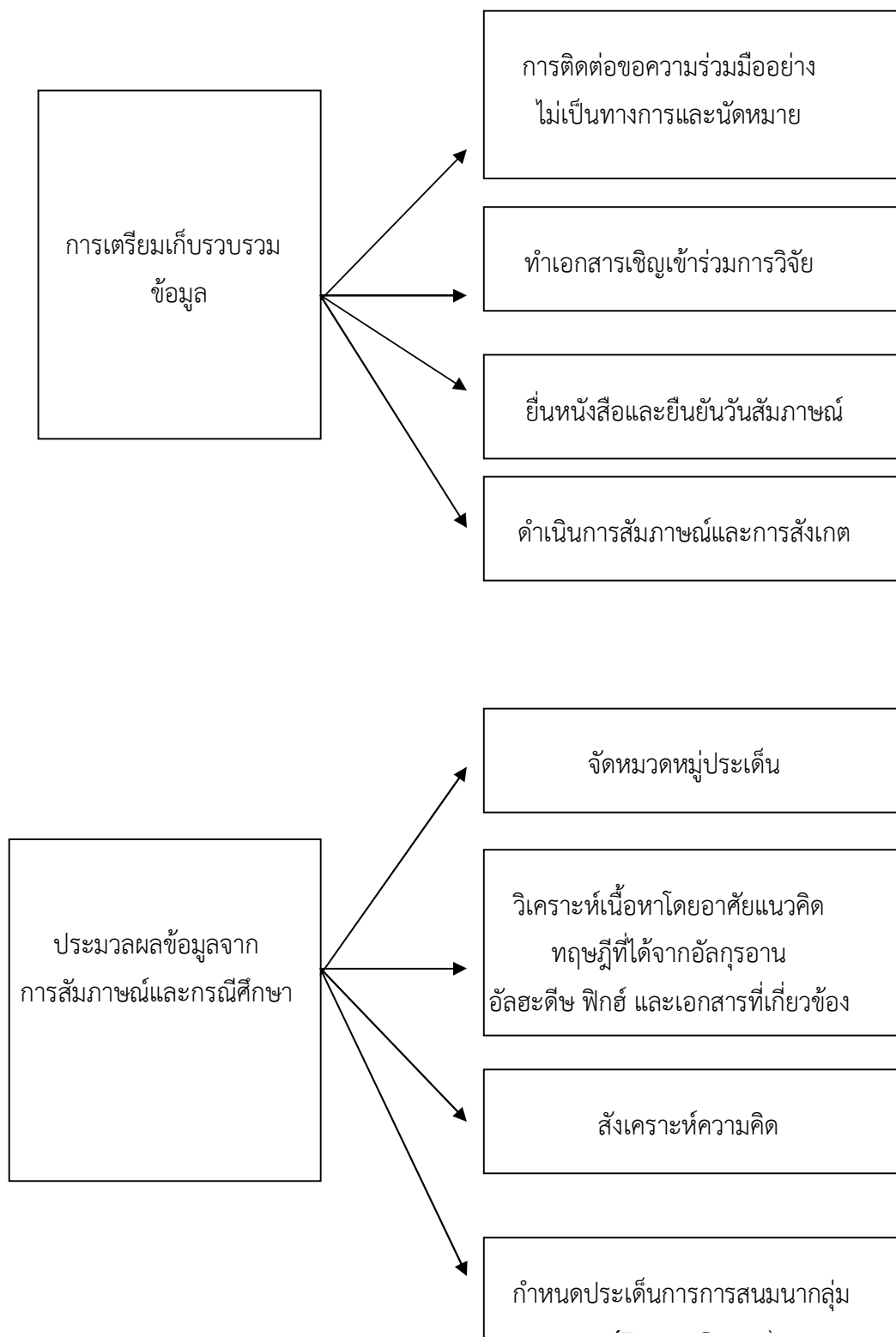
ทัศนะของปราชญ์อิสลาม สำหรับทัศนะของปราชญ์ที่มีความเห็นตรงกันหรือมีเพียงทัศนะเดียว ผู้วิจัยจะถือว่าเป็นทัศนะที่ถูกต้อง ส่วนทัศนะของปราชญ์ที่มีความเห็นขัดแย้งกัน ผู้วิจัยจะให้นำหน้าและเลือกทัศนะที่มีหลักฐานชัดเจนมากที่สุดตามสถานะความน่าเชื่อถือของหลักฐานอย่างกว้างขวาง

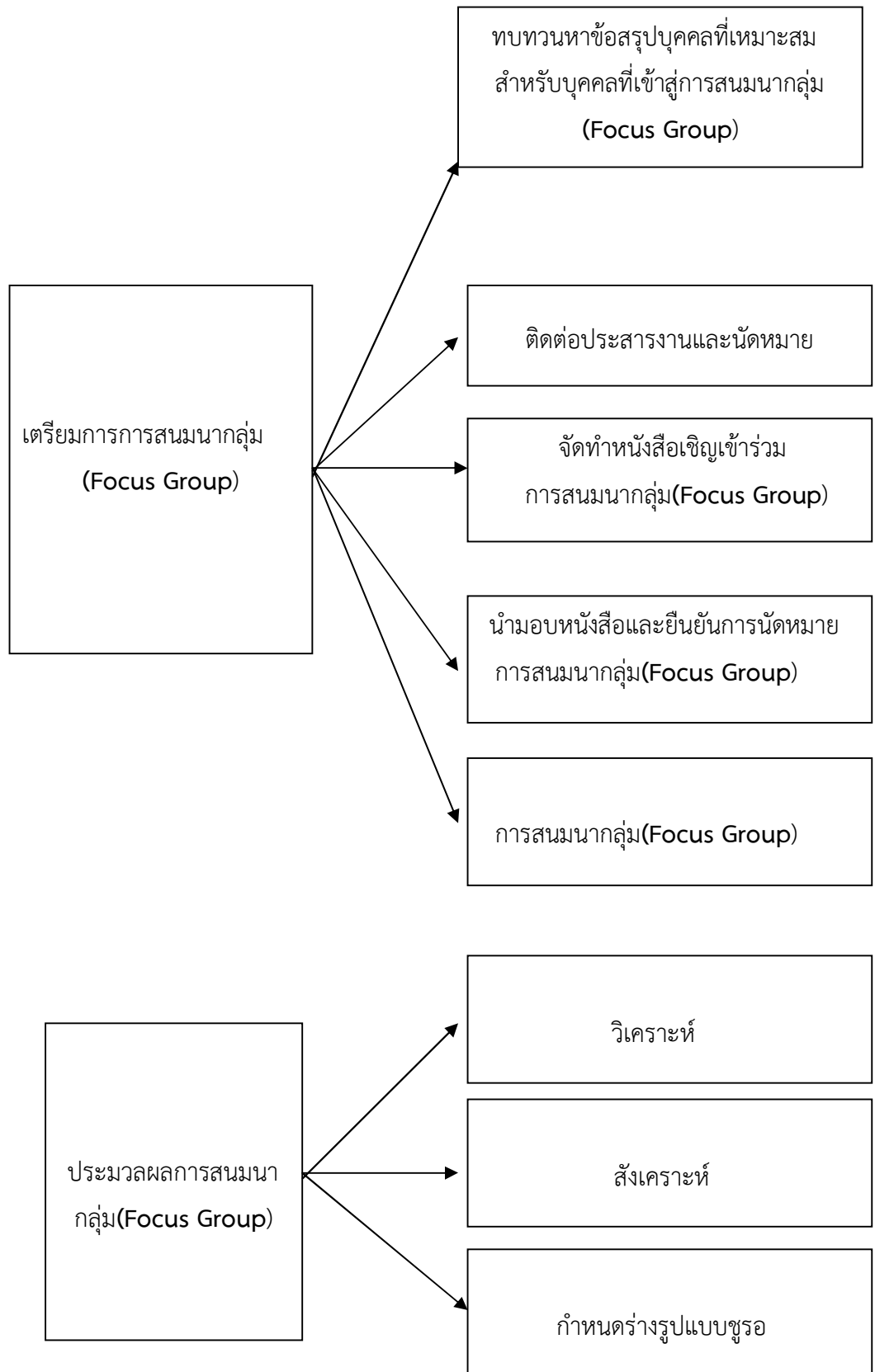
ข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยจะวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยนำแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากข้อ 1-4 มาพิจารณาเชิงเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้เห็นความหมาย ความสอดคล้อง และความแตกต่างเพื่อนำเสนอในเชิงพรรณนา

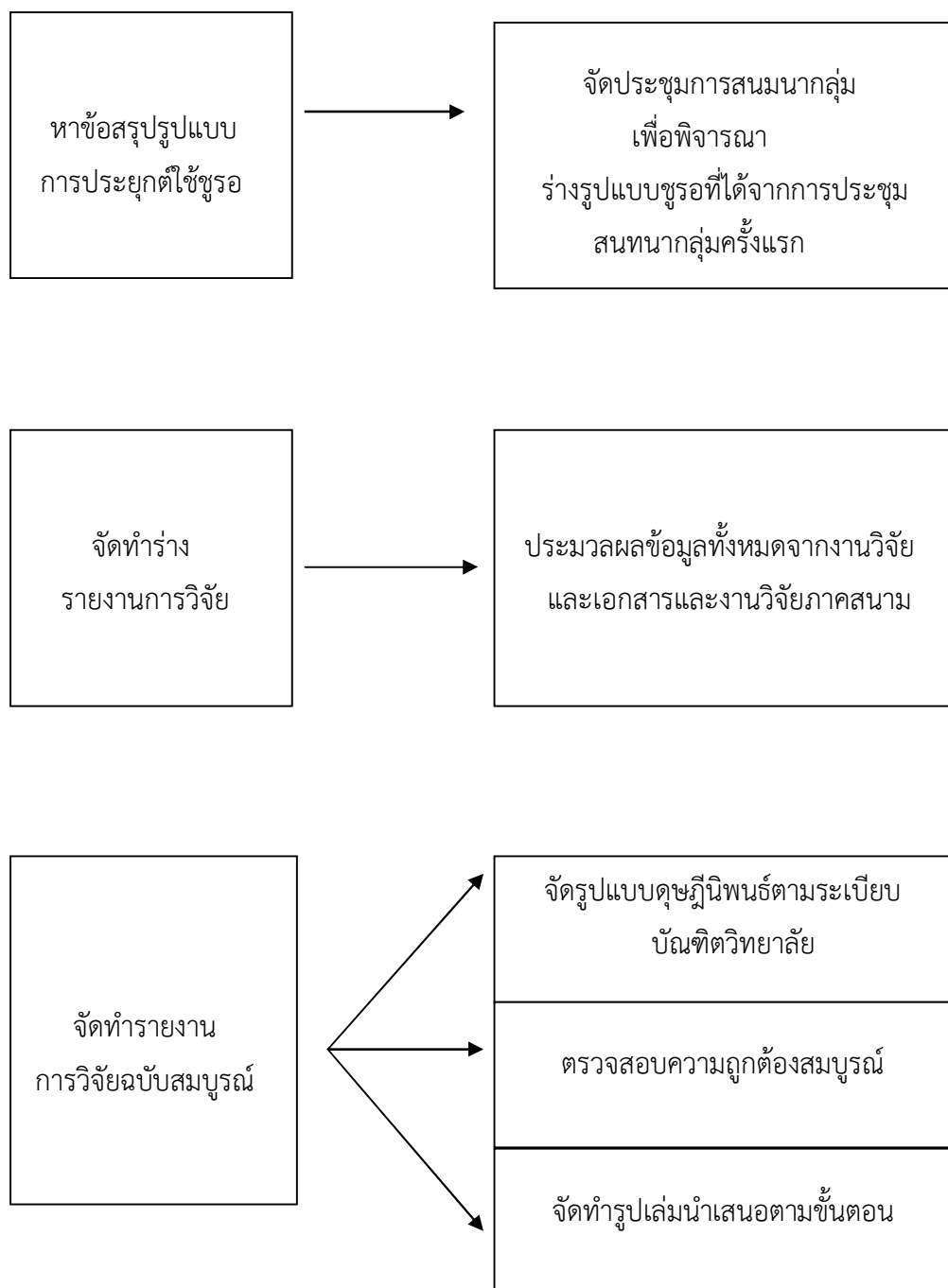
ขั้นตอนการวิจัยโดยรวม
การวิจัยโดยรวมเป็นกระบวนการวิจัยที่ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ 9 ขั้นตอน

ภาพประกอบที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย

ผลและการวิเคราะห์ผล

วิเคราะห์หลักการชुरอและวิธีปฏิบัติชुरอตามหลักการอิสลาม

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอผลการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลหลักการและวิธีปฏิบัติ ชุรอตามหลักการอิสลาม ซึ่งปรากฏในเอกสารแหล่งข้อมูล 5 แหล่งจำแนกเสนอเป็น 5 หัวข้อ ประกอบด้วย ความหมายทั่วไปจากอัลกุรอาน อัลฮะดีษ ชีวประวัติของท่านนบี เศาะฮาบะฮ์หลังสมัยท่านนบีและผู้ปกครองอาณาจักรอิสลามสมัยต่างๆ และนิติศาสตร์อิสลาม

ความหมายทั่วไป

คำว่าชुरอ (شُورَى) เป็นคำภาษาอาหรับมาจากรากศัพท์ อะชาเราะะ (جَاءَ) และเซาเราะะ (سَوَّرَ) แปลว่า การแสดงท่าทางด้วยมือ ตา คิ้ว หรือบอกให้รู้ รากศัพท์นี้เมื่อผันด้วยตราช่าง (وزن) มีฟูละฮ์ (مَفْعُولٌ) ให้เป็นอาการนาม (مَصْدَرٌ) ก็จะได้คำว่า มะชูเราะฮ์ (مَشُورَةٌ) ซึ่งแปลว่า การปรึกษาหารือ (Ibn Manzur, 1999 : 7 : 235)

ส่วน รากศัพท์ดังกล่าวนี้ที่ใช้ในกลุ่มความหมายใกล้เคียงกันได้แก่ ซาเราะะ (سَاءَ) แปลว่า ขอคำปรึกษาหารือ ตะซาระะ (تَسَاءَرٌ) อิซตะวะเราะะ (إِسْتَأْذَنَ) แปลว่า ต่างคนต่างปรึกษาหารือกัน อิสตะซาเราะะ (اسْتَشَارَ) แปลว่า ขอคำปรึกษา ชุรอเป็นคำนามที่ใช้ความหมายว่า อัตตะซาวูร (التَّشَاوُرُ) แปลว่าการปรึกษาหารือ (Louis Ma'Luf, 1992 : 407)

الشُّورَى คือการร่วมปรึกษาหารือ ในอัลกุรอาน สุเราะฮ์ชุรอ อายะฮ์ที่ 38 (وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ) ชุรอ ในอายะฮ์นี้หมายถึงการร่วมกันปรึกษาหารือ

(Ibrahim Madkud, 1972 : 518. Sa 'di Abu Jayb, 1982 : 205)

الشُّورَى

การปรึกษาหารือ ปรากฏในยุคสมัยรอชิดูน

กิจการต่างๆจะต้องมีการปรึกษาหารือ

สภาที่ปรึกษาภายในประเทศ สภาสูง รับฟังการฟ้องร้อง และร้องทุกข์

สุเราะฮ์หนึ่งจากหลายสุเราะฮ์

(Jupran Masoud, 1981 : 900)

الشُّورَى

พีชทะเล (Jupran Masoud, 1981 : 900)

คำที่มีความใกล้เคียงกับชุรอ

شُور

ชี้หรือการแสดงท่าทางด้วยมือ

ไซให้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด

จุดประกายไฟ

ทำให้ยุ่งเหยิง

เสนอขายสัตว์

ทดลองสัตว์

(Jupran Masoud, 1981 : 899)

لِسَوْرٍ

กลุ่มชนหนึ่งขอคำปรึกษากับอีกกลุ่มชนหนึ่ง (Ibrahim Madkud, 1972 : 518)

تَشَاوُرٍ

ปรึกษารือกันเป็นหมู่คณะ (Ibrahim Madkud, 1972 : 518)

شُورٍ

กิริยา 3 อักษร แสดงท่าทางด้วยมือ และแสดงความคิดเห็น หรือการเก็บรวบรวม

น้ำผึ้ง (Ibrahim Madkud, 1972 : 518)

شُورٍ

กิริยา 4 อักษร ต้องการกรรม

แสดงท่าทางด้วยมือ

เสนอความคิด

ทำให้เกิดความยุ่งเหยิง

ย้อมผ้าด้วยดอกคำฝอย

(Ibrahim Madkud, 1972 : 518)

السُّورِ

น้ำผึ้งที่นำออกมาจากรัง (Ibrahim Madkud, 1972 : 518)

إِشَارَةُ الْمُرُورِ الضَّوئِيَّةِ

สัญญาณไฟ ประกอบไปด้วย สีแดง-หยุด สีเขียว-ไป สีเหลือง-เตรียม

إِشَارَةُ الْوَقُوفِ

สัญญาณหยุด จำเป็นที่ผู้ขับขี่ต้องหยุดเพื่อให้คนเดิน

أَشَارَةُ

สัญลักษณ์ห้ามจอด/ สัญลักษณ์อันตราย

إِشَارَةُ الْبَرِّيقِيَّةِ/تَلْغَرَفِيَّةِ

การติดต่อทางโทรเลข โทรศัพท์

إِشَارَةُ الْبَيْعِ

การขายด้วยการให้สัญญาณ

إشارة شراء

การซื้อด้วยการให้สัญญา

ท่านอัลฟะฮานีย์¹⁴ กล่าวถึงชुरอว่า “ คือการนำทัศนะหนึ่งออกมา โดยผ่านการตรวจสอบในแต่ละส่วนแล้ว”

ท่านอัลกูรฎุบีย์¹⁵ กล่าวว่า “หลักการชुरอ คือการนำเอาทัศนะออกมา” (al-Qurtubiy, 1999 : 3/172)

ท่านอิบนิอัลอะเราะเบีย กล่าวว่า “ชुरอ คือความคุ้นเคยกันของชนกลุ่มหนึ่ง การทดสอบด้วยสติปัญญา การหาต้นเหตุของความถูกต้อง กลุ่มชนที่มีการปรึกษาหารือจะพบทางออก” (Ibn Al-Arabi, 1990 : 4/91)

และท่านอิบนิอัลอะเราะเบีย ยังกล่าวถึงชुरออีกว่า “ เมื่อเรื่องราวนั้นเกิดขึ้นในทางที่ดี จนกระทั่งเขาได้รู้ถึงเป้าประสงค์ของสิ่งนั้นๆ”

นอกจากนั้นท่าน บัดคาร์ลีย์นี้ได้อธิบายความหมายของชुरอไว้ว่า “ชुरอเป็นกระบวนการตัดสินใจด้วยการปรึกษาหารือ และการพินิจพิเคราะห์ระหว่างผู้ที่มีผลประโยชน์ในเรื่องที่ต้องมีการตัดสินใจ หรือผู้อื่นที่สามารถช่วยให้พวกเขาตัดสินใจได้” (Umdah Al-Qariy, 2019: 24/269)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จากความหมายทั่วไปดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าชुरอมีความหมายที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามสาระสำคัญของชुरอ เป็นเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งมีนัยสำคัญคือ การร่วมมือกันในลักษณะการปรึกษาหารือกัน โดยการมีส่วนร่วมสื่อสารกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะพินิจพิจารณา กลั่นกรอง ประมวล แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นให้บรรลุ หาข้อยุติ มติ หรือทางออกที่ดีที่สุด หากไม่เป็นเช่นนั้นชुरอจะไม่สามารถให้ความหมายที่สมบูรณ์ได้ และไม่สามารถจะบูรณาการระหว่างศาสตร์อิสลาม และการปรับปรุงใช้ชुरอ ในบริบทสังคมที่แตกต่างกัน

เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในหลักการศาสนาอิสลาม ชुरอ คือ การปรึกษาหารือกัน ระหว่างบุคคลด้วยความพินิจพิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบในเรื่องใดๆ

ชुरอในอัลกุรอาน

จากการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องกับการชुरอพบว่า คำว่าชुरอในอัลกุรอานปรากฏใน 3 ลักษณะ คือ (1) ที่ใช้คำว่าชुरอ (2) ที่ใช้คำอื่นในความหมายชुरอ (3) ที่มีเนื้อหาแสดงความหมายของชुरอ คำที่อัลกุรอานใช้เหล่านี้ ปรากฏในอายะฮ์ที่มีบริบทการประทาน (اسباب النزول) ต่างๆซึ่งนักวิชาการได้อธิบายความไว้ เพื่อชี้ให้เห็นความหมาย เจตนารมณ์ และความสำคัญของชुरอ

ลักษณะที่ 1 ใช้คำว่าชुरอ (شُورَى) ซึ่งปรากฏในสุเราะฮ์ อัชชุรอออายะฮ์ที่ 36-38 อัลลอลฮ์ ﷻ ตรัสว่า

¹⁴ อะบู อัลฟิรฎ์ อะลี บิน ฮุสัยน์ บิน มุฮัมมัด บิน อะหมัด บิน อัลอันอัศฟะฮานีย์ อัลอุมาวี อัลกูเราะซีย์ เกิดที่เมือง อัศบะฮาน ปีที่ 284 ฮ.ศ. เสียชีวิต ปีที่ 1510 ค.ศ. ที่แบกแดด อิรัก

¹⁵ มุฮัมมัด บิน อะลี บิน มุฮัมมัด บิน อะเราะเบีย อัลหาคิมีย์ อัลญอฮีย์ อันตะลุส รุจกโนนาม มะยุดดีน บิน อะเราะเบีย เกิดเมื่อปี 1708 ค.ศ. ที่มูริเซีย สเปน เสียชีวิตปี 1783 ที่คัมบัสกีล ชิเรีย

﴿ مَا أَوْتَيْتُمْ مِّن شَيْءٍ فَمَا تَعْلَمُوهُ إِلَّا لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾
 ﴿ مَا عَصَبُوا لَهُمْ يَغْفِرُونَ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ
 وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٧﴾

(الشورى 36-38)

ความว่า “ และสิ่งใดที่พวกเจ้าได้รับนั้นเป็นเพียงการสนุกสนาน เพลิดเพลินแห่งชีวิตของโลกนี้เท่านั้น แต่สิ่งที่มีอยู่ ณ ที่อัลลอฮ์นั้น ดีกว่าและจริงกว่า สำหรับบรรดาผู้ศรัทธาและพวกเขาหมอบหมายไว้วางใจแต่พระเจ้าของพวกเขา (37) และบรรดาผู้ที่หลีกเลี่ยงการทำบาปใหญ่และการทำลามก และเมื่อพวกเขาโกรธพวกเขาก็อภัยให้ (38) และบรรดาผู้ตอบรับต่อพระเจ้าของพวกเขาและดำรงละหมาด และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา และเขาปรึกษาสิ่งที่เราได้ให้เครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา”(อชชुरอ: 36-38)

ท่านอิบนุกะซีร์¹⁶ กล่าวว่า وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ ในอายะฮ์นี้ หมายถึง พวกเขาจะไม่ตกลงเรื่องใดจนกว่าพวกเขาจะปรึกษาหารือในเรื่องนั้นก่อน เพื่อจะช่วยเหลือกันทางด้านความคิด ตัวอย่างเช่น ด้านการสงคราม (Ibn Kathir 1991 : 7-193)

ในอายะฮ์นี้ได้บ่งชี้ไว้อย่างละเอียดอ่อนถึงคุณค่าของการปรึกษาหารือในอิสลาม ตามกรอบของการอธิบายอายะฮ์นี้ที่ว่า

อายะฮ์นี้ได้มีกล่าวอยู่ในสุเราะฮ์ที่ใช้ชื่อว่า อชชुरอ (الشورى) การตั้งชื่อสุเราะฮ์ของอัลกุรอาน ด้วยชื่อ อชชुरอ (الشورى) เป็นการให้เกียรติกับสิ่งนั้นและเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและตำแหน่งอันสูงส่งของสิ่งนั้นด้วย

การปรึกษาหารือที่กล่าวอยู่ในอายะฮ์นี้ มีมาในลักษณะยืนยัน รวมอยู่กับบรรดาคุณลักษณะพื้นฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันของเหล่าผู้ศรัทธา พวกเขาหลังจากที่ศรัทธาแล้ว เป็นผู้ที่มีหมอบหมายตนต่อพระเป็นเจ้าของพวกเขา ออกห่างจากบาปใหญ่และสิ่งที่เป็นความชั่ว เป็นผู้ตอบสนองคำบัญชาของพระเป็นเจ้า ดำรงการละหมาด จ่ายซะกาต และบริจาคทานไปในหนทางของอัลลอฮ์

อายะฮ์นี้เป็นอายะฮ์มักกียะห์ (โองการที่ประทานก่อนการอพยพ) ชี้ให้เห็นว่า การปรึกษาหารือในอิสลามนั้นถูกนำมาใช้ทางด้านสังคม ก่อนที่จะมีกฎหมายทางการปกครอง

เป็นอายะฮ์ที่บอกถึงสภาพของมุสลิมที่มีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช่สภาพที่เพิ่งเกิดขึ้นหรือเกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่ง แท้จริงอัลลอฮ์ได้ทรงทำให้การยกย่อง การปรึกษาหารือนั้นเป็นการกระทำที่มีคุณค่า และถือเป็นลักษณะของผู้ที่มีศรัทธา

¹⁶อิมาม อิมาด อัลดีน อะบู อัลฟะดาร์ อิสมาอิล บิน อุมร์ บิน กะซีร์ บิน ฎาอ์ บิน คัร็อบ อัลกุเราะซี อัลหะดีดี อัลบุศเราะวี อชชัฟิอีย เกิดเมื่อ พ.ศ.1844 ที่บัสเราะห์ ซีเรีย เสียชีวิต เมื่อ 1916 ที่ตะมัลกัส ซีเรีย

อายะฮ์ได้กำหนดให้กิจการทั้งหลายของเหล่ามุสลิม ในเรื่องที่มีได้มีการวฮีย์¹⁷ (وحى) ลงมานั้น อาศัยการปรึกษาหารือกันในกลุ่มพวกเขา ถือเป็นหน้าที่ของพวกเขาทุกคน นอกจากในเรื่องที่เป็นการเฉพาะของผู้รู้ และผู้สันตติกรรมเท่านั้น เพราะผู้มีศรัทธานั้น พลังศรัทธาของเขาจะทำให้เขานั้น นำสิ่งที่ปัญหาต่อพวกเขา กลับไปสู่ผู้ที่รู้ว่าจะกลั่นกรองวินิจฉัยเอาข้อตัดสินเจตนารมณ์ หรือความหมายจากตัวบทได้อย่างไร

มีนักวิชาการจำนวนมากได้กล่าวเตือนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากอายะฮ์นี้ **وَأْمُرُهُمْ سُورَىٰ بَيْنَهُمْ** ว่า นี่คือคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่รวมอยู่ในบรรดาคุณลักษณะที่ถูกระบุว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานหลักของศาสนา หมายความว่า การปรึกษาหารือนี้เป็นสิ่งที่ถูกใช้ให้ปฏิบัติและเป็นองค์ประกอบหลักของศาสนา อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

﴿ وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴾

ความว่า และบรรดาผู้ตอบรับต่อพระเจ้าของพวกเขาและดำรงละหมาด และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา และเขาบริจาควัตถุที่เราได้ให้เครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา”¹⁸

(อัลซุรอ : 38)

ดำรงสนับขึ้นถึงตำแหน่งที่สูงส่งของการปรึกษาหารือ เพราะอัลลอฮ์ได้ทรงกล่าวถึง การปรึกษาหารือควบคู่กับการศรัทธา และการดำรงการละหมาด เป็นการบ่งชี้ว่าพวกเขาเหล่านั้นถูกใช้ให้มีการปรึกษาหารือกัน (al-Qurtubiy, 1999 : 3/21)

เมื่อการปรึกษาหารือ และปัญหาการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลของสามีกับภรรยา ของพ่อกับลูกนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและจะต้องเกิดขึ้นแน่นอน ดังนั้น การปรึกษาหารือเป็นสิ่งแรก ที่ถูกนำมาใช้ ให้เป็นสิ่งจำเป็นในกิจการและปัญหาโดยทั่วไป และอายะฮ์ได้กล่าวไว้ในซูเราะฮ์ อัลซุรอ เป็นการเน้นย้ำ ส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือ และนักวิชาการส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญ มิฉะนั้น ปัญหาต่างๆคงเกิดขึ้นแน่นอน เพราะต่างคนต่างใช้ความรู้สึกและอารมณ์ตัวเองเป็นใหญ่ ความแตกแยกจะเกิดขึ้นในครอบครัว สังคม ประเทศ ถ้าไม่มีการปรึกษาหารือกัน

ลักษณะที่ 2 ใช้คำอื่นในความหมายชุรอ(سُورَى) ซึ่งปรากฏในซูเราะฮ์ต่างๆดังนี้

¹⁷ วหีย์ การลดความหมายในจิตใจของท่านเราะสุลจากอัลลอฮ์

¹⁸ อัลบัยฎอวีย์ กล่าวว่า อายะฮ์นี้ถูกประทานลงมาเพราะชาวอันศอร เมื่อท่านเราะสุลุลลอฮ์ เรียกเรื่องเชิญชวนไปสู่การศรัทธาพวกเขา ก็ตอบรับปฏิบัติ ละหมาดครบถ้วนตามเงื่อนไข และรักษาเวลา ปรึกษาหารือกันในเรื่องของคunyaและศาสนา บริจาควัตถุในสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานลงมาให้แก่พวกเขาไปในทางอัลลอฮ์

คำว่า ชาวีร (شاور) ในสุเราะฮ์อาละอิมรอน อายะฮ์ที่ 159 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿..... وَشَاوَرُهُمْ فِي الْأَمْرِ.....الآية﴾

(ال عمران : 159)

ความว่า “และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย”

(อาละอิมรอน : 159)

อายะฮ์นี้อัลลอฮ์ได้ทรงโต้ตอบกับท่านเราะสูลที่ต่อเนื่องกับสำนวนที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَمَأْتِبِ لَافْتَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوَرُكُمْ فِي الْأَمْرِ فَلَا غَزْمَ فِئْتَوِ كُلَّ عَلَى اللَّهِ ۗ عَلَى اللَّهِ يَتُّكِبُ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

(ال عمران : 159)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนต่อพวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติดุร้ายซ้ำ และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซร์แน่นอนพวกเขาก็ยอมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย” (อาละอิมรอน : 159)

ท่านกुरुตูปีย์ กล่าวว่า *فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ* อายะฮ์นี้มีหลายประเด็น

ปวงปราชญ์กล่าวว่า : อัลลอฮ์ทรงใช้ให้ท่านนบี ﷺ ด้วยคำสั่งที่ความเยบยล อัลลอฮ์ทรงใช้ให้นบีขอภัยให้พวกเขา จนกระทั่งทำให้พวกเขาเป็นผู้ที่รักปรึกษาหารือกันโดยปริยาย ท่านอิบนุอะตียะห์เห็นว่า การชुरอ เป็นกฎของบัพัญญูติ และการชुरอเป็นใหญ่ในบรรดาของกฎทั้งหลาย

อัลกอรอานที่ว่า “และพวกท่านจงปรึกษากันในกิจการนั้น ๆ” บ่งชี้ว่า อนุญาตให้ทำการวินิจฉัยในประเด็นต่าง ๆ ได้ พร้อมกับยึดเอาความคาดหมายนั้นตามปรากฏของวฮีย์(وحى) เพราะอัลลอฮ์ทรงอนุญาตให้ท่านนบี ﷺ ทำเช่นนั้นได้

ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า: *لَا مُسْتَشَارُؤُمَّتَمُنُّ* (al-Tirmiziy, 2000 : 2822)

ที่ปรึกษานั้น คือผู้ที่ไว้ใจได้ รายงานโดย อะบูสุรอยเราะฮ์ ปวงปราชญ์กล่าวว่า ลักษณะของที่ปรึกษา ถ้าเกี่ยวข้องกับหลักศุก่มต่าง ๆ แล้ว จำเป็นต้องมีความรู้ มีศาสนาและผู้มีคุณสมบัติเช่นนี้ได้ ต้องเป็นผู้มีสติปัญญาและลักษณะของที่ปรึกษาในเรื่องทางโลกนั้น เขาต้องเป็นคนมีความรู้ มีประสบการณ์ มีความชำนาญ และมีจิตอาสาในการให้คำปรึกษา

ชुरอวางอยู่บนแนวความคิดที่หลากหลาย ผู้ให้คำปรึกษาจะพิจารณาความหลากหลายนั้น โดยพิจารณาความแต่ละทัศนะว่า สอดคล้องกับกุรอาน และสุนนะฮ์หรือไม่ ตามที่เขา มีความสามารถ และเมื่ออัลลอฮ์ได้ทรงชี้แนะเขา จนเขามีความมั่นใจ เขาก็จะทำการสิ่งที่ได้รับมอบหมาย มาให้สำเร็จและนี่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการวินิจฉัยที่ศาสนาส่งเสริม ซึ่งตรงกับคำสั่งใช้ของ อัลลอฮ์ ตามเจตนาของอายะฮ์นี้ (al-Qurtubiy, 1999 : 2/191)

อายะฮ์นี้อัลลอฮ์ได้ทรงได้ตอบกับท่านเราะสูลในฐานะที่ท่านเราะสูลเป็นผู้เรียกร้อง ผู้ให้ทางนำ ผู้ชี้แนะ ผู้ให้การเลี้ยงดู เป็นผู้นำ และเป็นแม่ทัพ เป็นการบ่งชี้ว่า ท่านจะต้องให้ความเอ็นดูแก่มวลมนุษย มี ความอ่อนโยน มีความเมตตา และให้อภัยพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่าน จะต้องเป็นผู้ขอภัยโทษ ในความผิดและบาปให้กับพวกเขา ขอคำชี้แนะและให้ความสำคัญกับ ข้อเสนอแนะของพวกเขา นี่คือคำสั่งต่อผู้ที่จะมาทำหน้าที่เหมือนกับท่าน จะเป็นผู้เรียกร้อง เป็นแม่ทัพ หรือเป็นผู้นำก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรดานักวิชาการ และนักอธิบายอัลกุรอานนั้น ถูกพิจารณาว่า พวกเขาถูกใช้ให้มีการปรึกษาหารือเป็นกลุ่มแรก ด้วยเหตุที่การปรึกษาหารือนั้นเป็น สิ่งจำเป็นสำหรับพวกเขา

ผู้วิจัยเห็นว่าอายะฮ์นี้ถูกนับว่าเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปใช้ในการปกครอง การบริหารจัดการและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง จึงนับว่าการปรึกษาหารือเป็นหลักการของการวางบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของการปกครอง บุคคลใดก็ตาม ไม่ขอคำชี้แนะจากผู้รู้และผู้สันตถิรณีในสาขาต่าง ๆ การปลีกตัวออกห่างจากบุคคลผู้นั้นถือเป็น สิ่งจำเป็น หลักการข้อนี้ไม่มีข้อขัดแย้งของนักวิชาการแต่ประการใด และความเห็นของนักวิชาการ ส่วนใหญ่ มีความสอดคล้องกันในคุณสมบัติของที่ปรึกษาจะต้อง คือเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ มี ประสบการณ์ มีความชำนาญ มีจิตอาสาในการให้คำปรึกษา

คำว่า ตะซาวูร (تَشَاوُر)

ในสุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์อายะฮ์ที่ 232-233 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَلَا تَلْمِزُوا الْمَنَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْصِدُوهُنَّ أَن يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ كَمَا تَرِاضُوا بِبَيْنِهِمْ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضَعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنِمَّ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَرِزْقُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تَكْلِفُ نَفْسٌ لَّا وُسْعَهَا لَّا نُضَارَ وَالِدَةٌ وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَالِدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ ۗ فَمَنْ أَرَادَ فَضَالًا عَنِ تَرَاضٍ مِّمَّهَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِذْ أَنْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ ۗ كَمَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝﴾

(البقرة 232-233)

ความว่า “ และเมื่อพวกเขาบรรดาหญิง แล้วนางเหล่านั้นได้ ถึงกำหนดเวลาของพวกนางแล้วก็จงอย่าขัดขวางพวกนาง ในการที่ พวกนางจะแต่งกับบรรดาคู่ครองของพวกนาง¹⁹ เมื่อพวกเขาต่าง พอใจกันระหว่างพวกเขาโดยชอบธรรม นั้นแหละคือ สิ่งที่จะถูก นำมาแนะนำตักเตือนแก่ผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และวันปรโลก นั้นแหละคือสิ่งที่บริสุทธิ์กว่า และสะอาดกว่า สำหรับพวกเจ้า และอัลลอฮ์นั้นทรงรู้ แต่พวกเจ้าไม่รู้ (232) และมารดาทั้งหลาย นั้น²⁰ จะให้นมแก่ลูก ๆ ของนางภายในสองปีเต็ม สำหรับผู้ที่ ต้องการ²¹ จะให้ครบถ้วนในการให้นมและหน้าที่ของพ่อเด็กนั้นคือ ปัจจัยยังชีพของพวกนางและเครื่องนุ่งห่มของพวกนางโดยชอบ ธรรม²² ไม่มีชีวิตใดจะถูกบังคับนอกจากเท่าที่ชีวิตนั้นมีกำลัง ความสามารถเท่านั้น มารดาก็จงอย่าได้ก่อความเดือดร้อน(ให้แก่ สามี) เนื่องด้วยลูกของนาง และพ่อเด็กก็จงอย่าได้ก่อความ เดือดร้อน(ให้แก่ภรรยา) เนื่องด้วยลูกของเขา²³ และหน้าที่ของ ทายาทผู้รับมรดกก็เช่นเดียวกัน²⁴ แต่ถ้าทั้งสองต้องการหย่านม อันเกิดจากความพอใจ และการปรึกษาหารือกันจากทั้งสองคน แล้ว ก็ไม่มีบาปใด ๆ แก่เขาทั้งสอง และหากพวกเจ้าประสงค์ที่จะ ให้มีแม่นมขึ้นแก่ลูก ๆ ของพวกเจ้าแล้วก็ย่อมไม่มีบาปใด ๆ แก่ พวกเจ้า เมื่อพวกเจ้าได้มอบสิ่งที่พวกเจ้าให้(แก่นางเป็น ค่าตอบแทน)โดยชอบธรรม²⁵ และจงอย่าเกรงอัลลอฮ์เถิด และพึงรู้ ด้วยว่า แท้จริงอัลลอฮ์ทรงเห็นในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ

ท่านอิบนุกะซีร์ ได้กล่าวว่า **وَالْمَرْءُ** หมายถึง พ่อและแม่ของเด็กต้องตกลงกันในเรื่อง การหย่านมลูก ก่อนครบสองปี ให้ทั้งสองคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับโดยปรึกษากันและลงมติ และไม่ อนุญาตให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตัดสินใจแทนอีกฝ่ายโดยไม่ปรึกษาหารือกัน (Ibn Kathir, 1991 : 1/480)

ในอายะฮ์แรก : เมื่อมีความเข้าใจและความยินยอมระหว่างสามี ภรรยา ที่แยกทาง กันในเรื่องของระยะเวลา และการกลับมาคืนดีกัน และยินยอมที่จะเริ่มต้นความสัมพันธ์ของการเป็น สามีภรรยากันอีกครั้ง ไม่อนุญาตให้ผู้ปกครองหญิงกีดกันในเรื่องดังกล่าว

อายะฮ์ที่ 2 การให้นมบุตรที่ถูกกำหนดให้เป็นเวลา 2 ปีบริบูรณ์นั้น สามารถที่จะลด เวลาลงมาได้ หากแต่การหย่ามนั้น ต้องเกิดขึ้น จากการปรึกษาหารือและการเห็นชอบ โดยไม่ได้เป็น

¹⁹ คู่ครองของพวกนางจะเป็นสามีเดิมของพวกนางหรือสามีใหม่ก็ตาม

²⁰ หมายถึงมารดาของเด็กทั้งสอง ที่สามีหย่าหรือยังอยู่กับสามี

²¹ หมายถึง พ่อของเด็ก

²² เป็นหน้าที่ของพ่อเด็กที่จะต้องให้ปัจจัยยังชีพและเครื่องนุ่งห่มแก่พวกนางโดยชอบธรรม

²³ แต่ละจากภรรยาและสามีนั้นจะต้องไม่ทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับความเดือดร้อน โดยใช้ลูกเป็นสื่อต่อรอง

²⁴ ถ้าพ่อของเด็กเสียชีวิต ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจากเด็กจะต้องจ่ายค่าน้ำนมและสิ่งอื่น ๆ แทนพ่อเด็ก

²⁵ หมายถึงเงินที่เป็นค่าจ้างของแม่นม

การบีบบังคับจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หมายความว่า การจัดการเรื่องราวใด ๆ ที่จะเกิดความสมบูรณ์นั้น ต้องประกอบด้วยความยินยอมและการหาหรือของทั้งสองฝ่าย เพื่อเลือกเฟ้นสิ่งที่ดี และเหมาะสมที่สุด ให้กับบุตรเท่าที่สามารถจะทำได้ แม้ ในฐานะเป็นผู้ให้นม ก็ได้ให้โอกาสกับเธอในการตัดสินใจเพียงลำพังถึงการหยุด หรือการยืดเวลาการให้นมบุตร สามีกก็เช่นกัน ในฐานะเป็นผู้ให้การคำนวณและค่าเลี้ยงดู ก็ไม่มีสิทธิจะบีบบังคับเรื่องใด ๆ ของบุตรได้ แม่จะต้องมีส่วนร่วมกับพ่อในการจัดการเรื่องราวต่างๆ ของลูก จึงจำเป็นที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเกิดขึ้น และการหาหรือของทั้งสองฝ่าย

ดังนั้นการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาของบุตรที่ยังเล็กไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานที่ สาขาวิชา ระยะเวลา การศึกษาต่อหรือไม่ การชี้แนะในสิ่งต้องห้าม หรือแม้กระทั่งเรื่องคู่ครอง เมื่อพวกเขามาขอคำชี้แนะจากผู้เป็นบิดาและมารดา ทั้งหมดนี้ และเรื่องอื่นนอกจากนั้น ต้องอาศัยการบริหารจัดการและการหาหรือร่วมกันของบิดามารดา หรือระหว่างบิดามารดากับบุตร เมื่อพวกเขาอยู่ในวัยที่สามารถใช้ความคิดได้

มีอะดิซ มากมายของท่านนบี ﷺ ที่ใช้ให้มีการปรึกษาหารือกับบุตรสาวในเรื่องคู่ครองของนาง ส่วนหนึ่งนั้นเป็นอะดิซที่รายงานมาจากพระนางอาอีชะห์ ซึ่งได้กล่าวว่า “ฉันได้ถามท่านเราะฮูล ﷺ ถ้าเด็กสาวคนหนึ่งที่ครอบครัวของเธอจะทำการสมรสให้กับเธอว่าจะต้องมีการปรึกษาหารือกับเธอก่อนหรือไม่ ท่านเราะฮูล ﷺ ทรงตอบว่า ใช่ เธอจะต้องมีการปรึกษาหารือ”

ผู้วิจัยเห็นว่าการครองเรือน การอยู่ร่วมกันจำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือในทุกประเด็น อายะฮ์นี้ประมวลไว้ซึ่งคำสั่งใช้ให้มีการหารือกัน หากตรงนั้น มีผู้ทำหน้าที่ตัดสิน 2 คน จะไม่สามารถประเมินสถานการณ์และอาศัยการคลี่คลายได้ นอกจากจะต้องมีการปรึกษาหารือกันระหว่างคู่ครอง มีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น การกระทำใดๆของแต่ละฝ่ายมีผลกระทบอย่างยิ่งยวดทั้งในทางผลได้และผลเสีย ไม่ว่าจะการกระทำของคู่ครองเป็นการกระทำต่อกัน เป็นการกระทำต่อบุคคลภายนอกเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่น หรือการกระทำเป็นปฏิกิริยาต่อการถูกผู้อื่นกระทำ เพราะฉะนั้นครอบครัวอาจเสียหายหรือก่อความเสียหายหากไม่มีความเข้มแข็ง หรือขาดความกลมเกลียว ซึ่งชูรอเป็นนิติปฏิบัติสำคัญที่จะช่วยให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง สงบสุข มั่นคง และสร้างสรรค์

ลักษณะที่ 3 ที่มีเนื้อหาแสดงความหมายของชูรอ (سُورَى) ปรากฏในสุเราะฮ์ต่างๆดังนี้

สุเราะฮ์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 30-33 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَقَالَ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ لِي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ لِي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ لِمَ كُنْتُمْ صَادِقِينَ قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا لَا مَعْلَمَةً لَّا أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾

(البقرة 30-33)

ความว่า "และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮ์ว่า แท้จริงข้า จะให้มีผู้แทนคนหนึ่ง²⁶ ในพิภพ มะลาอิกะฮ์ได้ทูลขึ้นว่า พระองค์จะทรงให้มีขึ้นในพิภพซึ่งผู้ที่บ่อนทำลาย และก่อการนองเลือด ในพิภพกระนั้นหรือ²⁷? ทั้งๆที่พวกข้าพระองค์ให้ความบริสุทธิ์ พร้อมด้วยการสรรเสริญพระองค์ และเทิดทูนความบริสุทธิ์ในพระองค์ พระองค์ตรัสว่า แท้จริงข้ารู้ยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้²⁸ (31) และพระองค์ได้ทรงสอนบรรดานามของทั้งปวงให้แก่อาดัม ภายหลังได้ทรงแสดงสิ่งเหล่านั้นแก่มะลาอิกะฮ์ แล้วตรัสว่า จงบอกบรรดาชื่อของสิ่งเหล่านั้นแก่ข้า หากพวกเจ้าเป็นผู้พูดจริง (32) พวกเขา (บรรดามะลาอิกะฮ์) ทูลว่า มหาบริสุทธิ์พระองค์ท่าน ไม่มีความรู้ใด ๆ แก่พวกข้าพระองค์นอกจากสิ่งที่พระองค์ได้ทรงสอนพวกข้าพระองค์เท่านั้น แท้จริงพระองค์คือผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงปรีชาญาณ”

(อัลบะเกาะเราะฮ์ : 30-33)

ท่านอิบนุกะษีร ได้กล่าวว่า (*بَلِيٍّ جَاعِلٍ فِي الْأَرْضِ خَلِيَّةً*) ในอายะฮ์นี้หมายถึง อัลลอฮ์ได้ทรงปรารภกับบรรดามะลาอิกะฮ์ว่าพระองค์มีความประสงค์ต้องการจะสร้างมนุษย์เป็นผู้แทนของพระองค์ขึ้นมาในโลกดุนยานี้ และท่านซิดดี ได้กล่าวว่า เป็นการปรึกษากับมะลาอิกะฮ์ในการสร้างอาดัม (Ibn Kathir, 1998 : 1/125)

ท่านคอซิม²⁹ ได้กล่าวว่า (*بَلِيٍّ جَاعِلٍ فِي الْأَرْضِ خَلِيَّةً*) หมายถึง อัลลอฮ์ประสงค์ที่จะสร้างผู้แทน (มนุษย์) ขึ้นมาในโลกดุนยานี้ แต่มะลาอิกะฮ์ก็ไม่เห็นควร เนื่องจากเกรงว่ามนุษย์จะทำการเสื่อมเสียแก่โลก เฉกเช่นที่เหล่าญินได้เคยกระทำมาแล้ว (al-Khazin, 1995 : 1/35)

การปรารภที่เกิดขึ้นในอายะฮ์นี้ เป็นลักษณะของการปรึกษาหารืออย่างหนึ่ง เป็นการปรึกษาหารือที่เกิดขึ้นในการสร้างมนุษย์คนแรก เพื่อให้การปรึกษาหารือนี้เป็นทางนำ และเป็นสิ่งที่ประทับแน่นอยู่กับธรรมชาติลูกหลานอาดัมหรือมนุษย์ นับตั้งแต่เริ่มต้นการสร้าง ทั้งการปรึกษาหารือดังเช่นที่เกิดขึ้นกับมะลาอิกะฮ์นี้ แสดงถึงการให้เกียรติมนุษย์ ยกย่องแก่มนุษย์ โดยให้การ

²⁶ คือนบี อาดัม ซึ่งเป็นมนุษย์คนแรก และเป็นบรรพบุรุษของมนุษยชาติ

²⁷ การที่มะลาอิกะฮ์กล่าวเช่นนั้น อาจเข้าใจได้ว่า เมื่อก่อนอัลลอฮ์เคยบังเกิดสิ่งที่มีชีวิต และมีปัญหาขึ้นมาในโลก แล้วพวกเขาเหล่านั้นประหัดประหารกันจนกระทั่งสูญพันธุ์ ทั้งนี้ด้วยพระประสงค์ของพระองค์ พระองค์ก็ได้ทรงบังเกิดอาดัมขึ้นมาใหม่จากดินเพื่อเป็นผู้แทนของพระองค์ในพิภพ ซึ่งจะมีลูกหลานแพร่สะพัดไปทั่วโลก ในการนี้ทรงให้มะลาอิกะฮ์เข้าใจว่า ลูกหลานของอาดัมจะประหัดประหารกันและหลังเล็ดกัน มะลาอิกะฮ์จึงได้ถามพระองค์เพื่อต้องการทราบ ไม้ค้ำเป็นการคัดค้านแต่อย่างใดไม่

²⁸ อัลลอฮ์ทรงรู้ยิ่ง ถึงเป้าหมายในการบังเกิดท่านนบีอาดัม แต่มะลาอิกะฮ์ไม่รู้

²⁹ คอซิม คืออะลาอูดดีน อลี บิน มุฮัมมัด บิน อิบรอฮีม รู้จักในนาม อัลคอซิม

ปรึกษาหารือกันถือเป็นคำสอนในรูปแบบของการยกย่อง และให้เป็นแบบอย่างในเรื่องราวต่างๆ และเตือนให้มะลาอิกะฮ์ได้รู้ถึงความละเอียดอ่อนและความเร้นลับที่เป็นวิทย์ปัญญาในการสร้างอาดา (Ibn Ishur, 2000 : 16)

ฉะนั้น การปรึกษาหารือจึงเป็นบรรทัดฐานทางด้านสังคมที่อัลลอฮ์ได้ทรงมอบให้แก่มวลมนุษยย์ผู้เป็นบ่าวของพระองค์เพื่อให้พวกเขายึดถือปฏิบัติตาม ให้การปรึกษาหารือเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติแม้ในเรื่องที่ย่อมจะต้องเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างชัดเจน และแน่นอนเด็ดขาดอยู่แล้ว อายะฮ์ที่ยกมานี้กล่าวได้ว่าได้ให้บทเรียนด้วยการทำให้ชุรอเป็นหลักคำสอน ได้รับความสำคัญ และกระตุ้นเตือนให้มนุษย์ใคร่ครวญ นำมาปฏิบัติ (Ahmad al-Risuni, 2007 : 16)

สุเราะฮ์ซอฟาต อายะฮ์ที่ 102 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَلَمَّا مَعَ السَّعْيِ قَالَ يَا بَنِيَّ لِي أَرَى فِي الْمَنَامِ آيَاتِكُمْ فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرَى
قَالَ يَا بَنِيَّ أَفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي لَوْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿۱۰۲﴾﴾

(الصافات : 102)

ความว่า “ ครั้นเมื่อเขา (อิสมาอีล) เติบโตขึ้นไปไหนมาไหนกับเขา (อิบรอฮีม) ได้แล้ว³⁰ อิบรอฮีมได้กล่าวขึ้นว่า โอ้อลูกเอ๋ย ! แท้จริงพ่อได้เห็นในขณะฝันว่า³¹ พ่อได้ เชือดเจ้า จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็นอย่างไร? เขากล่าวว่า โอพ่อจ๋า! พ่อจงปฏิบัติตามที่พ่อได้ถูกบัญชาให้เกิด หากอัลลอฮ์ทรงประสงค์ พ่อจะเห็นฉันว่า ฉันอยู่ในหมู่ผู้มีความอดทน”³² (ซอฟาต : 102)

ท่านคอซิมได้กล่าวว่า فَانظُرْ مَاذَا تَرَى หมายถึง พิจารณาความคิดนั้นโดยมีการปรึกษาหารือกัน การปรึกษาหารือในสิ่งที่เกิดขึ้นนี้ เพื่อให้รู้ว่าบททดสอบอันยิ่งใหญ่จากอัลลอฮ์กำลังจะมาประสบ

และเพื่อจะได้ประจักษ์แจ้งโดยทั่วกันว่า ท่านนบีทั้งสองมีความอดทน และเชื่อมั่นในคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์เพียงใด(al-Khazin, 1995 : 1/35)

เรื่องราวของท่านนบีอิบรอฮีม บุตรของตาริก (خ) บุตรของนาฮูร (حور) ที่เปลี่ยมล้นด้วยอีมาน ครั้งหนึ่งที่อิบรอฮีมได้เดินทางมาเยี่ยมเยียนบุตรของตน และได้พักค้างอยู่กับอิสมาอีลผู้เป็นบุตร ท่านได้ฝันถึงเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นความจริงตามวิสัยของนบีทั้งหลาย และเป็นการติดต่อวะฮีย์ (وحى) มาจากอัลลอฮ์ (ﷻ) ว่าท่านได้รับคำสั่งให้เชือดอิสมาอีลบุตรของท่านเพื่อเป็นการทำตนให้เข้าใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ (ﷻ) ผู้ทรงยิ่งใหญ่และเกรียงไกร ทั้งที่ความฝันนั้นเป็นการติดต่อ วะฮีย์ (وحى) มา

³⁰ นักตั้งพิรากล่าวว่าเมื่อเขาอายุได้ 13 ปี

³¹ คือได้รับบัญชาจากอัลลอฮ์

³² ปฏิบัติตามบัญชา และยืนตีปรีดาต่อลิติตของอัลลอฮ์

จากอัลลอฮ์ (ﷻ) แต่อิบรอฮีมก็ยังไม่รีบลงมือปฏิบัติในทันที เขาได้ตรึกตรองและครุ่นคิดถึงเรื่องนี้ เพราะไม่ใช่เป็นเรื่องธรรมดา และไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะกระทำได้ง่าย เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นในวันที่ 8 เดือนซุลฮิจญะฮ์ จึงเรียก วันนั้นว่า يوم التروية (วันตรวียะฮ์ วันที่ต้องครุ่นคิด) ในคืนที่สองท่านก็ได้ฝันอย่างเดียวกันอีกครั้งหนึ่ง ท่านจึงมั่นใจว่าเป็นความฝันที่เป็นจริง จึงเรียกวันดังกล่าวว่า يوم العرفة (วันอะรอฟะฮ์ วันที่รู้จริง) อิบรอฮีม (ﷺ) ท่านจึงตัดสินใจปฏิบัติให้เป็นไปตามคำสั่งของอัลลอฮ์ (ﷻ) และได้เข้าไปหาบุตรของตนพร้อมกับพูดขึ้นว่า

يَا بَنِيَّ بِي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَبِي أَدْبَحُكَ فَأَنْظُرْ مَاذَا تَرَى

“โอ้ลูกเอ๋ย ! แท้จริงพ่อได้เห็นในขณะฝันว่า พ่อได้เชือดเจ้า จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็น อย่างไร?

ณ บัดนั้นเองที่ความเป็นเลิศของอิหม่ามและความอดทนได้ปรากฏออกมาจากบุตรที่ศิโรราบต่อพระประสงค์ของพระองค์ ด้วยคำตอบที่ว่า

يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمُرُ سَتَجِدُنِي لَوْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

“โอ้พ่อเจ้า! พ่อจงปฏิบัติตามที่พ่อได้ถูกบัญชาให้เกิด หากอัลลอฮ์ทรง ประสงค์ พ่อจะเห็นฉันว่า ฉันอยู่ในหมู่ผู้มีความอดทน

คำตอบของอิสมาอีล หมายความว่า ท่านยอมปฏิบัติตามคำบัญชาของอัลลอฮ์ (ﷻ) พอใจในการกำหนดของพระองค์ เพราะท่านรู้ว่าความฝันของนบีเป็นความจริง และเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

การสนทนาในอายะฮ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าแม่ใน เรื่องที่ผู้ศรัทธาจะต้องปฏิบัติตาม คำสั่งอย่างชัดเจนและเด็ดขาดนั้น ไม่ได้มีข้อห้ามในการที่จะถามความคิดเห็นหรือให้เสนอคำตอบที่เป็นไปในลักษณะการปรึกษาหารือ จะเห็นได้ ท่านนบีอิบรอฮีมถูกใช้ให้เชือดลูกชายนั้นเป็นคำสั่งใช้ที่ชัดเจนจำเป็นจะต้องปฏิบัติไม่จำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือใดได้อีกแล้ว แต่ด้วยท่านเป็นผู้ที่มีมารยาท และความเข้าใจถึงสถานะ ต่าง ๆ ได้ดี จึงทำให้ท่านปรึกษาหารือกับผู้เป็นลูกชายก่อนลงมือปฏิบัติ

ดังนั้นใครก็ตามที่อาศัยการหารืออยู่เป็นประจำ แม้กระทั่งในเรื่องที่มีความชัดเจนแล้วก็ยอมเป็นไปได้ที่บุคคลผู้นั้นจะทิ้งการปรึกษาหารือในเรื่องที่คลุมเครือไม่ชัดเจน จึงถือได้ว่า การปรึกษาหารือนั้นเป็นสิ่งที่สมควรปฏิบัติ น่ายกย่อง และก่อเกิดประโยชน์ในเรื่องที่มีความเด็ดขาดและชัดเจนอยู่แล้ว บ่งบอกประเด็นถึงความจำเป็นของการหารือ และจะต้องเป็นสิ่งที่แรกที่ต้องกระทำหากเรื่องนั้น มีหลายทางออกและหลายประเด็นปัญหา กอรปกับมีหลักการพิจารณาและการคาดการณ์ที่หลากหลาย (Ahmad al-Risuni, 2007 : 1)

จากเหตุการณ์ข้างต้น ที่แม้จะเป็นคำสั่งของอัลลอฮ์ ซึ่งจำเป็นจะต้องปฏิบัติตาม แต่่นบีอิบรอฮีม عليه السلام ได้ขอความคิดเห็นจากนบีอิสมาอีล عليه السلام ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารือผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า สิ่งที่เราสามารถนำไปต่อยอดทางความคิดจากอุทาหรณ์เรื่องราวระหว่างท่านนบีอิบรอฮีมกับนบีอิสมาอีล ผู้เป็นลูกชายที่เผชิญกับบททดสอบ มีการชูรอตั้งต่อไปนี้

1. การขอความเห็นโดยผู้มีสถานภาพสูงกว่าต่อผู้ที่สถานภาพด้อยกว่า ไม่ว่าจะเป็คุณวุฒิหรือวัยวุฒินั้นเป็นเรื่องกระทำได้

2. การให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมพินิจพิจารณาในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ถือเป็นกุศโลบายประเภทหนึ่งในการอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม

3. การให้ทุกองค์กรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องที่เราเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการปฏิบัติที่ส่งเสริมความสำคัญระหว่างองค์กรการมีส่วนร่วมและความร่วมมือที่เข้มแข็งในสังคม อาจรวมถึงการกระทำประชาพิจารณ์ในสังคมปัจจุบันอาจถือได้ว่าเป็นตัวอย่างหนึ่ง ชูรอที่มีคุณประโยชน์ดังกล่าว

4. การที่พ่อแม่ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลรักษาหรือบุตรหลาน เป็นวิธีการสำคัญสำหรับบุคลิกภาพของเด็ก เยาวชน และการสร้างครอบครัวที่มีคุณภาพ

สุเราะฮ์ตอฮา อายะฮ์ที่ 32 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَأَشْرِكْ فِي أَمْرِي ﴾

(طه : 32)

ความว่า “และให้เขา (ศาสดาฮารูน) มีส่วนร่วมในกิจการของฉัน (ศาสดามูซา) ด้วย³³”

(ตอฮา: 32)

ท่านคอซิม ได้กล่าวว่า (وَأَشْرِكْ فِي أَمْرِي) หมายถึง ร่วมกันเรื่องของการเป็นนบี และร่วมกันในเรื่องเผยแพร่ศาสนา (al-Khazin 1995:3/204)

ท่านอิบนุกะษีรได้กล่าวว่า (وَأَشْرِكْ فِي أَمْرِي) หมายถึงในการให้คำปรึกษากับฉัน (Ibn Kathir, 1998 : 5/250)

อายะฮ์ข้างต้นได้กล่าวถึงนบีมูซาที่วอนขอต่ออัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้นบีฮารูนซึ่งเป็นน้องชายมีส่วนร่วมในการกิจต่างๆ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เรื่องราวการวิงวอนของนบีมูซาต่ออัลลอฮ์ทรงให้นบีฮารูนมีส่วนร่วมในการะกิจต่าง ๆ การสะท้อนความคิดได้น้อย สองมิติ

³³ คือให้เขามีหุ้นส่วนกับข้าพระองค์ในการเป็นนบีและการเผยแพร่ศาสนา

1. การเสนอหรือวอนต่อผู้มีอำนาจให้อนุญาตทำการชुरอกับผู้อื่นในสิ่งที่ตนได้รับการมอบหมายให้กระทำ

2. การชुरอนั้นมีที่ใช้กว้าง รวมถึงการเชิญชวนผู้คนไปสู่ศาสนา

สุเราะฮ์อันนัมลฺ: อายะฮ์ที่ 32 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنْتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّى تَشْهَدُونِ ﴾

(نمل:32)

พระนางทรงกล่าวว่า “โอ้หมู่บริวารทั้งหลายเอ๋ย ! จงให้ข้อชี้ขาดแก่ฉันในเรื่องของฉัน ฉันไม่อาจจะตัดสินใจในกิจการใด จนกว่าพวกท่านจะอยู่ร่วมด้วย³⁴”

(อันนัมลฺ:32)

อิบนุกะษีรกล่าวว่เมื่อพระราชินีบิลกีส อ่านสารนของนบีสุลัยมาน พระนางได้ทรงปรึกษาหารือกับข้าราชการบริวาร โดยกล่าวว่า “โอ้หมู่บริวารทั้งหลายเอ๋ย ! จงให้ข้อชี้ขาดแก่ฉัน ในเรื่องของฉัน ฉันไม่อาจจะตัดสินใจในกิจการใด จนกว่าพวกท่านจะอยู่ร่วมด้วย” (Ibn Kathir, 1897 : 6/178)

อายะฮ์นี้ชี้ให้เห็นว่าหลังจากที่พระราชินีบิลกีส อ่านสารนมีข้อความว่า “สารฉบับนี้มาจากสุลัยมาน และมันดำเนินไปในนามของอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ ทรงเมตตาเที่ยง ผู้ทรงกรุณาเที่ยง พวกท่านอย่าถือติงต่อเรา และพวกท่านจงมาหาเราในสภาพของผู้ยอมจำนน” (อันนัมล : 30-31)

จะเห็นได้ว่าราชินีแห่งสะบะฮ์ ไม่ได้ถือเอาความเห็นของพระองค์เองเป็นใหญ่ จึงได้ทรงเรียกประชุมคณะที่ปรึกษาของพระองค์ทันทีซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลสำคัญ ๆ ของอาณาจักร และได้ทรงแจ้งต่อที่ประชุมให้ทราบถึงข้อความในสารฉบับที่ส่งมาจากสุลัยมาน คณะที่ปรึกษาได้เกิดความรู้อีกว่าร่วมกันจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งอาณาจักรของพวกตน และจะต้องป้องกัน พวกเขาได้กล่าวแก่พระราชินีว่า “ข้าแต่ราชินี กองทัพของเรามีความยิ่งใหญ่และเกรียงไกรและทหารของเรามีความ กล้าหาญ แต่อำนาจสั่งการอยู่ที่ท่าน ดังนั้นท่านจงพิจารณาและโปรดออกคำสั่งมาเถิด พวกเราพร้อมปฏิบัติตาม” การกระทำของพระราชินีบิลกีสนี้ เป็นแบบอย่างของการปรึกษาหารือกันในการกิจการต่าง ๆ (อรุณ บุญชม, 2559 : 388)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การปรึกษาหารือระหว่างพระราชินีบิลกีสกับคณะที่ปรึกษาของกษัตริย์แห่งเมืองสะบะฮ์นั้นสะท้อนถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่สูงสุดของการชुरอ นั่นก็คือการวิเคราะห์ และ สังเคราะห์ปัญหา การหารือในกิจการหนึ่งกิจการใด ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนเป็นวงกว้างนั้น

³⁴ ผู้ใดไม่ชอบคุณแล้วยังเนรคุณต่อความโปรดปรานของอัลลอฮ์ แท้จริงอัลลอฮ์ทรงพอเพียงจากเขาและการขอบคุณของเขา พระองค์ทรงเอื้อเพื่อเมื่อแผ้วด้วยความโปรดปรานยิ่ง

จำเป็นที่จะต้องใช้ความรอบคอบจากหลากหลายความคิดเห็นเพื่อหามติร่วมกัน ไม่เช่นนั้นความวิบัติอาจเกิดกับประชาชนชาวสะบะอ์ทั้งเมือง และเป็นอนุสติแก่โลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

สุเราะฮ์อัลอะซอบอายะฮ์ที่ 28-29 อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ كُنَّ تَزِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمِّيكَنَّ
وَأَسْرَحَكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ۖ قُلْ كُنَّ تَزِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْآخِرَةَ قُلْ اللَّهُ
أَعْلَمُ بِمُحْسِنَاتِ مَنْكِنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿

(الأحزاب : 28 - 29)

ความว่า “โอ้ นบีเอ๋ย! จงกล่าวแก่บรรดาภริยาของเจ้าเถิดว่า หากพวกเธอปรารถนาการมีชีวิตในโลกนี้และความเพริศแพร้วของมัน ก็จงมาเถิด³⁵ ฉันจะจัดหา(การเลี้ยงชีพ) ให้แก่พวกเธอ และจะปล่อยพวกเธอให้ออกไปอย่างดีงาม³⁶ (29) และหากพวกเธอปรารถนาอัลลอฮ์ และเราะสูลของพระองค์ และโลกอาคิเราะฮ์แล้ว แท้จริง อัลลอฮ์³⁷ ได้เตรียมผลบุญอันใหญ่หลวงแก่เหล่าสตรีผู้กระทำความดีในหมู่พวกเธอ³⁸”

(อัลอะซอบ : 28-29)

ท่านอิบนุกะซีร ได้กล่าวว่าในคำอายะฮ์ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ... เรื่องนี้เป็นคำสั่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงใช้กับท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ยื่นข้อเสนอกับเหล่าภรรยาของท่านว่าจะเลือกอยู่กับท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ หรือจะแยกทาง เพื่อจะได้อยู่กับบุคคลที่ให้ความสุขสบายทางโลกกับพวกนางได้ แต่ปรากฏว่า พวกนางก็เลือกอยู่กับท่านเราะสูล ﷺ อัลลอฮ์ ﷻ จึงทรงให้พวกนางได้รับความสุขทั้งในโลกดุนยาและโลกอาคิเราะฮ์อันเป็นนิรันดร์ (Ibn Kathir, 1991 : 6/359)

ท่านเราะสูลได้ทรงยื่นข้อเสนอให้กับเหล่าภรรยาของพระองค์ให้พวกนางนั้นเลือกตามสิ่งที่ 2 อายะฮ์นี้ ได้ระบุไว้ ท่านเริ่มที่พระนางอาอีชะฮ์ เป็นคนแรก โดยท่านได้กล่าวว่า “ฉันจะให้ข้อเสนอกับเธอ ไม่จำเป็นที่เธอจะรีบให้คำตอบ จนกว่าเธอ นั้นจะได้ปรึกษาหาหรือพ่อแม่ของเธอเสียก่อน ในอีกสายรายงานหนึ่ง ท่านกล่าวว่า “ไม่จำเป็นที่เธอจะรีบให้คำตอบ จนกว่าเธอจะไปขอคำชี้แนะจากพ่อแม่ ของเธอเสียก่อน” พระนางได้กล่าวว่า “ในตัวท่านนี้นะหรือที่ฉันต้องไปขอคำชี้แนะจากพ่อแม่ของฉัน หากแต่ฉันขอเลือกอัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์ และที่พำนักในโลกหน้า”

ซูรอในอัลฮะดีษ

³⁵ หากพวกเธอต้องการความโปรดปรานของอัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์ และได้รับความสะดวกสบายในโลกอาคิเราะฮ์

³⁶ คือสวนสวรรค์ที่ไม่เคยพบเห็น ไม่เคยได้ยิน และไม่เคยนึกเคยฝันมาก่อน

³⁷ คือทำบาปใหญ่หรือความผิดอย่างน่ารังเกียจ เกินขอบเขต

³⁸ คือเพิ่มการลงโทษเป็นสองเท่า มากกว่าหญิงอื่น

จากการศึกษาอัลอะดีษและชีวประวัติของท่านเราะสูลที่เกี่ยวข้องกับการชุรอ พบว่ามีอะดีษและชีวประวัติจำนวนไม่น้อยที่กล่าวถึงเรื่องนี้ ซึ่งเป็นการยืนยันหลักการของอัลกุรอานที่ได้อธิบายเกี่ยวกับชุรอให้มีความหมายและความสำคัญมากยิ่งขึ้น

อิสลามสอนให้ผู้ศรัทธานั้นมีจุดยืนที่มั่นคง ดำรงอยู่ในความถูกต้องตามหลักการของศาสนา ตักเตือนกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยการแนะนำกันให้ปฏิบัติตามคำสั่งของอัลลอฮ์ในสิ่งที่พระองค์ทรงใช้และให้ห่างไกลจากสิ่งที่พระองค์ทรงห้าม ดังอะดีษของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ บทหนึ่งที่ว่า

((الَّذِينَ النَّصِيحَةُ قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكَلِمَاتِهِ وَرَسُولِهِ وَلَا لِلْمُؤْمِنِينَ
وَعَائِلَتِهِمْ))

(اخرجه مسلم 55:2001)

ความว่า “ ศาสนาคือการแนะนำ ตักเตือน พวกเรากล่าวว่า เพื่อใคร? ท่านนบีตอบว่า เพื่ออัลลอฮ์ (แนะนำด้วยความบริสุทธิ์ใจ) เพื่อคัมภีร์ของพระองค์ เพื่อเราะสูลของพระองค์ เพื่อบรรดาผู้นำของมวลมุสลิม และเพื่อผู้คนทั่วไป”

(Muslim, 2001:55)

อิมามอบุสุลัยมาน อัลคอฎฎอบี๊ เราะหิมะฮุลลอฮ์ ได้อธิบายว่า “อะดีษนี้นับเป็นอะดีษที่บอกถึงหลักการที่สำคัญของอิสลาม การตักเตือนนั้นมีสถานะที่สูงส่ง มีความยิ่งใหญ่ ตักเตือนเพื่ออัลลอฮ์ ﷻ ให้ยึดมั่นศรัทธาต่อพระองค์ ปฏิเสธสิ่งต่างๆไม่ให้มีส่วนร่วมกับพระองค์ ให้บ่าวตักเตือน ตัวของพวกเขาด้วยหลักคำสอนของพระองค์ เชื่อมันต่อคัมภีร์ว่าเป็นคำรัสของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ประทานลงมาโดยไม่ไปเปรียบเทียบ ดีความหรือเปลี่ยนแปลงออกไปจากความหมายเดิม ปฏิบัติตามบทบัญญัติที่มีอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน เชื่อมันศรัทธาในบรรดานบีและสิ่งที่ท่านเหล่านั้นนำมาช่วยเหลือผู้ปกครอง (เคาละลีฟะฮ์และบุคคลที่ทำหน้าที่ดูแลกิจการต่างๆของบรรดามุสลิม) ให้ยึดมั่นในสัจธรรม เชื้อฟังพวกเขาในสิ่งที่ไม่ฝ่าฝืน ตักเตือนบุคคลทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งพี่น้องมุสลิม แนะนำกันในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของพวกเขาในโลกอาคิเราะฮ์ และในโลกนี้(دنยา)” (al-Nawawiy, 1996 : 55)

ท่านนบีมุฮัมมัดได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านอยู่เนืองๆจนกระทั่งท่านอบูฮุร็อยเราะฮ์ได้กล่าวว่า

((عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ؛ قَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْرَمَ مَشُورَةً لِأَخِيهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ))

(اخرجه ا لترمذى 2000 : 1714)

ความว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดทำการปรึกษาหารือผู้อื่นมากไปกว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ”³⁹

(al- Tirmiziy, 2000:2822)

ฮะดีษชี้ให้เห็นว่าท่านเราะสูลุลลอฮ์ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะหาบะห์ของท่าน

ท่านอบีฮุร็อยเราะฮ์กล่าวว่า

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ((الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ))
(اخرجه ا لترمذى، 2000 : 2822)

ความว่า “ผู้ถูกขอคำปรึกษา คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ”⁴⁰

(al- Tirmiziy, 2000:2822)

ฮะดีษชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่ให้การปรึกษาหารือนั้นต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ดี ประพฤติ ปฏิบัติตนไม่ขัดกับหลักการศาสนา ปฏิบัติตามอัลกุรอาน และแนวทางของท่านเราะสูล ﷺ จากท่านอบีมีสอูดกล่าวว่า

عَنْ أَبِي مُسْعُودٍ ؛ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
((الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ))

(اخرجه ابن ماجه، د.ت 3746)

ความว่า “ผู้ถูกขอคำปรึกษา คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ”⁴¹

(Ibn Majah, n.d 3746)

การปรึกษาหารือของท่านนบีกับเศาะหาบะห์ในการลงโทษพวกมุนาฟิเก็น

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
وَقَالَ ((لِمَا تُشِيرُونَ عَلَيَّ فِي قَوْمٍ يَسُبُّونَ أَهْلِي مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِمْ مِنْ سُوءٍ قَطُّ))
(اخرجه البخاري، 1990 : 7370)

ความว่า “จากพระนางอาอีชะห์ رضي الله عنها “ท่านนบี กล่าวว่าพวกท่านจะแนะนำสิ่งใดกับฉันในเรื่องของคนกลุ่มหนึ่งที่ด่าครอบครัวของฉัน ฉันไม่รู้เลยว่าพวกเขาชั่วอย่างไร”

(al- Bukhariy 1990 :7370)

ฮะดีษชี้ให้เห็นว่าการพิจารณาคดีความจะอาศัยความเห็นส่วนตนไม่ได้ จะต้องพิจารณาโดยอาศัยองค์ประกอบหลายๆด้าน ทั้งพยานวัตถุ พยานบุคคล การขอความเห็น หรือคำแนะนำ เป็นส่วนประกอบในการพิจารณา

³⁹ อ้างแล้วในหน้าที่ 12

⁴⁰ อ้างแล้วในหน้าที่ 13

⁴¹ อ้างแล้วในหน้าที่ 13

การให้สัตยาบันจำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือ

((مَنْ بَا يَعَ رَجُلًا مِنْ غَيْرِ مَشُورَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَا يُبَاعُ هُوَ وَلَا الْبَيْتُ بِإِيعَهُ تَعْرَةً أَنْ يُبَيْتَ))

(أخرجه البخاري، 1990 : 6830)

ความว่า “ใครก็ตามที่ให้สัตยาบันกับคนคนหนึ่ง โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับ บรรดามุสลิมอื่น คนรับสัตยาบันไม่ถือว่าถูกให้สัตยาบัน และผู้ที่ให้สัตยาบันก็ไม่ถือว่าเป็นการให้สัตยาบัน เป็นโมฆะทั้งสองฝ่าย”

(al-Bukhariy, 1990 : 6830)

อะดิซชี้ให้เห็นว่า ชูรอเป็นเงื่อนไขสำคัญในกระบวนการบริหารจัดการกิจการร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อการปรึกษาหารือได้บรรลุข้อยุติแล้ว จึงจะมีการให้สัตยาบันได้

จากหลักฐานที่มาจากอัลอะดิซดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าชูรอ คือหลักการที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมานับตั้งแต่การเริ่มเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จนกระทั่งปัจจุบัน และยังเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลามที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ ความสำเร็จและความผาสุกของบรรดามุสลิม

ในชีวิตประวัติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านนบีได้ทำการ ชูรอ (ปรึกษาหารือ) กับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านบ่อยครั้ง เช่น การสงคราม การเมือง สังคม และอื่น ๆ ซึ่งท่านนบีจะปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านอย่างลับ ๆ และกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น ท่านอลี อิบนิ อบีฏอลิบ ท่านอุซามะฮ์ บินเซด

จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านจนกระทั่งท่านอบูซุรอยเราะฮ์ได้กล่าวว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดทำการปรึกษาหารือผู้อื่นมากไปกว่าท่านเราะฮ์ลุล” (al- Tirmiziy, n.d : 1714)

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ได้ทำการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านอยู่หลายครั้งเกี่ยวกับเรื่องสงครามต่างๆ อาทิเช่น สงครามบัตร์ สงครามอุซูด สงครามอัลอะห์ซาบ และสงครามตะบูก และในอีกหลายๆสงครามที่ท่านนบีทรงเข้าร่วมรบด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ ที่ว่า "และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย"

แบบอย่างที่ดีของการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการทำสงครามของท่านนบีเช่นสงครามบัตร์ ซึ่งท่านนบีได้ทำการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ถึง 3 ครั้งด้วยกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

ก่อนการตัดสินใจทำสงคราม

รายงานมาจากซาบิต จากอะนัส ว่า ท่านเราะฮ์ลุลลลอฮ์ ﷺ ได้ทำการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่าน เมื่อข่าวกองคาราวานของอับดุลมุฮัมมัดมาถึงท่านนบี ท่านนบีกล่าวว่า

พวกท่านจงให้คำแนะนำกับฉันเกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านอบูบักร์ก็ได้พูดขึ้น แต่ท่านนบีปฏิเสธ หลังจากนั้น ท่านอุมร์ก็ได้พูดขึ้น แต่ท่านนบีก็ปฏิเสธอีก เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านสะอัด บิน อุบาตะฮ์ ก็ได้ลุกขึ้น แล้วกล่าวว่า :โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ท่านต้องการเราหรือไม่? ขอสาบานต่อผู้ที่ชีวิตอยู่ในกำมือของเขา หากว่าท่านใช้ให้เรากระโจนลงไปทะเล แน่แท้เราก็จะกระโจนลงไป และถ้าหากว่าท่านใช้ให้เราว่ายน้ำข้ามทะเลไปจนถึงบรกีล เหมาะมาต แน่แท้เราก็จะทำการอย่างแน่นอน ดังนั้น ท่านนบีจึงส่งคนออกไป พวกเขาได้มุ่งไปจนถึงสมรภูมิบัตร์ และได้มีเหล่าผู้รายงานของชาวกรวยฮ้ออาทิเช่น ซุลาม อัศวัตของ บะนีอัล-หัจญัจญ์ พวกเขาจึงพาเขาไป และถามเขาถึงอบีซุฟยานและเพื่อนๆของเขา เขาได้กล่าวตอบว่า ฉันไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับอบีซุฟยานเลยแม้แต่น้อย แต่ว่าคนนี่คือ อะบูญะฮ์ล อุตบะฮ์ ซัยบะฮ์ และ อุมัยยะฮ์ บิน เคาะลัฟ เมื่อเขาพูดเช่นนั้น พวกเขาก็ได้เขียนตีเขา (Muslim, 2001 : 6/366)

ท่านอิหม่ามนะวะวี ได้กล่าวว่า : แท้จริงท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ จะทำการทดสอบชาวอันศอรด้วยการปรึกษาหารือครั้งนี้ เนื่องมาจากว่าท่านนบี มิได้ตกลงให้พวกเขาออกไปเพื่อสร้างสงครามหรือสร้างศัตรู แต่ท่านนบีตกลงให้พวกเขาออกไปเพื่อที่จะยับยั้งผู้ที่ต้องการทำสงคราม และเมื่อพวกเขาออกไปหาคนที่ไม่ใช่อบีซุฟยาน ท่านจึงต้องการที่จะรู้ว่าพวกเขายังคงเห็นด้วยกับเรื่องดังกล่าวอยู่ พวกเขาจึงตอบไปด้วยกับคำตอบที่ดีที่สุด ว่าเห็นด้วยทุกประการ ทั้งในครั้งนี้อย่างอื่น ๆ โดยในครั้งนี้อย่างอื่น ๆ ท่านทำการปรึกษากับบรรดาเศาะฮาบะฮ์คนที่มีความคิดเห็น คนที่มีความรอบรู้ และในอีกสายรายงานหนึ่ง ได้รายงานไว้ว่า หลังจากนั้น ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้สร้างความมั่นใจจากเรื่องของชาวอันศอร โดยท่านได้กล่าวว่า "พวกท่านทั้งหลายจงชี้แจงให้ฉันฟังด้วยเถิด โอ้มนุษย์ทั้งหลาย ต่อมา ท่านสะอัด บิน มุอาซ เราะฎิยัลลอฮุอันฮ์ ได้กล่าวว่า : ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ﷻ แน่แน่นอน เปรียบเสมือนว่าท่านต้องการพวกเราใช่หรือไม่ โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ท่านได้กล่าวตอบว่า : ใช่แล้ว เขาจึงกล่าวว่า แน่แท้แล้ว พวกเราศรัทธาต่อท่าน เชื่อคำพูดของท่าน พวกเราเป็นพยานได้ว่าสิ่งที่ท่านนำมานั้น เป็นความจริง และเราได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะเชื่อฟัง จะภักดีต่อท่าน จนในที่สุด สิ่งดังกล่าวก็เกิดขึ้นเรียบร้อยแล้ว โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ เมื่อท่านต้องการพวกเรา พวกเราก็จะอยู่เคียงข้างท่านขอสาบานต่อผู้ที่พื้นดินชีพาท่าน โดยความเป็นธรรม หากว่าท่านยืนอยู่เบื้องหน้าทะเล แล้วท่านกระโจนลงไป แน่แน่นอน เราก็จะกระโจนตามท่านไปอย่างพร้อมเพรียงกัน และแท้จริง พวกเราเชื่อในตอนที่เราพบปะกับท่าน อดทนในตอนทำสงคราม (Ibn Sa 'd, 2001 : 3 / 567)

การปรึกษาหารือกันในเรื่องของการฟ่านัก

ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ทำการปรึกษากับเศาะฮาบะฮ์ชั้นแนวหน้า ที่ชื่อว่า อัลหุบบาบ บิน อัลมุนชิร บิน อัลญะมุห์ เราะฎิยัลลอฮุอันฮ์ ในขณะที่กองทหารมุสลิมได้ฟ่านักอยู่สถานที่ที่ไกลกลับน้ำ ในช่วงสงครามบะดร์ และในขณะที่เดียวกัน สถานที่ฟ่านักของพวกกรวยฮ์ก็อยู่ที่สูงกว่าลุ่มแม่น้ำ ต่อมา ท่านอัลหุบบาบ บิน อัลมุนชิร ก็ได้มา และกล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ท่านเห็นสถานที่ฟ่านักของเราที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงให้เราฟ่านักอยู่ตรงนี้ไหม? มันไม่เหมาะสมสำหรับเรา ในการที่

จะรูดหน้าหรือล่าถอยได้เลย หรือนี้เป็นความคิดเห็นในการทำสงคราม หรือกลอุบาย? ท่านเราะสุลได้กล่าวไว้ว่า : ใช่แล้ว มันเป็นดั่งนั้นแหละ เขาก็ได้กล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสุลลลอฮ์ ที่ตรงนี้ไม่เหมาะหรือ ท่านจงลุกขึ้นและนำพาผู้คนไปให้ไกลน้ำมากกว่าฝ่ายตรงข้ามเถิด ให้เราลงไป และฝังบ่อน้ำที่อยู่ข้างหลัง ถัดมา เราก็สร้างแอ่งน้ำขึ้นมา และเติมน้ำให้เต็ม ต่อมา เราก็เริ่มทำสงครามกับฝ่ายตรงข้าม โดยที่เรามีน้ำดื่ม ส่วนอีกฝ่ายนั้นไม่มีน้ำดื่ม ท่านเราะสุลลลอฮ์ ﷺ ได้กล่าวว่า : จริงๆแล้วท่านเป็นคนชี้แนะความคิดเห็นนี้ และท่านก็ลุกขึ้นพร้อมกับผู้คน แล้วก็เดินไปจนถึงสถานที่ที่ไกลน้ำมากกว่าฝ่ายตรงข้าม ต่อมา ท่านจึงใช้ให้ทำการฝังบ่อน้ำ และสร้างแอ่งน้ำขึ้นมาแทน แล้วเติมน้ำให้เต็ม (Ibn Sa' 2001 : 3 / 567) ท่านอิบนุสะอูดได้แจ้งเพิ่มว่า แท้จริง ได้มีวะฮีย์ลงมาแก่ท่านนบี ท่านจึงกล่าวว่า : ความคิดอันนั้น เป็นสิ่งที่อัลหุบบ บิน อัลมุญซิบ ได้คิดขึ้นมา

เชลยศึก

หลังจากสงครามบัตร์ ท่านนบีมุฮัมมัดได้ปรึกษากับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านเกี่ยวกับเรื่องของการจัดการอย่างไร อุมร์ บิน คอฎฎอบได้ออกความเห็นที่ “เราทุกคนควรจะลงมือประหารผู้ที่ถูกจับเป็นเชลย เพื่อเป็นการพิสูจน์ให้เห็นกันชัดเจนไปเลยว่าในอิสลามความรักในศาสนานั้นยิ่งใหญ่กว่าความรักในเครือญาติ” แต่อุบัยกัรได้แสดงความคิดเห็นว่า “ให้ปล่อยเชลยเป็นอิสระโดยแลกกับค่าไถ่ที่เหมาะสมเพื่อที่จะได้อำนาจเงินค่าไถ่เชลยมาใช้ในการเตรียมอาวุธ นอกจากนี้บางทีอาจจะมีการมีคนหันมาเข้ารับอิสลามก็ได้” ท่านนบีมุฮัมมัดชอบความเห็นของอุบัยกัร ดังนั้นนักโทษบางคนจึงได้ถูกปล่อยตัวไปโดยไม่ต้องมีค่าไถ่ ส่วนเชลยที่เหลือนั้น ชาวมักกะห์ได้ส่งเงินมาไถ่ตัวญาติพี่น้องของตนไปคนละประมาณ 1,000 – 4,000 ดิรฮัม เชลยที่สามารถอ่านเขียนได้แต่ไม่มีเงินที่จะไถ่ตัวจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระหลังจากที่สอนเด็กสิบคนให้อ่านออกและเขียนได้

ชัยนับบุตรสาวของท่านนบีมุฮัมมัด ได้ส่งสร้อยคอของนางมาเป็นค่าไถ่ตัวบุลาฮาสามีของนางซึ่งถูกจับเป็นเชลยด้วย เมื่อท่านนบีเห็นสร้อยคอนั้นและจำได้ว่าเป็นของลูกสาวท่าน ท่านได้กล่าวว่า “ถ้าท่านเห็นว่าเหมาะสม จงส่งสร้อยคอเส้นนั้นกลับไปให้ชัยนับเพราะมันเป็นของขวัญจากเคาะดีญะฮ์แม่ของเธอ” ดังนั้น บุลาฮาจึงได้ถูกปล่อยตัวทันที เมื่อเขากลับไปถึงมักกะห์ เขาก็ส่งชัยนับมายังมะดีนะฮ์ทันที หลังจากนั้นอีก สามสี่ปีก็เข้ารับอิสลาม (บรรจง บินกาซัน, 2552 : 175,176)

สงครามอุซูด

ท่านนบีได้หารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ ว่า จะทำการตั้งรับในการเมืองมะดีนะฮ์ หรือจะออกไปเผชิญหน้ากับเหล่าศัตรูนอกเมือง วิธีใดจะเหมาะสมกว่า ทัศนะของท่านนบีก็คือ การตั้งรับในเมืองมาดีนะฮ์จะดีกว่าการออกไปทำศึกข้างนอก แต่ก็มีความเห็นของบรรดาเหล่าชายฉกรรจ์ว่า ต้องออกไปเผชิญหน้ากับเหล่าศัตรูข้างนอกเมืองมาดีนะฮ์จะดีกว่า และเสียงส่วนใหญ่ในการที่จะต้องออกไปทำศึกกับศัตรูนอกเมืองมะดีนะฮ์ ต่อมาท่านนบีก็สวมเสื้อเกราะและได้ออกไปทำสงคราม

กับเศาะฮาบะฮ์นอกเมืองมาดีนะฮ์ เหล่าเศาะฮาบะฮ์ได้กล่าวว่า ท่านสามารถจะเปลี่ยนใจได้ หลังจากเสียงข้างมาก เพราะเศาะฮาบะฮ์บางท่านอาจไม่สบายใจที่จะให้ท่านนบีนบีนออกไปทำสงครามนอกเมือง ท่านนบีนบีนตอบว่า เมื่อเราได้สวมเสื้อเกราะแล้วเราจะไม่ถอยถอยออกมาจนกว่าจะทำสงครามเสร็จ นี่คือการปรึกษาหารือของท่านนบีนบีนในการทำสงครามครั้งนี้ (Ibn Kathir, 2003 : 4/14)

สงครามคอนดัก

ท่านนบีนบีนได้ปรึกษาหารือกับเหล่าเศาะฮาบะฮ์ในวิธีการทำสงครามครั้งนี้ และท่านซัลมาน อัลฟารีซี ได้เสนอแนะให้ทำการขุดสนามเพลาะรอบเมืองมาดีนะฮ์ และท่านนบีนบีนก็ได้นำเอามาปฏิบัติ ท่านสั่งขุดสนามเพลาะและเลือกชัยภูมิในการทำศึกที่เหมาะสม โดยเลือกที่ตั้งสมรภูมิตัดตอนเหนือของมาดีนะฮ์ เนื่องจากเป็นทิศในการป้องกันได้ดีที่สุดในการเผชิญหน้าศัตรู ซึ่งหลุมนี้มีควมกว้างมากถ้าใครตกไปก็ยากมากลำบากที่จะขึ้นมาได้ อากาศในขณะนั้นหนาวเย็นมาก ลมก็แรง สภาพความเป็นอยู่มีแต่ความลำบาก ด้วยความกลัว พวกเขาขุดสนามเพลาะกันด้วยมือ และแบกดินใส่หลัง จนได้รับชัยชนะในสงคราม (al-Bukhariy, 1991:2834)

สงครามฮุฎัยบียะฮ์

ท่านนบีนบีนได้ขอคำปรึกษากับเศาะฮาบะฮ์ให้ออกไปประกอบอุมเราะฮ์ที่มักกะฮ์ และอัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้เกิดสิ่งดีในหมู่พวกเขา ท่านนบีนบีนได้ทำการประนีประนอมระหว่างท่านกับชาวกุเรซ ข้อตกลงระหว่างท่านนบีนบีนคือ การที่ห้ามมุสลิมกลับจากมักกะฮ์ปีนี้ โดยไม่เข้ามักกะฮ์ และปีหน้าให้กลับมาใหม่เพื่อมาทำอุมเราะฮ์อีก ให้ยุติสงครามระหว่างกันเป็นระยะเวลา 10 ปี และใครที่เป็นมุสลิมที่ออกไปจากมักกะฮ์ไปอยู่มาดีนะฮ์ให้กลับมักกะฮ์ได้ (al- Bukhariy, 1991 : 2731-2732)

สงครามตะบูก

การรับคำขอของอบีบักร์ในการขอพร ท่านอุมร์ได้กล่าวว่าเราได้ออกเดินทางไปยังตะบูกซึ่งตอนนั้นอากาศร้อนจัด ต่อมาพวกเราได้พำนักที่นั่น และกระหายน้ำอย่างรุนแรง จนคอแห้งเป็นผง ได้มีชายคนหนึ่งได้ทำการเชือดอูฐของเขาเพื่อจะเอาน้ำจากมัน ท่านอบูบักร์ได้ขอร้องให้ท่านนบีนบีนขอพรจากอัลลอฮ์ให้ได้รับสิ่งที่ดี และท่านนบีนบีนได้ขอพรจากอัลลอฮ์หลังจากนั้นท้องฟ้าก็ได้มีร่มเงา บดบัง (al-Haythamiy, 2018 : 6/194-195)

การรับการหารือของท่านอุมร์ในการไม่เชือดอูฐ

ทหารกลุ่มหนึ่งได้ประสบความสำเร็จหวาดหวายระหว่างทางไปยังตะบูก พวกเขาได้ขออนุญาตนบีนบีนให้เชือดอูฐเพื่อประทังความหิว ซึ่งท่านนบีนบีนได้อนุญาต ท่านอุมร์จึงได้เข้ามายังท่านนบีนบีนจากนั้นก็เริ่มปรึกษาหารือกัน ท่านอุมร์ได้กล่าวว่าหากพวกทหารได้กระทำการดังกล่าว ก็จะทำให้ขาดพาหนะ และเกิดความยากลำบากเพราะหนทางยังมีอีกยาวไกล ต่อมาท่านอุมร์ได้กล่าวอีกว่า วิธีแก้ปัญหาที่ดีคือ ต้องนำอาหารมารวมกันแล้วขอพรจากอัลลอฮ์ให้เกิดความศิริมงคล ในที่สุดพวกเขาก็มีอาหารกินอย่างพอเพียงจนอิ่ม (Muhammad al-Salabi, 2007 : 2/633)

จะเห็นได้ว่าความเฉลียวฉลาดปราดเปรื่องของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ยังปรากฏให้เห็นเมื่อท่านได้ปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่าน การประชุมปรึกษาหารือกันเป็นสิ่งสำคัญในอิสลามจนท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ จะไม่ตัดสินใจโดยเฉพาะในเรื่องของส่วนรวม บางครั้งท่านปรึกษาแม้แต่ในเรื่องส่วนตัวของท่าน ซึ่งจะขอยกตัวอย่างมาให้เห็นดังนี้

ในระหว่างการยกทัพออกไปปราบพวกบงกชตะลิกีนนั้น ท่านหญิงอาอิชะฮ์ภรรยาของท่านศาสดาได้ติดตามไปด้วย ในขณะที่แวะพักระหว่างทางครั้งหนึ่ง สร้อยคอของนางได้หายไป นางจึงปลีกตัวออกไปหามันตามลำพัง เมื่อนางกลับมาก็พบว่ากองทัพได้ออกเดินทางไปแล้ว คนที่อุฐูรก็คิดว่านางอยู่ในกุบบนหลังอุฐูร ต่อมาซื่อฟวานซึ่งได้รับมอบหมายให้ตามหลังกองคาราวานเพื่อเก็บรวบรวมสิ่งของที่ตกหล่นได้มาพบนางเข้าจึงได้พานางกลับ แต่ผลที่ติดตามมาก็คือ พวกตลบตะแลงได้กล่าวร้ายและสร้างความสงสัยถึงความบริสุทธิ์ขึ้นในตัวนาง

ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ รู้ว่า ภรรยาของท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่เนื่องจากพวกตลบตะแลงนำเรื่องนี้มาใช้เป็นข้ออ้างสร้างความเสื่อมเสียให้แก่ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ดังนั้นท่านจึงได้ปรึกษาหารือกับเศาะฮาบะฮ์ของท่านบางคนอย่างเช่น อุมีร์ และอลี อุมีร์ได้กล่าวว่าท่านหญิงอาอิชะฮ์เป็นผู้บริสุทธิ์อย่างมีต้องสงสัย และนางได้ถูกใส่ร้าย เมื่อถูกถามว่ารู้ได้อย่างไร อุมีร์ได้ตอบว่าท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ครั้งหนึ่ง ท่านกำลังวิงวอนขอพรแล้วท่านหยุดและอธิบายว่า มะลาอิกะฮ์ญิบรีลได้มาบอกท่านว่า ในร่องเท้าของท่านมีสิ่งสกปรกอยู่ ถ้าหากว่าจะมีมลทินใดๆในตัวท่านหญิงอาอิชะฮ์แน่นอนอัลลอฮ์ ﷻ ทรงแจ้งให้ท่านได้ทราบแล้ว

ครั้งหนึ่ง ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ เคยกล่าวว่า “ใครก็ตามที่ปรึกษาหารือกัน จะไม่เสียใจในภายหลัง ดังนั้นท่านจึงไม่ละทิ้งการปรึกษาหารือกับคนที่สามารถให้คำแนะนำแก่ท่านได้ในเรื่องต่าง ๆ

ในเรื่องสนธิสัญญาฮุคัยบียะฮ์ มุสลิมเห็นว่าสัญญาฮุคัยบียะฮ์ ที่ทำขึ้นนั้นพวกตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ และได้แสดงอาการไม่เต็มใจที่จะทำตามคำสั่งท่านนบีที่ใช้ให้เชือดอุฐูรที่นำมาในมักกะฮ์ ระหว่างการประกอบพิธีทางศาสนาซึ่งสัญญาที่ดีมิให้พวกเขาปฏิบัติ ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ลำบากใจในเรื่องนี้ จะทำอย่างไร จนพระนางอุมมูน สะลามะหฺได้ให้ความเห็นว่า “ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ อย่าออกคำสั่งเช่นนั้นอีก เพราะเกรงว่าพวกเขาจะไม่เชื่อฟังท่านแล้วจะได้รับความหายนะ ท่านเพียงเชือดสัตว์ของท่านเอง และถอดชุดทำฮัจญ์ของท่านออก เมื่อพวกเขาเข้าใจคำสั่งว่าเป็นสิ่งเด็ดขาดพวกเขาก็จะปฏิบัติตามโดยไม่ลังเล” ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของภรรยาของท่าน (บรรจง บินกาชัน, 2557/2014 : 339 – 342)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการชुरอของท่านเราะสุล ในหลายบริบทที่ต่างกรรมต่างวาระตามที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่างพอสังเขปนั้น ท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ได้ทำให้เป็นตัวอย่างโดยแฝงนัยยะแห่งเป้าหมายหลักของการชुरอนั่นก็คือ การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมที่อยู่ในกรอบครรลองของ

บทบัญญัติเป็นหลัก โดยไม่ได้ตีกรอบคุณลักษณะทางเชื้อชาติ เพศสภาพ หรือวัยวุฒิของผู้ที่ให้คำปรึกษา เช่นในกรณีปรึกษารับฟังท่านซัลมาน อัลฟาริสีย์ กรณีสงครามคอนดัก ปรึกษาท่านอุมร์ อิบน์ คอฎฎอบ ท่านอลี อิบนิ อับฎอลิบ และอีกหลายท่านที่อายุน้อยกว่า รับฟังการแนะนำจากชาวอันศอรโดยไม่คำนึงถึงการเข้ารับอิสลามก่อนหรือหลัง คำแนะนำจากพระนางอุมมุน สะลามะหฺในกรณีเสียค่าปรับ เชือดสัตว์พลีทาน และปลงศพในปีที่ 6 ของการฮิจญเราะฮ์

เกิดขึ้นจากการที่ท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ ได้ชี้แจงถึงองค์ความรู้ของผู้ให้คำปรึกษาและประโยชน์ส่วนรวมต่อประชาคมที่สมควรแก่สถานการณ์ นับเป็นการยกให้ชูรอเป็นอุดมคติของมนุษยชาติทั้งหมด ทุกภาคส่วน ทุกองคาพยพของสังคม

ภายหลังจากท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ ได้วะฟาต (เสียชีวิต) เศาะหาบะห์คนสำคัญ ได้สืบอำนาจการปกครองอาณาจักรอิสลามอีก 4 ท่าน ซึ่งถือได้ว่าเมื่อใดการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอื่นๆตามมา ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ถึงแม้จะเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อ แต่สิ่งสำคัญที่บรรดาเคาะลีฟะฮ์ต่างพยายามรักษาไว้คือ แนวทางการดำเนินชีวิต และการปกครองโดยกฎหมายอิสลาม หนึ่งในแนวทางที่บรรดาที่เศาะหาบะฮ์นำมาใช้คือ แนวทางการชูรอ โดยยึดคำสอนจากอัลกุรอาน และแนวทางท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ ถือได้ว่าเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ สมกับที่ได้รับการยกย่องด้วยฉายานามว่า เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรม อัลคุละฟาอูรรอฮิดีน ทั้ง 4 ประกอบด้วย เคาะลีฟะฮ์ อับบักร์ อัศคีดีก ﷺ เคาะลีฟะฮ์ อุมร์ อัลฟารุก ﷺ เคาะลีฟะฮ์ อุซมาน อัลฆอนนี ﷺ และเคาะลีฟะฮ์ อลี มุรตะฎอ ﷺ

เคาะลีฟะฮ์อับบักร์ อัศคีดีก ฮ.ศ 11-13 (ค.ศ 632-634)

ท่านอับบักร์ อัศคีดีก เป็นบุตรของอับดุลลอฮ์ บุตร อับีกุฮาฟะฮ์ อุสมาน บุตร อามิร บุตร อัมรุ บุตร กะอับ บุตร ชะอ์ด บุตร ตัยม์ บุตร มุรเราะฮ์ บุตร กะอับ บุตร ลุอัย บุตร ฆอลิบ อัลกุรอซีฮ์ อัตตัยมีย์ เชื้อสายของท่านมาบรรจบกับเชื้อสายของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่มุรเราะฮ์ บุตร ของกะอับท่านอับบักร์ เกิดภายหลังท่านนบี 2 ปี กว่า ท่านอับบักร์ได้ถึงแก่กรรมตอนเย็นของวันจันทร์ที่ 8 ญะมาดีลอาคิร ปี ฮ.ศ. 13 (Ibn Hajar al-Asqalaniy, 1995 : 4/144-145)

ชูรอในการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่านอับบักร์

ในยุคสมัยของท่านอับบักร์ ได้มีการใช้ชูรอ ตั้งแต่เริ่มคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้นำ เพื่อสืบอำนาจการปกครองต่อจากท่านนบี การชูรอนั้นมีขึ้นในการคัดเลือกอับบักร์ เป็นเคาะลีฟะฮ์โดยที่ชาวอันศอรต่างร่วมประชุมกัน ณ เฝิงพักของตระกูลสาอิดะฮ์ ในวันจันทร์ที่ 12 เดือนเราะบียุลเอาวัล ปีฮิจเราะห์ศักราชที่ 11 มีการคัดเลือกผู้ที่จะมาปกครองภายหลังที่เราะฮ์สูล (al-Dhahabiy, 1995 : 9/21)

โดยกล่าวว่า “เราอบหมายให้ชะอ์ด อิบน์ อุบาตะฮ์ ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองมุสลิม หลังจากท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ”

พวกเขาได้นำชะอ์ด อิบน์ อุบาดะฮ์ ออกมาทั้ง ๆ ที่กำลังป่วยอยู่
ส่วนชาวมุฮาญีรีน ได้กล่าวโต้ชาวอันศอรว่า

“เราเป็นผู้อพยพ และเป็นสาวกของท่านท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ รุ่นแรก เราเป็น
เครีอญาตี และเป็นมิตรสหายของท่าน บนพื้นฐานอะไรที่ท่านทั้งหลายจะมาแย่งตำแหน่งนี้จากพวก
เรา?” (Amriy, 2010 : 40)

บรรดาชาวอันศอรที่เห็นด้วยกับทัศนคติของ ชาวมุฮาญีรีน คือ อุซัยด์ อิบน์ หุฎอยร์
ข่าวเกี่ยวกับการโต้แย้งกัน ณ เฝิงพักของตระกูลสาอิดะฮ์ ได้รู้ไปถึงท่านอุมร์ อิบน์
คอฎฏอบ ท่านจึงไปหาท่านออบูบักร์ซึ่งอยู่ที่บ้านของท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ แล้วทั้งสองก็รีบเดินทาง
ไปยังเฝิงพักของตระกูลสาอิดะฮ์ ระหว่างทางก็ได้พบกับท่านออบู อุบายะฮ์ อิบน์ล ญัรรอฮ์ ท่านออบู
อุบายะฮ์ จึงเดินสมทบไปอีกคนหนึ่ง ท่านออบูบักร์ได้กล่าวปราศรัยกับพวกเขาว่า

“ท่านทั้งหลาย โอ้ชาวอันศอร ไม่มีผู้ใดปฏิเสธความประเสริฐของชาวมุฮาญีรีนใน
ศาสนา และการนำหน้าของพวกเขาในการนับถือศาสนาอิสลาม อัลลอฮ์ทรงพอพระทัยที่ท่าน
ทั้งหลายเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาและท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ พระองค์ทรงให้เราะฮ์สุลของพระองค์อพยพ
มาสู่พวกท่าน ไม่มีผู้ใดจากบรรดาผู้อพยพมาก่อนจะเทียบเคียงกับฐานะของพวกท่าน เราทั้งหลายคือ
ผู้ปกครอง และท่านทั้งหลายคือ ที่ปรึกษา กิจทั้งหลายไม่อาจลุล่วงไปได้ นอกจากจะได้รับความปรึกษา
จากพวกท่าน” ขณะนั้นอัลคอบบาบ อิบน์ล มุนษิร ได้ลุกขึ้นยืน และกล่าวเสนอกับประชาชนว่า “จาก
พวกเรามีผู้ปกครอง และจากพวกท่านมีผู้ปกครองท่าน ออบูบักร์จึงกล่าวขึ้นว่า “ชาวอาหรับไม่รู้ถึงกิจนี้
นอกจาก ผู้มีชีวิตผู้นี้ (มุฮัมมัด) จากเผ่ากูรอยช์ พวกเขาเป็นผู้ที่มีเชื้อสาย และที่อยู่อาศัยท่ามกลาง
ชาวอาหรับ ฉันทพอใจคนหนึ่งทั้งสองคนในการเป็นผู้ปกครองของพวกท่าน”

แล้วท่านออบูบักร์ก็จับมือของท่านอุมร์กับมือของออบูอุบายะฮ์ อิบน์ล ญัรรอฮ์ ท่าน
อุมร์กล่าวว่า “ท่านนบีมิได้ใช้ให้ท่านนำมุสลิมละหมาดดอกหรือ? ออบูบักร์ ท่านคือเคาะลีฟะฮ์ของท่าน
เราะฮ์สุล เราขอให้สัตยาบันต่อท่าน เราให้สัตยาบันต่อผู้ที่ดีที่สุดในที่รักของท่านเราะฮ์สุลุลลอฮ์ ﷺ
ในหมู่พวกเราทั้งหมด”

แล้วท่านอุมร์ก็ให้สัตยาบันต่อท่านออบูบักร์ ชาวมุฮาญีรีนก็ให้สัตยาบันต่อท่าน และ
ชาวอันศอรก็ให้สัตยาบันต่อท่าน ไม่มีกิจการใดที่จะมีความพร้อมเพรียงกันยิ่งกว่า การให้สัตยาบันต่อ
ท่านออบูบักร์ (สมศักดิ์ มุหะหมัด, 2562 : 23,24)

หลังจากที่มีการให้สัตยาบันเรียบร้อยแล้ว ท่านออบูบักร์ก็ได้ขึ้นไปบนมิมบ์ร และกล่าว
แก่บรรดามุสลิมทั้งหลายว่า “โอ้มวลมนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงแล้ว ฉันทถูกแต่งตั้งให้เป็น เคาะลีฟะฮ์
สำหรับพวกท่าน แต่ฉันทก็ไม่ได้ดีไปกว่าพวกท่าน หากว่าฉันททำดี ท่านทั้งหลายจงสนับสนุนฉันท เกิดหาก
ฉันททำชั่ว ท่านทั้งหลายจงตักเตือนเพื่อให้ฉันทแก้ไขเกิด ท่านทั้งหลายจงรักดีต่อฉันท トラบใดที่ฉันทเชื่อฟัง

ต่ออัลลอฮ์และเราะสูลของพระองค์เถิด แต่ถ้าฉันทำบาปต่ออัลลอฮ์และท่านเราะสูล ก็ขอให้พวกท่านทั้งหลายเลิกเชื่อฟังต่อฉันเสีย (Ibu Kathir, 1998 : 5 /248)

ในคุตบะฮ์นี้ เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงการเชิญชวนให้มีส่วนร่วมกัน ในการออกความเห็น การปรึกษาหารือกันและกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งได้รับการเน้นย้ำด้วยถ้อยคำต่างๆของท่านอุมม์ บักร์ เช่น "ท่านทั้งหลายจงสนับสนุนฉันเถิด" "ท่านทั้งหลายจงตักเตือนเพื่อให้ฉันแก้ไขเถิด"

1) บทเรียนและประโยชน์ที่ได้รับในการชูรอของอุมม์บักร์

ก. การปฏิบัติตัวของอะบูบักร์และการสร้างความพึงพอใจบนพื้นฐานความบริสุทธิ์ใจ

อุมม์บักร์มีความสามารถที่จะนำพาเข้าไปในห้องหัวใจของพวกอันศอรและได้พรรณาถึงความประเสริฐของพวกเขาที่มีอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยยืนยันหลักฐานจากอัลกุรอาน (สุเราะฮ์หะซรอายะฮ์ที่ 8-9)ที่ว่า สิ่งที่ยึดมาได้จากพวกยะฮูด เป็นของบรรดาผู้อพยพที่ซัดสน ซึ่งถูกขับไล่ออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของพวกเข และทอดทิ้งทรัพย์สินสมบัติของพวกเข เพื่อแสวงหาความโปรดปรานและความยินดีของอัลลอฮ์ และช่วยเหลือพระองค์ และเราะสูลของพระองค์ คนเหล่านั้นคือ พวกสัตย์จริง (8)และบรรดาผู้ที่ได้ทิ้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมดีนะห์ (ชาวอันศอร) และพวกเขาศรัทธาก่อนหน้าการอพยพของพวกเข (ชาวมุฮัจญิรีน) พวกเขารักใคร่พวกที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรวงอกของพวกเข ในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้และให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขา ถึงแม้พวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้องถูกปกป้องห้พ้นความตระหนี่อยู่ในตัวเขา คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จโดยการยืนยันว่า อahrībไม่ยอมรับการเป็นผู้นำ เว้นแต่กลุ่มมุฮัจญิรีน เท่านั้น(9) (Amriy, 2009: 40)

ข. ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนดำรงชีวิตบนพื้นฐานอันเป็นเอกภาพ

เมื่อเห็นพ้องว่าท่านอะบูบักร์ มีความดีเหนือบุคคลท่านอื่นแล้ว ท่านสะอัด บุตรอุบาต๊ะฮ์ ซึ่งเป็นผู้นำของชาวอันศอรก็ได้ให้การยอมรับท่านอะบูบักร์ เป็นเคาะลีฟะฮ์ ณ สถานที่บนิชอาดีตะฮ์ ที่ ๆ มีการปรึกษาหารือกันของกลุ่มชาวอันศอร โดยลูกชายลุงของท่าน ชื่อว่า บาซิริ อิบนิ ซะอัด อัลอันศอรีย์ โดยแสดงการยอมรับการเป็นผู้นำของอุมม์บักร์เป็นท่านแรก หลังจากได้มีการปรึกษาหารือกันในกลุ่มต่าง ๆ เมื่อได้มติจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มย่อยแล้ว จึงได้มีมติมาปรึกษาหารือในกลุ่มใหญ่ที่มีสยิดนบี และทำการยอมรับการเป็นผู้นำของท่านะบีบักร์ (Ahmad al-Risuni 2007: 109)

เมื่อตำแหน่งการเป็นผู้นำเป็นระบบของการปกครองของมุสลิม รากฐานของการเป็นผู้นำมาจากธรรมเนียมของมุสลิม นั่นคือ อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ (al-Nabarawi, 1997 : 23) นักนิติศาสตร์อิสลามได้ถกกันในเรื่อง รากฐานของการเป็นผู้นำของโลก

อิสลาม พวกท่านเหล่านั้นได้มีมติว่า จำเป็นต้องมีการชูรอ (ปรึกษาหารือ) และมีการบัยอะฮ์ (การแสดงสัตยาบัน) ทั้งสองสิ่งนี้มีที่มาจากอัลกุรอานทั้งสิ้น (Muhammad al-Salabi, 2005 : 93)

ในประวัติศาสตร์การเมืองมุสลิมส่วนมากได้ขนานนามผู้นำว่า เคาะลีฟะฮ์ อัลอิมาม อะมีร์มุมินีน โดยหาใช่เป็นการสักการะผู้นำไม่ คำเหล่านี้ค้นพบภายหลังจากการวะฟาต(เสียชีวิต)ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ นอกจากนี้ได้เกิดมีคำอื่นจากคำเหล่านี้อีกมากมายที่ใช้เรียกผู้นำ หรือผู้ปกครอง เช่น คำว่า อะมีร์ ชุลตอน (Muhammad Salabi, 2005 : 93)

ค.องค์ประกอบจากแนวคิดทางด้านการเมืองจาก สะกีฟะฮ์ บะนี สาลีตะฮ์ จุดเด่นที่เกิดขึ้นจากการประชุมกันที่ สะกีฟะฮ์ บะนี สาลีตะฮ์ มีดังนี้

- การเป็นผู้นำของประชาชาติจะไม่เกิดขึ้น เว้นแต่ด้วยการคัดสรร
- การแสดงสัตยาบัน คือ รากฐานการคัดสรรจากบทบัญญัติแห่งการเป็นผู้นำ
- การเป็นผู้นำจะไม่เข้าข่าย ครอบคลุม ไปถึงการถ่ายทอดทางสายเลือด หรือวงศ์

ตระกูล

ตัวอย่างหลักคิดที่ได้จากการปรึกษาหารือกันเป็นหมู่คณะที่เกิดขึ้นในชะกีฟะฮ์ บะนี สาลีตะฮ์

1. การตัดสินและธรรมนูญของชาติ ถูกกำหนดให้มีด้วยการปรึกษาหารืออย่างอิสระ
2. การเลือกผู้นำประเทศ หรือรัฐบาลซึ่งเป็นอิสลาม ที่สมบูรณ์ต้องมาจากการปรึกษาหารือ
3. การได้มาซึ่งผู้นำตามหลักคิด 2 ประการที่กล่าวมา จะยังไม่ถือว่าถึงที่สุด จนกว่าจะมีการแสดงสัตยาบันของประชาชนทั่วไปด้วย (Tawfik al-Shawiy, 1992 : 140)

ง. การแสดงสัตยาบันของประชาชนทั่วไป

หลังจากการแสดงสัตยาบันที่ สะกีฟะฮ์ บะนี สาลีตะฮ์ สิ้นสุดลง วันต่อมาท่าน อุมัร อิบนุกอฎฏอบก็ได้แสดงสัตยาบัน สนับสนุนท่านออบูบักร์ หลังจากนั้นบรรดามุสลิมทั้งหมดได้รวมตัวกัน และแสดงสัตยาบันต่อท่านอะบูบักร์ เมื่อแสดงการยอมรับสนับสนุนกันหมดแล้ว อะบูบักร์จึงได้แสดงการปราศรัยว่า “ขอสรรเสริญต่ออัลลอฮ์ โอ้มนุษยชาติทั้งหลายแท้จริงฉันได้รับการแต่งตั้งมายังพวกท่าน ฉันไม่ได้ดีไปกว่าพวกท่าน หากฉันทำในสิ่งที่ดี ขอให้ท่านทั้งหลายจงได้สนับสนุนฉัน หากฉันทำในสิ่งที่ไม่ดี พวกท่านก็จงยับยั้งฉัน การพูดในสิ่งใดที่จริงนั้น เป็นอะมานะฮ์ การโกหกนั้นเป็นการทุจริต คนที่อ่อนแอในหมู่พวกท่าน แข็งแกร่งสำหรับฉัน การเอาสิทธิผู้อื่นโดยมิชอบ จงเอาสิทธิไปคืนสู่เจ้าของของเขา” (Ibn Kathir, 1998 : 6/305-306)

หลังจากท่านอับบอ์บ์ขึ้นดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์มีหลายเหตุการณ์ที่ท่านอับบอ์บ์ได้ทำการชุรอ(ปรึกษาหารือ)

2) การปรึกษาหารือในการทำสงครามกับกลุ่มชนที่ไม่ยอมจ่ายชะกาตและตีตนออกนอกศาสนา

เศาะฮาบะฮ์ บางท่านรวมทั้งท่านอุมัร อิบนิ คอฎฎอบได้แนะนำท่านอับบอ์บ์ว่าให้ปล่อยกลุ่มชนที่ไม่จ่ายชะกาต และบุคคลที่เข้ารับศาสนาอิสลามใหม่ที่จะตีตนออกนอกศาสนา จนกว่าพวกเขาเหล่านั้น จะมีอีมานที่มั่นคงแล้วจะหันมาจ่ายชะกาตเอง แต่ท่านอับบอ์บ์ได้หักท้วงและปฏิเสธคำแนะนำดังกล่าว จนท่านอับบอ์บ์ฮุรอัยเราะฮ์ ได้กล่าวว่า เมื่อท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ ได้เสียชีวิตท่านอับบอ์บ์ได้เป็นผู้นำ ผู้ปฏิเสธจากกลุ่มชาวอาหรับได้ทำการปฏิเสธ ท่านอุมัรจึงกล่าวว่า ท่านจะทำสงครามกับบุคคลเหล่านั้นอย่างไร ท่านจึงกล่าวว่า แท้จริงท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ ทรงกล่าวว่า ฉันถูกใช้ให้ทำสงครามกับมนุษย์ จนกว่าพวกเขาจะกล่าว ลาอิลลาฮะฮ์อัลลัฮ์ ใครที่กล่าวคำนี้ ทรัพย์สินสมบัติและชีวิตของเขาจะถูกปกป้องจากฉัน (al-Bukhariy, 2003 : 7284. Muslim, 2006 : 20)ท่านอุมัร จึงกล่าวว่า ไม่มีอะไรเว้นแต่อัลลอฮ์ ﷻ เท่านั้นที่ได้ให้จิตใจของอับบอ์บ์เข้าใจในเรื่องศาสนา ดังนั้น ฉันจึงทราบดีว่า เขานั้นเป็นผู้เที่ยงตรง (Al-Bukhariy, 2003 : 1400. Muslim, 2006: 20)

3) การปรึกษาหารือในการรวบรวมอัลกุรอาน

ในสงครามยะมามะฮ์ นั้น นักรบที่ตายชะฮีด ส่วนหนึ่งเป็นนักรบที่ท่องจำอัลกุรอาน ด้วยเหตุดังกล่าว ท่านอับบอ์บ์จึงได้ปรึกษาหารือกับท่านอุมัร ในการที่จะรวบรวมอัลกุรอาน โดยการรวบรวมจากจารึกตามกระดูก ก้านอินทผลัม แผ่นหนัง และการจดจำของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ (Ahmad Said Salim, 1998 : 145)

ท่านอับบอ์บ์ จึงได้มอบหมายงานที่ยิ่งใหญ่นี้ให้แก่ เซด บิน ซาบิต เซดได้รายงานว่ท่านอับบอ์บ์ได้ส่งข่าวมาบอกถึงการตายของนักรบที่ทำสงคราม ยะมามะฮ์ ขณะนั้นท่านอุมัรก็อยู่ร่วมกับท่านด้วย อับบอ์บ์ ได้กล่าวว่า แท้จริงท่านอุมัรมาหาฉัน แล้วกล่าวว่า สงครามยามาเมฮ์นั้นรุนแรง จนทำให้นักท่องจำอัลกุรอาน เสียชีวิตไปมาก ฉันเกรงว่าคนที่ท่องจำอัลกุรอานจะเสียชีวิตและหมดไป ทำให้อัลกุรอานสูญหายไปด้วย ฉันจึงเห็นว่าท่านควรมีคำสั่งให้รวบรวมอัลกุรอาน อับบอ์บ์จึงกล่าวกับอุมัรว่า ฉันจะทำในสิ่งที่ท่านเราะฮ์สูลุลลอฮ์ ﷺ ไม่ได้ทำได้อย่างไร อุมัรจึงกล่าวว่า ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ สิ่งที่ท่านกระทำนี้เป็นสิ่งดีงาม หลังจากนั้นท่านอุมัร ยังคงเพียรมาหาฉันเพื่อขอให้ฉันกระทำสิ่งนี้ จนกระทั่งอัลลอฮ์ ﷻ ได้เปิดหัวใจฉันในสิ่งที่พระองค์ได้เปิดหัวใจให้แก่ท่านอุมัร (Gulaji, 1983 : 155)

ด้วยเหตุนี้ การคิดริเริ่มรวบรวมอัลกุรอานจึงได้ดำเนินไป ด้วยการปรึกษาหารือจากบุคคลต่าง ๆ มากมาย และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการทบทวนกันทางด้านวิชาการ จนกระทั่งได้ข้อสรุป และเห็นพ้องกันในการทำงานที่ยิ่งใหญ่นี้ จนบรรลุผลสำเร็จ

4) การปรึกษาหารือในการตัดสิน

ท่านอบูบักร์ เมื่อมีผู้ขอให้ท่านตัดสินสิ่งใด ท่านก็จะพิจารณาจากอัลกุรอานหากท่านพบจากอัลกุรอานตัดสินอย่างไร ท่านก็จะตัดสินอย่างนั้น ถ้าหากไม่พบในอัลกุรอาน ท่านจะพิจารณาแนวทางของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ แล้ว ท่านก็จะตัดสินไปตามนั้น หากท่านไม่พบสิ่งใดในแนวทางของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ท่านจะถามผู้อื่นว่า พวกท่านทราบไหมว่า ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ตัดสินเรื่องนี้ว่าอย่างไร ท่านก็จะสืบตามนั้น หากไม่พบท่านจะปรึกษาหารือกับผู้นำและนักวิชาการจนได้ข้อสรุป และตัดสินตามนั้น (Gulaji, 1983 : 155)

5) การปรึกษาหารือในการทำสงคราม

ท่านอะบูบักร์ได้เชิญท่านอุมร์ ท่านอุษมาน ท่านอลี ท่านฆอลิละฮ์ ท่านซุเบร ท่านอับดุลเราะฮ์มาน บิน เอาฟิ ท่าน ซะอ์ด บิน อับบักกอศ ท่านอบาอูบัยดะฮ์ บิน อิละรรอฮ์ และบรรดาผู้นำของ ชาวอันศอร และชาวมุฮายีรีน ที่เคยร่วมรบในสมรภูมิบะดร์และคนอื่น ๆ อีกมากมาย และพวกเหล่านั้นได้มาหาอบูบักร์ อบูบักร์ได้กล่าวว่า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ซึ่งโปรดปรานของพระองค์ไม่สามารถคิดคำนวณได้ และการตอบแทนพระองค์นั้นยิ่งใหญ่ การสรรเสริญที่มากมายจึงคู่ควรแก่พระองค์ในความสมัครสมานสามัคคีของพวกท่าน พระองค์ทรงเป็นผู้ประนีประนอมระหว่างพวกท่าน ทรงชี้แนะพวกท่านสู่อิสลาม และทรงปกป้องพวกท่าน พ้นจากชัยตอนมารร้าย ฉันท้องการให้พวกท่านเข้าร่วมการทำสงครามกับพวกโรม ที่เมืองขาม ผู้ใดที่เสียชีวิตจะเสียชีวิตโดยชะฮีด ใครที่รอดชีวิตมาได้ ก็จะมีชีวิตอยู่โดยปกป้องศาสนา เป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะได้รับผลบุญ ณ ที่อัลลอฮ์เหมือนกับนักรบที่ทำการสงครามเพื่อศาสนา นี่คือการคิดเห็นของฉัน ขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นต่อฉันด้วย และบรรดาเศาะฮาบะฮ์ทุกคนก็เห็นพ้องต้องกัน กับท่านอบูบักร์ในการทำสงครามกับพวกโรม แต่ก็มีความเห็นหลากหลายในการสงครามในครั้งนี้ (Hamidi, 2008 : 9/188)

ยุคสมัยการปกครองของท่านเคาะลีฟะฮ์ อบูบักร์ رضي الله عنه เป็นยุคที่เชื่อมต่อกับท่านเราะสูล ﷺ โดยตรง การชูรอของท่านเหล่าอัครสาวกในกิจการต่าง ๆ จึงมีรูปแบบการปรึกษาหารือกับเหล่าเศาะฮาบะฮ์ ผู้มีประสบการณ์โดยสอบถามพวกเขาว่า “พวกท่านทราบหรือไม่ว่าท่านเราะสูล ﷺ ตัดสินเรื่องนี้ว่าอย่างไร” ก่อนที่จะถามความเห็นส่วนตัวของแต่ละบุคคลในแต่ละกรณีโดยตรง

เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ คอฎฏอบ ฮ.ศ 13-24 (ค.ศ 634-645)

เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ คอฎฏอบ เป็นบุตรของอัลคอฎฏอบ บุตรไฟล์ บุตร อัลอุซซา เชื้อสายท่านบรรจบกับท่านนบีฮัมมัด ﷺ ที่กะอับ บุตร ลุอัย ท่านอยู่ในตระกูลอะดีย์ เผ่ากูเรฆมารดาของท่าน ชื่อ ฮันตะมะฮ์ บุตรตรี ฮาซิม (Ibn Sa 'd 2001 : 2/265) เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ คอฎฏอบ เกิดหลังจากปีช้าง 13 ปี ถึงแก่กรรมในวันที่ 27 ซุลฮิจญะฮ์ ฮ.ศ.27 ตรงกับวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 644 โดยอายุได้ 63 ปี (al-Sayuti, 2006 : 133)

ท่านอุมร์ อิบน์ คอฎฎอบ คือ เสนาบดีและเป็นที่ปรึกษาของท่านออบูบักร์ ท่านจะให้คำปรึกษาแก่ท่านออบูบักร์ในทุกเรื่องที่มีความสำคัญกับบรรดามุสลิม ที่เห็นอย่างชัดเจนคือ การรวบรวมอัลกุรอาน การปราบปรามผู้ที่ระงับการจ่ายซะกาต

ขณะเดียวกันท่านออบูบักร์มีความเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์พิงก์ สะกีฬะฮ์ โดยเหตุนี้เมื่อท่านออบูบักร์ล้มเจ็บลง ท่านกลัวว่าจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นดังเช่นวันที่ท่านนบีมุฮัมมัดถึงแก่กรรม เกรงว่าบรรดามุสลิมจะเกิดความขัดแย้ง แย่งตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ซึ่งจะสร้างความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ท่านจึงพิจารณาหาผู้ที่สมควรดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ส่งต่อจากท่าน โดยผู้นั้นจะต้องมีความสามารถ มีไหวพริบปฏิภาณในการบริหารอาณาจักรอิสลาม ท่านได้พิจารณาดูบรรดาเศาะฮาบะฮ์ของท่านเราะซูลุลลอฮ์ ﷺ เพื่อค้นหาผู้ที่มีความเด็ดขาด แต่ไม่แข็งกระด้าง มีความอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ ท่านพบว่ามียุค 2 คน ที่มีลักษณะเช่นนี้คือ ท่านอุมร์ อิบน์ คอฎฎอบ และท่านอลี อิบน์ อับฏอลิบ ในที่สุดท่านก็ตกลงใจคัดเลือกท่านอุมร์ อิบน์ คอฎฎอบ การตัดสินใจครั้งนี้มิใช่ท่านออบูบักร์จะกระทำโดยความเห็นส่วนตัว หากแต่ท่านได้สอบถามถึงความเหมาะสม ในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ของท่าน อุมร์ จากเศาะฮาบะฮ์บางท่าน เช่น ท่านอับดุลเราะฮ์มาน อับนุ เอาฟ์ ท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ท่านเหล่านั้นก็เห็นชอบด้วย ต่อจากนั้น ท่านออบูบักร์ก็ได้ออกมายังมัสยิด แล้วสอบถามบรรดามุสลิมว่า “ท่านทั้งหลายจะพอใจในผู้ที่ฉันคัดเลือกให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ของพวกท่านหรือไม่? ขอสาบานด้วยอัลลอฮ์ แท้จริง ฉันมิได้คัดเลือกผู้ที่มีปัญญาที่มืด และผู้ที่เป็นเครือญาติของฉันเป็นเคาะลีฟะฮ์ หากแต่ฉันได้คัดเลือกท่านอุมร์ อิบน์ คอฎฎอบ เป็นเคาะลีฟะฮ์ ดังนั้นท่านทั้งหลายจง เชื่อฟัง และปฏิบัติตามท่านอุมร์นั้นเถิด ประชาชนทั้งหลายตอบว่า “เราเชื่อฟัง และเราปฏิบัติตามแล้ว”

แล้วท่านออบูบักร์ก็ยกมือทั้งสองขึ้นสู่ฟากฟ้าแล้วขออ้อว่า “โอ้อัลลอฮ์ ฉันไม่ประสงค์สิ่งใดในการนี้ นอกจากเพื่อผลดีสำหรับพวกเขา และฉันกลัวว่าจะเกิดความยุ่งเหยิงขึ้นในหมู่พวกเขา ฉันจึงได้ปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์ทรงทราบดีที่สุดในพวกเขา ฉันได้แต่งตั้งผู้ที่ดีที่สุด ผู้ที่เข้มแข็งที่สุด และผู้ที่รักษาไว้ซึ่งประโยชน์สุขของพวกเขามากที่สุด” (Ibn Sa‘d, 2001 : 3/200)

เหตุการณ์นี้ให้บทเรียนที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. การยอมรับการที่ท่านออบูบักร์ แต่งตั้งให้ท่านอุมร์ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์เป็นไปตามการเห็นชอบของประชาชน
2. ท่านออบูบักร์มิได้คัดเลือกบุตรของท่าน หรือเครือญาติของท่านเป็นเคาะลีฟะฮ์ หากแต่ได้คัดเลือกผู้ที่ประชาชนทั้งหลายให้การเคารพนับถือเนื่องจากว่า เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพและคุณสมบัติที่ดีงาม

การปรึกษาหารือในสมัยท่านอุมร์ กับเหล่าเศาะฮาบะฮ์ในเหตุการณ์ข้างต้น ได้รับประโยชน์หลายอย่างเช่น

1. เป็นการรักษาผลประโยชน์ต่างๆไปของประชาชนมุสลิมทุกๆไป และผู้นำจะไม่นำเอาเงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจนนำมาก่อนด้านที่ถูกต้องซึ่งเป็นผลเสียต่อพี่น้องมุสลิม

2. การปรึกษาหารือกับบุคคลที่สามารถเข้าร่วมประชุมจากบุคคลที่มีคุณสมบัติในการวินิจฉัยในเรื่องนั้นๆ และสามารถนำทัศนะที่ดีที่สุดออกจากทัศนะที่มีเหตุผลต่อยกกว่าที่คือจุดที่ต้องการ

3. อนุญาตรวบรวมมติประชุมของผู้นำต่อกลุ่มต่างๆด้วยกับความรับผิดชอบของผู้นำเพียงคนเดียว เช่นเดียวกับที่ท่านอุมร์ได้กระไว้กับกลุ่มต่างๆ ได้แก่กลุ่มอันซอร์ กลุ่มมุฮายิรีน กลุ่มสภาอาวุโสชาวกุรอัยซ์เพราะว่าทุกๆครั้งที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือที่น้อย ก็มักเกิดข้อโต้แย้งที่กว้าง และใช้เวลาอันยาวนาน

4. ยึดเอาความเห็นของผู้อาวุโสและผู้ที่มีประสบการณ์เป็นหลัก

5. การยึดเอาเพียงทัศนะเดียวเช่นที่ท่านอุมร์ได้ยึดเอาทัศนะของสภาอาวุโสของเผ่ากุเรซ เพราะพวกเขาไม่มีความเห็นต่าง

6. เป็นการสร้างความเข้าใจที่กระจ่างชัด เกิดการปรับเปลี่ยนความรู้และทัศนะคติ และความสอดคล้อง อันนำไปสู่ความพึงพอใจ ความร่วมมือกันปฏิบัติงานตามมติจากกลุ่มจนบรรลุผลสำเร็จ

7. ผลจากการชুরอแม้ว่าจะไม่เป็นความเห็นที่สอดคล้องกันเป็นเอกฉันท์ แต่ช่วยให้เกิดการเพิ่มน้ำหนัก การตัดสินใจด้วยหลักฐานและเหตุผล ให้เป็นหนทางที่ผู้รับผิดชอบสามารถได้อย่างมั่นใจมากกว่า การตัดสินใจที่ไม่ผ่านการชुरอ ทั้งนี้การดำเนินการที่ผ่านชुरอผู้ปฏิบัติสามารถกระทำอย่างราบรื่นโดยมอบความไว้วางใจในอัลลอฮ์ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า “เมื่อเจ้าได้มั่นใจแล้วในการกระทำภารกิจ จงมอบหมายต่ออัลลอฮ์เถิด”

8. แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงชี้แนะแก่ผู้นำและผู้ที่มีรับผิดชอบนั้นด้วยความถูกต้องเมื่อเขาได้เสร็จสิ้นภารกิจการปรึกษาหารือ และพวกเขามุ่งถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Muhammad al-Salabi, 2010 : 64-65)

9. เหล่าคณะองค์ประชุมแม้ว่าจะมีจำนวนมาก แต่บางครั้งหลักฐานอาจไม่มี ไม่ว่าจะหลักฐานที่มาจากกูรออันหรือสุนนะฮ์ แม้ว่าพวกเขาจะมีผู้รู้ที่อยู่ในที่ประชุมก็ตามและมีหลักฐานของคนที่เข้าร่วมประชุม เรื่องดังกล่าวนี้ทำให้เป็นข้อถกเถียงเป็นเวลายาวนาน หากคนหนึ่งในที่ประชุมได้เอาหลักฐานมาเสนอ และยังมีในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมร์ ท่านอับดุลเราะห์มาน อิบนิ เาวาฟ ได้นำหลักฐานมาเสนอแก่ท่านอุมร์ท่านอุมร์จึงเห็นด้วยกับเรื่องนี้ (Ghamidi, 2001 : 154)

จะเห็นได้ว่าการขยายอาณาจักรอิสลามได้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในสมัยของท่านเคาะลีฟะฮ์ อุมร์ ﷺ ปัญหาและการวิวัฒน์ของพลเมือง จึงมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น มีมิติใหม่เกิดขึ้น แต่อาศัยท่านเคาะลีฟะฮ์อุมร์ ﷺ เคยเป็นเสนาบดีคู่คิดให้กับท่านออบูบักร์ ท่านยังได้ปรับ

โครงการการชুরอในมิติใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การคัดสรรผู้นำต่อจากท่านที่อาจนับได้ว่า เป็น ศักราชใหม่แห่งการเมืองการปกครองตามระบอบอิสลาม และเป็นต้นแบบอย่างเป็นรูปธรรม

เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ฮ.ศ.24-35 (ค.ศ.645-656)

ท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน เป็นบุตรอบิลอาศ บุตรอุมัยยะฮ์ บุตร อิบดิซิมส บุตร อับติมะนาฟ บุตร กุรอยช์ บุตร กิลาล บุตร มุรเราะห์ บุตร กะอ็บ บุตร สุอัยบ์ บุตร ฆอลิบ จากเผ่ากุ รอยช์ มารดาของท่านชื่อ อรรวา เป็นบุตร กุรอยช์ บุตร รอยอะฮ์ บุตร ฮาบีบ บุตร อับติวิมส์ บุตร อับติมะนาฟ คอลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน เกิดหลังจากท่านนบี 5 ปี เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อัฟ ฟาน ได้ถูกสังหารในวันที่ 18 ชุลฮิจญะฮ์ ฮ.ศ.35 และถูกฝังในวันต่อมา ณ กุบูรบะเกียะฮ์ (al-Dhahabi, 1995 : 2/340)

การเป็นเคาะลีฟะฮ์ของอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน

หลังจากที่ท่านอุมร์ อิบนิ คอฎฏอบถูกลอบทำร้ายในมัสยิด ท่านได้คัดเลือกบุคคล 6 คน เพื่อให้ปรึกษาหารือกันในการคัดเลือกเคาะลีฟะฮ์ ซึ่งได้แก่ ท่านอลี บิน อับฏอลิบ ท่านอุษมาน บิน อัฟฟาน ท่านอับดุลเราะห์มาน บิน เอาฟ์ ท่านสะอัด บิน อับดิอากอศ ท่านซุเบร บิน เอาวาม ท่านฆอลลอะฮ์ บิน อุบัยดิลลาฮ์ โดยตั้งให้ท่านอับดุลเราะห์มาน อิบนิ เอาฟ์ เป็นประธานใน การคัดเลือก ท่านอุมร์ได้ได้กล่าวกับบุคคลทั้ง 6 ว่า “ฉันขอสิ่งเสียท่านทั้งหลายให้มีความยำเกรง ต่ออัลลอฮ์ในการวินิจฉัย และมีความยุติธรรมในการลงมติ ท่านทั้งหลายจงปรึกษาหารือกัน ถ้าหากว่า มีคะแนนเสียงในการลงมติ 2 เสียง เท่ากัน ท่านก็จงปรึกษาหารือกัน ถ้าหากว่ามีการลงมติ 4 เสียง ต่อ 2 เสียง ท่านทั้งหลายก็จงยึดเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ถ้าหากว่ามีการลงมติ 3 เสียงเท่ากันท่านทั้งหลายก็จงยึดถือฝ่ายที่อับดุลเราะห์มาน อิบน์เอาฟ์ลงคะแนนให้ ท่านทั้งหลายจงรับ ฟังและจงเชื่อฟังเถิด (al-Tabariy, 1967 : 4/325)

หลังจากนั้นท่านอุมร์ก็เสียชีวิต ปล่อยให้ท่านอับดุลเราะห์มาน อิบนิ เอาฟ์ ทำหน้าที่ เป็นประธานสรรหาผู้เป็นเคาะลีฟะฮ์ปกครองบรรดามุสลิมโดยที่ท่านอับฏอลลอะฮ์ และสหายของท่าน ได้ทำหน้าที่เฝ้าอยู่ ณ ประตูบ้านของท่านอับดุลเราะห์มานจนกระทั่งมีการให้สัตยาบันแก่ท่านเคาะ ลีฟะฮ์คนใหม่

ท่านอิมามสุยฎี ได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านชื่อ “ตารีคุลคุละฟะฮ์” เกี่ยวกับการ ให้สัตยาบันของท่านอุษมานขณะอยู่ตามลำพังว่า “ถ้าหากว่าฉันไม่ให้สัตยาบันแก่ท่านในการเป็นเคาะ ลีฟะฮ์ท่านจะแนะนำให้ฉันเลือกผู้ใดเป็นเคาะลีฟะฮ์ ?ท่านอุษมานกล่าวว่า “เลือกท่านอลี”ท่านอับดุล ระห์มานได้กล่าวกับท่านอลีตามลำพังว่า “ถ้าหากว่าฉันไม่ให้สัตยาบันแก่ท่านในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ ท่านจะคัดเลือกผู้ใดเป็น เคาะลีฟะฮ์?” ท่านอลีกล่าวว่า “เลือกท่านอุษมาน”แล้วท่านอับดุลเราะห์ มานก็ได้เรียกท่านซุเบร เข้ามาแล้วกล่าวเช่นเดียวกันนั้น คำตอบก็คือให้เลือกท่านอุษมานหรือท่านอลี

แล้วท่านอับดุลเราะห์มานก็เรียกท่านชะอด์ อิบน์ อบีวิกกอศ เข้าไปหาและกล่าวว่า ผู้ใดที่ท่านจะแนะนำฉันให้สัจต่อบ้านในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ส่วนฉันและท่านนั้นไม่ต้องการเป็นเคาะลีฟะฮ์อย่างแน่นอน ท่านชะอด์กล่าวว่า “เลือกท่านอุษมาน”

แล้วท่านอับดุลเราะห์มานได้ปรึกษาหารือกับบรรดาผู้อาวุโสโดยทั่วไป ส่วนใหญ่ก็มีความเห็นให้คัดเลือกท่านอุษมานเป็นเคาะลีฟะฮ์ (Ahmad, 2001 : 1/5)

อีกรายงานหนึ่งกล่าวว่า ท่านอับดุลเราะห์มาน อิบนิ เฮาฟิ์ ท่านอลี อิบนิ อบีฏอลิบ และท่านอุษมาน อิบนิ อัฟฟาน ได้ร่วมกันตามล่าฟัง ท่านอับดุลเราะห์มานกล่าวว่า “ผู้ใดที่จะเสียสละตำแหน่งนี้ถ้าหากว่าฉันได้แต่งตั้งเขาให้เป็นเคาะลีฟะฮ์ อัลลอฮ์และอิสลามได้ผู้ที่เหมาะสมที่สุด พิจารณาคูตัวของเขา และให้การคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชาติ?” ทั้งท่านอุษมานและท่านอลีนิ่งเฉย ไม่ได้ตอบคำถามแต่อย่างใด ท่านอับดุลเราะห์มานกล่าวว่า “ท่านทั้งหลายจะมอบให้พิจารณาการนี้หรือ? ขอสาบานด้วยอัลลอฮ์ ฉันจะไม่รวบรัดในการพิจารณาความประเสริฐของพวกท่าน”

ท่านอับดุลเราะห์มาน ได้จับมือท่านอลีแล้วกล่าวว่า “ท่านเป็นมุสลิมรุ่นแรก และเป็น เครือญาติของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ถ้าหากว่าฉันตั้งให้ท่านเป็นผู้ปกครอง ท่านจะต้องมีความยุติธรรม และถ้าหากว่าฉันให้ท่านเป็นผู้ปกครองท่านก็จะได้รับการเชื่อฟังอย่างแน่นอน”

แล้วท่านอับดุลเราะห์มานก็ไปพบกับท่านอุษมาน แล้วกล่าวเช่นเดียวกันนี้ เมื่อได้สำรวจประชามติเรียบร้อยแล้ว ท่านอับดุลเราะห์มานก็กล่าวกับท่านอุษมานว่า

“ท่านจงยกมือของท่าน” แล้วท่านก็ให้สัจต่อบ้านในการเป็นเคาะลีฟะฮ์ต่อท่านอุษมาน ท่านอลีก็ได้ให้สัจต่อบ้านแก่ท่านอุษมานเป็นคนต่อมา แล้วประชาชนทั้งหลายก็ได้ให้สัจต่อบ้านต่อท่านอุษมานหลังจากที่คณะที่ปรึกษาทั้งหมดได้ให้สัจต่อบ้านต่อท่านอุษมาน ท่านอับดุลลอฮ์ อิบน์ มัสอูดได้กล่าวเมื่อได้ให้สัจต่อบ้านต่อท่านอุษมานว่า

“เราได้แต่งตั้งให้ผู้ที่ดีที่สุดที่คงเหลืออยู่เป็นผู้ปกครองของเรา โดยที่เรามีได้ขาดความพินิจพิเคราะห์”

เมื่อท่านอุษมานได้รับการให้สัจต่อบ้านแล้ว ท่านจึงได้ออกไปปราศรัยกับประชาชน การให้สัจต่อบ้านต่อท่านอุษมานมีขึ้นในวันจันทร์ที่ 29 ชุลฮิจญะห์ ฮ.ศ.23 และท่านได้เข้าดำรงตำแหน่ง เคาะลีฟะฮ์ในต้นเดือนมุฮัรรัม ฮ.ศ.24 และในปีแรกก็นำประชาชนเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ (al-Malaqiy, 2010 : 26)

นี่คือตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของความละเอียดอ่อนของชูรอ ในการคัดเลือกผู้นำของมุสลิม นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสมัยยุคเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงคุณธรรม เมื่อท่านอุมัร บุตร อัลค็อฏฏอบ ตอนที่ท่านถูกลอบสังหารอยู่ในสภาพที่ใกล้สิ้นลม เหล่าเศาะฮาบะฮ์ได้ถามท่านว่า การที่ท่านได้ทิ้งสัญญาหนึ่งเอาไว้ ในเรื่องคนที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้นำ ต่อไปทำหน้าที่แทน ได้มีการให้คำมั่นสัญญา 6 คนจากเศาะฮาบะฮ์ พวกเขาคือคนที่ประชาชาติอิสลามได้ลงมติแล้วในการพัฒนาปรับปรุง

สังคมอิสลาม พวกเขาคือ สภาชุรอ ท่านกล่าวว่าพวกเขาเหล่านั้นคือ ผู้ที่ได้รับข่าวว่าพวกเขาคือชาวสวรรค์ ซึ่งได้แก่ ท่านสะอีด อิบนิ เซต และอีกหกคนคือ ท่านอลี บิน อบีฏอลิบ ท่านอุษมาน บิน อัฟฟาน ท่านอับดุลเราะห์มาน บิน เอาฟ์ ท่านสะอูด บิน อบีวักกอส ท่านซุเบร บิน เอาวาม ท่านฏอลฮะฮ์ บิน อุบัยดิลลาห์ ดังนั้นท่านทั้งหลายจึงเลือกคนหนึ่งจากพวกเขา และเมื่อเขาได้ขึ้นเป็นผู้นำแล้ว พวกท่านจงปฏิบัติดีต่อเขา จงช่วยเหลือเขา หากว่าได้เลือกคน ๆ นั้น ท่านจงรักษาหน้าที่ต่อเขาให้ดีที่สุด

หลังจากเสร็จสิ้นพิธีฝังศพของท่านอุมัรแล้ว ก็ได้มีการรวมตัวการจัดตั้งสภาชุรอ ได้กำหนดให้ประกอบด้วยผู้แทน 6 คน ใช้เวลาดำเนินการถึงสามวันในการคัดเลือกเคาะลีฟะฮ์ จนได้ท่านอุษมานขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำแห่งโลกอิสลามในยุคนั้น และท่านอลีก็ทำการให้คำมั่นสัญญาเป็นคนแรกในการร่วมทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่ ในการพัฒนาสังคมอิสลาม นี่คือนี่สิ่งชี้ให้เห็นถึงความแยบยลของการปฏิบัติชุรอในสังคมอิสลาม ที่ได้ให้เกียรติในความเป็นอิสระทางความคิดในการคัดเลือกผู้นำแห่งอิสลาม ย้อนกลับไปในสมัยท่านเคาะลีฟะฮ์อุมัร อิบนิ คอฎฎอบ ว่าชาวเมืองมาดีนะฮ์นั้นได้เห็นพ้องต้องกันว่าการส่งท่านอุมัร ในการนำเสนอเป็นผู้แทนประชาชนในการคัดเลือกผู้นำ และท่านอุมัรนั้นมีได้ใช้อำนาจใด ๆ มาบังคับให้ประชาชนต้องเลือกแต่อย่างใด โดยที่ในสมัยท่านอุมัรนั้นมีเพียงแค่ท่านคนเดียวที่เป็นผู้สมัครในการคัดเลือก ซึ่งแตกต่างจากสมัยท่านอุษมาน เพราะได้มีความเห็นต่างที่จะนำผู้สมัคร ผู้แทนประชาชนจากหลายฝ่าย จึงออกมาในรูปของผู้สมัครทั้งหมดคน และได้มีการปรึกษากันจากหลายฝ่าย อาทิเช่น ชาวเมืองมะดีนะฮ์ ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียนในมะดีนะฮ์ และผู้นำต่าง ๆ ทางทหาร และบุคคลที่มีเกียรติในหมู่พวกเขา และนี่คือตัวอย่างในการคัดเลือกผู้นำแห่งอิสลามระหว่างชาวอันศอรและมุฮายีรีน และพวกเขาก็ได้ต่างให้สัตยาบันซึ่งกันและกัน

ข้อสังเกตกระบวนการชุรอเพื่อหาผู้นำ

1.จำนวนที่ได้ถูกกำหนดให้ทำการการปรึกษาหารือ มีดังต่อไปนี้

จำนวนทั้งหมดมี 6 ท่านคือ ท่านอลี บิน อบีฏอลิบ ท่านอุษมาน บิน อัฟฟาน ท่านอับดุลเราะห์มาน บิน เอาฟ์ ท่านสะอูด บิน อบีวักกอส ท่านซุเบร บิน เอาวาม ท่านฏอลฮะฮ์ บิน อุบัยดิลลาห์ ขอพระองค์ทรงพอพระทัยแก่พวกเขาด้วยเถิด (Ibu Kathir, 1998 : 4/142)

2.แนวทางการคัดเลือกเคาะลีฟะฮ์ (ผู้นำสูงสุด)

ได้มีคำสั่งให้พวกเขาได้มารวมตัวในบ้านหลังหนึ่ง เพื่อได้ทำการปรึกษาหารือ ในหมู่พวกเขายังมีท่าน อับดุลลอฮ์ อิบนิ อุมัร อยู่ด้วย แต่เป็นเพียงผู้แนะนำเท่านั้น ไม่มีสิทธิ์ในการสั่งการใดๆ ท่านซุเฮบได้นำละหมาดระหว่างการประชุมหารือ ท่านอุมัรได้พูดกับซุเฮบว่า ท่านคือผู้นำการละหมาดจนกว่าการเลือกผู้นำของคนทั้ง 6 แล้วเสร็จ ท่านอุมัรได้ใช้ท่านมิกดาร์ อิบนิ อัซวัต และท่านอะบาฏอลฮะฮ์ อัลอันซอรีย์ คอยสอดส่องการดำเนินการคัดเลือก(al-Bahnasawiy, 1991:213)

3.ระยะเวลาการปรึกษาหารือและการคัดเลือก

ท่านอุมร์ อัลฟารูก ได้กำหนดการปรึกษาหารือและการคัดเลือกเป็นระยะเวลา 3 วัน ถือเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม หากเพิ่มเวลานั้นหมายความว่า การแต่งตั้งผู้นำจะลำบากมากขึ้น และเหตุนี้เองท่านอุมร์ได้กล่าวกับพวกเขาว่า ไม่ควรให้ถึงสี่วันนอกจากผู้นำได้สั่งการ (Ibn Sa'd, 2001 : 3/164)

4. จำนวนคะแนนเสียงที่พอเพียงสำหรับการเลือกเคาะลีฟะฮ์

ได้มีรายงานว่า ท่านอุมร์ได้กล่าวแก่ซุเฮบว่า ท่านจงนำละหมาดผู้คนสามวัน และอย่าให้เกิดความบกพร่องกับองค์ประชุม ดังนั้นหากมีใครที่ฝ่าฝืนพวกเขา พวกเขาท่านจงดำเนินการกับเขาคนนั้น ท่านอุมร์ได้มีคำสั่งดำเนินการกับคนที่ต้องการฝ่าฝืนองค์ประชุม และก่อความแตกแยกในหมู่มุสลิม โดยยึดคํากล่าวของท่านบี ที่ว่า ใครก็ตามที่ต้องการฝ่าฝืนคำสั่งองค์ประชุม หรือใครที่สร้างความแตกแยกในกลุ่มมุสลิม พวกเขาท่านจงประหารเขาเสีย (Muslim, 2006 : 185)

ตำราทางประวัติศาสตร์ต่างๆได้บันทึก ว่าท่านอุมร์ได้ใช้มวลมุสลิมให้พิจารณาปฏิบัติ ตามมติที่ประชุม และได้กำหนดขอบเขตให้กับพวกเขา หากมีคนถึงจำนวน 5 คนได้มีมติตรงกันเป็น อย่างไรก็ดี และหากใครปฏิเสธจงลงโทษอย่างหนัก และหากจำนวนสี่คนได้ลงมติ และได้ลงความเห็น เป็นหนึ่งเดียว หากมีสักสองคนที่ปฏิเสธ ก็จงลงโทษอย่างหนักเช่นกัน

5. การชี้ขาดในตอนที่มีความเห็นต่าง

ได้มีคำสั่งเสียจากท่านอุมร์ท่านอับดุลลอฮ์ อิบนิ อุมร์ อยู่ร่วมในที่ประชุม แต่เขาไม่มี สิทธิสั่งการใดๆ และท่านอุมร์ได้พูดกับพวกเขาว่า หาก 3 คนเห็นพ้องกัน ท่านทั้งหลายจงตัดสินใจลง ไปเถิด และหากมีใครที่ไม่เห็นด้วยในการตัดสินใจก็จงไปปรึกษาท่านอับดุลเราะหฺมาน อิบนิ เอาฟ์ เถิด เพราะเขามีความหลักแหลม และพวกเขาท่านจงฟังเขา(al-Tabariy, 1967 : 5/255)

6. กลุ่มหนึ่งจากทหารของอัลลอฮ์คอยสอดส่องการคัดสรรผู้นำ

ท่านอุมร์ได้เชิญชวนท่านอะบฏอลฮะฮ์อัลอันซอรีว่า “โอ้อะบฏอลฮะฮ์เอ๋ย แท้จริงอัลลอฮ์ทรงให้เกียรติในการเป็นอิสลามของพวกเขาท่าน ดังนั้นท่านจงเลือกคน 50 คนจากชาวอัน ซอรเถิด และจงส่งเสริมพวกเขา จนกว่าพวกเขาจะเลือกมาหนึ่งคนให้เป็นผู้นำของพวกเขา” (al-Tabariy, 1967 : 5/255)

7. อนุญาตให้แต่งตั้งผู้นำที่มีคุณสมบัติที่ดีกว่าคนที่เด่นกว่า

สาเหตุคือท่านอุมร์ได้แต่งตั้งผู้ร่วมประชุมปรึกษาหารือทั้งหมด 6 คนด้วยกัน ทั้งๆที่รู้ว่าในพวกเขา มีความเหลื่อมล้ำกันในความรู้ความสามารถ สิ่งนี้เองได้ถูกนำเอาชีวประวัติของท่านอุมร์ ในการคัดเลือกผู้นำ มาใช้ในการเลือกผู้นำในด้านการเมืองการปกครองอีกด้วย ดังนั้นท่านจงเลือกมูอา วียะฮ์ และอัลมุชิเราะฮ์ อิบนิ ซัวะบะฮ์ และท่านอัมร์ อิบนิ อาศ ทั้งๆที่ยังมีคนที่เหนือกว่าในความรู้ เช่น อบีดร์ดาด จากเมืองซามและท่านอิบนิมัสอูด แห่งเมืองกูฟะห์เป็นต้น (Muhammad Sharab, 1994 : 2/98)

8. ท่านอุมร์ได้รวมระหว่างผู้ที่ถูกเจาะจงสิทธิ์ในการลงคะแนนเสียงและผู้ที่ไม่ได้ถูกเจาะจง ดังเช่นที่ท่านอับบ์บักร์ทำการเลือกเจาะจงผู้ที่มีสิทธิ์ในการคัดเลือก และผู้ที่ไม่ได้เจาะจง และท่านศาสดาก็ได้กระทำไว้เช่นกัน ดังนั้นจึงเจาะจงจำนวนหกคนเป็นต้น

การปรึกษาหารือในการทำต้นฉบับมาตรฐานอัลกุรอาน

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ท่านอุษมาน บิน อัฟฟานได้รวบรวมอัลกุรอานคือ นักอ่าน กุรอานนั้นได้มีลักษณะการอ่านที่แตกต่างกันอย่างมากมายน มีการสงสัยในหมู่นักอ่านกุรอานทั้งหลาย เป็นเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาความวุ่นวาย สับสนในคัมภีร์อัลกุรอาน อัลกุรอานนั้นคือฐานแห่งศาสนา เป็นแหล่งอ้างอิงทางศาสนา และยังเป็นรากฐานการสร้างประชาชาติอิสลาม การเมืองการปกครอง แต่นักอ่านบางคนได้อ้างว่า การอ่านอัลกุรอานแบบของตนนั้นดีกว่าแบบของคนอื่น เรื่องนี้เป็นที่ทราบดีสำหรับท่านอุษมาน บิน อัฟฟาน และท่านก็ยิ่งทราบดีก่อนการขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นเคาะลีฟะฮ์ผู้นำ ดังนั้นจึงมีการขอปรึกษาหารือในเรื่องนี้ จึงรวมชาวมุฮายิรีนและชาวอันศอร และท่านได้ปรึกษาหารือกับพวกเขาเหล่านั้นและได้ดำเนินการรวบรวมอัลกุรอาน (al-Qurtubiy, 1999 : 1/88)

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ตามมากับการแผ่ขยายอาณาจักรในยุคต่อมาก็คือความหลากหลายเชิงวัฒนธรรม ความคิดต่างๆไหลบ่าเข้ามาสู่สังคมในคาบสมุทรอาหรับทำให้สังคมล่อแหลมต่อการสูญเสียเอกภาพ ท่านคอลีฟะฮ์อุษมาน บิน อัฟฟาน ผู้รับช่วงต่อในการปกครองโดยผ่านการคัดสรรในระบบชูรอ นับว่ามีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล นั่นก็คือ การปรึกษาหารือและเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จในยุคของท่าน นับเป็นคุณูปการแก่ ประชคมอิสลามและมนุษยชาติจวบจนสิ้นโลก ด้วยพระอนุมัติจากเอกองค์อัลลอฮ์

เคาะลีฟะฮ์อลี อิบนิ อปีฏอลิบ ฮ.ศ. 35-40 (ค.ศ. 656-661)

ท่านอลี อิบนิ อปี ฏอลิบ เป็นบุตรอับดุลมุฏอลิบ ชื่อเดิมของท่านอับดุลมุฏอลิบ คือ อับดุลมะนาฟ อิบนิ อับดิลมุฏอลิบ มารดาของท่านอลี ชื่อ ฟาติมะฮ์ บินติ อะซัด อิบนิ ฮาซิม ท่านมีชื่อเล่นว่า อบูลหะซัน และอับดุลมุฏอลิบ เคาะลีฟะฮ์อลี อิบนิ อปีฏอลิบ เกิดหลังจากนบีมุฮัมมัด ﷺ 32 ปี เคาะลีฟะฮ์ท่านอลี อิบนิ อปีฏอลิบ เสียชีวิตเมื่ออายุได้ 63 ปี ท่านถึงแก่กรรมในปี ฮ.ศ. 40 (Ibn Taymiyah, 2011 : 27/446)

การชูรอในสมัยของอลี บินอปี ฏอลิบ

1. การให้สัตยาบันของอลี บิน อปีฏอลิบ

การให้สัตยาบันต่อท่านอลี رضي الله عنه เสร็จสิ้นอย่างเรียบร้อยโดยวิธีการคัดสรร ดังกล่าวนั้น ภายหลังจากการเสียชีวิตของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน บิน อัฟฟาน رضي الله عنه ด้วยน้ำมือของคนนอกศาสนาแปลกหน้า ซึ่งพวกเขามาจากดินแดนที่ห่างไกลจากหัวเมืองต่าง ๆ และเผ่าที่แตกต่างกัน ไม่มีผู้ใดรู้จักเกี่ยวกับ เรื่องศาสนาของพวกเขามาก่อน หลังจากที่พวกเขาได้สังหารท่านอุษมาน พวกเขาได้

บิดเปื้อนความจริง ในวันศุกร์ซึ่งตรงกับคืนวันที่ 18 เดือนซุลฮิจญะฮ์ ปี ฮ.ศ.35 (al-Zuhriy, 2001 : 31)

บรรดาเศาะฮาบะฮ์ทั้งหมดที่ยังคงอยู่ในมะดีนะฮ์ได้ทำการให้สัตยาบันต่อท่านอลี رضي الله عنه ให้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ดังกล่าวนั้น เนื่องจากไม่พบว่ามีผู้ใดในเวลานั้น มีผู้ที่เหมาะสมยิ่งกว่าท่านอลี และไม่มีผู้ใดที่จะเสนอตัวเองให้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ต่อจากท่านอูษมาน رضي الله عنه และสำหรับท่านอับดุลมุฮัมมัด رضي الله عنه ก็ไม่ปรารถนาต่อตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ด้วยเหตุดังกล่าว ท่านอลี رضي الله عنه จึงไม่รับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์เช่นกัน ทว่าด้วยการรบเร้าอย่างมากจากบรรดาเศาะฮาบะฮ์ที่ยังคงอยู่ ณ นครมะดีนะฮ์ และด้วยความกลัวว่าจะเกิดความวุ่นวายอย่างรุนแรง และแผ่ขยาย ท่านจึงยอมรับตำแหน่ง อย่างไรก็ตาม ท่านอลีก็ไม่ปลอดภัยจากผู้โศกเขลาบางคนที่จะวิจารณ์ท่าน จากผลสะท้อนของเหตุการณ์ดังกล่าว เช่น เหตุการณ์ในสงครามอุรฺรฺและสงครามศิฟิณ ซึ่งบรรดาผู้ที่อิจฉาต่อศาสนาอิสลามได้จุดเพลิงสงครามขึ้น เช่น อิบน์ สะบะฮ์ และพวกพ้องที่ภักดีต่อเขา เนื่องจากความชั่วร้ายของพวกเขาทำให้หัวใจของพวกเขาหันเหออกจากสัจธรรมและทางนำ

นักวิชาส่วนหนึ่ง (Ibn‘Ali, 2009 : 2/677) ได้รายงานถึงวิธีการคัดเลือกท่านอลี บิน อปีฏอลิบ رضي الله عنه เป็นเคาะลีฟะฮ์ไว้อย่างสมบูรณ์ว่า “แท้จริงท่านอับูบักร์ อัล-คิลาล ได้พาตพียงรายงานไปยังท่านมุฮัมมัด บิน อัลหะนะฟิยะฮ์ กล่าวว่า ฉันอยู่ร่วมกับท่านอลี และท่านอูษมานขณะนั้นถูกห้อมล้อมอยู่ ท่านมุฮัมมัด อัลหะนะฟิยะฮ์ กล่าวว่า :มีชายคนหนึ่งมาหาท่านอลีและกล่าวว่า แท้จริงท่าน อมีรุล มุมีนินได้ถูกสังหารเมื่อไม่นานนี้ ท่านมุฮัมมัดกล่าวว่า ดังนั้นท่านอลีก็ลุกขึ้นและฉัน (มุฮัมมัด บิน อัลหะนะฟิยะฮ์) จับท่านอลีไว้โดยเกรงว่าจะเกิดอันตรายต่อท่าน ชายผู้นั้นกล่าวต่อว่า ไม่มีผู้นำให้กับท่านแล้ว จากนั้นท่านอลีได้มาที่บ้าน เข้าไปข้างในและปิดประตู ต่อมาได้มีผู้คนมาหาท่านอลี พวกเขาเคาะประตูเรียก และพวกเขาได้เข้าไปในบ้านและกล่าวว่า แท้จริงท่านอมีรุลมุมีนิน ถูกสังหารและจำเป็นที่ประชาชนทั้งหลายจะต้องมีผู้นำและพวกเขาไม่รู้จักใครที่จะมีความเหมาะสมกับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์มากกว่าท่าน ท่านอลีกล่าวกับพวกเขาว่า “พวกท่านอย่าได้มุ่งมาที่ฉันเพราะแท้ที่จริงตำแหน่งนี้ยังมีผู้ที่เหมาะสม พวกเขากล่าวว่า “หาเราได้ขอสาบานต่ออัลลอฮ์เราไม่รู้จักใครสักคนที่จะมีความเหมาะสมกับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ยิ่งกว่าท่าน แต่ฉันจะออกไปที่มัสยิด จากนั้นประชาชนได้ออกมาทำการสัตยาบันต่อท่านอลี (al-Khilan Abubadr, 1989 : 415)

รายงานที่ถูกต้อง และหลักฐานต่าง ๆ ในการให้สัตยาบันต่อท่านอลี رضي الله عنه มีจำนวนมากถึง 11 รายงาน (Ibu Kathir, 1998 : 7/122)

2. การทำข้อตกลงร่วมกันต่อการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่านอลี บิน อปีฏอลิบ การให้สัตยาบันยอมรับท่านอลี رضي الله عنه ในการรับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ภายหลังการเสียชีวิตของท่านอูษมาน บิน อัฟฟาน ในช่วงท้ายของเดือนซุลฮิจญะฮ์ ปี ฮ.ศ. 35 มีทั้งชาวมุฮาญิรูน และชาวอันศอร รวมถึงบรรดามุสลิมที่ร่วมอยู่ในขณะนั้น ที่ต่างให้สัตยาบันต่อท่านอลี และมีบันทึก

การสตัยบ้านของท่านอลีทั่วทุกเขตแดน ยกเว้นมูอาวิยะฮ์ ที่อยู่เมืองซาม ซึ่งระหว่างทั้งสองนั้นมีความขัดแย้งกัน (al-Bukhariy, 2003 : 7/72)

การดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่านอลี เป็นมติที่เอกฉันท์ บนความเหมาะสมและถูกต้องที่สุดในช่วงเวลาขณะนั้น เกิดขึ้นภายหลังการเสียชีวิตของอูษมาน رضي الله عنه โดยไม่มีผู้ใดในแผ่นดินจะมีความเหมาะสมกว่าท่านอลีและการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่านอลี ตั้งอยู่บนข้อกำหนดของเวลาและสถานที่ (Ibn'Ali, 2009 :2/693)

ในกรณีมีบางคนผู้ไม่เห็นด้วยต่อมติการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่านอลี กล่าวว่า “แท้จริงมูอาวิยะฮ์และพวกพ้องไม่ให้สตัยบ้านต่อท่านอลี ยิ่งกว่านั้นพวกเขาได้ทำสงครามกับท่านอลี” อันที่จริง มูอาวิยะฮ์ไม่ได้คิดจะทำสงครามกับท่านอลีในเรื่องตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ และยอมรับร่วมกันว่า มีคนสังหารท่านอูษมาน พร้อมกับคิดว่าท่านอลีเป็นผู้รับผิดชอบต่อการไต่สวนของเขา แต่ท่านอลีได้ไต่สวนเรื่องดังกล่าวผิดพลาด ดังนั้น สำหรับมูอาวิยะฮ์แล้ว การไม่ยอมรับท่านอลี จึงเป็นเรื่องของการไต่สวนเท่านั้น และยังมีรายงานอีกมากที่แพร่หลายท่ามกลางบรรดานักวิชาการที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่ขัดแย้งของมูอาวิยะฮ์ต่ออลี ในตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ บรรดานักวิชาการได้ตรวจสอบโดยอาศัยรายงานของประเด็นปัญหาในเรื่องนี้และพวกเขาต่างมีมติยอมรับ (Ibu Kathir, 1998 : 7/265)

3. การชुरอในการให้สตัยบ้านต่ออลี บิน อปี ฎอลิบ رضي الله عنه

แท้ที่จริงการให้สตัยบ้านต่อเคาะลีฟะฮ์ ท่านที่ 4 อลี บิน อปี ฎอลิบ นั้น ไม่มีความแตกต่างจากเคาะลีฟะฮ์ที่ผ่านมา คือต่างตั้งอยู่บนพื้นฐานของการชुरอ ทั้งๆที่มีวิกฤติการณ์ ซึ่งทำให้ประชาชาติได้รับความเจ็บปวดและสภาวะการณ์ที่ระส่ำระสาย อีกทั้งปัญหาต่างๆได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการให้สตัยบ้าน จะไม่เสร็จสมบูรณ์โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวงศวาน หรือครอบครัว หรือเผ่าพันธุ์ หรือตั้งอยู่บนสนธิสัญญาและคำสั่งเสียของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ฉะนั้นหากพบว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากประการดังกล่าว แน่นนอนต้องมีการเจรจากันอย่างยาวนาน และท่านอมีรุลมูมินีนก็ต้องปฏิเสธ และเท่ากับว่า ท่านอลีได้ทวงสิทธิของตัวเอง แต่ปรากฏว่าประชาชนทั้งหลายต่างสนับสนุนผลักดัน และรบเร้าต้องการให้สตัยบ้านต่อท่านอลี และประชาชนเองพวกเขาก็ไม่ต้องการตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่านอลีโดยตั้งบนพื้นฐานที่มาจากคำสั่งเสียของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ และไม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่าท่านอลีมาจากลูกหลานของอับดุลมะนาฟ หรือเนื่องจากท่านอลีมาจากตระกูลกูรอยช์เท่านั้น ท่านอลีนั้นเป็นหนึ่งในบุคคลที่เข้ารับอิสลามในยุคแรก ๆ และเป็นหนึ่งใน 10 คนที่ได้รับข่าวดีว่า ได้เข้าสวรรค์และเป็นบุคคลที่ 2 ต่อจากท่านอูษมาน จากการเลือกของประชาชน ในขณะที่ปฏิบัติการชुरอภายหลังการเสียชีวิต ของอุมร์บิน อัลค็อฎฏอบ ท่านอับดุลเราะห์มาน บิน เอาฟ์ ได้เคยถูกถามถึงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของอูษมานภายหลังการเสียชีวิตของอุมร์ว่า หากไม่มีอูษมานท่านจะเลือกใคร ท่านดุลเราะห์มาน กล่าวว่า ท่านอลี (Muhammad Salabiy, 2005 : 188)

4. ตัวอย่างคำกล่าวของท่านอลี บิน อปี ฎอลิบ رضي الله عنه ในเรื่องการชुरอ

อลี บิน อบี ฏอลิบ บรรณาธิการที่จะปฏิบัติตามแนวทางชูรอในการปฏิบัติงาน ขณะที่มีการสาธยายจากแม่ทัพของท่านอลี ที่ชื่อ มะอ์กิล บิน ก้อยส์ อัลริยาฮียี ซึ่งรับหน้าที่ทำสงครามกับ คอรรอยด์ บิน รอซิด อัลคอริญจ์ ท่านอลีได้รวบรวมผู้คนและอ่านสารของแม่ทัพให้พวกเขาฟัง ท่านอลีขอคำปรึกษาและขอความคิดเห็นจากพวกเขา โดยที่พวกเขามีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคือ ฝ่ายเห็นว่าท่านอลีควรส่งสารไปยัง มะอ์กิล บิน ก้อยส์ และเมื่อมะอ์กิล บิน ก้อยส์ ปฏิบัติตาม ทำให้ส่งผลกับความเสียหาย ดังนั้น มะอ์กิล บิน ก้อยส์ ยังคงอยู่ในความต้องการของเขา จนกว่าเขาจะทำสงครามกับอัลคอริญด์ หรือจะปฏิเสธ ฉะนั้นเราไม่เชื่อว่า มะอ์กิล บิน ก้อยส์ จะทำให้ประชาชนมีผลเสียต่อท่าน (al-Tabariy, 2001 : 6/39)

อีกสายรายงานจาก อะมีรุลมุเนีนอลี เรื่องการชูรอ คือ คำพูดที่ว่า “การขอคำปรึกษาเป็นทางนำที่ชัดเจน และแน่นอนเป็นความสำคัญแก่การสร้างความพึงพอใจด้วยการขอความคิดเห็น (al-Mawridiy, 2005 : 89)

“การส่งเสริม การปรึกษาหารือ ถือเป็นความความดี การใช้อำนาจเอาแต่ใจตัวเอง เป็นเรื่องเลวร้าย” (Ala Kamal, n.d : 1/279)

ท่านอลี รู้ว่าแท้จริงผู้ปกครองนั้นหากไม่มีคณะที่ปรึกษา ผู้ปกครองจะไม่รู้ถึงข้อดีและข้อด้อยต่าง ๆ ของประเทศ และต่อไปกิจการทั้งหลายและการตัดสินใจประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของประเทศจะขาดหายไป และท่านอลีรู้ดีกว่าการชูรอนั้นจะทำให้เขารู้ในสิ่งที่เขาไม่เคยรู้ และขจัดข้อสงสัยในทุก ๆ เรื่องราว ซึ่งจะเกิดขึ้นกับประเทศ นี่คือคำพูดของท่านอลีที่กล่าวแก่ อัลอัซซัร อัลนัคอียี เมื่อครั้งท่านอลีแต่งตั้งให้เขาเป็นผู้ปกครองประเทศอียิปต์ว่า “ท่านจงพิจารณาในกิจการงานต่าง ๆ ของท่าน ได้ใช้ให้พวกเขากระทำ และจงให้กิจการงานของท่านเป็นประสบการณ์ความรู้แก่พวกเขา และท่านอย่าได้ให้เกิดความทุกข์ระทมอันเป็นการบ่อนทำลาย และอธรรมต่ออัลลอฮ์ การนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อประชาชน ทำให้กิจการต่าง ๆ ของประชาชนไม่ก่อประโยชน์ และอย่าใช้อำนาจการปกครองเพื่ออย่างอื่น นอกจากเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม การใช้อำนาจในการ ขอความช่วยเหลือให้เป็นไปตามกิจการงานของพวกเขา ท่านจงคัดสรรผู้ที่มีความเคร่งครัดศาสนา ชอบที่จะให้อภัยและมีอุดมการณ์ และท่านจงกระชับความร่วมมือกับผู้ที่มีความชำนาญงาน มีปัญญา และความอาย ซึ่งเป็นบุคคลจากอะฮ์ลุลบัยต์ ที่มีคุณธรรม เพื่ออำนาจการปกครองของท่าน เพราะแท้ที่จริงพวกเขา มีจรรยาบรรณ มีเกียรติสูง อีกทั้งมีคุณธรรม ระวังรักษาตัวเองดียิ่ง และจะนำกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้ดียิ่งกว่าพวกอื่น ๆ ในที่สุด ดังนั้นท่านจงให้พวกเขาทำงานให้กับท่าน และช่วยเหลือท่าน (Izz al-Din al-Tamimiyy, 1985 : 102)

ท่านอลี عليه السلام รับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ภายหลังจากอุมมานถูกลอบสังหาร และเกิดการพิวณะฮ์ และความเข้าใจผิดที่เกิดขึ้นระหว่างเศาะฮาบะฮ์ จะเห็นได้ว่า การชูรอของท่านเคาะลีฟะฮ์ อลี ได้เข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายปัญหาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น ในกรณีสมรภูมิ

ศิฟฟัยน์ ที่ท่านเคาะลีฟะฮ์ อลี ได้ชูรอกับท่านมูอาวิยะฮ์ด้วยอัลกุรอาน จากข้อเสนอของท่านอบูมูซาอัลอัซอารีย์และท่านอัมร์ บุตร อาศ ผ่านการผูกอัลกุรอานไว้กับธงเพื่อเป็นการยุติความขัดแย้งทางอ้อม เช่นในกรณีสมรภูมิอุฐู ท่านเคาะลีฟะฮ์ อลี ได้ส่งท่าน กออ์ก้ออ์ บุตร อัมร์ อัตตะมิมีย์ขอเข้าพบพระนางอาอิชะฮ์ท่านซุบัยร์ บุตร เออวาม และท่านฏอลฮะฮ์ บุตร อุบัยดิลลาฮ์ เพื่อปรึกษาหารือทางแก้และทางออกจนเกิดความเข้าใจอันดีถึงเจตนารมณ์ของทั้งสองฝ่าย ฉะนั้นจึงนับได้ว่าการ ชูรอเข้ามามีบทบาทในการคลี่คลายปัญหาเป็นอย่างมากในยุคของท่านอลี บุตร อบี ฏอลีบ เช่น ระหว่างท่านอลี บุตร อบี ฏอลีบกับพระนางอาอิชะฮ์ และระหว่างท่านอลี บุตร อบี ฏอลีบกับมูอาวิยะฮ์ บิน อบี สุฟยาน

อุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ฮ.ศ 99-101 (ค.ศ 717-719) ราชวงศ์อุมัยยะฮ์

อุมร์ บิน अबดุลอะซีซ เป็นผู้ปกครองในราชวงศ์อุมัยยะฮ์คนแรกที่ได้รับเลือกขึ้นมาเป็นเคาะลีฟะฮ์ตามบรรทัดฐานแห่งคุณธรรม และความสามารถตามหลักการอิสลาม อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นเคาะลีฟะฮ์ในความหมายที่แท้จริงก็ได้ เพราะยุคสมัยของท่านมีความละม้ายคล้ายคลึงกับยุคสมัยเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่ ก่อนหน้าที่จะมาดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ท่านมีภาพลักษณ์เป็นคนใจบุญ แต่งตัวดี และมีความมั่งคั่ง แต่หลังจากที่ท่านขึ้นมาปกครอง ภาพลักษณ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนไป ท่านใส่เสื้อผ้าที่สามารถเห็นรอยปะได้อย่างชัดเจน และใช้สอยอย่างสมถะเหมือนคนยากจน ท่านเป็นเคาะลีฟะฮ์ลำดับที่ 7 ในราชวงศ์อุมัยยะฮ์

อุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้ให้ความสำคัญ แก่การชูรอในตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของท่าน ส่วนหนึ่งจากคำพูดของท่านในเรื่องการชูรอว่า “แท้จริงการปรึกษาหารือและการแสดงความคิดเห็น (อภิปราย) เป็นประตูแห่งความเมตตา และกุญแจแห่งศิริมงคล การแสดงความคิดเห็นที่มาพร้อมกับความดี สองอย่างนี้จะไม่ทำให้หลงทาง และความมั่นคงเด็ดเดี่ยว พร้อมด้วยความดี ทั้งสองอย่างนี้ก็จะไม่สูญหายไป (al-Mawridiy, 2005 : 189)

การชูรอในการปกครองรัฐของอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ

ท่านวะลีด บิน अबดุลมาลิก มีมติเป็นครั้งแรกแต่งตั้งให้ท่านอุมร์ดำรงตำแหน่งข้าหลวงปกครองเมืองมะดีนะฮ์ ท่านอุมร์เริ่มปฏิบัติภารกิจด้วยพื้นฐานแห่งการชูรอ และท่านกำหนดให้การชูรอเป็นนโยบายในการปกครองรัฐ ขณะที่บรรดานักกฎหมายอิสลามและนักวิชาการอาวุโสของเมืองมะดีนะฮ์ต่างเรียกร้องให้ท่านจัดตั้งสภาที่ปรึกษาขึ้น (Muhammad ibn Mushabbib ibn Salman Qahtani, 1997 : 283)

ในขณะที่ประชาชนได้มาร่วมแสดงความคารวะและขอพรให้กับผู้นำของ เมืองมะดีนะฮ์ ท่านอุมร์ได้เชิญบรรดานักกฎหมายอิสลามของเมืองมะดีนะฮ์ 10 ท่าน ได้แก่ อูรวะฮ์ บิน อัซซุบัยร์ อุบัยดูลลธ์ บิน अबดุลลธ์ บิน อุตบะฮ์ อูบัยกัร บิน अबดุลเราะห์มาน บิน อัลหาริษ บิน อิซาม อูบัยกัร บิน สุลัยมาน บิน อปีคอยซุมะฮ์ สุลัยมาน บิน ยัสสาร อัลกอสิม บิน มุฮัมมัด

สลิม บิน अबดุลลอฮ์ บิน อุมร์ अबดุลลอฮ์ บิน อุมร์ अबดุลลอฮ์ บินอามिर บินเราะฮะบือฮ์ คอริญะฮ์ บิน ซัยด์ บิน ซาบิต ทั้งหมดได้เข้าไปพบท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ และพวกเขาก็นั่งลง จากนั้นได้กล่าวสรรเสริญ และสวดต่อพระองค์อัลลอฮ์ และท่านอุมร์ได้กล่าวขึ้นว่า “แท้จริงฉันได้เชิญพวกท่านมาเพื่อกิจการที่พวกท่านจะได้รับรางวัลตอบแทน และพวกท่านจะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ สัจธรรมแน่นอนว่าฉันไม่ปรารถนา จะตัดสินชี้ขาดเรื่องใด ๆ นอกเสียจากด้วยความคิดเห็นจากพวกท่านหรือคนหนึ่งคนใดจากพวกท่าน ดังนั้น หากพวกท่านเห็นว่าคนหนึ่งคนใดเกินขอบเขตหรือเป็นที่รับรู้ จากพวกท่านถึงคนที่กระทำกรรมต่อฉัน ฉะนั้น อัลลอฮ์ได้ยั้งเขาผู้นั้นเว้นแต่เขาได้แจ้งให้ฉันทราบ” (Muhammad bin Sa’d bin Shaqir, 2003:548)

ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้ริเริ่มและกำหนดให้มีการการจัดตั้งสภาที่ปรึกษาขึ้นมา ด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. สมาชิกของสภาที่ปรึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีสัจธรรม ยอมรับในมติความคิดเห็น และไม่ตัดสินชี้ขาดเรื่องใด ๆ นอกจากด้วยความคิดเห็นของพวกเขา และด้วยเหตุนี้ท่านอุมร์จะไม่ใช้สิทธิพิเศษส่วนตัว โดยมอบสิทธิการตัดสินใจให้กับสภาที่ปรึกษาทั้ง 10 ท่าน

2. ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้ใช้พวกเขาเป็นผู้ตรวจการ และติดตามการบริหารจัดการของท่าน ในส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้ของพวกเขาทั้งขณะ หรือของคนหนึ่งคนใด และเมื่อมีผู้ใดกระทำการทุจริต พวกเขาจะแจ้งให้ท่านอุมร์รับทราบเว้นแต่เขาได้ละเมิดต่ออัลลอฮ์โดยปิดบังความจริงซึ่งมีข้อสังเกตต่อการบริหารในเรื่องดังกล่าวอยู่ 2 ประการ

1.ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ไม่สงวนสิทธิพิเศษส่วนตัว โดยท่านได้มอบให้สภาที่ปรึกษา 10 ท่าน เนื่องจากพวกเขาเป็นผู้ที่รับใช้ในความยุติธรรม อีกทั้งเป็นนักกฎหมายอิสลาม ถือว่าเป็นจุดแข็งที่มีลักษณะพิเศษของพวกเขา

2.ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซได้คำนึงว่า การที่มีคนหนึ่งคนใดหายไป จากที่ประชุมเนื่องจากมีอุปสรรค ด้วยเหตุนี้ท่านจึงไม่ตั้งเงื่อนไขว่าจะต้องมีองค์ประชุมทั้ง 10 ท่าน โดยคำกล่าวของท่านที่ว่า “ด้วยความคิดเห็นของคนหนึ่งคนใดจากพวกท่าน”(al-Tahir al-Qasimiy, 1997 : 1/562)

3.สภาที่ปรึกษานี้จะให้คำปรึกษาในทุกเรื่องโดยไม่มีข้อยกเว้น (Miftah Ahmad Abd U-lah, 2003 : 391) ทั้งท่านอุมร์ดับดุลอะซีซจะไม่จำกัดการปรึกษาของท่านกับเฉพาะ 10 ท่าน แต่ท่านจะขอคำปรึกษาท่านอื่น ๆ อีกจากบรรดานักวิชาการของเมืองมะดีนะฮ์ เช่น สะอิด บิน อัลมุสัยยิบ อัซซุรีย์ และท่านอุมร์ จะไม่ตัดสินประเด็นปัญหาใด ๆ จนกว่าจะขอคำปรึกษาจากท่านสะอิด ในขณะที่ท่านปกครองเมืองมะดีนะฮ์ ท่านได้ขยายมัสยิดของท่านเราะสุลุลลอฮ์ ﷺ ตามคำสั่งของเคาะลีฟะฮ์ อัลวะลีด บิน अबดุลมาลิก จนกระทั่งมัสยิดมีความกว้างขึ้นถึง 200 ศอก ในแต่ละด้าน ท่านยังได้ประดับประดามัสยิดตามคำสั่งของเคาะลีฟะฮ์วะลีด ทั้งๆที่ท่านเองไม่ปรารถนากระทำ

เช่นนั้น เป็นที่ประจักษ์ในท่าทีของท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ว่า บางครั้งผู้ปกครองจำเป็นต้องตอบสนองคำสั่งของผู้ที่มีระดับชั้นที่สูงกว่า ในปี ฮ.ศ. 91 เคาะลีฟะฮ์อะลิด บิน ดับดุลมาลิก ได้ไปประกอบพิธีฮัจญ์ ท่านอุมร์ได้ให้การต้อนรับอย่างดีเยี่ยม ทั้งเมื่อเคาะลีฟะฮ์อะลิด บิน ดับดุลมาลิก ได้เสนอให้ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ วางรากฐาน สาธารณูปโภค ในพื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองมะดีนะฮ์ ซึ่งท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซได้ทำให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้กล่าวสุนทรพจน์ในขณะที่รับตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ว่า “โอ้ประชาชนทั้งหลาย อันที่จริงฉันได้รับการทดสอบในเรื่องนี้ โดยไม่มีความคิดเห็นจากฉันในเรื่องนี้ ไม่ปรารถนา และไม่มีการปรึกษาหารือจากบรรดามุสลิมิน สำหรับเรื่องนี้ แท้จริงฉันขอสิ่งที่อยู่ในภาระของพวกท่านจากการให้สัตยาบันกับฉัน ดังนั้นพวกท่านจงเลือก เพื่อตัวของพวกท่านเอง” จากนั้นประชาชนได้กู่ร้องขึ้นเป็นเสียงเดียว แท้จริงพวกเราได้เลือกท่านแล้วโอ้ ท่านอะมีรุลมุมินีน พวกเรายินดีในการที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำพวกเรา ด้วยความสิริมงคล (Ibn Abd al-Hakam, 1983 : 20)

ด้วยสาเหตุดังกล่าวท่านอุมร์ถือเป็นบุคคลที่รับตำแหน่งผู้ปกครองโดยไม่ได้มาจากการสืบทอดทายาททางการปกครอง ซึ่งบรรดาเคาะลีฟะฮ์ในราชวงศ์อุมัยยะฮ์ ส่วนใหญ่ได้ก่อตั้งขึ้นจากการชูรอและการคัดสรร ท่านอุมร์ไม่ได้รับเพียงแค่ด้วยการคัดเลือกและการให้สัตยาบันของบรรดาผู้ที่มาร่วมเท่านั้น แต่ท่านยังให้ความสำคัญต่อความคิดเห็น และคำปรึกษาแนะนำของมวลหมู่มุสลิมในหัวเมืองต่าง ๆ อีกด้วย ท่านได้กล่าวปราศรัยครั้งแรกภายหลังจากได้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ว่า “แท้จริงผู้ที่อยู่รอบๆ ท่านทั้งหลาย จากบรรดาหัวเมืองและแคว้นต่าง ๆ หากพวกเขามีความเห็นชอบเหมือนพวกท่าน และหากพวกเขาปฏิเสธไม่เห็นชอบ ดังนั้นฉันจะไม่ใช่ผู้ปกครองของพวกท่าน” (Ibn Kathir, 2003 : 12/657) ท่านอุมร์ได้ส่งสารไปยังหัวเมืองต่าง ๆ ของรัฐอิสลาม และทั้งหมดได้ให้สัตยาบัน อีกบุคคลหนึ่งที่ท่านอุมร์ได้ส่งสารไปหาคือ ยะซีด บิน อัลมะฮ์ลับ ท่านอุมร์ได้ถามถึงการให้สัตยาบันต่อท่าน หลังจากเป็นที่แน่ชัดว่า การดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ไม่ใช่เพราะความต้องการของท่าน ยะซีดได้เรียกร้องประชาชนให้ทำการสัตยาบัน ดังนั้นพวกเขาก็ให้สัตยาบัน (Muhammad bin Sa'd bin Shaqir, 2003 : 285)

จากแนวปฏิบัติที่กล่าวมาเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ไม่เพียงแต่ทำการปรึกษาหารือกับบุคคลที่อยู่แวดล้อมท่านเท่านั้น แต่ท่านยังหารือกับบุคคลอื่น ๆ ทั่วทั้งหัวเมืองอิสลามอีกด้วย

ข้อสังเกตจากท่าทีของท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ มีดังนี้

1. ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้เผยให้เห็นถึงการไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาในเรื่องการขึ้นดำรงตำแหน่งของบรรดาเคาะลีฟะฮ์ส่วนมากแห่งราชวงศ์อุมัยยะฮ์

2. ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้ยื่นหยัดในการใช้ชูรอในการดำเนินการใด ๆก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านเป็นบุคคลแรกที่ยึดถือในขณะดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์

3. บุคคลใดก็ตามที่ปฏิบัติตามหลักการชูรอในกิจการต่าง ๆ เช่น การดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ สมควรอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติของเขาในสิ่งนั้นโดยไม่มีข้อยกเว้น บุคคลที่ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ขอคำปรึกษาและคำแนะนำจากบรรดานักวิชาการในหลายๆเรื่อง ได้แก่ สาละม บิน अबดุลลธ มุฮัมมัด บิน กะอับ อัลกุเราะซีญ เราะฎอ์ บิน หัยวะอ์ และท่านอื่น ๆ อีก ดังที่ท่านกล่าวว่า “แท้จริงฉันได้รับการทดสอบด้วยเรื่องนี้ ดังนั้น พวกท่านจงให้คำปรึกษาแก่ฉัน”(Ibn Abd al-Hakam, 1983 : 16) ที่ท่านอุมร์ขอคำปรึกษากับบรรดาผู้ที่มีปัญญาเฉียบแหลม (Ali Muhammad al-Salabi, 2008 : 2/125) และแน่นอนว่าท่านมีความปรารถนาจะปฏิรูป กลุ่มชนชั้นสูงของท่านเมื่อท่านดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ บรรดานักวิชาการและผู้มีคุณธรรมทั้งหลาย มีความใกล้ชิดกับสภาที่ปรึกษาของท่าน และออกห่างจากผลประโยชน์ทางโลกส่วนตัว ท่านไม่เพียงแต่คัดเลือกกลุ่มชนชั้นสูง แต่ท่านยังได้เพิ่มการสั่งเสีย และส่งเสริมพวกเขาให้ดำรงอยู่บนสัจธรรม ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ได้เคยกล่าวกับอุมร์ บิน มุฮายีร ว่า “ เมื่อท่านเห็นว่าฉันมีท่าทีเหินห่างจากสัจธรรม ท่านจงจับตัวฉันแล้วเขย่าจากนั้นให้กล่าวว่า โอ้อท่านอุมร์ ท่านกำลังทำอะไรอยู่” (al-Kharran, 1999 : 175)

แนวปฏิบัติดังกล่าวของท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ นี้เป็นผลดีต่อการปฏิบัตินโยบายนำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารบ้านเมือง ทั้งยังผลให้กลุ่มชนชั้นสูง มีทัศนคติและการตัดสินใจที่ถูกต้อง ความสำเร็จที่ท่านอุมร์ บิน अबดุลอะซีซ ประสบ เป็นผลจากการที่ท่านมีความใกล้ชิดกับบรรดาผู้ทรงความรู้ และผู้มีคุณธรรม การขอคำแนะนำกับพวกเขาและการร่วมกันในการมีความรับผิดชอบร่วมกัน คุณูปการของท่านคลุมไปทั่วทั้งแก่ศาสนาอิสลามและมวลมุสลิม (‘Ali Muhammad al-Salabi, 2008 : 2/127)

ฮารูน อรรอซิด ฮ.ศ 170-193 (ค.ศ 786-809) ราชวงศ์อับบาซียะฮ์

ฮารูน อรรอซิด ขึ้นปกครองต่ออาณาจักรอิสลามในปี ฮ.ศ 170 ท่านมีชื่อเต็มว่า ฮารูน บิน มะฮ์ดี อรรอซิด เป็นเคาะลีฟะฮ์ลำดับที่ 5 แห่งราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ยุคการปกคลุมของฮารูน อรรอซิดเป็นยุคทองของราชวงศ์อับบาซียะฮ์ เพราะในยุคนี้เป็นยุคที่มุสลิมประสบความสำเร็จมากที่สุด (al-Tabari, 1967 : 8/23)

ท่านฮารูนได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่านว่า “ท่านฟาติล อิบนิ รอเบียะเล่าว่า ท่านฮารูน อรรอซิด ได้เดินทางมาประกอบพิธีฮัจญ์และมารดา และขอให้พาไปหาผู้ที่สามารถให้คำปรึกษาหารือ ชี้แนะ ด้านการปกครอง ฉันจึงพาท่านฮารูน อรรอซิด ไปหาบรรดาปราชญ์ มีทั้งท่านซุฟยาน อิบนิ อุยัยน์ อัลคุรอซซาค อิบนิ ฮัมมาน หลังจากสนทนากับท่านทั้งสองนับชั่วโมง แต่ท่านฮารูนก็ยังไม่พอใจ ฉันจึงนำท่านไปหาท่านฟุเดิล อิบนิ อียาฏ เมื่อเคาะประตู่บ้านท่านฟุเดิลและแจ้งความประสงค์การมา ท่านฟุเดิลถามว่า “ฉันกับอุมร์มูมีนินมีอะไรเกี่ยวข้องกันหรือ?” ฉันตอบว่า

“ซุบฮานัลลอฮ์ ท่านต้องเชื่อฟังผู้นำมิใช่หรือ” ท่านฟุเดลจึงเปิดประตูหรือตะเกียงและยืนอยู่มุมหนึ่งของบ้าน พวกเราจึงเข้าไป ท่านฮารูนจึงรีบยื่นมือไปสลามท่านฟุเดล ท่านฟุเดลกล่าวว่า “มันช่างเป็นมือที่นุ่มเสียกระไร หากว่ามันรอดพ้นจากอะซาบของอัลลอฮ์” และถามพวกเราว่า “พวกท่านมาหาฉันมีธุระอะไร” เราจึงบอกถึงจุดประสงค์การมาขอคำปรึกษาและการชี้แนะให้แก่ท่านฮารูน อรรอซิด ท่านฟุเดล เอ่ยว่า “เมื่อคราที่ท่านอุมร์ อิบนิ अबดุลอะซีซ ขึ้นรับตำแหน่งคอลีฟะห์ ได้ไปขอคำชี้แนะจากท่านซาเลม อิบนิ अबดุลลอฮ์ มุฮัมมัด อิบนิ กะอ์บีนอัลกุฎัยย์ และท่านเราะฎะอ์ อิบนิ ฮัยวะอ์ โดยท่านอุมร์อิบนิ अबดุล อะซีซ ได้บอกกับพวกนั้นว่า “โปรดให้คำปรึกษาแก่ฉันด้วย ฉันถือว่าตำแหน่งคอลีฟะฮ์นี้เป็นบะลาอ์ โดยที่พวกท่านนับมันเป็นเนี้ยะอ์มัด”

ท่านซาเลม อิบนิ अबดุลลอฮ์ ให้คำแนะนำกับท่านอุมร์ว่า หากท่านปรารถนาจะรอดพ้นจากการลงโทษของอัลลอฮ์ ท่านจงถือศีลจากโลกคุณยา เพื่อจะได้ละศีลด้วยความตาย ท่านมุฮัมมัด บิน กะอ์บ ได้ให้คำแนะนำกับท่านอุมร์ว่า “เมื่อท่านประสงค์จะรอดพ้นจากการลงโทษของอัลลอฮ์ ท่านจงปฏิบัติต่อผู้หลักผู้ใหญ่ประหนึ่งบิดา ต่อเหล่าคนรุ่นราวคราวเดียวกันประหนึ่งพี่น้อง ต่อเหล่าคนที่อายุน้อยกว่าประหนึ่งลูก ดังนั้นท่านจงให้ความเคารพต่อบิดา ให้เกียรติพี่น้องและจงเอื้ออาทรต่อลูก ๆ ของท่าน”

ท่านเราะฎะอ์ อิบนิ ฮัยวะอ์ ได้ให้คำแนะนำว่า “เมื่อท่านปรารถนาจะรอดพ้นจากการลงโทษของอัลลอฮ์ ท่านจงรักต่อพี่น้องมุสลิมเหมือนที่ท่านรักตัวเอง จงรังเกียจที่จะให้พี่น้องมุสลิมประสบสิ่งที่ท่านรังเกียจ เพียงเท่านี้ ท่านก็ตายลงได้ ฉันเป็นห่วงท่านเหลือเกินในวันกิยามัต ท่านมีคนคอยให้คำปรึกษาเหมือนสามคนนี้หรือไม่ ท่านฮารูน อรรอซิด ได้ร้องไห้จนหมดสติ ฉันฟาติล อิบนิ รอเบียะได้บอกว่า “โอ้ท่านอะมีรุลมุอ์มินีน ทำใจดี ๆ เถิด” ท่านฟุเดลแนะนำต่อว่า ข้าพเจ้าได้ยินว่ามีข้าราชการของท่านอุมร์ อิบนิ अबดุลอะซีซ คนหนึ่งถูกร้องเรียนท่านอุมร์ จึงส่งสาร ไปหาเขามีใจความว่า “โอ้พี่น้องฉัน จงตระหนักถึงความทรमानและการอยู่เป็นนินรันตร์ของชาวนรกเถิด ท่านอย่าได้หันเหออกจากอัลลอฮ์ในการทำงาน มันอาจเป็นความไว้วางใจและความหวังสุดท้ายของท่านได้” ข้าราชการผู้นั้นได้เดินทางไปหาท่านอุมร์แล้วบอกว่า “สารของท่านกระซอกหัวใจข้าพเจ้าและข้าพเจ้าไม่ขอรับตำแหน่งการปกครองใด ๆ อีก จนกว่าข้าพเจ้าจะกลับไปพบอัลลอฮ์”

ท่านฮารูน อรรอซิด ยิ่งร้องไห้หนัก พลางกล่าวว่า “ขอได้โปรดชี้แนะให้ข้าพเจ้าอีก” เขา ท่านฟุเดล แนะนำต่อว่า “โอ้ท่านผู้นำเหล่าศรัทธาชน ท่านอับบาส ลุงของท่านนบี ﷺ ได้ไปหาท่านนบี ﷺ แล้วขอร้องว่าโปรดมอบหมายงานในตำแหน่งให้ฉันด้วยเถิด” ท่านตอฮา अबดุลลอฮ์ อ่างท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

ان الامارة حسرة وندامة يوم القيامة فان استطعت ان لا تكون اميرا فافعل

“แท้จริงการมีตำแหน่งนั้น คือความทุกข์ระทม และความโศกเศร้า

ในวันกิยามัต หากท่านสามารถที่จะไม่เป็นผู้นำได้ก็จงทำเถิด”

ท่านฮารูณยิ่งร้องไห้หนักขึ้นอีก แล้วก็ยิ่งขอคำแนะนำต่อ ท่านฟุเดิลแนะนำต่อว่า “โอ้ท่านผู้มีใบหน้างดงาม อัลลอฮ์จะทรงถามท่านถึงสิ่งนี้ในวันกิยามัต หากท่านหมายจะปกป้องใบหน้าของท่านได้พ้นจากไฟนรกในวันกิยามัตแล้วละก็จงอย่าฉ้อฉลต่อผู้ใดที่ท่านปกครอง (Taha Abdullah, 1995 : 179,180,181) ท่านตอฮา อับดุลลอฮ์อ้างว่า ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

من أصبح لهم غاشا لم يرأحة الجنة

ผู้ใดที่ฉ้อฉลต่อประชาชน เขาจะไม่ได้กลิ่นไอของสวรรค์”

ท่านฮารูณได้แต่ร่ำไห้หนักยิ่งขึ้นอีก

มุฮัมมัดฟาเตียะห์ ราชวงศ์ อุซมานีย์

มุฮัมมัดบิน มูรอด บิน มุฮัมมัด อุซมานีย์ เป็นซุลตอน คนที่ 7 แห่งราชวงศ์ อุซมานีย์

(Abdulazir, 2017 : 1,2)

ได้มีคำแนะนำอันทรงคุณค่า ณ สถานศึกษาของ ซัยค์ อาก ซัมซุดดีน นักปราชญ์ชาวซีเรีย เด็กชายวัย 13 ปี ชื่อมุฮัมมัดอัลฟาติฮ์ ผู้เป็นลูกศิษย์ได้เข้ามาเมื่อ ซัยค์ อาก ซัมซุดดีน เห็นเขามาจึงได้ตีเขาอย่างรุนแรงโดยปราศจากสาเหตุจนเขาร้องไห้อย่างหนัก

หนึ่งปีให้หลัง ซุลฏอน มูรอด ที่สองที่ได้มอบอำนาจการปกครองให้แก่โอรส มุฮัมมัดอัลฟาติฮ์ ผู้เป็นรัชทายาทวัย 14 พรรษา ขึ้นครองบัลลังก์

สิ่งแรกที่ซุลฏอน มุฮัมมัด อัลฟาติฮ์ทรงกระทำคือ ทรงมีรับสั่งให้เชิญ ซัยค์ อาก ซัมซุดดีนเข้าพบ เมื่อท่านซัยค์มาถึงซุลฏอน มุฮัมมัด อัลฟาติฮ์ได้รับสั่งว่า “ขอต้อนรับซัยค์ของฉันทันทีโปรดบอกฉันทถึงสาเหตุที่ท่านได้ตีฉันทในวันนั้น โดยที่ฉันทไม่มีความผิดใด ๆ อันเป็นเหตุที่จะต้องถูกตี?”

ท่านซัยค์มองลูกศิษย์ที่ขึ้นเป็นกษัตริย์ด้วยความรักแล้วเอ่ยถามว่า

“ลูกชายเธอยังจำเรื่องราววันนั้นได้อีกหรือ”

ซุลฏอนหนุ่มตอบด้วยความฉะอวดว่า “ซัยค์ของฉันท ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ฉันทไม่เคยลืมเหตุการณ์วันนั้น”

ท่านซัยค์ได้ยินคำตอบจึงบอกว่า ฉันทปรารถนาที่สอนเธอ ลูกชาย ฉันทปรารถนาจะให้คำสอนแก่เธอว่า ธรรมชาติของการถูกอธรรมมันเป็นเช่นไร จนกว่าวันหนึ่งเมื่อเธอมีอำนาจ เธอจะได้ระลึกถึงสภาพของคนที่ถูกอธรรม เพื่อเธอจะได้ไม่อยู่ดีศรีสุขต่อใคร ๆ

ซุลฏอน มุฮัมมัด อัลฟาติฮ์ ได้เข้ามาสวมกอด จับที่มือ และหน้าผากของของซัยค์ และกล่าวขอโทษผู้เป็นครูที่คิดในด้านไม่ดีต่อผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา

จากนั้นมาท่านซุลฏอน มุฮัมมัด อัลฟาติฮ์ ได้มอบตำแหน่งที่ปรึกษาให้แก่ท่าน ซัยค์ อาก ซัมซุดดีน ในกิจการงานปกครองจนกระทั่งพิชิต กอสนูนนียะห์ได้สำเร็จในวันที่ 29 มีนาคม ค.ศ. 1453 (Shams al-Din, 1995 : 220)

อนึ่ง ท่านนบี ซล. เคยมีวาจาว่า *القسطنطينية فلنعم الاميرامبرها ولنعم الجيش*
 “แน่แท้เมืองคอนสแตนติโนเปิล จะต้องถูกพิชิตแน่นอน ผู้นำที่ประเสริฐที่สุด คือ ผู้นำ
 ที่พิชิตเมืองนี้ และกองทัพที่ประเสริฐที่สุด คือ กองทหารกองนั้น”(al-Bukhariy, 2019 : 81)

การให้น้ำหนักชูรอในเชิงนิติศาสตร์อิสลาม

คำนิยามที่บรรดาเหล่าปวงปราชญ์ได้ตีกรอบของการชูรอ หมายถึง การที่ผู้มี
 อำนาจชี้ขาด ผู้พิพากษาหรือผู้ที่ได้มอบหมายในสิ่งที่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน จากตัวบทอัลกุ
 รอาน อัลฮะดีษ หรือมติใด ๆ ของปวงปราชญ์ ต่อข้อชี้ขาดของสิ่งนั้น ๆ โดยนำกลับมาพิจารณา
 กับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในกรณีดังกล่าวด้วยกับหลักฐานรองรับจากการวินิจฉัยของเหล่านักวิชาการ
 และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ด้วยเหตุนี้ ชูรอในทางเทคนิคที่อิสลามนำมาใช้จึงขยายครอบคลุมถึง การหาข้อยุติ
 ด้วยฉันทมติของคณะชูรอ และนี่คือเป้าหมายของการชูรอ หากไม่มีฉันทมติก็ใช้มติที่มีน้ำหนักที่สุด
 ในการออกกฎระเบียบบังคับเพื่อเป็นระเบียบปฏิบัติของสังคม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เหล่านักวิชาการ นักวิจัย มีความเห็นที่ต่างกันในแต่ละเชิง
 นิติศาสตร์อิสลามที่เกี่ยวข้องกับฮุกุม(ข้อชี้ขาด)ของการชูรอว่า ชูรอ นั้นเป็นวาญิบ(จำเป็น) หรือ มัันดูบ
 และความหมายส่วนใหญ่ให้น้ำหนักไปในทิศทางใด

1. ทักษะของผู้ที่เห็นว่าการชูรอเป็นวาญิบ (จำเป็นต้องกระทำ)

นักวิชาการพิกษ์ส่วนใหญ่ อาทิ มัชฮับอบูฮานีฟะฮ์ มัชฮับมาลีกี ทักษะที่คอเฮียะห์
 ของมัชฮับฮาฟีอีมี มีการกล่าวกันว่า เป็นทักษะของอิหม่ามนาวะวีย์ อิบนิ อะฎีเยฮ์ , อิบนิ คุวัยซมัน
 ดาด, อิหม่ามรอซีย์ และบางส่วนของนักวิชาการร่วมสมัย เช่น มุฮำหมัด อับดุล, มะฮ์มูด ซับตุต, มุฮำ
 มัด ออบู ซะฮ์เราะฮ์, อับดุลวะฮ์ฮาบ คอลลาเฟ และ อับดุลกอเดร เอาตะฮ์ โดยพิจารณาจากตัวบท
 ต่าง ๆ ของบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง มีทัศนะว่าผู้มีอำนาจปกครองจำเป็นต้องให้มีการ
 ชูรอ จำเป็นต้องปฏิบัติตามมติ ที่ได้รับจากชูรอ และถือเป็นความผิดหากปฏิเสธ หรือละเว้นการปฏิบัติ
 ตามมติการ ชูรอ

ยิ่งไปกว่านั้น อิบนิ อะฎีเยฮ์ (ฮ.ศ. 541) มีความเห็นว่า การชูรอ นั้น เป็นเสาหลัก
 ของอิสลาม และข้อบังคับของนิติบัญญัติ ผู้ใดที่ไม่ปรึกษาต่อเหล่าผู้รู้และนักการศาสนา วาญิบต้อง
 ปลดเขาออกจากตำแหน่ง(al-Qurtubiy, 1999 : 4/249)

อาศัยหลักฐานสนับสนุนความคิดนี้จากพระดำรัสของอัลลอฮ์ที่ว่า

﴿ فِيمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَّالْتَمَسُوا مَن حَوْلِكَ
 فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَلَإِنَّ عِزْمَتَ عَلَى اللَّهِ لَإِنَّ اللَّهَ
 يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴾

(159 : عمران)

ความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยน แก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤตินุญชา และมิมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แนนอนพวกเขา ก็ยอมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึษาหารีอกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแต่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”

(อาละอิมรอน : 159)

นักวิชาการอุศูลฟิกฮ์ ได้กล่าวว่า สำนวนที่เป็นคำสั่งนั้น บ่งชี้ถึงการเป็นวาญิบ ตราบใดที่ปราศจากเงื่อนไข พันระ ไปสู่ความหมายอื่นนอกเหนือจากการเป็นวาญิบ เมื่อในที่นี้ ลักษณะดังกล่าว และคำสั่งนี้ย่อมมีฐานะเป็นวาญิบ และคำสั่งโดยรวมนี้ย่อมชี้ถึงการเป็นวาญิบ

การบัญชาใช้ของอัลลอฮ์ นั้นทรงเตือนถึงการชุรอเพื่อให้มวลมุสลิมปฏิบัติตาม ดังนั้น ผู้ปกครองไม่สามารถตัดการชุรอออกไปได้ ด้วยเหตุอัลลอฮ์ได้ทรงบัญชาให้ศาสดาของพระองค์ปฏิบัติ (Zaydan Abd al-Karim, 1994 : 4327)

นอกจากนั้นยังมีอัลฮะดีษที่บ่งชี้ว่าการชุรอว่าเป็นวาญิบในการดำเนินชีวิตของประชาชาติมุสลิมดังมีรายงานจากท่านอับิ ฮุร็อยเราะฮ์ رضي الله عنه ที่กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นผู้ใดที่ปรึษาหารีอกับเหล่าสหายของเขา มากไปกว่าท่านเราะฮ์สูล อีกรแล้ว” (al Tirmiziy, nd : 1714) คำที่ท่านเราะฮ์สูล มักกล่าวอยู่เสมอคือ “โอ้เหล่ามุสลิมโปรดให้คำแนะนำกับฉันด้วย” (Ibn Kathir, 1991 : 2/192)

นี่คือตัวบทที่ชี้ชัด ต่อประชาคมอิสลามที่ปราศจากข้อสงสัยใดๆในข้อที่ว่า การชุรอนั้นเป็นหลักการพื้นฐานของศาสนา ระบอบอิสลามมีอาจดำรงอยู่ได้ หากปราศจากการชุรอ

การชุรอนั้นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศรัทธา กำหนดอัตลักษณ์ของศรัทธาชนทำให้พวกเขาโดดเด่นเหนือผู้อื่น

ดังนั้น การศรัทธาของมวลศรัทธาชนไม่อาจสมบูรณ์ได้ หากขาดการชุรอในหมู่พวกเขา ไม่เป็นที่อนุญาตแก่มุสลิม กลุ่มที่จะดำรงอยู่และยินดีต่อการดำรงอยู่ โดยปราศจากการชุรอ มิฉะนั้นกลุ่มชนนั้น ผู้กระทำผิดในฐานะที่ละเลยต่อพระบัญชาใช้ของอัลลอฮ์ (Zaydan Abd al-Karim, 1978 : 95)

2. กลุ่มผู้ที่เห็นว่า เป็นสุนัต(ส่งเสริมให้ทำ)

ทัศนะนี้ที่ว่า อ้างถึง คำพูดของท่านกอดตาเดฮ์ อิบนิ อีสหาก ซาฟีอีย์ รอเบียฮ์ อิบนิ กอยยิม และท่านอับิบุสะฮ์ร ได้ให้นำหนักกับความเห็นนี้ และรวมถึงคำกล่าวของชาวสลัฟบางส่วน

ทั้งนี้เป็นการที่วินิจฉัยโดยอนุมานจากการที่ท่านเราะฮูล ﷺ ไม่ได้กำหนดให้การชุรอเป็นวาญิบ ถัดมาก็ได้เทียบเคียงกับการแต่งตั้ง ผู้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ก็ไม่ได้กำหนดการหาหรือให้เป็นวาญิบเช่นกัน ด้วยเหตุผลที่ว่า การปกครองทั้งทางด้านศาสนาและการเมืองนั้น เป็นของผู้ที่เหมาะสม ที่จะดำรงตำแหน่งนั้นด้วยตนเอง หรือไม่ก็มอบหมายให้บางส่วนทำการคัดสรรโดยมิใช่การบังคับหรือเป็นการวาญิบแต่อย่างใด (Muhammad Salabiy, 2010 : 111)

3. การชั่งน้ำหนัก ทศนะต่อฐานะทางนิติบัญญัติของชุรอ

ทศนะที่น่ายึดถือที่สุดคือที่เห็นว่า การชุรอนั้นเป็นวาญิบ โดยพิจารณาพื้นฐานเดิมของบทบัญญัติในอิสลาม และกฎเกณฑ์ทางระบอบการเมืองในเชิงนิติบัญญัติ ซึ่งไม่ยอมรับระบบเผด็จการซึ่งยึดถือความคิดเห็นเอกเทศเป็นใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการงานที่เกี่ยวข้องกับมวลมุสลิมโดยตรง

อนึ่งการผนวกตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ กับตำแหน่งเราะฮูลหรืออนบีนั้น ถือว่าเป็นการเชื่อมโยงที่ไม่ตรงนัก เพราะว่าตำแหน่งเราะฮูล ﷺ นั้น ชัดเจนและเบ็ดเสร็จเด็ดขาดกว่าตำแหน่งคอลีฟะฮ์ ท่านเราะฮูล ได้ทำหน้าที่ผู้นำทางศาสนาและทางโลกในเวลาเดียวกัน จึงไม่ใช่เรื่องน่าฉงนอันใดว่าบางวาระหากเป็นเรื่องบัญญัติศาสนาที่ท่านเราะฮูลไม่ได้พึงพาทัศนคติ และคำตัดสินของผู้อื่นแต่วิงวอนขอคำตัดสินจากพระเจ้า ส่วนในปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับทางโลก ท่านเราะฮูลได้ปรึกษาหารือกับเหล่าอัครสาวกของท่านซึ่งเป็นความประพฤติปกติของท่านอยู่แล้ว อันนี้ชัดเจนอย่างไรข้อกังขาใด ๆ ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ผู้ชี้ขาดกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชาติโดยส่วนใหญ่ นั้น ได้รับอำนาจจากประชาชนไม่ใช่จากตัวเขาเอง ผู้มีอำนาจจึงต้องอาศัยการชุรอ มิใช่การตัดสินของตนเองเป็นเอกเทศดังที่อัลลอฮ์ทรงมีพระบัญชาให้ศาสดาปรึกษาหารือกับประชาชนของพระองค์ว่า

(وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ)

(อาละอิมรอน : 159)

มีคำกล่าวว่าการที่อัลลอฮ์ทรงมีบัญชาให้เราะฮูล ทำการชุรอนั้นก็เพื่อสร้างความผูกพันในหัวใจของเหล่าเศาะฮาบะฮ์ เพื่อเป็นแบบอย่างกับผู้อื่นต่อไปในภายหลัง และเพื่อค้นหาแนวคิดที่ไม่ได้ถูกกำหนดลงมาเป็นวะฮีย์จากอัลลอฮ์ ในกรณีการสู้รบ และอื่น ๆ ดังนั้นผู้อื่นซึ่งมิได้เป็นนบี ยิ่งสมควรจะต้องมีการชุรอ(Ibn Taymiyah, 1992 : 157)

เมื่อการชุรอเป็นวาญิบให้กับท่านเราะฮูล ซึ่งปราศจากความผิด และที่ได้รับวะฮีย์แล้ว การชุรอย่อมเป็นสิ่งจำเป็นต้องทำยิ่งกว่าผู้นำแห่งมวลมุสลิม (Muhammad Fathy Futhman 1979 : 157)

นอกจากนั้นการชุรอเป็นวาญิบ ในแง่กฎเกณฑ์และหลักฐานทางภาษาศาสตร์ที่นำมาพิจารณาตามหลักวิชาอูซูลุลฟิกฮ์ นั้นคือ พระดำรัสของเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ (وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ) (อาละอิมรอน : 159) ที่เป็นลักษณะคำสั่งยอมหมายถึงการเป็นวาญิบของชุรอ (Ibrahim Bin Musa

al-Shatibiy, 2011 : 4/115) ทั้งลักษณะนี้ไม่ได้ปรากฏจากอัลกุรอาน และอัลฮะดีษแย้ง ดังนั้นหลักฐานต่าง ๆ จากอัลกุรอานจนถึงอัลฮะดีษ ประกอบกับหลักฐานการตีความหลักฐานทั้ง 2 นี้ บางส่วนที่บ่งชี้ว่าซุรอเป็นมันดุบ(สิ่งที่ควรกระทำ) และมีการชื่นชมผู้ที่ทำการซุรอ เพราะฉะนั้นซุรอจึงถือได้ว่าเป็นวาญิบ

ทัศนะที่เราถือตามก็คือ การซุรอนั้นก็เหมือนฮุกุมุซซอริยฺ(ข้อบัญญัติตามหลักนิติบัญญัติอิสลาม) ที่เป็นวาญิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การซุรอก็เป็นเช่นระเบียบแห่งมนุษยชาติและเป็นเครื่องมือในการพิพากษาที่เป็นวาญิบอันเป็นทั้ง ปฐมบทและปัจฉิมบท (Abu Bakr Bin al-Arabiyy al-Malikiy, 1991 : 477)

วิเคราะห์หลักการและวิธีปฏิบัติซุรอ

จากการประมวลองค์ความรู้เรื่อง ซุรอตามแหล่งที่มาทั้ง 5 พบว่า ซุรอปรากฏในแหล่งที่มาสอดคล้องและแตกต่างโดยประการสำคัญหลายประการ

1. คำว่า ซุรอ ในแหล่งทั้ง 5 ปรากฏในลักษณะรูปคำและประโยคต่าง ๆ
2. คำว่า ซุรอ ใน 5 แหล่ง มีความหมายหลักรวมกัน คือ การปรึกษาหารือ ซึ่งแก่สารสำคัญของซุรอคือ การสื่อสารระหว่างกัน
3. คำว่า ซุรอ ในทางภาษาประกอบด้วยความหมายนอกเหนือจากภาษาหลักคือ “การปรึกษาหารือ” เช่น หมายถึงพืชทะเล นอกจากนั้นยังมีความหมายอื่นที่ต่างจากนั้นในแหล่งอื่นแต่ยังคงแก่นสารการสื่อสารไว้ เช่น การขายด้วยการให้สัญญา การติดต่อทางโทรเลข
4. คำว่าซุรอในแหล่งที่มาทั้ง 5 มีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ มีการให้ความหมายซุรอในแหล่งต่าง ๆ โดยอ้างอิงถึงซุรอที่ใช้ในอัลกุรอาน และสุนนะห์เป็นรากฐาน
5. ในบรรดาที่มาต่าง ๆ ของซุรอ อัลกุรอานได้ให้ความเข้าใจเรื่อง ซุรอ 2 แนว ใหญ่ คือ ในเชิงความสำคัญของซุรอที่มีต่อมนุษย์และในเชิงบรรทัดฐานการดำเนินชีวิต ซึ่งในหลักฐานทั่วไปจะมุ่งเน้นในเรื่องของบรรทัดฐานการปฏิบัติ และการปฏิบัติได้รับการชั่งน้ำหนักโดยนิติศาสตร์อิสลาม ซึ่งให้ค่าซุรอเป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติตั้งแต่ระดับวาญิบถึงสุนนะห์ นับว่าฐานะของซุรอในเชิงปฏิบัติเป็นฐานะที่สูง
6. การซุรอโดยทั่วไปไม่ว่าจะในสถานะใด แม้กระทั่งซุรอในฐานะบทบัญญัติ ไม่มีรูปแบบการปฏิบัติที่ตายตัวเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง
7. ซุรอ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดต่อมนุษย์ในภาพรวมและต่อผู้ศรัทธา โดยเฉพาะซึ่งปรากฏทั้งในถ้อยคำโดยตรงและบริบทของสถานการณ์ต่าง เป็นกลไกสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์และเพื่อความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์

8. ชูรอในหลักการจากแหล่งสำคัญทั้งหมดที่ศึกษามา ไม่มีข้อจำกัดรูปแบบที่ตายตัว นับได้ว่าศาสนาได้ให้แนวปฏิบัติ ชูรอ มีความยืดหยุ่นเพื่อสนองตอบสถานการณ์ และความหลากหลายของสังคม

9. ชูรออาจนิยามโดยสาระสำคัญในเชิงหลักการศาสนาว่าหมายถึง การปรึกษาหารือกันระหว่างบุคคลด้วยความพิถีพิถัน เพื่อหาคำตอบในเรื่องใดๆ

วิเคราะห์แนวคิดและการใช้ชูรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาแนวคิดและการใช้ชูรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าในฐานะกลุ่มชนที่มีอัตลักษณ์โดยตรงภายใต้ศาสนาอิสลามในประเทศไทยนั้น พลเมืองมุสลิมอยู่ภายใต้รัฐบาลไทย ได้รับสิทธิเสรีภาพและสามารถดำเนินกิจการเกี่ยวกับศาสนาอิสลามภายใต้กฎหมายไทย ซึ่งมีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด

การดำเนินการเกี่ยวกับศาสนาอิสลามอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ อันเป็นที่มาของระเบียบที่ออกโดย องค์กรศาสนาอิสลาม คือ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และระเบียบนี้เป็นที่ยึดถือปฏิบัติโดยมัสยิดในประเทศไทยรวมทั้งมัสยิดในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเป้าหมายของการศึกษา

ในบทนี้ สาระสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำเสนอ มี 3 ส่วนจำแนกจากแหล่งที่มา 3 แหล่ง คือ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และกรณีศึกษา

กล่าวโดยรวมสังคมมุสลิมในประเทศไทย มีวิถีชีวิตที่ผูกพัน และกำหนดโดยบัญญัติศาสนาอิสลาม แต่เมื่ออยู่ภายใต้การปกครองของไทยมาตลอด ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชาวมุสลิมได้ถูกกำหนดด้วยวิถีทางของรัฐบาล หรือผู้กุมอำนาจปกครองของรัฐ วิถีอิสลามกับวิถีของไทยผูกพันกันอย่างแยกไม่ออก ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนตั้งแต่สมัยการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่เริ่มมีการโปรดเกล้าแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรี ภายหลังจากไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยในพุทธศักราช ๒๕๔๗ ทั้งนี้นับแต่เดิมมารัฐบาลไทยมีลักษณะเด่น คือแม้ผู้ปกครองนับถือพุทธศาสนา ถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เนื่องจากคนส่วนใหญ่นับถือ แต่ในทุกยุคทุกสมัยสังคมไทยมีกลุ่มชนหลายศาสนา และได้รับการยอมรับสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา และได้รับการอุปถัมภ์จากผู้ปกครองหรือรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนา 5 ศาสนา ที่ทางราชการไทยรับรอง คือ พุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ บรรทัดฐานนี้เป็นที่ยึดถือปฏิบัติโดยพระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ

ไทยทุกฉบับ ไม่ว่าจะมีการแก้ไขปรับปรุงมาเพียงใด ตามการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเข้ามาบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันในการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม ผู้มีบทบาทสังคมมุสลิมและภาครัฐที่เกี่ยวข้องก็ได้พยายามปรับปรุงแก้ไขแนวปฏิบัติในระดับต่างๆให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ทั้งในรูปพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศต่างๆ จนกระทั่งถึงพระราชบัญญัติที่ใช้ล่าสุด คือพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ยึดถือเป็นหลัก และมีการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ก็ดำเนินไปโดยการให้สิทธิเสรีภาพ ของรัฐธรรมนูญที่ระบุว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาหรือลัทธินิยมใดๆ และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมของประชาชน”(มาตรา 13 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย)

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

ประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับศาสนาอิสลามขึ้น ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นจุดเปลี่ยนแปลงสำคัญของการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม และเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามที่มีกฎหมายกำกับและควบคุมอย่างเป็นระบบ ในช่วงของรัฐบาลโดยการนำของ นายควง อภัยวงศ์ เพื่อจัดระบบการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม ทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด และมีสยิดขึ้น เรียกว่า พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นผลทำให้มีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เป็นต้นมา และต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๙ ได้มีพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๙๐ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๙๑ และต่อมาได้มีพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช ๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๐ เนื่องจากพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๙๐ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๙๑ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ อันเป็นผลทำให้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๙๐ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๙๑ ถูกยกเลิกไป และใช้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช ๒๕๔๐ แทน

ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๔ วรรคสองนี้ มีให้คำนิยามคำว่า “มัสยิด” ไว้ว่า “สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีการละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม”

ดังนั้น มัสยิดในความหมายตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พุทธศักราช ๒๕๔๐ นั้น จึงเป็นมัสยิดในสังคมมุสลิมไทยที่มีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นองค์กรสาธารณะ มีฐานะเป็นนิติบุคคล (ม.๑๓) มีคณะกรรมการเป็นผู้แทนของมัสยิด ซึ่งคณะกรรมการการต้องได้มาโดยการคัดเลือกจากปวงสัปบุรุษประจำมัสยิด ตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง มีอำนาจหน้าที่ต้องปฏิบัติ อย่างชัดเจน ๑๒ ประการ (ม.๓๕)

เมื่อมัสยิดใดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งมัสยิดเป็นนิติบุคคล ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ แล้ว จะต้องมียกคณะในการบริหารมัสยิด เรียกว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ตามมาตรา 30 ประกอบด้วย

(๑) อิหม่าม เป็นประธานกรรมการ

(๒) คอเต็บ เป็นรองประธานกรรมการ

(๓) บิหลัน เป็นรองประธานกรรมการ และ

(๔) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน

เงื่อนไขการดำเนินการให้มีกรรมการมัสยิด

1. การที่มัสยิดที่ได้จดทะเบียนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

2. กรรมการมัสยิดว่างลงจากการครบกำหนดวาระ 4 ปี

3. กรรมการมัสยิดตาย

4. กรรมการมัสยิดลาออกต่อประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

5. กรรมการมัสยิดพ้นจากตำแหน่งโดย

5.1 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒ ประกอบมาตรา ๑๗ และมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

อิหม่าม คอเต็บ บิหลัน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ บิหลัน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๑ ประกอบมาตรา ๑๗ และมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐)

5.2 สัปบุรุษอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไปจำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสัปบุรุษผู้มีสิทธิ์คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการอิสลามประจำ

จังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่ง และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดได้สอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

5.3 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด หรือบกพร่องต่อหน้าที่ หรือดำเนินกิจการของมัสยิดไปในทางไม่สงบเรียบร้อยหรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิดและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

6. และการได้มาซึ่งกรรมการบริหารมัสยิดนั้น จะต้องมีความสมบูรณ์และไม่มีความผิดต้องห้ามตามมาตรา ๓๑,๓๒ ประกอบมาตรา ๑๗ และมาตรา ๗

ในการบริหารกิจการมัสยิด ต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและจะต้องบริหารอย่างเป็นระบบและมีระเบียบ ตลอดจนต้องไม่ขัดกับกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องด้วย อันได้แก่

๑.พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

๒.ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙

๓.ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น พ.ศ. ๒๕๔๒

๔.ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการสอบสวน การพิจารณา การยื่นคำร้อง และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้าน กรณีให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๔๒

๕.ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการสอบสวน การพิจารณา การยื่นคำร้องคัดค้าน และการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้าน กรณีสัปบุรุษประจำมัสยิดถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน พ.ศ. ๒๕๔๒

๖.ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยวิธีการดำเนินงาน และควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๔๒(ยกเว้นข้อ ๒๐ เนื่องจากคณะกรรมการกฤษฎีกาได้วินิจฉัยแล้วว่าเป็นข้อกำหนดที่เกินจากตัวบทกฎหมาย เฉพาะข้อนี้จึงไม่มีผลใช้บังคับ)

๗.ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการจัดการทรัพย์สิน และการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด พ.ศ.๒๕๔๒

จะเห็นได้ว่า การได้มาซึ่งคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด จะต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙

โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๐ วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ออกระเบียบการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

หลังจากได้มีการศึกษาพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ อย่างละเอียด ไม่พบคำว่าชुरอในพระราชบัญญัตินี้ มีเพียงกล่าวไว้อย่างกว้างๆที่เป็นนัยของชुरอว่าให้มีการประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งหมายความว่า พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม มิได้ใช้ให้มีการชुरอและก็ได้ห้ามในการที่จะทำการชुरอ ตัวอย่างมาตราที่ชี้ให้เห็นหรือมีนัยยะส่งเสริมการปรึกษาหารือ ได้แก่มาตรา ๓๐ วรรค ๒ ที่กล่าวว่า ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปี บริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรค๑นั้น คือการประชุมปรึกษาหารือในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แต่ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดและวิธีการในการประชุมปรึกษาหารือ

ผู้วิจัยเห็นว่า มีบางมาตราที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ขาดความชัดเจน เพราะไม่ได้อธิบายเจตนารมณ์เอาไว้ และอาจก่อให้เกิดปัญหาในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด กล่าวคือ

ในอนุมาตรา (๓) ระบุว่า ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี คุณสมบัติประการนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่จะมาเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมิใช่จำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามเท่านั้น หากแต่ต้องมีความรู้และความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี คำว่า “เป็นอย่างดี” มีความหมายว่า ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจศาสนาอิสลามอยู่ในระดับดี ซึ่งหากทำการพิเคราะห์ถึงการระบุคุณสมบัติในลักษณะนี้จะเห็นได้ว่า เป็นการกำหนดคุณสมบัติในลักษณะที่เป็นนามธรรม โดยมีได้กำหนดสิ่งบ่งชี้คุณลักษณะที่ชัดเจนว่าต้องจบในชั้นใดหรือในระดับใด และจะต้องได้รับใบประกาศนียบัตรหรือได้รับปริญญาทางด้านศาสนาหรือไม่ เหตุผลที่กฎหมายประสงค์จะกำหนดในลักษณะเช่นนี้ ก็อาจสืบเนื่องจากมีเจตนารมณ์ที่เปิดกว้าง ให้ผู้ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามแม้ว่าจะมิได้รับใบประกาศนียบัตรหรือปริญญาก็สามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งกรรมการประจำอิสลามประจำมัสยิดได้ เพียงแต่ว่าผู้นั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจศาสนาอิสลามได้เป็นอย่างดีเท่านั้น แต่ถ้าไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของกฎหมาย หรือนิ่งเฉย แปลเจตนารมณ์ไปตามอารมณ์ความต้องการ ย่อมเกิดความเสียหาย และได้บุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามขึ้นดำรงตำแหน่ง

ในอนุมาตรา (๔) กำหนดคุณสมบัติกรรมการมัสยิดให้ต้องเป็นผู้ประพฤติ ปฏิบัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด คุณสมบัติประการนี้เห็นว่าสำคัญมาก เพราะผู้ที่จะมาเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด นอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดีแล้วยังต้องเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามดังที่ตนได้รู้้อย่างเคร่งครัดอีกด้วย ถ้อยคำว่า “โดยเคร่งครัด” หมายถึง อย่างเข้มงวดกวดขัน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ต้องประพฤติปฏิบัติอย่างเป็นประจำโดยไม่มีการละเลย ส่วนคำว่า “บทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม” ในที่นี้หมายถึง บทบัญญัติ

ศาสนาอิสลามที่มีตัวบทระบุไว้ชัด คือ อัลกุรอาน และอัลหะดีษ รวมทั้งข้อบัญญัติที่เกิดจากการกียาส และอิญมาอ์ (มติของปวงปราชญ์) อิสลามอีกด้วย คุณสมบัติประการนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ที่ดีเลิศในทางศาสนา จึงได้กำหนดไว้เป็นคุณสมบัติที่เข้มงวดที่สุดไว้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่จะมาเป็นกรรมการมัสยิดหรือเป็นกรรมการมัสยิดอยู่แล้วพึงต้องตระหนักและตรวจสอบตนเองอยู่เสมอว่า ตนได้ประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามหรือไม่ เพราะถ้าหากการประพฤติปฏิบัติของตนในเรื่องใดไม่เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามแล้วย่อมทำให้ตนเป็นผู้ขาดคุณสมบัติในการเป็นกรรมการทันที โดยที่ไม่อาจแก้ตัวหรือปฏิเสธได้เลย การกำหนดคุณสมบัติต้องเป็นผู้ประพฤติ ปฏิบัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัดนั้น จำเป็นจะต้องได้รับการตรวจสอบ เพราะถือว่าเป็นหลักการสำคัญ สำหรับบุคคลที่จะเข้ามาบริหารองค์กรศาสนา

เมื่อได้พิจารณาคูมาตรา ๑๗ (ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดคุณสมบัติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย) จะเห็นได้ว่า กฎหมายได้กำหนดคุณสมบัติไว้ว่าต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๐ ปีบริบูรณ์ รวมทั้งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๗ ยกเว้น (๒) และ(๑๐) ซึ่งเมื่อได้พิจารณาดูความในมาตรา ๗ ดังกล่าว (ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดคุณสมบัติของจุฬาราชมนตรี) แล้วจะเห็นได้ว่า กฎหมายประสงค์ที่จะนำคุณสมบัติของจุฬาราชมนตรีมาใช้กับกรรมการอิสลามประจำมัสยิดด้วย ยกเว้น (๒) และ (๑๐) เท่านั้นที่มีให้นำมาใช้) การที่กฎหมายได้บัญญัติคุณสมบัติของกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในลักษณะเช่นนี้ ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า บุคคลที่สมควรจะดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นต้องเป็น บุคคลที่มีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เทียบได้เท่ากับบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือเป็นจุฬาราชมนตรี

ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้จากหนังสือรวมกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ และ ประกาศ เกี่ยวกับการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามในประเทศไทย โดยคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคู่มือการบริหารมัสยิด สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพฯ

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้กำหนดกลไกในการบริหารกิจการศาสนาอิสลามโดยการจัดให้มีองค์กรหลัก ๓ องค์กร คือ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งทำให้สังคมมุสลิมมีองค์กรตั้งแต่ระดับรากหญ้าไปจนถึงระดับประเทศ เป็นองค์กรที่สามารถสัมผัสกับปัญหา สัมผัสกับชุมชนหรือสับปुरुชได้อย่างแท้จริง รวมทั้งเป็นองค์กรที่มีการควบคุมดูแลกันเป็นลำดับขั้นถึง ๓ ระดับ

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ยังได้กำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีคณะกรรมการกลาง

อิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้แทน ให้มีสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลโดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้แทน เหตุผลที่กฎหมายกำหนดให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลก็เนื่องจากมีเจตนารมณ์ที่จะให้เกิดองค์กรที่มีสภาพอยู่จริง มีความสามารถ มีการแสดงเจตนา หรือการตัดสินใจ รวมทั้งสามารถรับทรัพย์สินหรือถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในนามของตนได้ รวมทั้งสามารถรับทรัพย์สินหรือถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในนามของตนได้ โดยกฎหมายก็ยอมรับการแสดงเจตนาและการกระทำขององค์กรดังกล่าวด้วย

เมื่อพิจารณาจากตัวบทที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ พบว่า อำนาจหน้าที่ขององค์กรทั้งสามองค์กร คือ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (กอท.) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด (กอกจ.) และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด (กอม.) เป็นอำนาจที่มีความครอบคลุมกว้างขวาง โดยมีทั้งอำนาจในการบริหาร อำนาจในทางนิติบัญญัติ และอำนาจในทางตุลาการ ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้องค์กรศาสนาอิสลามมีอำนาจที่เบ็ดเสร็จและครบถ้วน เพื่อที่จะสามารถบริหารกิจการศาสนาอิสลามและกำกับดูแลองค์กรในระดับต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ตามมาตรา ๑๘ (๑๒) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในบัญญัตินี้ คือ การออก “ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ในการออกระเบียบนั้น คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้มีมติแต่งตั้งมอบหมายให้ฝ่ายนิติการ ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ยกร่างระเบียบว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ซึ่งประกอบด้วย นายมานพ วงษ์เสงี่ยม เป็นประธาน นายอรุณ บุญชม นายอาหะหมัด ขามเทศทอง นายมาโนช อารีฟ นายอารี วงศ์บุญเกิด นายวิลาศ อยู่ดี เป็นอนุกรรมการ เมื่อร่างแล้วเสร็จ นำเสนอที่ประชุม คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เพื่อพิจารณา คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้พิจารณาและมีมติอนุมัติให้ประกาศใช้ระเบียบดังกล่าวข้างต้น

ต่อมาในปี ๒๕๕๙ ได้มีการปรับปรุงแก้ไขตามมติที่ประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ครั้งที่ ๙/๒๕๕๙ วันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙ และมีมติให้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา พร้อมให้ยกเลิกระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๒ พร้อมกับถ้ามีระเบียบข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดที่ขัดแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน คือ “ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙”

ระเบียบดังกล่าวถึงแนวทางการได้มาซึ่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยที่ในกรณีมัสยิดจัดตั้งใหม่ หมุดวาระ และหรือพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุอันควรนั้น ให้คณะกรรมการอิสลาม

ประจําสมัยหรือกรรมการอิสลามประจําสมัยตามข้อ ๖ วรรคสอง จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกจากทะเบียนสํปปุรุษประจําสมัยตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจําจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจําสมัย ตามแบบ กอม.๒ (ภาคผนวก) จำนวนสามชุด ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจําจังหวัดรับทราบ และให้ประธานกรรมการอิสลามประจําจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายลงนามรับทราบพร้อมประทับตราสําคัญคณะกรรมการอิสลามประจําจังหวัดทุกชุด ชุดที่หนึ่งให้ปิดประกาศที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย ชุดที่สอง และชุดที่สาม มอบให้คณะกรรมการคัดเลือกนำไปใช้ในวันคัดเลือกหนึ่งชุด และสำรองไว้ติดที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจําสมัยหนึ่งชุด (ข้อ๘)

ทั้งนี้ให้ประธานกรรมการอิสลามประจําจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือกประกอบด้วยประธานกรรมการอิสลามประจําจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจําจังหวัดที่ได้รับมอบหมายให้เป็นประธานคณะกรรมการคัดเลือกและมีกรรมการซึ่งประธานกรรมการอิสลามประจําจังหวัดเห็นสมควรและมีจำนวนที่เหมาะสม ตามแบบ กอม.๓ ข้อ๙ (ภาคผนวก)

สํปปุรุษผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัยต้องมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป และเป็นสํปปุรุษประจําสมัยมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก(ข้อ๑๐)

ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย ให้สํปปุรุษผู้มีสิทธิคัดเลือกในที่ประชุมเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรเป็นกรรมการอิสลามประจําสมัย ผู้รับการเสนอชื่อต้องมีผู้รับรองไม่น้อยกว่ายี่สิบคน และผู้ได้รับการเสนอชื่อต้องบันทึกรับรองคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามแบบ กอม.๔ (ภาคผนวก) ต่อหน้าคณะกรรมการคัดเลือก

ถ้ามีผู้ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจําสมัยไม่เกินจำนวนที่คัดเลือกให้ถือว่าผู้ถูกเสนอชื่อเป็นผู้ได้รับคัดเลือก และให้บันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัยตามแบบ กอม.๗ (ภาคผนวก)

ในวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย ให้คณะกรรมการคัดเลือกชี้แจงต่อที่ประชุมสํปปุรุษที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ในการคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับการคัดเลือก จำนวนกรรมการอิสลามประจําสมัยที่จะคัดเลือกตามวาระหรือแทนตำแหน่งที่ว่าง ตลอดจนวิธีคัดเลือกให้ที่ประชุมสํปปุรุษทราบ(ข้อ ๑๒)

วิธีคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัยให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ประชุมสํปปุรุษฝ่ายข้างมากร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผย(ข้อ ๑๓)

ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีลับ ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรที่ทางราชการออกให้ พร้อมบัตรแสดงตัวตามข้อ ๑๒ วรรคสอง เมื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกได้แสดงหลักฐานดังกล่าว และกรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่คัดเลือกเห็นว่าเป็น

ผู้มีสิทธิคัดเลือกแล้ว ถ้าไม่มีผู้มีสิทธิคัดเลือกอื่นทักท้วง ให้หมายเหตุชนิดบัตรและหมายเลขหลักฐานไว้ในต้นข้อบัตรลงคะแนน ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงหลักฐานตามวรรคหนึ่งด้วย(ข้อ ๑๔)

การออกเสียงคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกกำหนดวิธีคัดเลือกตามความเหมาะสม(ข้อ ๑๕)

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ วรรคท้ายแห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยออกระเบียบว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ต้องทำระเบียบว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

หลังจากได้มีการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ อย่างละเอียด พบว่ามีบางหมวดของระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ ยังคงเป็นประเด็นที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินการคัดเลือก กรรมการอิสลามประจำมัสยิด เช่น ในหมวด ๔ ว่าด้วยการลงคะแนน ข้อ ๑๓ วิธีคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ประชุมสัปบุรุษฝ่ายข้างมากร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผยซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญตามมาคือในกรณีบุคคลผู้ถูกเสนอชื่อ มีผู้สนับสนุนจำนวนมากว่า เรียกร้องให้มีการลงคะแนนโดยเปิดเผย ย่อมมีโอกาสได้รับการคัดเลือกมากกว่า เป็นผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ถูกเสนอชื่อแข่งขัน และผู้ถูกสนับสนุน จากกรณีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นสมควรว่า จำเป็นต้องมีการกำหนดคุณสมบัติที่มีรายละเอียดชัดเจนมากขึ้นเช่น ระดับความรู้ ในกรณีที่ไม่มี ต้องมีการรับรององค์ความรู้จากผู้รู้หรือทดสอบความรู้ก่อนทำการคัดเลือก จะทำให้ได้กรรมการที่มีคุณสมบัติครบตามหลักการศาสนาและกฎหมาย

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะการกำหนดคุณสมบัติในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นการกำหนดคุณสมบัติไว้กว้างๆ เท่านั้น มิได้ลงลึกในรายละเอียด เช่น ในอนุมาตรา (๓) ระบุว่า ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี และในอนุมาตรา (๔) ต้องเป็นผู้ประพฤติ ปฏิบัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด ซึ่งมีข้อสังเกตคือ รู้ศาสนา อยู่ในระดับไหน หรือเคร่งครัดระดับไหน มีอะไรเป็นมาตรฐานวัดที่ชัดเจน เพราะถ้าไม่สามารถระบุได้หรือหาเกณฑ์การวัดได้ ก็จะนำไปสู่การคัดเลือก และได้บุคคลที่ไม่ชัดเจนตามหลักการศาสนาและกฎหมาย

กรณีศึกษา

กรณีศึกษามัสยิดเป็นส่วนของการวิจัย มีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อมูล การนำหลักการชูรอมาปฏิบัติของมัสยิดภายใต้ พรบ. ๒๕๔๐ ระเบียบข้อมูลเก็บโดย วิธีสังเกต และสัมภาษณ์ ผู้นำมัสยิดซึ่งได้แก่ อิหม่ามประจำมัสยิด จำนวน 10 มัสยิดใน กทม. เกณฑ์การคัดเลือกถือเอามัสยิดที่กรรมการมัสยิดหมดวาระและดำเนินการให้มีกรรมการมัสยิดชุดใหม่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร

การเก็บข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก อิหม่าม และสังเกตการณ์ดำเนินการคัดเลือกกรรมการมัสยิดชุดใหม่ของมัสยิดที่เลือกศึกษาตามเกณฑ์ดังกล่าว ซึ่งประกอบด้วยมัสยิด 1.มัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว) เขตธนบุรี 2.มัสยิดชอริชซุนนะห์ เขตบางกอกน้อย 3.มัสยิดอามานาตุลอิสลาม เขต ประเวศ 4.มัสยิดนูรุลญันนะห์ เขตมีนบุรี 5.มัสยิดมุฮายีรีน เขตดินแดง 6.มัสยิดอัลยุซรอ (หลอแหล) เขตสะพานสูง 7. มัสยิดริยาตุสซอลิฮีน เขตอ่อนนุช 8.มัสยิดนูรุลยาซีน เขตจอมทอง 9. มัสยิดฟาลาย เขตหนองจอก 10.มัสยิดคอยรุดดีน (ลำต้นกล้วย) เขตหนองจอก

จากการศึกษามีข้อค้นพบดังนี้ การดำเนินการคัดเลือกเป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มาตรา ๓๐ คือ ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดมีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป ประชุมการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการมัสยิดมีการเปิดประชุม มีการเสนอชื่อ เป็นไปตามระเบียบ แต่จากการสัมภาษณ์หลังจากที่ได้มีการคัดเลือกแล้ว ปรากฏว่า มัสยิดที่ทำการชูรอก่อนวันคัดเลือกและแจ้งให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบ ว่าได้มีการชูรอกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่หลังจากการคัดเลือกแล้วไม่พบปัญหาในการบริหารกิจการมัสยิด มีบางมัสยิดที่ไม่ได้มีการชูรอไว้ก่อนการคัดเลือกมาเสนอชื่อในวันประชุมคัดเลือกจะพบปัญหาหลังจากการคัดเลือกเพราะมีการแบ่งพรรค แบ่งพวก แบ่งฝ่าย จากการสัมภาษณ์แนวทางการใช้ชูรอก่อนวันคัดเลือกพบว่า ส่วนใหญ่จะใช้กรรมการชุดเก่าและผู้มีบารมีเป็นสภาชูรอ บางส่วนมีการประชุมสัปบุรุษเพื่อปรึกษาหารือและนำเสนอชื่อ

ข้อเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชูรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

รูปแบบของชูรอที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานครได้มาจากข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มาจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ประกอบกับวิธีเก็บข้อมูลอีก 2 วิธีคือ

การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร และอิหม่ามในเขตกรุงเทพมหานคร

การสนทนากลุ่ม(Focus Group) ก็คือการเก็บข้อมูลจากบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานคร และอิหม่ามในเขตกรุงเทพมหานครซึ่งคัดมาจากผู้ที่มีแนวคิดชुरออยู่ในรูปแบบต่างๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบความคิดละ 1 ถึง 3 ความคิด ด้วยการจัดประชุมผู้ร่วมการวิจัยกลุ่มนี้ เพื่อรับฟังรายงานผลและการวิเคราะห์ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 จากผู้วิจัย แล้วให้ที่ประชุมพิจารณาให้ความเห็นและข้อเสนอรูปแบบของชुरอที่เหมาะสมในการนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

จากกระบวนการวิจัยพบองค์ความรู้จากวิธีการวิจัยดังกล่าว ดังนี้

การสัมภาษณ์เชิงลึก

ได้ผลสรุปจากการสัมภาษณ์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ได้ชี้ให้เห็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ความหมาย “ชुरอ” ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเห็นตรงกัน คือ การปรึกษาหารือ ถ้ามีมติอย่างไรก็นำมตินั้นไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งตรงตามทัศนะของท่านกฏูบียี ที่ว่า หลักการชुरอคือ “การนำเอาทัศนะหนึ่งออกมา”

ส่วนในประเด็นหลักการและวิธีปฏิบัติชुरอตามหลักการนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นสอดคล้องกันว่าจะต้องยึดถือเอาความเห็นที่สอดคล้องกับอัลกุรอาน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ สุนนะฮ์ของท่านเราะซูล และอิจมาอ์ และจะต้องคำนึงถึงความเห็นของสมาชิกทั้งหมดหรือเสียงข้างมาก เพราะท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ถือเอามติข้างมากจากบรรดาเศาะฮาบะฮ์ในหลายกรณีด้วยกัน

ประเด็นถัดมาฐานะของชुरอในการเป็นบรรทัดฐานของการดำเนินชีวิต เห็นสอดคล้องกันว่าชुरอเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการชีวิต ไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว สังคม หรือประเทศชาติมีกระบวนการปรึกษาหารือ ระดมความคิด และทัศนะในการดำเนินกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งเพื่อการตัดสินใจและคลี่คลายข้อพิพาทต่าง ๆ

ประเด็นหลักความสำคัญของชुरอตามหลักการอิสลาม ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นสอดคล้องกันว่า ชุรอตามหลักการอิสลามมีความสำคัญมาก ซึ่งตรงกับความเห็นของนักนิติศาสตร์อิสลามที่ให้ความสำคัญและให้น้ำหนักชुरอถึงขั้นวาญิบ (จำเป็น)

ประเด็นรอง การเอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคของระเบียบบริหารกิจการศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ต่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ส่วนใหญ่เห็นสอดคล้องกันว่าเป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ประเด็นที่เกิดข้อถกเถียงหรือเห็นต่างกัน คือประเด็นที่ว่า พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ควรกำหนดให้มีการนำชูรอมาใช้ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือไม่ว่าอย่างใด ผู้ร่วมการวิจัยมีบางส่วนที่เป็นอิหม่ามประจำมัสยิดเห็นควรให้บรรจุเรื่องการนำชูรอไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยต้องมีบทบังคับใช้และบทลงโทษไว้ในบทเฉพาะกาล แต่ผู้ร่วมการวิจัยส่วนใหญ่ที่มาจากกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี และผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร เห็นว่าไม่สมควรบรรจุชูรอไว้ในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยให้เหตุผลว่าจะได้บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจสามารถทำกระบวนการทำชูรอ ตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ชูรอก็สามารถทำได้ และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ มีนัยส่งเสริมการปรึกษาหารือซึ่งเป็นความหมายของชูรออยู่แล้ว เช่น หมวด ๓ ของกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หมวด ๔ กรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ประเด็นสุดท้ายรูปแบบชูรอสำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เหมาะสมในประเด็นนี้ผู้ให้สัมภาษณ์มีการเสนอรูปแบบแนวทางต่าง ๆ คือ การกำหนดรูปแบบต้องไม่ขัดกับกุรอานและสุนนะห์ มีความสอดคล้องกับระเบียบของกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ คำนึงถึงบริบทของชุมชนนั้นๆ มีการประชาสัมพันธ์ การสนับสนุนจากปูชนียบุคคลในชุมชนมัสยิด มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน การจัดทำบทบาทยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับตำแหน่ง มีการรับฟังข้อเสนอ สำหรับในสถานการณ์ประชาสัมพันธ์นี้ ต้องให้รู้ผู้เกี่ยวข้องว่ามีการคัดเลือกโดยกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและสัปบุรุษ กรรมการอิสลามประจำจังหวัด อาจชี้แจงก่อนวันคัดเลือก โดยประชุมสัปบุรุษเพื่อชี้แจงให้ทราบแนวทางการคัดเลือก และโดยเฉพาะเรื่องการชูรอ และจำเป็นจะต้องดูบริบทของมัสยิดนั้นๆ ในการนำหลักการชูรอมาชูประเด็น ส่วนด้านกฎหมายหรือด้านอื่น ๆ ก็นำมาดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องหรือลัดกันไป.

การสนทนากลุ่ม(Focus Group)

ที่ประชุมกลุ่มได้มีทัศนะต่อเรื่องชูรอที่ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยเห็นตรงกันว่าชูรอคือการปรึกษาหารือ ถ้ามีมติอย่างไรก็นำมตินั้นไปสู่การปฏิบัติ

หลักการและวิธีปฏิบัติชูรอตามหลักการนั้น ที่ประชุมเห็นสอดคล้องกันจะต้องยึดถือเอาความเห็นที่สอดคล้องกับอัลกุรอาน เป็นอันดับแรก รองลงมาคือสุนนะห์ของท่านเราะสูล และจะต้องคำนึงถึงความเห็นของสมาชิกทั้งหมดถือเสียงข้างมาก

กรณี พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่ประชุมมองว่าเป็นผลดีในการจัดระเบียบและดำเนินการในการคัดเลือกมีขั้นตอนต่างๆพร้อมเอกสาร

สำหรับกรณีศึกษาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ประชุมมองว่าในแต่ละมัสยิดนั้น มีบริบทที่ต่างกันวิธีการต่างกัน รูปแบบการปรึกษาหารือย่อมต่างกันแต่ภาพรวมได้มีการปรึกษาหารือ

จากข้อพิจารณาเหล่านี้ที่ประชุมเห็นว่ารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชูรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์/วัตถุประสงค์ คุณสมบัติ
2. ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการชูรอ
3. สถานที่ (มัสยิด/สถานที่ส่วนรวม)
4. ผู้ประสานงาน (อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น) / (กรรมการจังหวัด)
5. รูปแบบการประชุมปรึกษาหารือ (ตามบริบทของแต่ละมัสยิด) (จัดบันทึก)
6. สร้างการรับรู้และการยอมรับ (หลังจากที่ได้มีการปรึกษาหารือ)
7. นำผลจากการปรึกษาหารือเสนอที่ประชุมในวันคัดเลือก

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า รูปแบบ (MODEL) ชูรอนี้ สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากได้อิงอยู่กับหลักการศาสนาและสถานการณ์ของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีความเชื่อถือ และมีบทบาทสำคัญในกิจการศาสนาของประเทศไทย มีศักยภาพที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักการชูรอในกระบวนการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทั้งในกรุงเทพมหานครและในประเทศไทยโดยรวม

วิธีจัดการและเสริมชูรอด้วยบัยอะฮ์ (สัตยาบัน)

ในการจัดชูรอเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆที่กล่าวมา ที่ประชุมชูรอจะเน้นการหามติเอกฉันท์ในจำนวนกรรมการที่ถูกคัดเลือก เพราะการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมนั้นไม่ใช่เสียงข้างมากป็นเกณฑ์ตัดสิน แต่ใช้วิธีการสร้างความเข้าใจและการเห็นพ้องต้องกันจนได้บุคคลที่เหมาะสม

ครบจำนวนที่ระเบียบกำหนด อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนของการคัดก่อนที่จะมีการบัยอะฮ์ อาจเป็นไปได้ที่จำนวนกรรมการที่ประชาคมเห็นชอบมีจำนวนมากกว่าที่ระเบียบกำหนดไว้เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าหากเกิดกรณีดังกล่าวก็ให้กลุ่มบุคคลที่ได้รับฉันทามติปฏิบัติดังนี้

ให้ผู้ถูกเสนอชื่อถอนตัว โดยกรรมการคัดเลือกเสนอให้ผู้ถูกเสนอชื่อถอนตัวหรือให้ผู้ถูกเสนอชื่อปรึกษาหารือให้อยู่ในจำนวนที่ต้องการ

หรือใช้วิธีจับฉลากโดยให้ผู้ถูกเสนอชื่อละหมาดอิสติคอเราะห์ก่อนที่จะมีการจับฉลาก และหรีตกลางแบ่งเวลาการการเข้าดำรงตำแหน่งโดยการทำบันทึกสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรต่อหน้าประชาคม

ความสำคัญและรูปแบบบัยอะฮ์ บัยอะฮ์มีความสำคัญเนื่องจากเป็นมาตรการทางสังคมที่มาจากศาสนา บัยอะฮ์จะช่วยมติของสัปบุรุษให้มีผลในทางปฏิบัติเสริม การนำชูรอมาใช้ ทั้งนี้เนื่องจากชูรอไม่เสนอเป็น พระราชบัญญัติ ดังที่ผู้ที่ทรงคุณวุฒิได้ลงความเห็น ชูรอจึงขาดการบังคับตามกฎหมาย การให้สัตยาบัน น่าจะปิดช่องว่างการขาดน้ำหนักในเชิงปฏิบัติ นั่นคือ บัยอะฮ์จะทำหน้าเป็นข้อตกลงหรือสัญญาที่ผูกมัดด้วยฉันทามติของสัปบุรุษ

องค์ประกอบบัยอะฮ์

1. ผู้ให้บัยอะฮ์ (สัปบุรุษ)
2. ผู้รับบัยอะฮ์ (ผู้ที่ได้รับการคัดเลือก)
3. ถ้อยคำที่ใช้ในการบัยอะฮ์

สถานที่บัยอะฮ์ มัสยิด หรือโรงเรียน

ช่วงเวลาของการบัยอะฮ์ สำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสม ควรปฏิบัติหลังจากที่ได้ฉันทามติจากปวงสัปบุรุษให้ดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำกรรมการอิสลามประจำ

รูปแบบบัยอะฮ์

หลังจากที่ได้ฉันทามติบุคคลที่เหมาะสมแก่การดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดแล้ว ก็ให้ที่ประชุมชูรอเสนอบุคคลเป็นผู้นำปวงสัปบุรุษประกาศสัตยาบัน โดยการจับมือต่อผู้ที่ได้รับการคัดเลือก พร้อมกล่าวสัตยาบันด้วยถ้อยคำ ตามแบบอย่างของการขึ้นดำรงตำแหน่งของคุลาฟาอูรรอซิดีน ว่า “พวกเราสัปบุรุษมัสยิด.....ขอให้สัตยาบัน (บัยอะฮ์) ต่อผู้ได้รับการคัดเลือกเป็น.....” ดังนี้

1. เราจะปฏิบัติตามท่าน ตราบใดที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามครรลองของที่อัลลอฮ์ ﷻ และเราะฮ์ลุล ﷻ

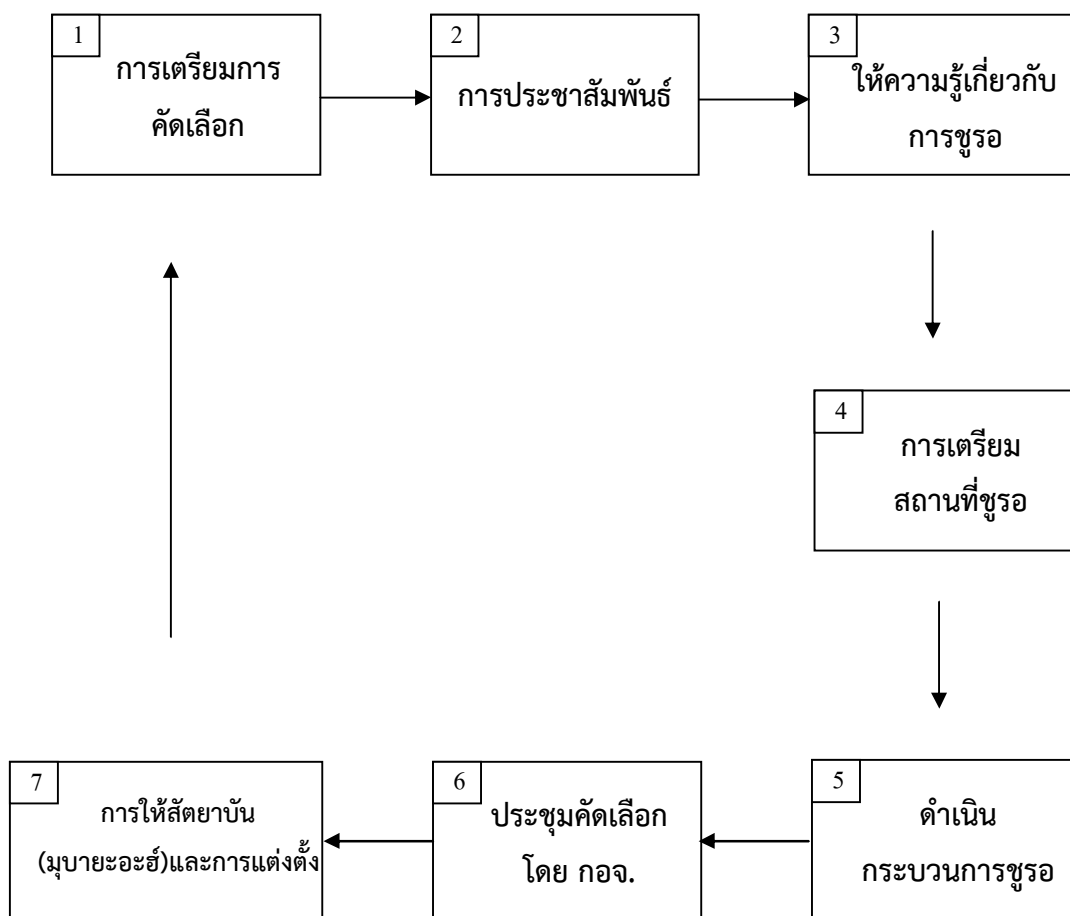
2. เราจะให้ความร่วมมือ สนับสนุนท่าน เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ให้เกิดความสงบสุข ความเจริญ อย่างยั่งยืนแก่ชุมชนมัสยิดแห่งนี้ แก่สังคมโดยรวมและประเทศชาติ

หลังจากนำกล่าวให้ตั้งตัวแทนกับผู้ที่ได้รับการคัดเลือกทำบันทึกข้อตกลงของบัยอะฮ์ ทั้งนี้ในกระบวนการทั้งหมดของชูรอจะต้องทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นหลักฐานการดำเนินงานของมัสยิด

ข้อสรุปรูปแบบกระบวนการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ประยุกต์ใช้หลักการชูรอกล่าวโดยสรุปชูรอได้ปรากฏอยู่ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ในลักษณะธรรมชาติ มีมากบ้าง น้อยบ้าง โดยไม่มีการดำเนินการเป็นกิจจะลักษณะ ด้วยเจตนาเพื่อให้ความสำคัญแก่หลักการชูรอในศาสนาหรือเจตนาที่จะนำหลักการชูรอมาใช้แก้ไขป้องกันปัญหาในการบริหารกิจการมัสยิด การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจึงอาศัยระเบียบทางการตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ของทางราชการในการดำเนินการตามระเบียบซึ่งมีการเข้มตึงเสียงข้างมากตัดสิน ทำให้ได้ผู้ที่ไม่มีความเหมาะสม แต่อาศัยเสียงข้างมาก ทั้งยังเป็นเหตุก่อให้เกิดความเห็นต่างที่จะนำไปสู่ความแตกแยก

จะอย่างไรก็ตามการที่พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ นอกจากมิได้กีดกันยังมีข้อความส่งเสริมการปรึกษาหารือกันในการนั้น นับว่าเป็นช่องทางให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำหลักการชูรอมาประยุกต์ใช้ ประกอบกับการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาจากการใช้ระเบียบแต่เพียงอย่างเดียวเช่นที่เคยปฏิบัติกันมาปัญหาที่ควรคำนึงในการนำหลักการชูรอมาประกอบการใช้ระเบียบนั้น อาจมีในลักษณะที่ว่า มีผู้ที่ได้ดำรงตำแหน่งอยู่ในกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือผู้ที่มีอิทธิพลหมู่สัปบุรุษไม่เห็นด้วย การนำชูรอมาใช้จึงควรให้ผู้นำผู้ทรงคุณวุฒิหรือองค์กรมุสลิมที่รับผิดชอบบริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยเช่น สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด รณรงค์ให้สังคมเห็นความสำคัญของการชูรอ และการประยุกต์ใช้ชูรอในรูปแบบที่งานวิจัยนี้นำเสนอ

โดยให้ความสำคัญกับบัยอะฮ์ (สัตยาบัน) ในแนวทางการนำชูรอมาใช้ ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอเป็น 7 ขั้นตอน
 ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการชูรอเพื่อคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ตารางที่ 2 รูปแบบกระบวนการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่ประยุกต์ใช้หลักการชูรอ

ลำดับ	ขั้นตอน	วิธีปฏิบัติ	ผู้ดำเนินการ	ผู้มีส่วนร่วม	สถานที่
1	การเตรียมการคัดเลือก	จัดทำทะเบียนสัปบุรุษ	กรรมการ มัสยิด	สัปบุรุษ	มัสยิด
2	ประชาสัมพันธ์	แจ้งข่าวให้สัปบุรุษรับทราบอย่างทั่วถึงและเข้าใจ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นติดประกาศ/แจ้งทาง หนังสือ/ใช้เสียงตามสาย	กรรมการ มัสยิด	สัปบุรุษ	-มัสยิด -โรงเรียน -ชุมชน
3	ให้ความรู้เกี่ยวกับการชูรอ	-บรรยาย -ตอบข้อซักถาม	อิหม่าม นักวิชาการ	-กรรมการ มัสยิด -สัปบุรุษ	-มัสยิด -โรงเรียน
4	จัดเตรียมสถานที่ชูรอ	จัดเตรียมอุปกรณ์เช่น เอกสาร -อาหารว่าง	กรรมการ มัสยิด	สัปบุรุษ	มัสยิด
5	ดำเนินกระบวนการชูรอ	-เปิดประชุมด้วยสุเราะห์ฟาติฮะห์ -ดำเนินการชูรอโดยอภิปรายคุณสมบัติที่ เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่และให้ได้บุคคลที่ สมควรดำรงตำแหน่งด้วยฉันทามติโดยไม่มีการ ขัดแย้งหรือแตกแยกและตั้งบุคคลเป็นผู้เสนอชื่อผู้ ที่ได้รับการคัดเลือกต่อที่ประชุมวันคัดเลือกของ กอง -ปิดประชุม -ประชาสัมพันธ์ผลการประชุมให้สัปบุรุษที่ไม่ได้ เข้าร่วม รับทราบและยอมรับ	-อิหม่าม -ผู้ได้รับการ แต่งตั้ง	สัปบุรุษ	มัสยิด
6	ประชุมคัดเลือกโดย กอง	-เปิดประชุมโดย กอง -กอง ดำเนินการประชุมตาม พ.ร.บ และระเบียบ กองโดยให้ได้ตัวบุคคลสอดคล้องหรือเป็นไปตาม มติจากการชูรอในข้อที่5	กอง	-กอง- สัปบุรุษ	มัสยิด
7	การให้สัตยาบัน(มุบา ยอะฮะห์)และการแต่งตั้ง	-บันทึกข้อตกลงระหว่างผู้ได้รับการคัดเลือกกับ บุคคลจำนวนหนึ่งที่สัปบุรุษมอบหมายให้เป็น ตัวแทน -ผู้แทนสัปบุรุษกล่าวให้สัตยาบันยอมรับในการ เข้าดำรงตำแหน่งหน้าที่ของผู้ได้รับการคัดเลือก/ผู้ ได้รับการคัดเลือกกล่าวให้สัญญาที่จะปฏิบัติ หน้าที่ด้วยความรับผิดชอบตามข้อตกลง -กรรมการคัดเลือก นำเสนอผลการคัดเลือกต่อที่ ประชุม กอง. เพื่อขออนุมัติ	กอง	-ผู้ถูกเสนอ -ผู้แทน สัปบุรุษ	มัสยิด

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการนำเสนอผลและการวิเคราะห์ผล ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัยดังนี้

1) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติซุรอตามหลักการอิสลาม

ซุรอตามหลักการอิสลาม มีความหมายปรากฏตามรูปคำในรากศัพท์ของคำว่าซุรอที่ผันเป็นคำต่างๆ เพื่อใช้ตามเหตุการณ์ กรณีการปฏิบัติ ในบริบทที่เกี่ยวข้องกับคำสั่งและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติกิจต่างๆร่วมกันของบุคคลที่เกี่ยวข้องตามใจความของอัลกุรอาน อัลฮะดีษ เหตุการณ์ของคุละฟาอูซุรอซ็ดีน ตลอดจนผู้ปกครองอาณาจักรอิสลามในสมัยต่างๆ ที่ผู้วิจัยยกมาเป็นตัวอย่างจนถึงสมัยอาณาจักรอูมานียะห์ รวมทั้งในอรรถาธิบายของนักตีฟซีร์ และการวินิจฉัยฐานะซุรอของนักนิติศาสตร์อิสลาม

คำว่าซุรอในแง่หลักการศาสนาซึ่งยึดถือจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้ มีทั้งส่วนที่สอดคล้องและแตกต่างกับความหมายของซุรอ ในทางภาษาหรือที่ใช้กันโดยทั่วไป ซึ่งมีความหลากหลายมากและไม่เป็นที่คุ้นเคย เช่น พืชทะเล การสกัดน้ำผึ้งจากรัง การจุดประกายไฟ การทดลองสัตว์ การย้อมผ้าด้วยดอกคำฝอย ทั้งนี้ซุรอตามหลักการศาสนาที่กล่าวมานั้นมีสาระสำคัญคือ การรักษาหรือกันของบุคคลด้วยความพิณิจพิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบในเรื่องใดๆ เช่นการหาความหมายของเรื่องหนึ่งเรื่องใด การหาแนวทางปฏิบัติที่ดี การหาวิธีแก้ปัญหาก็ปัญหาหรือทางออกในกรณีต่างๆ ดังเช่นปรากฏในอุทาหรณ์การปรารภของอัลลอฮ์กับมะลาอิกะฮ์ในการสร้างอาดัมหรือมนุษย์ขึ้นมาเป็นตัวแทนของพระองค์ เพื่อทำหน้าที่ปกครองแผ่นดิน การรักษาหรือของพระราชินีบลีกิสกับข้าราชการบริหารงาน การหาหรือของท่านนบีอิบรอฮีมกับนบีมุฮัมมัดในเรื่องที่อัลลอฮ์ทรงสั่งใช้ให้ท่านเชือดนบีอิสมาอีล การบัญชาของอัลลอฮ์ให้ท่านนบีปรึกษากับเศาะฮาบะฮ์และผู้เกี่ยวข้องเพื่อผลดีของการหาทางปฏิบัติ และประสานความสัมพันธ์ทางสังคมในกรณีที่อ่อนไหวหรือข่มเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาวิกฤต รวมทั้งการที่อัลลอฮ์ทรงแนะนำให้ผู้ศรัทธาปรึกษาหารือกันในกิจอันยิ่งใหญ่ แนวปฏิบัติเช่นนี้ปรากฏในการบริหารอาณาจักรอิสลามตลอดมา ในหลายกรณีซุรอเป็นทางปฏิบัติที่มีความสำคัญยิ่งยวดต่อความมั่นคงของอาณาจักรอิสลาม เช่นซุรอเพื่อการสรรหาบุคคลขึ้นดำรงตำแหน่งในสมัยอัลคุลาฟะอูรออซ็ดีน ซึ่งเมื่อได้คอลีฟะฮ์ที่เหมาะสมแล้วก็จะมีการให้สัตยาบัน (บัยอะฮ์) จากมวลมุสลิมเมื่อสิ้นสมัยนี้แล้วผู้ปกครองในราชวงศ์ต่างๆทั้งในยุคอุมัยยะห์ อับบาซียะห์ อูมานียะห์ ก็ยังมีการใช้ซุรอในกระบวนการปกครองอาณาจักรอิสลามซึ่งน่าสังเกตว่าการปกครองใดก็ตามที่มีความเป็นธรรมและมีความรู้เรื่องผู้ปกครองจะมีการใช้ซุรออย่างสำคัญด้วยการเปิดให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการซุรออย่างกว้างขวางให้ความเป็นอิสระ คัดดีศรี และความเสมอภาคแก่บุคคลที่เข้าร่วมซุรอ ไม่ให้ความแตกต่างในฐานะ อำนาจเป็นอุปสรรคในการมีส่วนร่วมเพินหาคำตอบจากการซุรอ นับได้ว่าซุรอเป็น

บรรทัดฐานการดำรงชีวิตที่สำคัญของมนุษย์ในทุกระดับ และทุกกิจการที่มีผลกระทบต่อส่วนได้ส่วนเสียของผู้ที่อยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจการที่มีผลกระทบต่อสาธารณะ คือการบริหารบ้านเมือง และการแก้ปัญหาวิกฤต เพราะฉะนั้นในทางนิติศาสตร์อิสลาม ประชาชนมุสลิมจึงพิจารณาเห็นว่าชูรอเป็นวายิบในการบริหารส่วนรวม หรืออย่างต่ำที่สุดชูรอก็ยังมีฐานะสูงส่งในระดับมันดูบ หรือสิ่งที่พึงปฏิบัติ

ทั้งนี้การปฏิบัติชูรอตามหลักการมีวิธีที่หลากหลายขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเป้าหมายของการหาคำตอบในกรณีนั้นๆ นับได้ว่าชูรอแม้มีความสำคัญ คุณประโยชน์ และฐานะสูงก็ไม่มีการหรือรูปแบบวิธีปฏิบัติที่ตายตัว ชูรอโดยหลักการศาสนาจึงมีความยืดหยุ่นสูง เปิดทางให้มีการประยุกต์ใช้ได้ตามความเหมาะสมกับองค์ประกอบอันเป็นพื้นฐานให้เกิดการใช้ชูรออย่างหลากหลาย เช่น ลักษณะของกลุ่มคน วงการ กิจการ ความเปลี่ยนแปลงของสังคม

2) เพื่อศึกษาแนวคิดและการใช้ชูรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานครและมัสยิดอื่นที่จดทะเบียนในประเทศไทยอยู่ภายใต้ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งอยู่ภายใต้และออกโดยอาศัยพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ นี้ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามและระเบียบดังกล่าว มิได้ระบุคำว่าว่าชูรอ อย่างไรก็ตามมีบางมาตราที่ชี้ให้เห็น หรือมีนัยส่งเสริมการปรึกษาหารือ ดังมาตรา ๓๐ วรรค ๒ ที่กล่าวว่า ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรค ๑ นั้น คือการประชุมปรึกษาหารือในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แต่ไม่ได้กล่าวถึงรายละเอียดและวิธีการในการประชุมปรึกษาหารือ ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ บางหมวดที่ ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ เปิดช่องให้เกิดปัญหาในการดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เช่น ในหมวด ๔ ว่าด้วยการลงคะแนน ข้อ ๑๓ วิธีคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ประชุมสัปบุรุษฝ่ายข้างมากร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผย อาจก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญตามมาคือในกรณีบุคคลผู้ถูกเสนอชื่อ มีผู้สนับสนุนจำนวนมากกว่า เรียกร้องให้มีการลงคะแนนโดยเปิดเผยย่อมมีโอกาสได้รับการคัดเลือกมากกว่า เป็นผลให้เกิดการได้มาจากเสียงข้างมากซึ่งบุคคลที่หย่อนคุณสมบัติและก่อความขัดแย้ง ความแตกแยกระหว่างผู้ได้รับการเสนอชื่อแข่งขัน และบรรดาผู้สนับสนุนแต่ละฝ่าย จากกรณีดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยเห็นสมควรว่า จำเป็นต้องมีการกำหนดคุณสมบัติที่มีรายละเอียดชัดเจนมากขึ้นเช่น ระดับความรู้ ในกรณีที่ไม่มี ต้องมีการรับรององค์ความรู้จากผู้รู้หรือ

ทดสอบความรู้ก่อนทำการคัดเลือก จะทำให้ได้กรรมการที่มีคุณสมบัติครบตามหลักการศาสนาและกฎหมาย

จากการศึกษาภาคสนามมีข้อค้นพบดังนี้

1. การดำเนินการคัดเลือกเป็นไปตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มาตรา ๓๐ คือให้สัปบุรุษประจําที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี ขึ้นไป ประชุมการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการมัสยิดมีการเปิดประชุม มีการเสนอชื่อ เป็นไปตามระเบียบ

2. มัสยิดที่ทำการชुरอก่อนวันคัดเลือกและแจ้งให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบ ว่าได้มีการชुरอกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่หลังจากการคัดเลือกแล้วไม่พบปัญหาในการบริหารกิจการมัสยิด มีบางมัสยิดที่ไม่ได้มีการชुरอไว้ก่อนการคัดเลือกมาเสนอชื่อในวันประชุมคัดเลือกจะประสบปัญหาที่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก แบ่งฝ่ายตามมากับการเลือกตั้ง

3. กรณีการใช้ชुरอก่อนวันคัดเลือก ส่วนใหญ่จะใช้กรรมการชุดเก่าและบุคคลผู้เป็นที่เคารพนับถือในชุมชนเป็นสภาชुरอ บางส่วนมีการประชุมสัปบุรุษเพื่อปรึกษาหารือและนำเสนอชื่อ

3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชुरอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องชुरอทั้งหมดจากข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ซึ่งสิ้นสุดที่การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม การสนทนากลุ่มดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นการชुरออย่างหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อเสนอการประยุกต์ แนวทางการประยุกต์ใช้ชुरอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในระดับหนึ่ง และได้ใช้ข้อมูลส่วนนี้เป็นฐานความคิดมาสร้างข้อเสนอรูปแบบ (MODEL) เป็นกระบวนการปฏิบัติ 7 ขั้นตอนดังที่ได้กล่าวมา

รูปแบบการประยุกต์ใช้ชुरอที่เสนอขึ้นมานี้ อาศัยหลักคิดสำคัญที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดคือ

1. ชुरอที่ผู้วิจัยนิยามเป็นความคิดรวบยอดว่า “การปรึกษาหารือกัน ระหว่างบุคคลด้วยความพินิจพิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบในเรื่องใดๆ”

2. ชुरอเป็นหลักการที่มีคุณประโยชน์และสำคัญยิ่งถึงขั้นเป็นวาฮิบในบัญญัติอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจที่เป็นเรื่องสาธารณะชน

3. ชुरอไม่มีบัญญัติกำหนดรูปแบบหรือรายละเอียดไว้ตายตัวเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด จึงเป็นช่องทางให้เกิดความยืดหยุ่นในการประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับกรณี และบริบทต่างๆ อย่างหลากหลายโดยที่สามารถใช้บทเรียนจากการปฏิบัติต่างๆ ของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อิสลาม เช่นการชुरอในกระบวนการคัดเคาะลีฟะฮ์ในกลุ่ม เคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงธรรมทั้งสี่ หรืออัลคุละฟาดุรอซี ดูน ที่ใช้ให้สัตยาบรรณ(บายอะห์) หรือการประกาศยอมรับผู้หนึ่งหรือผู้ปกครองที่ได้มาจากคัสสร

ด้วยการชูรอมอย่างจริงจัง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าสำคัญจึงบรรจุบายอะห์ไวในรูปแบบการประยุกต์ใช้ชูรอไว้ในที่นี้ด้วย

4. การที่พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙ มิได้เอ่ยถึงคำว่าชูรอ แต่ส่งเสริมคำว่าการศึกษาหรือ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นนี้ไม่เป็นอุปสรรคแก่การใช้ชูรอที่มุสลิมต้องให้ความสำคัญโดยอาศัยการเรียนรู้และการศรัทธาอย่างสมฐานะของชูรอตามหลักการศาสนา โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการตรากฎหมายเพิ่มเติมให้มีคำว่าชูรอ รวมทั้งรูปแบบชูรอที่ตายตัวเป็นอย่างไร อย่างน้อยในปัจจุบันนี้เรื่องชูรอยังไม่เป็นที่รับรู้และตระหนักในชุมชนมุสลิมกรุงเทพมหานครและที่อื่นทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1. รณรงค์ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ และการปฏิบัติชูรอในสังคมมุสลิมผ่านบุคคลสถาบัน และสื่อมวลชน ที่เผยแพร่ศาสนาอิสลาม

2. ส่งเสริมให้องค์กรที่ทำหน้าที่บริหารกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยให้นำรูปแบบ (MODEL) ไปสู่การปฏิบัติของมัสยิดในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาชูรอจากผลงานวิจัยนี้ วิจัยความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบ (MODEL) ชูรอจากผลงานวิจัยนี้ไปใช้กับมัสยิดโดยทั่วไปในประเทศไทย

2. ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชูรอกับการบริหารกิจการอิสลามและการพัฒนาสังคมมุสลิมในกลุ่มต่างๆ

บรรณานุกรม

หนังสือ

ชลัท ประเทืองรัตนา และสติธร ธนานิติโชติ (2559) **องค์ความรู้ว่าด้วยประชาธิปไตยแบบ
ปรีชาหารี้อำหรับสังคมไทย** การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 18

บรรจง บินกาซัน. (2014). **วิเคราะห์ชีวิตของท่านศาสดา ศาสนทูตของพระเจ้าศาสดามุฮัมมัด.**
Istanbul Turkey : Seda Ozalis

ปรีชา อุยตระกูลและคณะ มะเสาวดี ไลสะกา และคณะ (2515) **ประชาธิปไตยโดยตรง : กระบวนการ
ประชาธิปไตยแบบปรีชาหารี้อย่างมีวิจารณ์ญาณ กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนา
การเมือง สภาพัฒนาการเมือง**

สติธร ธนานิติโชติ (2562) **“การปรีชาหารี้อาธารณะ”** กรุงเทพฯ สถาบันพระปกเกล้า

สมศักดิ์ มุหะหมัด (2562) **คอลีฟะฮ์ทั้งสี่.** พิมพ์ครั้งที่ 3 สมาคมนักเรียนเก่าศาสนวิทยา หนองจอก
กรุงเทพมหานคร

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ แห่งประเทศไทย. (2542). **พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมาย
ภาษาไทย.** อัลมะดีนะฮ์ : ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน

โสภิตา ศรีนุ่น .(2558). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองเบตง
อำเภอเบตง จังหวัดยะลา รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐ
และเอกชน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่**

อรุณ บุญชม 2014 (2516) **“25ศาสดาในศาสนาอิสลาม”** พิมพ์ครั้งที่ 3 สำนักคณะกรรมการอิสลาม
ประจำกรุงเทพมหานคร หนองจอก กรุงเทพมหานคร

Alī Muhammad al-Salabiy. (2013). **Sīrah Abū Bakr (سيرة ابو بكر).** Istanbul :
Maktabah Nūr Usmānīyah

- Abū Abdullah Muhammad bin Yahya al-Mālikīy. (2010). **al-Tamhīd Wa al-Bayān fī Maqtal al-Shahīd Uthmān** (التمهيد والبيان في مقتل الشهيد عثمان). Qāta : Dār Al-Saqāfah.
- Abd al-Azīr bin Abdullah al-Hāmidī. (2008). **al-Tārikh al-Islāmīy** (التاريخ الاسلامى). Cairo : Dār al-Da'wah .
- Abdullah bin Abd al-Hakam. (1983). **Sīrah Umar bin Adb al-Azīr** (سيرة عمر بن عبد العزيز). Beirut : Dār al-Kutub.
- Abdullah bin Abd al-Rahmān bin Zaid Khar'ān. (1999). **Athar al-Ulamā' fī al-Hayā al-Siyāsah fī al-Dawla al-Umawīyyah** (اثر العلماء في الحياة السياسية في الدولة الاموية). Saudi Arabīa: al-Islāmīyyah.
- Ahmad bin Muhammad bin Hanbal. (2001). **Musnad Ahmad bin Hanbal** (مسند احمد بن حنبل). Beirut : Mu'assasah al-Risālah.
- Ahmad bin Muhammad al-Khilān, Abū Bakr. (1989). **Kitāb al-Sunnah li Abī Bakr al-Khilān** (كتاب السنة لابي بكر الخلال). Riyād :Dār al-Rāyah.
- Ahmad al-Risūniy .(2007). **al-Shūrā fī Ma'rakat al-Binā'** (الشورى في معركة البناء). Jordan : Dār al-Rāzīy.
- Ahmad al-Risūniy .(2012). “**al-Shūrā The Qur'anic Principel of Consultation**” The International Institute of Islamic Thought (IIIT), USA.
- Ahmad Sa'īd bin Sālim .(1998). **Hurūb al-Riddah wa al-Binā' al-Dāwlah al-Islāmīyyah** (حروب الرد وبناء الدولة الاسلامية). Cairo :Dār al-Mannār.
- Akram bin Diyā' al-'Amrīy.(2009). **'Asr al-Khilāfah al-Rāshidah Muhawalah Li Naqd al-Riwāyah al-Tāriykhīyyah** (عصر الخلافة الراشدة محاولة لنقد الرواية التاريخية). Riyād :al-Bykān.
- Ali bin Abī Bakr al-Haythamiy. (2018). **Majma' al-Zawaid wa Manba' al-Fawaid** (مجمع الزوائد و منبع الفوائد).Cairo : al-Qursīy.
- Alī Muhammad Muhammad al-Sallābīy. (2010). **Al-Shūrā Fī Farīdah al-Islāmīyyah** (الشورى في فريضة الاسلامية).Beirut Lebanon: Dār al-Kathīr.
- Alī Muhammad Muhammad al-Sallābīy. (2005). **Alī bin Abī Tālib** (على بن ابي طالب). Cairo: Mu'assasah Aqra.
- Alī Muhammad Muhammad al-Sallābīy. (2008). **al-Dawlah al-Umawīyyah** (الدولة الاموية). Egypt: Dār al-Ma'rifah.
- Ali bin Sa'id Ghāmidīy. (2001). **Fiqh al-Shūrā** (فقه الشورى). Riyād : Dār al-Tayyībah.

- Abd al-Qādir Awdah. (1978). **al-Islām wa Awdhā'unā al-Siyāsah** (الاسلام و اوضاعنا (السياسة)). Beirut : Dār al-Furqān.
- Ibn al-Arabiy. (2012). **Ahkām al-Qur'ān** (احكام القرآن). Beirut :Dār al-Kutub al-Ilmīyyah'
- al-Bahnasāwiy. (1991). **al-Khilāfah al-Khulafā' al-Rāshidūn** (الخلافة الخلفاء الراشدون). Egypt: al-Zahrā'.
- Abu Bakr bin al-Arabiy al-Malikīy. (1997). **Khasā'is al-Tashrī' al-Islāmīy fī al-Siyāsah wa al-Hukm** (خصائص التشريع الاسلامى فى السياسة والحكم). Beirut : Mu'assasat al-Risālah.
- al-Bukhāriy, Muhammad bin Isma'il. (2003). **Sahīh al-Bukhāriy** (صحيح البخاري). Beirut: Dār Ibn Kathīr.
- Sa'dīy Abu Jayb. (1982). **al-Qamūs al-Fiqhī Lughat Wa Istilāhan** (القاموس الفقهى لغة (واصطلاحا)). Damascus : Dār al-Fikr.
- Fathi al-Darinīy. (2013). **Khasā'is al-Tashrī' al-Islāmīy fī al-Siyāsah Wa al-Hukm** (خصائص التشريع الاسلامى فى السياسة). Beirut : Mu'assasat al-Risālah.
- Ibn Hajar, Ahmad Ibn 'Alī al Asqalānīy. (1991) **Fath al-Bārī Bi Sharh Sahih al-Bukhāriy** (فتح البارى بشرح صحيح البخاري). Beirut: Dār- al-Fikr.
- Ibn Hajar, Ahmad Ibn 'Ali al Asqalānīy. (1995). **al-Isābah Fī Tamyīz al-Sahābah** (الاصابة فى تمييز الصحابة). Beirut Lebanon: Dār al-Kutub al-'Ilmīyyah.
- Ibrahim Madkūd. (1972). **al-Mu'jam al-Wasīt** (المعجم الوسيط). Cairo: Dār al-Ma'ārif.
- Ibn 'Alshūr. (2000). **al-Tahrīr Wa al-Tanwīr** (التحرير و التنوير). Beirut: Dār Ihyā' al-Turāth al-'Arabīy.
- Az al-Dīn al-Tamīmīy. (1985). **Al-Shurā Bayn al-Isālah Wa al-Mu'āsarah** (الشورى (بين الاصلالة والمعاصرة). Egypt: Dār al-Bashīr.
- Jalāludīn Assayūti. (2006). **Tārik al-Khulafā'** (تاريخ الخلفاء). Qāta : Wizāra al-Awqāf.
- James L. Creighton (2005). **The Public Participation Handbook : Making Better Decisions through Citizen I Involvement.**
- Jubrān Mas'ud. (1981). **al-Rā'id Mu'jam Lughawī 'Asriy** (الرائد معجم لغوى عصري). Beirut : Dār al-'ilm Li al-Malābis.
- Alā' al-Dīn al-Khāzin, Alī bin Muhammad bin Ibrāhim. (1995). **Tafsīr al-Khāzin** (تفسير الاحكام). Beirut : Dār al-Kutub al-'Ilmīyyah.

- Ibn Kathīr, Abu Al-Fadā' Ismā'il bin Umar bin Kathīr .(2003). **al-Bidāyah Wa al-Nihāyah** (البداية والنهاية). Bairūt :Dār Hajar
- Ibn Kathīr, Abu Al-Fadā' Ismail bin Umar bin Kathīr. (1991). **Tafsir al-Qur'ān al-'Azīm** (تفسير القرآن العظيم). Bairut: Dār al- Kutub al-Ilmīyyah.
- Louis Ma'luf. (1992). **al-Munjid Fī al-Lughah Wa al-A'lām** (المنجد في اللغة والأعلام). 3 Ed. Beirūt: Dār Mesrīy.
- al-Mubarakfurīy, Muhammad bin Abd al-Rahmān. (2000). **Tuhfah al-Ahwadhīy Bi Sharh Jāmi' al-Tirmidhīy** (تحفة الاحوذى بشرح جامع الترمذى).Beirut : Dār Ihyā' al-Turāth al-Arabīy.
- Ibn Manzūr, al-Allamah Ibn Manzur. (1999). **Lisān al- Arab** (لسان العرب). Dār Ihyā' al-Turāth al-Arabīy.
- Abu al-Hasan bin Muhammad bin Habib al-Basarīy al-Mawaddīy. (2005). **Adab al-Dunyā Wa al-Dīn Li al-Mawridīy** (ادب الدنيا والدين للموردي). Bairūt : Dār Al-Kutub.
- Ibn Mājah, Muhammad bin Yazīd. n.d. **Sunan ibn Mājah** (سنن ابن ماجه). Bairūt: Dār Ihyā' al-Kutub al-Arabīyyah.
- Miftāh Ahmad Abdullah. (2003). **Nizām al-Hukm Fī al-Islām Bayna al-Nazariyyah Wa al-Taqbīq** (نظام الحكم في الاسلام بين النظرية والتطبيق). Bairūt : Dār al-Tawzī' .
- Muhammad bin Jarīr al Tabariy (1967) **Tarīkh al-Tabariy**(تاريخ الطبري). Dār almaearif Egypt
- Muhammad bin Sa'd bin Munī' al-Zahrīy. (2001) . **al-Tabaqāt al-Kubrā** (الطبقات الكبرى). Egypt :Khanjī.
- Muhammad bin Sa'd bin Shāqir. (2003). **Mawsū'ah Fiqh Umar bin Abd al-'Azīz** (موسوعة فقه عمر عبد العزيز). Bairūt: Maktabah al-Rushd.
- Muhammad Fathiy 'Uthmūn. (1979). **Min Usūl al-Fiqr al-Siyāsiy al-Islāmiy** (من اصول الفكر السياسي الاسلامي). Beirūt :Mu'assasat al-Risālah.
- Muhammad Hāsan Sharrāb. (1994). **al-Madīnah al-Nabawiyah Fī-Fajr al-Islām Wa al-'Asr al-Rāshidiy** (المدينة النبوية في فجر الاسلام والعصر الراشدي).Damascus : Dār al-Qalān.
- Nāsir bin 'Alī 'Āyid al-Shāykh. (2009). **Kitāb Ahl al-Sunnah Wa al-Jamā'ah Fī al-Sahābah al-Kirām** (كتاب اهل السنة والجماعة في الصحابة الكرام). Madīah Mahy al-Dīn Abu Zakarīya : al -Jāmi'ah al-Islamīyyah.

- al-Nawāwī, Yahyā bin Sharf. (2001). **Sahīh Muslim bi Sharh al-Nawāwīy.** (صحیح مسلم بشرح النووي). 4 Ed. Cairo: Dar al-Hadith.
- Qalajī.(1983). **Mawsū'a fiqh Abī Bakr al-Siddīq** (موسوعة فقه ابي بكر الصديق).Dimashq : Dār al-Fikr.
- al-Qurtubīy, Muhammad bin Ahmad. (1999). **al-Jāmi'Li Ahkām al-Qur'ān** (الجامع) .Bairūt : Dār al- Fikr.
- al-Shātibiy, Ibrāhīm bin Mūsā. (2011). **al-Muwāfaqāt** (الموافقات) . Bairūt : Mu'assasat al-Risālah.
- Sulaymān bin Sālīm bin Sulaymān. (1998). **Al-Idārah al-'Askarī Fī al-Dāwlah al-Islāmiyyah** (الادارة العسكرية فى الدولة الاسلامية) . Bairūt : Dār al-Ilmiyyah
- al-Tabrīy, Muhammad bin Jarir. **Jāmi' al-Bayān Fi Ta'wīl al-Qur'an** (جامع البيان فى) .Qāta :Dār Hajar.
- al-Tahir al-Qāsimiy. (1987). **Nizām al-Hukm Fī al-Sharīyah Wa al-Tārīkh al-Islāmiy** (نظام الحكم فى الشريعة والتاريخ الاسلامى) . Bairūt : Dār al-Nafa'is.
- Taqī -uddīyn Abī al-Abbās Ahmad Hadani Ibn Taimīyyah.(2011). **Majmū' Fatāwā Li Ibn Taimiyyah**(مجموع فتاوى لابن تيمية) .Beirūt Lebanon: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyah.
- al-Tartūshīy, Abū Bakr. (1994). **Sirāj al-Mulūk** (سراج الملوك) . Egypt : Dār al-Misrīyah.
- Tawfiq al-Shawī. (1992). **Fiqh al-Shūrā Wa al-Istishārah** (فقه الشورى والاستشارة) . Bairū : Dār al-Wafā'.
- Ibn Taymīyyah, Ahmad bin Abd al-Halīm. (1992). **al-Siyāsah al-Shar'iyah fi Islah al-Rā'i Wa al-Ra'iyyah** (السياسة الشرعية فى اصلاح الراعى والرعية) . Bairūt : Dār al-Fikr.

งานวิจัย

ชลิต ถาวรนุกิจกุล. (ม.ป.ป.). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะปัจจัยขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความรุนแรง สำนึกของความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรม. สำนักส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า

ตายุติน อุษมาน มะพาริ กะมุณีง ยะพา เจะนิ สุลไลมาน หะโม่ะ. (2558). การสร้างรูปแบบการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยบูรณาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

นิรากร พันธุ์หอม (2559) “การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) กรณีศึกษา บ้านเนินกระบก”

เคาะลีฟะฮ์ (2019) “ชูรอและประชาธิปไตยในความคิดร่วมสมัย” การเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยแอลจีเรีย

ปรีชา อุยตระกูลและคณะ มะเสาวดี ไล่สาภา และคณะ (2515) ประชาธิปไตยโดยตรง : กระบวนการประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารืออย่างมีวิจารณ์ญาณ กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สภาพัฒนาการเมือง

สตีธร ธนานิติโชติ นิตยา โพธิ์นอก ชลัท ประเทืองรัตนา วิชุดา สาธิตพร (2558) การประยุกต์ใช้กระบวนการปรึกษาหารือสาธารณะในประเทศไทย : บทเรียนจากเวทีประชาเสวนาหาทางออกกรณีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนรอบกว๊านพะเยาและการทบทวนธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ วารสารสังคมศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (ก.ค. - ธ.ค. 2558) หน้า 167-199

อับดุลสุโก ดินอะ.(2555).สะท้อนกับการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการชูรอ.พิมพ์ครั้งที่ 1. นราธิวาส : พงศ์นราการพิมพ์

Imuran Shareef Mahomed. (2005). **Majlis al-Shūrā : Past and Present Application of the Principle of Shura in Islamic Governance.** Dissectation University of Johannesburg

Mohd Kamarul AmreeMohdSarkam, Assoc Prof Dr Burhanuddin Jalal และ Redwan Yasin. (2015). “**The Decision-Making Process between Shūrā (Mutual Consultation) and the Malaysian Parliament: A Comparative Study**”. Zulfaqar International Journal of Politics, Defence & Security 2 (2015) 267-280.” Journal homepage: (© 2015 UPNM Press.)

Maqbool Hassan. (2017). “The Scope and Jurisdiction of "Shura" In Islamic Legislation”. “Hazara Islamicus”, Vol. 5, Issue 2, Department of Religious Studies. Pakistan : Hazara University Mansehra, KPK,.

Muhammad Shafiq. (1984). “THE ROLE AND PLACE OF SHURA IN THE ISLAMIC POLITY”. Islamic Studies, Vol 23, no 4. Islamabad: Islamic Research Institute, International Islamic University.

Zuhairah ARIFF Abd Ghadas and Hartinieabd Aziz. (2016). **“Promoting Shariah Governance in Corporation: Special Reference to Shura”**. International Conference on Ethics in Governance (ICONEG 2016).

Website

<http://www.hu.edu.pk/oldwebsitehu/webtest/files/journals/isl/HI%202016%20>

www.zulfaqar.upnm.edu.my

www.jstor.org/stable/20847284

บุคลากรกรม

1. นายอับดุลรอหมาน กาเหย็ม	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย(จังหวัดสงขลา)
2. นายสมาน อาดัม	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย(จังหวัดตราด)
3. นายไพศาล อับดุลลอ	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย(จังหวัดระยอง)
4. นายสุวัฒน์ กุบกระบี	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (จังหวัดชลบุรี)
5. นายอภิสิทธิ์ (ลพบุรี)	กรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย(จังหวัดลพบุรี)
6. นายสมัคร หิมโตะเตะ	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (จังหวัดพัทลุง)
7. นายอรุณ บุญชม	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
8. นายอนันต์ วันแอะเลาะ	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
9. นายไพชอล ลีวรรณ	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
10. นายปริญญา ประหยัดทรัพย์	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
11. นายสุธรรม บุญมาเลิศ	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
12. นายกอเซ็ม มั่นคง	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
13. นายบุญล้อม สาดและ	ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
14. นายอาหะหมัด ขามเทศทอง	ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
15. นายทวีช อารียะกิจโกศล	ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
16. นายประสิทธิ์ มะหะหมัด	ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
17. นายประสพ ภู่อาลี	ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
18. นายชาติรี แอนดารีส	ผู้ทรงคุณวุฒิ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
19. นายนริศ อามินเซ็น	อิหม่ามประจำมัสยิดยามีอุลอิสลาม (เขตวัฒนา))
20. นายธนารัช วัชรพิสุทธิ์	อิหม่ามประจำมัสยิดฮารูน (เขตบางรัก)
21. นายกฤษฏา ศรีผล	อิหม่ามประจำมัสยิดดาริสซุนนะห์ (เขตพระนคร)
22. นายนราศักดิ์ นะมิ	อิหม่ามมัสยิดยามีอุลอิบาดะห์ (เขตประเวศ)
23. นายพิสิษฐ์ อรุณพูลทรัพย์	อิหม่ามประจำมัสยิดอัลอาลาวี (เขตประเวศ)
24. นายมุฮัมมัด เสน่หา	อิหม่ามมัสยิดนูรัลอิสลาม (เขตบางกระบือ)
25. นายวุฒิวิทย์ หวังปู่	อิหม่ามมัสยิดฮิสฮาร์ดอูลูมุดดีน (เขตมีนบุรี)
26. นายพงษ์ศักดิ์ เต็ดดวง	อิหม่ามประจำมัสยิดนูรุดดีน (เขตหนองจอก)
27. นายสมบัติ ชูไธ้	อิหม่ามประจำมัสยิดอรรเราะห์มาน (เขตหนองจอก)
28. นายสมศักดิ์ ยอหมิน	อิหม่ามประจำมัสยิดดารูลนาอีม (เขตหนองจอก)
29. นายอะหมัด อาปีติน	อิหม่ามประจำมัสยิดดารูลมุคิม(เขตลาดกระบัง)
30. นายอาปีติน แสงศรี	อิหม่ามประจำมัสยิดยามีอุลนาดียะห์ (เขตคลองสามวา)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัยตีพิมพ์และประชุมวิชาการ

บทความ 1

ความหมายและความสำคัญชुरอในอิสลาม

ความหมายและความสำคัญของชुरอในอิสลาม

The Meaning and Significance of Shura in Islam

ไพศาล เต็งหิรัญ, มัศยิดดารุสสลาม ซ.ไมตรีจิต 24 เลขที่ 90 แขวงสามวาตะวันออก เขตคลองสามวา

กรุงเทพมหานคร 10510T. 0892234024 Email: pisa1094@gmail.com¹ อับดุลละาะ หนุ่มสุข T.

0813311611²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ชुरอในอิสลาม: กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการ ชุรอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร” ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความหมายของชุรอ ทั้งในด้านทั่วไป จากอัลกุรอาน อัลฮะดีษ และจากผลการวิจัยของนักนิติศาสตร์อิสลาม และศึกษาความสำคัญของชุรอ ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและอัลฮะดีษ ดังนั้นในบทความนี้ศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยเฉพาะจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลฮะดีษ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับหลักนิติศาสตร์ในอิสลาม จากการศึกษา พบว่าคำว่าชุรอปรากฏในความหมายทั่วไปซึ่งมีความหมายกว้างขวางมาก แต่ความหมายโดยสรุปคือ การปรึกษาหารือ ทั้งในรูปคำต่างๆ คำอื่นที่เกี่ยวข้อง และประโยคที่ชี้ให้เห็นความหมายของ “ชุรอ” การใช้คำและประโยคในอัลกุรอานเหล่านี้ ปรากฏในอายะฮ์ (โองการ) ที่มีบริบทการประทาน (อัสบาบุนนุซูล)¹ ต่างๆ ซึ่งนักวิชาการได้อธิบายความไว้ เพื่อชี้ให้เห็นความหมาย และเจตนารมณ์ของชุรอ สำหรับความสำคัญ ชุรอ เป็นสิ่งที่ถูกใช้ให้ปฏิบัติในกิจการทั้งหมด รวมทั้งในทุกกิจกรรมในการดำเนินชีวิต อาจกล่าวได้ว่า “ชุรอ” เป็นแนวคิดสำคัญที่คัมภีร์อัลกุรอานและสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลได้กล่าวไว้ซึ่งจะนำไปสู่วิถีการและแนวทางในการปฏิบัติต่อไป

คำสำคัญ: ชุรอ, หลักนิติศาสตร์อิสลาม, กรรมการอิสลามประจำมัสยิด

¹อัสบาบุนนุซูล หมายถึง บรรดาสาเหตุอันเป็นเงื่อนไขหรือบริบทในการประทานพระคัมภีร์

Abstract

This article is a part of a research entitled “Shura in Islam: A Case Study of the Application of Shura for the Selection of Mosques’ Islamic Committees in Bangkok.” This article is aimed to study the meaning of Shura in general from the sources of Al-Quran and Al-Hadith and the decisions made by Islamic jurists. In addition, it is also aimed to study the importance of Shura appearing in Quran and Al-Hadith. Thus, this article is searched mainly from documentary data, especially from Al-Quran and Al-Hadith which are the two important sources for Islamic jurisprudence. The results of this study found that the word “Shura” appeared in a general sense of definition and had a very broad meaning, however; the succinct definition was meant as “consultation” in different forms of wording either in words concerned and the sentences pointed to the meaning of Shura. These words and sentences used in the Quran appeared in verses which had their contexts of revelations where the academicians had already explained them in order to point out the meaning and the intention of Shura. In case of the significance of Shura, it was encouraged to practice in all affairs including all affairs in life. It can be said that it is an important concept mentioned in the Quran and Al-Hadith which will designate the means and the ways for further practices.

Key Words: Shura, Islamic Jurisprudence, Mosque ‘s Islamic Committee

คำขอบคุณ

งานชิ้นนี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้เลยหากปราศจากผู้เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและให้กำลังใจ ผู้เขียนขอขอบคุณบุพการีทั้งสองที่ให้การสนับสนุนมาโดยตลอดอย่างไม่เห็นดเห็น้อย รวมถึงภรรยา ลูกและครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้าที่เข้าใจและสนับสนุนการทำวิจัยของข้าพเจ้าเสมอมา ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข ที่รับเป็นประธานที่ปรึกษาคุณนิพนธ์ของข้าพเจ้า ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ จนมาเป็นส่วนหนึ่งในผลงานวิจัยฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนาและ

รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ กาลามเกษตร ที่ช่วยวิพากษ์ชี้แนะ และแนะนำให้เกิดความสมบูรณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ และข้าพเจ้าขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกคนทั้งจากสถาบันที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนเรียนที่เข้าใจการทำงานของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ เอกองค์อัลลอฮ์(ซ.บ.) พระเจ้าที่เป็นที่สักการะและศรัทธามั่น อันเป็นแรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจที่สำคัญยิ่งจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงลงด้วยดี

บทนำ

อิสลามปรากฏในคำสอนที่มาจากอัลกุรอาน และสุนนะฮ์ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ คำสอนประกอบด้วยในหลายเรื่อง องค์ความรู้ในด้านต่างๆ มีเรื่องอิหม่านและเรื่องการปฏิบัติ มีหลักใหญ่ในภาคอรรถาณูลอิหม่าน(หลักการศรัทธา) และอรรถาณูลอิสลาม(หลักปฏิบัติ)เป็นหลักใหญ่นอกจากนั้นบนฐาน 2 เรื่องนี้มีข้อปฏิบัติมากมาย ข้อปฏิบัติเหล่านั้นถือว่าเป็นบทบัญญัติ ที่จะต้องยึดถือในฐานะเป็นเนื้อหาสำคัญของอิสลาม

สำหรับมุสลิมแล้ว ชุรอ (Shura) ได้เน้นย้ำและให้ความสำคัญกับภาคปฏิบัติมาก เพราะถือเป็นบรรทัดฐานหนึ่งในการดำรงชีวิตของมุสลิม อย่างไรก็ตาม “ชุรอ” ตามที่ปรากฏในเอกสารหลักฐานที่ศึกษาพบว่า ชุรอมีความหมายหลากหลายและชี้ให้เห็นความสำคัญในหลายแง่มุมนอกเหนือจากนี้ พบว่า ประการแรก “ชุรอ” ได้ปรากฏในแหล่งที่มาต่างๆ เป็นจำนวนมาก “ชุรอ” จึงมีความแพร่หลายในแหล่งที่มาของหลักฐานทางศาสนา ประการที่สองการชี้ให้เห็นสถานะชุรอในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนตามหลักของกฎหมายอิสลามนั้น เรื่องนี้นักนิติศาสตร์อิสลามให้ความสำคัญโดยตีความให้น้ำหนักชุรอ และมีวิธีการหรือเกณฑ์ในการให้น้ำหนักนี้อย่างชัดเจน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายของชุรอและความสำคัญของชุรอในแง่ประวัติศาสตร์อิสลาม ในวัตถุประสงค์ทั้งสองประการดังกล่าวนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอรายละเอียดบนพื้นฐานกรอบการอธิบายของปราชญ์มุสลิมที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่อง “ชุรอ” ทั้งในเรื่องของหลักฐาน การปรากฏหลักฐานในการตีความของนักวิชาการและสถานะของชุรอตามหลักนิติศาสตร์อิสลามผู้ศึกษาคาดหวังว่าผลการศึกษาจะทำให้เกิดความชัดเจนในหลักฐานและความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการและสังคมไทยโดยทั่วไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาจึงเน้นข้อมูลเชิงเอกสารเป็นสำคัญ โดยเฉพาะข้อมูลเอกสารปฐมภูมิ(Primary Sources)เช่นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)ที่เป็นเอกสารตัวบทหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานและอัลฮะดีษ อันปรากฏอยู่ในวงวิชาการนิติศาสตร์อิสลามรวมทั้งหลักฐานการวินิจฉัยร่วมกัน(อัล-อิจญ์มาอ์) การเทียบเคียง (กียาส) ซึ่งเป็นกระบวนการในการตีความโดยนักนิติศาสตร์อิสลาม สำหรับหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis)โดยผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์สำหรับหลักฐานพระคัมภีร์อัลกุรอานจากหลักการอธิบายอัลกุรอาน โดยอิงจากตำราการอธิบายอัลกุรอานของนักปราชญ์อิสลามที่ได้รับการยอมรับในโลกมุสลิมสำหรับข้อมูลจากอัลฮะดีษจะยึดหลักความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

ในกระบวนการการรายงานที่มาจากตัวบทอัลฮะดีษ และในส่วนของข้อมูลที่มาจากทัศนะของนักปราชญ์อิสลาม จะยึดหลักทัศนะที่เข้มแข็งไม่มีทัศนะแย้ง และในกรณีที่เป็นทัศนะที่มีความเห็นแย้งกันก็จะเลือกจากทัศนะที่มีหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือมากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย(Inductive Analysis)ให้ได้มาซึ่งข้อสรุปสำหรับผลการวิจัยขั้นนี้ต่อไป

ความหมายของชुरอ

ความหมายด้านภาษา

ชुरอ (Shura) เป็นคำภาษาอาหรับ อิบน์ มัซซุร ได้อธิบายว่า คำว่าชुरอมาจากรากศัพท์ อะชาเราะ (Ashaara) และ เซาเวเราะ (Shaowara) แปลว่า การแสดงท่าทางด้วยมือ ตา คิ้ว รากศัพท์นี้เมื่อผันด้วยวะซัน (ตราช่าง) มัฟอละห์ ให้เป็นมัสดร์ (อาการนาม) ก็จะได้คำว่า มะชูเราะห์ (Mashura) ซึ่งแปลว่า การปรึกษาหารือ (Ibn Monzur, 1999 :7 / 235)

หลุยส์ มะรุฟ อธิบายคำว่าชुरอ มาจากรากศัพท์ เซาเวเราะ (Shaowara) และอะชาเราะ (Ashaara) แปลว่า การแสดงท่าทาง หรือบอกให้รู้ รากศัพท์ดังกล่าวนี้ที่ใช้ในกลุ่มความหมายใกล้เคียงกันได้แก่ ซาเวร่อ (Shawara) แปลว่า ขอคำปรึกษาหารือ ตะซาเวเราะ (Tashawara) อิซตะเวเราะ (Istawara) แปลว่า ต่างคนต่างปรึกษาหารือกัน อิสตะซาเราะ (Istashara) แปลว่า ชัดเจนเรื่องที่ปรึกษาหารือ ชुरอเป็นคำนามที่ใช้ความหมายว่าอดีตชาวูร (Attashawur) แปลว่าการปรึกษาหารือ (Louis Ma'Luf, 1992: 407)

คำว่า ตะซาเวริน (Tashawurin) ปรากฏในสุเราะฮ์อัลบาคะเราะห์ อายะฮ์ที่ 233 ให้ความหมายโดยกล่าวถึงการให้ความสำคัญของการปรึกษาหารือแม้กระทั่งชีวิตในครอบครัว ซึ่งจำเป็นต้องปรึกษาหารือระหว่างสามีภรรยาในการดูแลบุตร

คำว่าซาวิร (Shawir) ปรากฏในสุเราะฮ์ อาลิอิมรอน อายะฮ์ที่ 159 เป็นคำกริยาที่บ่งบอกถึงคำสั่งใช้ให้ปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าการชुरอเป็นบทบัญญัติตาม ศาสนบัญญัติที่มีเป้าหมายเพื่อจะสร้างความเป็นปึกแผ่นและความสามัคคี อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการที่ได้มีมติไว้ในที่ประชุม ที่สำคัญเป็นแบบอย่างของท่านนบีมุฮัมมัด

คำว่าชुरอ (Shura) ปรากฏในสุเราะฮ์อัชชูรอ อายะฮ์ที่ 38 เป็นคำมัสดร์ (อาการนาม) กล่าวถึง ความศรัทธาของมุสลิมที่ดี เพราะมุสลิมที่ศรัทธานั้นจะต้องให้ความสำคัญกับการชुरอและเป็นการชี้ให้เห็นว่าชुरอนั้น มีมาก่อนที่ท่านนบีมุฮัมมัดจะอพยพไปสู่นครมะดีนะห์ และที่สำคัญอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา) ได้ทรงตั้งชื่อ สุเราะฮ์ว่า อัชชูรอ ในคัมภีร์อัลกุรอานของพระองค์เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการชुरอ

คำว่าอัชริกุ (Asrikhu) ปรากฏในสุเราะฮ์ฎอฮา อายะฮ์ที่ 32 แปลว่าให้ความร่วมมือ หมายถึงการให้คำปรึกษา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารืออันเนื่องมาจากน

ปีมูซา (อะลัยฮิสสลาม) ได้ขอพรจากพระเจ้าให้หนีฮารูน (อะลัยฮิสสลาม) ซึ่งเป็นน้องชายของท่านให้ช่วยเป็นที่ปรึกษาในกิจการงานต่างๆ

อัฟตุนี (Aftunee) ปรากฏในสุเราะฮ์อัลนัมลฺ อายะฮ์ที่ 32 หมายถึงการขอคำปรึกษาหารือ ซึ่งพระราชาธิบดีกีส¹ ผู้ปกครองเมืองสะบะ² ได้ขอคำปรึกษาหารือจากข้าราชการบริพารของพระองค์ก่อนการตัดสินชี้ขาดในกิจการต่างๆ

คำว่า มะชูเราะฮฺ (Mashura) ปรากฏในหนังสือมุสนัดอิหม่ามอะหมัด 4/928 กล่าวถึงท่านเราะสูล (คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) ที่ได้ดำเนินการชูรอก่อนทำสงครามบะดร์และอุฮุดว่าจะตั้งรับในเมือง หรือออกไปตั้งรับนอกเมือง

ความหมายด้านวิชาการ

ท่านอัลกุฎฎีย์³ กล่าวว่า “หลักการชูรอ คือการนำเอาทัศนะออกมา” (Al-Qurtubiy 1999:3/172)

ท่านอิบนีอะเราะเบีย กล่าวว่า “ชูรอ คือความคืบเคยกันของชนกลุ่มหนึ่ง , การทดสอบด้วยสติปัญญา การหาต้นเหตุของความถูกต้อง , ชนกลุ่มที่มีการปรึกษาหารือจะพบทางออก” (Ibn Al-Arabi 1990:4/91)

และท่านอิบนีอะเราะเบีย กล่าวถึงชูรออีกว่า “ เมื่อเรื่องราวนั้นเกิดขึ้นในทางที่ดี จนกระทั่งเขาได้รู้ถึงเป้าประสงค์ของสิ่งนั้นๆ ”

จากข้อพิจารณาความหมายของชูรอจากแหล่งที่มาต่างๆข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ชูรอมีสาระและความสำคัญหลายลักษณะโดยลักษณะพื้นฐานเป็นการสื่อสารระหว่างกันของมนุษย์ ซึ่งกันได้ทั้งการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสาร 2 ทาง คือ ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร แต่ละฝ่ายเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารระหว่างกัน ชูรอเช่นนี้ เป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ที่อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา)ทรงสร้างให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

การให้น้ำหนักชูรอในเชิงนิติศาสตร์อิสลาม

คำนิยามที่เหล่าปวงปราชญ์ได้ตีกรอบของการชูรอ หมายถึง “การที่ผู้มีอำนาจชี้ขาด ผู้พิพากษาหรือผู้ที่ได้มอบหมายในสิ่งหนึ่งที่ไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน จากตัวบทอัลกุรอาน อัลอะดีษ หรือมติใด ๆ ของปวงปราชญ์ ต่อข้อชี้ขาดของสิ่งนั้น ๆ โดยนำกลับมาร่วมพิจารณากับผู้ที่มี

¹ บัลกีส บุตรีของ ซัรฮะบิล เป็นราชินีปกครองเมืองสะบะ

² เมืองสะบะ คือราชอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในอดีต ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของคาบสมุทรอาหรับ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ก่อน คริสตกักราช แฝอิทธิพลถึงเมืองเอธิโอเปีย มีชื่อเสียงทางด้านอารยะธรรมโบราณ สถาปัตยกรรม รู้จักกันในนามราชินีบัลกีส

³ อิมาม อิบุนิลลาฮฺ มุฮัมมัด บิน อะหมัด บิน ฟัรหฺ อัล-อันคอรี อัล-ค็อซรอญีย์ อัล-อันดะลูซีย์ อัล-กุฎฎีย์

ความเชี่ยวชาญในกรณีดังกล่าวด้วยกับหลักฐานรองรับจากการวินิจฉัยของเหล่านักวิชาการและผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

เช่นนี้แหละ จากชুরอในทางเทคนิคที่อิสลามได้นำมาใช้จึงขยายครอบคลุมถึง การหาข้อยุติด้วย ฉันทามติของคณะชুরอ และนี่คือเป้าหมายของการชুরอ หากไม่มีฉันทามติก็ใช้มติที่มีน้ำหนักที่สุดในการออกกฏระเบียบบังคับเพื่อเป็นระเบียบปฏิบัติของสังคม

ณ จุดนี้ เหล่านักวิชาการ นักวินิจฉัยมีความเห็นที่ต่างกันในทัศนะเชิงนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสภุมของการชুরอว่า ชูรอนั้นเป็นวาญิบ หรือ มั่นดุบ และความหมายส่วนใหญ่ให้น้ำหนักไปในทิศทางใด

1. ทัศนะของผู้ที่เห็นว่าการชুরอเป็นวาญิบ (สิ่งที่จำเป็นต้องกระทำ)

ทัศนะของผู้ที่เห็นว่าการชুরอเป็นวาญิบ อันได้แก่ เหล่านักวิชาการฟิกฮ์ส่วนใหญ่ อาทิ มัซฮับฮนะฟียะห์ มัซฮับมาลิกียะห์ ทัศนะที่เศาะเหียะห์(เชื่อถือได้) ของมัซฮับชาฟีอียะห์ มีการกล่าวกันว่า เป็นทัศนะของอิมามนาวะวีย์ อิบนิ อะฎียะห์ , อิบนิ คุวัยษ์มันดาด, อิมามรอซีย์ และบางส่วนของนักวิชาการร่วมสมัย เช่น มุฮัมมัด อับดุล, มะหมูด ซัลตุต, มุฮัมมัด อับดุลอะเราะฮ์, อับดุลอะฮาบ เคาะลาฟ และอับดุลกอเดร เอาเดห์ โดยพิจารณาจากตัวบทต่าง ๆ ของบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง ผู้มีอำนาจปกครองจำเป็นต้องให้มีการชুরอ จำเป็นต้องปฏิบัติตามผลลัพธ์ความเห็นที่ได้รับจากการชুরอและถือเป็นความผิดเมื่อปฏิเสธหรือละเว้นการปฏิบัติตามมติการชুরอ

ยิ่งไปกว่านั้น อิบนิ อะฎียะห์ (ฮ.ศ. 541) มีความเห็นว่า การชูรอนั้น เป็นเสาหลักของอิสลามและข้อบังคับของนิติบัญญัติ ผู้ใดที่ไม่ปรึกษาต่อเหล่าผู้รู้และนักการศาสนา วาญิบต้องปลดเขาออกจาก ตำแหน่ง(Al – Qurtubi 1999:4/249)

หลักฐานสนับสนุนความคิดนี้จากพระดำรัสของอัลลอฮ์ที่ว่า (และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย) อายะฮ์ที่ 159 สุเราะห์อาละอิมรอน และเหล่านักวิชาการอสุลุลฟิกฮ์กล่าวกันว่า สำหรับที่เป็นคำสั่งนั้น บ่งชี้ถึงการเป็นวาญิบ トラบใดที่ปราศจากเงื่อนไข พันระ ไปสู่ความหมายอื่นจากการเป็นวาญิบ ณ ตรงนี้ก็ไม่มีความหมายใด ๆ และคำสั่งโดยรวมนี้ย่อมชี้ถึงการเป็นวาญิบ

การบัญชาใช้ของอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา) นั้นทรงเตือนถึงการชुरอเพื่อให้มวลอิสลามิกชนปฏิบัติตาม ดังนั้น ผู้ปกครองไม่สามารถตัดการชुरอออกไปได้ ด้วยเหตุอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา) ได้ทรงบัญชาใช้ต่อเราะสุล (คือลลิลลอฮูอะลียะฮ์ซัลลิม)ของพระองค์(Zaydan Abd al-Karim,1994/4327)

มีรายงานจากท่าน อะบี สุรอยเราะห์ (เราะฎียัลลอฮูอันฮู) ท่านได้กล่าวว่า “ข้าพเจ้าไม่เคยเห็นผู้ใดที่ปรึกษาหารือกับเหล่าสหายของเขา มากไปกว่าท่านเราะสุล (คือลลิลลอฮูอะลียะฮ์ซัลลิม). อีกแล้ว”(Al-Bayhaqi2003:2/186)

คำที่ท่านเราะฮูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) มักกล่าวอยู่เสมอคือ “โอ้เหล่ามุสลิมโปรดให้คำแนะนำกับฉันด้วย” (Ibn Kathir, 1991:2/192)

นี่คือตัวบทที่ชี้ชัด ไม่อาจที่ปล่อยให้หิมข้อสงสัยใด ๆ ต่อประชาคมอิสลามในเรื่องที่ว่า การชุรอนั้นเป็นปฐมบท อันเป็นรากฐานที่ระบอบอิสลามมีอาจดำรงอยู่ได้ หากปราศจากการชุรอ (Syed Qutb, 2003:1/501)

การชุรอนั้นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการศรัทธา ที่ส่งผลต่อการกำหนดอัตลักษณ์จากคุณลักษณะต่าง ๆ ของบรรดาเหล่าศรัทธาชนที่ทำให้พวกเขาโดดเด่นเหนือผู้อื่น

ดังนั้น การศรัทธาของมวลศรัทธาชนไม่อาจสมบูรณ์ได้ เว้นแต่ต้องมีรูปแบบการชุรอในหมู่พวกเขาไม่เป็นที่อนุญาตแก่มุสลิมกลุ่มชนใดดำรงอยู่และยินดีต่อการดำรงตนของกลุ่มชนนั้น ๆ โดยปราศจากการชุรอ นอกเสียจากว่ากลุ่มชนนั้นเป็นผู้กระทำผิดที่ละเลยต่อพระบัญชาใช้ของอัลลอฮ์ (Abd Al-Qadir Awdah, 1978:95)

2. กลุ่มผู้ที่เห็นว่า ถือเป็นสุนัตในการชุรอ

การถือว่าเป็นสุนัต (สิ่งที่ส่งเสริมให้กระทำ) ในการชุรอ อ้างจากคำพูดของท่านเกาะตาต๊ะห์ อิบนิ อิสฮาก ซาฟิอีย์, เราะเบียะฮ์, อิบนิ กอยยิม, และท่านอิบนิหะญัวร์ ได้ให้น้ำหนักกับแนวคิดนี้ และมีการรวบรวมว่าเป็นคำกล่าวของชาวสะลัฟบางส่วน

โดยอนุมานจากการที่ท่านเราะฮูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ไม่ได้กำหนดให้การชุรอ หรือขอคำปรึกษาเป็นวาญิบ (สิ่งที่จำเป็นต้องกระทำ) ถัดมาก็ได้เทียบเคียงกับการแต่งตั้ง ผู้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ก็ได้กำหนดการหารือให้เป็นวาญิบเช่นกัน ด้วยเหตุผลที่ว่า การปกครองทั้งทางด้านศาสนาและการเมืองนั้น เป็นของผู้ที่เหมาะสม ที่จะดำรงตำแหน่งนั้นด้วยตนเอง หรือไม่ก็มอบหมายให้บางส่วนทำการคัดสรรโดยมิใช่การบังคับหรือเป็นการวาญิบแต่อย่างใด

ทัศนะที่มีน้ำหนัก

ทัศนะที่มีน้ำหนักและน่ายึดถือที่สุดคือ การชุรอนั้นเป็นวาญิบ โดยพิจารณาพื้นฐานเดิมของบทบัญญัติในอิสลาม และกฎเกณฑ์ทางระบอบการเมืองในเชิงนิติบัญญัติ ได้กำหนดว่า ไม่ให้เอาระบบเผด็จการด้วยการยึดอยู่กับทัศนะคติของผู้หนึ่งเป็นเอกเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการงานที่เกี่ยวข้องกับมวลอิสลามิกชนโดยตรง

อนึ่งการโยงเอาการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ กับการดำรงฐานันดรของท่านนบี (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) นั้นภายนอกแล้วถือว่าการเชื่อมโยงที่ไม่ตรงนัก ด้วยว่าตำแหน่งของเราะฮูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) นั้น ชัดเจนและเบ็ดเสร็จเด็ดขาดกว่าการดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ท่านเราะฮูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ผนวกหน้าที่ผู้นำทางศาสนาและทางโลก

ในเวลาเดียวกันจึงไม่ใช่เรื่องน่าฉงนอันใดว่าบางวาระท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ไม่ได้พึ่งพาทัศนคติ และคำตัดสินของผู้อื่น โดยพิจารณาจากความหนักแน่นจากแหล่งที่มาที่ท่านยึดถือ นั่นคือการวิงวอนจากพระเจ้า และในปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทางโลก ท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ปรึกษาหารือกับเหล่าอัครสาวกของท่านเป็นปกติอยู่แล้ว อันนี้ชัดเจนอย่างไร ขอทั้งขาใด ๆ

ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ ผู้ชี้ขาดกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชาติโดยส่วนใหญ่แล้ว การใช้อำนาจของเขาต้องย้อนกลับไปสู่ประชาชาติเป็นองค์รวม ผู้มีอำนาจชี้ขาดนั้นได้รับอำนาจจากประชาชนไม่ใช่มีอำนาจจากตัวเขาเอง และเป็นที่หวังผลประโยชน์แห่งบทบัญญัติที่มาจาก การ ชูรอ นั้น จะเกิดมากกว่าผลที่ได้จากการตัดสินด้วยทัศนคติเดียวที่เป็นเอกเทศ และผู้มีอำนาจจึงต้องอาศัยการชูรอ ดังที่อัลลอฮ์ทรงมีพระบัญชาให้เราะสุลของพระองค์ว่า (และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย) อายะฮ์ที่ 159 สูเราะห์อาละอิมรอน มีคำกล่าวว่า การที่อัลลอฮ์ทรงมีบัญชาให้ท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ให้มีการชูรอนั้นก็เพื่อสร้างความผูกพันในหัวใจของเหล่าเศาะหาบะห์ของท่านนบี เพื่อเป็นแบบอย่างกับผู้อื่นต่อไปในภายหลังและเพื่อค้นหาแนวคิดที่ไม่ได้ถูกกำหนดลงมาเป็นวะฮีย์ ด้วยการชูรอ จากกรณีการสู้รบเรื่องบริบทปลีกย่อยและอื่น ๆ ดังนั้น ผู้อื่นจากท่านนบี (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ยิ่งสมควรจะต้องมีการชูรอ (Ibn Taymiyyah, 1992:157)

เมื่อการชูรอเป็นวาญิบ ต่อท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ที่ปราศจากความผิด ผู้ที่ได้รับวะฮีย์แล้วละก็ การชูรอของเหล่าผู้นำแห่งมวลุมุสลิม ย่อมจำเป็นยิ่งกว่า (Muhammad Fathiy 'Uthman, 1979:157)

การชูรอเป็นวาญิบ (การบังคับให้กระทำตามหลักเกณฑ์ของศาสนา) โดยอาศัยกฎเกณฑ์และหลักฐานทางภาษาศาสตร์มาสนับสนุนตามหลักอุกุศูลฟิฮ์ นั่นคือ พระดำรัสของอัลลอฮ์ (และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย) อายะฮ์ที่ 159 สูเราะห์อาละอิมรอน โดยคำสั่งย่อมหมายถึงการเป็นวาญิบ (Ibrahim Bin Musa Al-Shatibiy, 2011:4/115) และไม่ได้ปรากฏจากอัลกุรอาน และฮะดีษ ที่ขัดแย้งต่อสิ่งที่กล่าวมา ดังนั้น หลักฐานต่าง ๆ จากอัลกุรอานจนถึงอัลฮะดีษ มีสิ่งชี้ให้เห็นว่าการชูรอนั้นเป็นวาญิบ และบางส่วนจากหลักฐานมีสิ่งที่บ่งชี้ว่าเป็นมันดูบ และชื่นชมผู้ที่ทำการชูรอทำยที่สุดนี้ ไม่มีการขัดแย้งใด ๆ ถึงความเหมาะสมในการนำชูรอมาให้ ยิ่งไปกว่านั้น การชูรอจะทำให้การตัดสินมีการสนับสนุนมากขึ้น

ทัศนคติที่เราถือตามก็คือ การชูรอนั้นก็เป็นเหมือนสุกุ่มซัรฮีย์ (ข้อชี้ขาดตามหลักการอิสลาม) ที่เป็นวาญิบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว การ ชูรอก็เป็นเช่นระเบียบแห่งมนุษยชาติและเป็นเครื่องมือในการพิพากษาที่เป็นวาญิบอันเป็นทั้ง ปฐมบทและปัจฉิมบท

ความสำคัญของชुरอ

ชुरอมีความสำคัญซึ่งปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน และสุนนะฮ์ แบบฉบับของท่าน ศาสดามุฮัมมัด(ขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน) ซึ่งความสำคัญของชुरอสามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

1 ชุรอเป็นสิ่งที่ถูกใช้ให้ปฏิบัติและเป็นองค์ประกอบของศาสนา

จากการศึกษาคัมภีร์อัลกุรอานผู้เขียนพบว่า คำว่าชุรอ(Shura)ในอัลกุรอาน ปรากฏในรูปคำต่างๆ คำอื่นที่เกี่ยวข้อง และประโยคที่ชี้ให้เห็นความหมายชุรอ คำและประโยคที่อัลกุรอานใช้เหล่านี้ ปรากฏในอายะฮ์ที่มีบริบทการประทาน (อัสบาบุนุซูล) ต่างๆ ซึ่งนักวิชาการได้อธิบายความไว้ เพื่อชี้ให้เห็นความหมาย เจตนารมณ์และความสำคัญของชุรอ

คำว่าชุรอ (Shura) การปรึกษาหารือปรากฏในสุเราะห์อัช-ชุรอ ที่ 36 – 38 ที่อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ตรัสความว่า “ และสิ่งใดที่พวกเขาได้รับนั้นเป็นเพียงการสนุกสนาน เพลิดเพลินแห่งชีวิตของโลกนี้เท่านั้น แต่สิ่งที่มีอยู่ ณ ที่อัลลอฮ์นั้น ดีกว่าและจริงยิ่งขึ้นกว่า สำหรับบรรดาผู้ศรัทธาและพวกเขาขอบหมายไว้ว่างใจแด่พระเจ้าของพวกเขา(36) และบรรดาผู้ที่หลีกเลี่ยงการทำบาปใหญ่และการทำลามก และเมื่อพวกเขาโกรธพวกเขาถือภัยให้(37) และบรรดาผู้ตอบรับต่อพระเจ้าของพวกเขาและดำรงละหมาด และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา และเขาบริจาตสิ่งที่เราได้ให้เครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา”(อัชชุรอ : 36-38)

ท่านอิบนุกะษีร⁴ กล่าวว่า ประโยคที่ว่า (และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา)ในอายะฮ์นี้ หมายถึง พวกเขาจะไม่ตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งจนกว่าพวกเขาจะปรึกษาหารือในเรื่องนั้นก่อน เพื่อจะช่วยเหลือกันทางด้านความคิด ตัวอย่าง เช่น ด้านการสงคราม(Ibn Kathir, 1991:1-480)

ในอายะฮ์นี้ชี้ให้เห็นอย่างละเอียดอ่อนถึงคุณค่าของการปรึกษาหารือในอิสลาม ตามกรอบของการอธิบายอายะฮ์นี้ที่ว่า

1.อายะฮ์นี้ได้มีกล่าวอยู่ในสุเราะห์ที่ใช้ชื่อว่า อัชชุรอ (Shura)การตั้งชื่อสุเราะห์ของอัลกุรอาน ด้วยชื่อ อัชชุรอ(Shura) เป็นการให้เกียรติกับสิ่งนั้นและเป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและตำแหน่งอันสูงส่งของสิ่งนั้นด้วย

2.การปรึกษาหารือที่กล่าวอยู่ในอายะฮ์นี้ มีมาในลักษณะยืนยัน รวมอยู่กับบรรดาคุณลักษณะพื้นฐานสำหรับการอยู่ร่วมกันของเหล่าผู้ศรัทธา พวกเขาหลังจากที่ศรัทธาแล้ว เป็นผู้ที่มีมอบหมายตนต่อพระเจ้าของพวกเขา ออกห่างจากบาปใหญ่และสิ่งที่เป็นความชั่ว เป็นผู้ตอบสนองคำบัญชาใช้ของพระผู้เป็นเจ้า ดำรงการละหมาด (และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่าง

⁴เกิดเมื่อพ.ศ.1844, ที่เมืองBusra, ซีเรีย เสียชีวิต 18 กุมภาพันธ์ 1916,ดามัสกัส, ซีเรีย ชื่อเต็ม Abu l-Fida Ismail ibn UmarIbnKathir

พวกเขา) และจ่ายซากาต และบริจาคทานไปในหนทางของอัลลอฮ์และเขาบริจาคสิ่งที่เราได้ให้เครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา

3. อายะฮ์นี้เป็นโองการมักียะห์⁵ชี้ให้เห็นว่า การहारือในอิสลามนั้นถูกนำมาใช้ทางด้านสังคม ก่อนที่จะมีกฎหมายทางการปกครอง

4. เป็นอายะฮ์ที่บอกถึงสภาพของมุสลิมที่มีอยู่ในทุกยุคทุกสมัย ไม่ใช่สภาพที่เพิ่งเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นในช่วงใดช่วงหนึ่ง แท้จริงอัลลอฮ์ได้ทรงทำให้การรยกย่อง การปรึกษาหารือกันเป็นประการที่มีคุณค่า และถือเป็นลักษณะของผู้ที่มีศรัทธา

5. อายะฮ์ได้กำหนดให้กิจการทั้งหลายของเหล่ามุสลิม ในเรื่องที่มีได้มีการวะฮีย์⁶ (Wahee) ลงมานั้น ให้พวกเขาปรึกษาหารือกันในหมู่พวกเขา ถือเป็นหน้าที่ของพวกเขาทุกคน นอกจากในเรื่องที่เป็นการเฉพาะของผู้รู้ และผู้สันตติกรรมเท่านั้น เพราะผู้มีศรัทธานั้น พลังศรัทธาของเขาจะทำให้เขาเหล่านั้น นำสิ่งที่ปัญหาต่อพวกเขา กลับไปสู่ผู้ที่จะกลับกรองจนนำมาสู่ข้อตัดสินจากตัวบทได้อย่างไร

6. มีนักวิชาการจำนวนมากได้กล่าวเตือนถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องในอายะฮ์นี้ (และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขา) ว่านี่คือคุณลักษณะอย่างหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบของบรรดาผู้ศรัทธา

คุณลักษณะนี้ถูกนับว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานหลักของศาสนาหมายความว่า การปรึกษาหารือกัน เป็นสิ่งที่ถูกใช้ให้ปฏิบัติและเป็นองค์ประกอบหลักของศาสนาอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) ได้ตรัสว่า

“และบรรดาผู้ตอบรับต่อพระเจ้าของพวกเขาและดำรงละหมาด และกิจการของพวกเขามีการปรึกษาหารือระหว่างพวกเขาและเขาบริจาคสิ่งที่เราได้ให้เครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา” (อัซซุรอ : 38)

คำดำรัสชี้ถึงตำแหน่งที่สูงส่งของการปรึกษาหารือ เพราะอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) ได้ทรงกล่าว การปรึกษาหารือควบคู่กับการศรัทธา และการดำรงการละหมาด และเป็นการบ่งชี้ว่าพวกเขาเหล่านั้นถูกใช้ให้มีการปรึกษาหารือกัน (Al - Qurtubiy, 1999:3/21)

2. ชุรอใช้ในการดำเนินชีวิต

คำว่าชุรอ (Shawir) จงปรึกษาหารือปรากฏในสุเราะห์อาละอิมรอน 159 ที่อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) ตรัสว่าความว่า “และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย” (อาละอิมรอน : 159)

⁵โองการที่ประทานก่อนการอพยพ

⁶เรื่องที่อัลลอฮ์สนใจให้กับบี

อายะฮ์นี้อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอะลาได้ทรงโต้ตอบกับท่านเราะสูลที่ต่อเนื่องกับสำนวนที่พระองค์ได้ตรัสความว่า “เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) นั้นเอง เจ้า(มุฮัมมัด) จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติหยาบช้า และมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ร้ แน่نونพวกเขาที่ย่อมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้ว ดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วย และจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้ว ก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”⁷ (อาละอิมรอน: 159)

ท่านกุรฎูบียี กล่าวว่า ประโยคที่ว่า (เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั้นเอง เจ้า (มุฮัมมัด) จึง ได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา) อายะฮ์นี้มีหลายประเด็น

1. ปวงประชาญ์กล่าวว่า : อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ด้วยกับคำสั่งที่เป็นระดับขั้นที่มีความแยบยล อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ใช้ให้ท่านนบีขออภัยให้พวกเขา สิ่งหนึ่งซึ่งสิ่งนั้นจะมีผลกระทบกับพวกเขา เมื่อถึงขั้นที่มีผลกระทบขึ้นพวกเขาจึงปรึกษากันบ้าง จนกระทั่งทำให้พวกเขาเป็นนักปรึกษาหารือกันโดยอัตโนมัติ
2. ท่านอิบนุอะฎียะห์กล่าวว่า :การชुरอ เป็นกฎของบทบัญญัติและการชुरอเป็นหัวหน้าของกฎทั้งหลาย
3. กุรอานที่ว่า “และพวกท่านจงปรึกษากันในกิจการนั้น ๆ” บ่งชี้ว่า อนุญาตให้ทำการวินิจฉัยในประเด็นต่าง ๆ ได้ พร้อมกับยึดเอาความคตหมายนั้นตามปรากฏของวะฮีย์ เพราะอัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) อนุญาตให้ท่านนบี (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ทำเช่นนั้นได้
4. ท่านเราะสูล (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม):กล่าวว่าที่ปรึกษานั้น คือผู้ไว้ใจได้ รายงานโดย อะบูซุรอยเราะห์นักวิชาการ กล่าวว่า ลักษณะของที่ปรึกษา ถ้าเกี่ยวข้องกับหลักศุก่ม(ข้อชี้ขาดทางศาสนา)ต่าง ๆ แล้ว จำเป็นต้องมีความรู้ มีศาสนาและผู้เป็นเช่นนี้ได้ ต้องเป็นผู้มีสติปัญญา
5. ลักษณะของที่ปรึกษาในเรื่องทางโลกนั้น เขาต้องเป็นคนมีความรู้ มีประสบการณ์ มีความชำนาญและเป็นผู้ที่มีจิตอาสาในการให้คำปรึกษา
6. ชุรอถูกสร้างอยู่บนแนวความคิดที่หลากหลาย ผู้ให้คำปรึกษาจะพิจารณาความหลากหลายนั้น โดยพิจารณาความแต่ละทัศนนะว่า สอดคล้องกับกุรอาน และสุนนะฮ์หรือไม่ ตามที่เขา มีความสามารถและเมื่ออัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ได้ชี้แนะเขา จนเขามีความมั่นใจ เขาก็จะทำการสิ่งที่ได้รับมอบหมายมาให้สำเร็จและนี่เป็นเป้าหมายสูงสุดของการวินิจฉัยที่ศาสนาส่งเสริม ซึ่งตรงกับคำสั่งใช้ของ อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ตามเจตนาของอายะฮ์นี้(Al – Qurtubiy 1999:2/191)

⁷อัลบัยฎอวียี กล่าวว่า อายะฮ์นี้ถูกประทานลงมาเพราะชาวอันศอร เมื่อท่านร่อซูลุลลอฮ์คือศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม เรียกร้องเชิญชวนไปสู่การศรัทธาพวกเขาก็ตอบรับปฏิบัติละหมาดครบถ้วนตามเงื่อนไขและรักษาเวลา ปรึกษาหารือกันในเรื่องของศุนยาและศาสนาและบริจาคนในสิ่งที่อัลลอฮ์ประทานลงมาให้แก่พวกเขาไปในทางอัลลอฮ์

อายะฮ์นี้อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ได้ทรงโต้ตอบกับท่านเราะสูลในฐานะที่ท่านเป็นผู้เรียกร้องผู้ให้ทางนำ ผู้ชี้แนะ ผู้ให้การเลี้ยงดู เป็นผู้นำและเป็นแม่ทัพ เป็นการบ่งชี้ว่า ท่านจะต้องให้ความเอ็นดูกับมวลมนุษย์ มีความอ่อนโยน มีความเมตตา และให้อภัยกับพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านจะต้องเป็นผู้ขอภัยโทษ ในความผิดและบาปให้กับพวกเขา ขอคำชี้แนะและให้ความสำคัญต่อข้อเสนอแนะของพวกเขา นี่คือการสั่งต่อผู้ที่จะมาทำหน้าที่เหมือนกับท่านจะเป็นผู้เรียกร้อง เป็นแม่ทัพ หรือเป็นผู้นำก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรดานักวิชาการและนักอธิบายอัลกุรอานนั้น ถูกพิจารณาว่า พวกเขาถูกใช้ให้มีการปรึกษาหารือ เป็นกลุ่มแรก ด้วยเหตุที่การปรึกษาหารือนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพวกเขา และด้วยเหตุที่พวกเขามีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับท่านเราะสูล

อายะฮ์นี้ถูกนับว่าเป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปใช้ในการปกครองและการบริหาร และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง จึงนับว่าการปรึกษาหารือนี้เป็นหลักการของการวางบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของการปกครอง บุคคลใดก็ตามไม่ขอคำชี้แนะจากผู้รู้และผู้สันตติกรรมในสาขาต่าง ๆ การปลีกตัวออกห่างจากบุคคลผู้รู้ถือเป็นเรื่องจำเป็น หลักการข้อนี้ไม่มีข้อขัดแย้งของนักวิชาการแต่ประการใด

3. ชุรอใช้ในการครองเรือน

คำว่าตะชาวูร (Tashawur) การปรึกษาหารือกัน ปรากฏในสุเราะห์อัลบะเกาะเราะฮ์ อายะฮ์ที่ 232-233ที่อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) ตรัสว่า “ และเมื่อพวกเจ้าหย่าบรรดาหญิง แล้วนางเหล่านั้นได้ถึงกำหนดเวลาของพวกนางแล้วก็จงอย่าขัดขวางพวกนาง ในการที่พวกนางจะแต่งกับบรรดาผู้ครองของพวกนาง เมื่อพวกเขาต่างพอใจกันระหว่างพวกเขาโดยชอบธรรม นั้นแหละคือ สิ่งที่จะถูกนำมาแนะนำตักเตือนแก่ผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และวันปรโลก นั้นแหละคือสิ่งที่บริสุทธิ์กว่า และสะอาดกว่า สำหรับพวกเจ้าและอัลลอฮ์นั้นทรงรู้ แต่พวกเจ้าไม่รู้ (233)

และมารดาทั้งหลายนั้น จะให้นมแก่ลูก ๆ ของนางภายในสองปีเต็ม สำหรับผู้ที่ต้องการ จะให้ครบถ้วนในการให้นม และหน้าที่ของพ่อเด็กนั้นคือปัจจัยยังชีพของพวกนางและเครื่องนุ่งห่มของพวกนางโดยชอบธรรม ไม่มีชีวิตใดจะถูกบังคับนอกจากเท่าที่ชีวิตนั้นมีกำลังความสามารถเท่านั้น มารดาก็จงอย่าได้ก่อความเดือดร้อน(ให้แก่สามี) เนื่องด้วยลูกของนาง และพ่อเด็กก็จงอย่าได้ก่อความเดือดร้อน(ให้แก่ภรรยา) เนื่องด้วยลูกของเขา และหน้าที่ของทายาทผู้รับมรดกก็เช่นเดียวกัน แต่ถ้าทั้งสองต้องการหย่ากัน อันเกิดจากความพอใจ และการปรึกษาหารือกันจากทั้งสองคนแล้ว ก็ไม่มีบาปใดๆ แก่เขาทั้งสอง และหากพวกเจ้าประสงค์ที่จะให้มีแม่นมขึ้นแก่ลูก ๆ ของพวกเจ้าแล้วก็ย่อมไม่มีบาปใด ๆ แก่พวกเจ้า เมื่อพวกเจ้าได้มอบสิ่งที่พวกเจ้าให้แก่นางเป็น

คำตอบแทน) โดยชอบธรรม และจงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด และพึงรู้ด้วยว่า แท้จริงอัลลอฮ์นั้น ทรงเห็นในสิ่งที่พวกเจ้ากระทำ”(อัลบะเกาะเราะห์232-233)

ท่านอิบนุกะซีร ได้กล่าวว่า ตะซาวูริน หมายถึง พ่อและแม่ของเด็กต้องตกลงกันใน เรื่อง การ หย่ามลูก ก่อนครบสองปี ให้ทั้งสองคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับโดยปรึกษากันและลงมติ และไม่อนุญาตให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตัดสินใจแทนอีกฝ่ายโดยไม่ปรึกษาหารือกัน(Ibn Kathir, 1991:1/480)

ในอายะฮ์แรก : เมื่อมีความเข้าใจและความยินยอมระหว่างสามี ภรรยา ที่แยกทางกันในเรื่องของระยะเวลา และการกลับมาคืนดีกัน และยินยอมที่จะเริ่มต้นความสัมพันธ์ของการเป็นสามีภรรยาอีกครั้ง ไม่อนุญาตให้ผู้ปกครองหญิงจะกีดกันในเรื่องดังกล่าว

อายะฮ์ที่สอง การให้มอบบุตรที่ถูกกำหนดให้เป็นเวลา 2 ปี บริบูรณ์ นั้น สามารถที่จะลดเวลาลงมาได้ หากแต่การหย่ามนั้น ต้องเกิดขึ้น จากการปรึกษาหารือและการเห็นชอบ โดยไม่ได้เป็นการบีบบังคับจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หมายความว่า การจัดการเรื่องราวใด ๆที่จะเกิดความสมบูรณ์นั้น ต้องด้วยความยินยอมและการหารือของทั้งสองฝ่าย เพื่อเลือกเฟ้นสิ่งที่ดี และเหมาะสมที่สุดให้กับบุตรเท่าที่จะสามารถจะทำได้

แม้ในฐานะเป็นผู้ให้นม ก็ไม่ได้ให้โอกาสกับเธอในการออกมติเพียงลำพัง ถึงการหยุดหรือยืดเวลาในการให้นมบุตร สามีก็เช่นกัน ในฐานะเป็นผู้ให้การคำนวณและค่าเลี้ยงดู ก็ไม่มีสิทธิจะบีบบังคับเรื่องราว ใด ๆ ของบุตรได้ แม่จะต้องมีส่วนร่วมกับพ่อในการจัดการเรื่องราวต่าง ๆ ของลูก จึงจำเป็นที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องเกิดขึ้นจากการเห็นชอบและการปรึกษาหารือของทั้งสองฝ่าย(Ahmad Al-Risuni,2007:17,18)

ดังนั้นมติที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาของบุตรที่ยังเล็กไม่ว่าจะเป็นเรื่อง สถานศึกษา ระยะเวลา การที่จะศึกษาต่อหรือหยุดการขึ้นเณะในสิ่งต้องห้าม หรือเมื่อกระทั่งเรื่องคุ้มครองเมื่อพวกเขาขอคำชี้เณะจากผู้เป็นบิดาและมารดา ทั้งหมดนี้และอื่นไปจากนี้อาศัยการบริหารจัดการและการปรึกษาหารือร่วมกันของบิดา มารดา หรือร่วมกันกับบุตรด้วย เมื่อพวกเขาอยู่ในวัยที่สามารถใช้ความคิดได้

มีฮะดีษ (วจนะ) มากมายของท่านนบีที่ชี้ให้มีการหารือกับบุตรสาวในเรื่องคุ้มครองของนาง ส่วนหนึ่งนั้นเป็นฮะดีษที่รายงานมาจากพระนางอาอีชะห์(ภรรยาของท่านนบี) พระนางได้กล่าวความว่า “ฉันได้ถามท่านเราะสูลุลลอฮ์ ถ้าเด็กสาวคนหนึ่งที่ถูกครอบครัวยุของเธอยุจะทำการสมรสให้กับเธอว่าจะต้องมีการปรึกษาหารือกับเธอก่อนหรือไม่ ท่านเราะสูลุลลอฮ์ ทรงตอบว่า ใช่ เธอจะต้องได้รับการปรึกษาหารือ”

4. ชุรอใช้เพื่อให้เกิดเป็นคำสอน

อายะฮ์อัลกุรอานที่มีความหมาย (รูปประโยค) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารือ ที่ปรากฏ ในสูเราะห์อัลบะเกาะเราะห์ อายะฮ์ที่ 30-33 อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮูวะตะอาลา) ตรัสความว่า " และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะห์ว่า แท้จริงข้าจะให้เป็นผู้แทนคนหนึ่งในพิภพ มะลาอิกะห์ได้ทูลขึ้นว่า พระองค์จะทรงให้มีขึ้นในพิภพซึ่งผู้ที่บ่อนทำลาย และก่อการนองเลือด ในพิภพกระนั้นหรือ ? ทั้ง ๆ ที่พวกข้าพระองค์ให้ความบริสุทธิ์ พร้อมด้วยการสรรเสริญพระองค์ และเทิดทูนความบริสุทธิ์ในพระองค์ พระองค์ตรัสว่า แท้จริงข้ารู้ยิ่งในสิ่งที่พวกเจ้าไม่รู้ (31) และพระองค์ได้ทรงสอนบรรดานามของทั้งปวงให้แก่อาดัม ภายหลังได้ทรงแสดงสิ่งเหล่านั้นแก่มะลาอิกะห์ แล้วตรัสว่า จงบอกบรรดาชื่อของสิ่งเหล่านั้นแก่ข้า หากพวกเจ้าเป็นผู้พูดจริง (32) พวกเขา(บรรดามะลาอิกะห์)ทูลว่า มหาบริสุทธิ์พระองค์ท่านไม่มีความรู้ใด ๆ แก่พวกข้าพระองค์นอกจากสิ่งที่พระองค์ได้ทรงสอนพวกข้าพระองค์เท่านั้น แท้จริงพระองค์คือผู้ทรงรอบรู้ ผู้ทรงปรีชาญาณ ” (อัลบะเกาะเราะห์: 30-33)

ท่านอัลคอซิน ได้กล่าวว่า แท้จริงข้าจะให้เป็นผู้แทนคนหนึ่งในพิภพ หมายถึง ข้า (อัลลอฮ์) (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา)ต้องการที่จะสร้างผู้แทน (มนุษย์) ขึ้นมาในโลกคุณยານี้ แต่มะลาอิกะห์ก็ไม่เห็นควร เนื่องจากเกรงว่ามนุษย์จะทำการเสื่อมเสียแก่โลก ฉะนั้นที่เหล่าญินได้เคยกระทำมาแล้ว(Al-Khazin,1995:1/35)

การปรารถนาที่เกิดขึ้นในโองการนี้ บรรลุไว้ด้วยลักษณะของการปรึกษาหารือประเภทหนึ่ง เป็นการปรึกษาหารือที่เกิดขึ้นในการสร้างมนุษย์คนแรก เพื่อให้การปรึกษาหารือนี้เป็นทางนำ และเป็นสิ่งที่ติดแน่นอยู่กับลูกหลานอาดัม นับตั้งแต่เริ่มต้นการสร้าง และเพื่อให้การปรึกษาหารือดังเช่นที่เกิดขึ้นกับมะลาอิกะห์นี้ แสดงให้เห็นถึงการให้เกียรติมนุษย์ ยกย่องแก่มนุษย์ โดยให้การปรึกษาหารือนั้นถือเป็นคำสอนในรูปแบบของการยกย่อง และให้เป็นแบบอย่างในเรื่องราวต่างๆ และเตือนให้มะลาอิกะห์ได้รู้ถึงความละเอียดอ่อนและความเร้นลับที่เป็นวิทย์ปัญญาในการสร้างอาดัม(Ibn Ishur,2000:16)

การปรึกษาหารือจึงเป็นแบบฉบับทางด้านสังคมที่อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา)ได้ทรงมอบให้แก่บ่าวของพระองค์เพื่อให้พวกเขายึดถือปฏิบัติตาม เช่นเดียวกันสิ่งที่ได้เป็นประโยชน์จากการประทานอายะฮ์นี้ลงมาก็คือ การปรึกษาหารือที่พึงควรปฏิบัติแม้ในปัญหาที่สามารถสัมผัสและรับรู้ได้อย่างแน่นอนแล้วก็ตาม บนหลักการที่ว่าการปรึกษาหารือนี้ก็เป็อีกประเภทหนึ่งจากหลายๆ ประเภทที่มีเป้าหมายและประโยชน์ดังที่กล่าวมาแล้วเช่น การปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดเป็นคำสอนและการยกย่องหลังจากนั้นก็มีการกระตุ้นให้ยึดถือตามและนำมาปฏิบัติให้เป็นนิสัย(Ahmad Al-Risuni,2007:16)

5. ชุรอเพื่อเน้นย้ำสิ่งที่ต้องปฏิบัติ

อายะฮ์อัลกุรอานที่มีความหมาย (รูปประโยค) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารือ ที่ปรากฏ ในสุเราะห์ซอฟาตอายะฮ์ที่ 102 อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮูวะตะอาลา) ตรัสว่า

ความว่า “ ครั้นเมื่อเขา (อิสมาอีล) เติบโตขึ้นไปไหนมาไหนกับเขา (อิบรอฮีม) ได้แล้ว อิบรอฮีมได้กล่าวขึ้นว่า “โอ้ลูกเอ๋ย ! แท้จริงพ่อได้เห็นในขณะฝันว่า พ่อได้เชือดเจ้า จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็นอย่างไร? “เขากล่าวว่า “โอ้พ่อจ๋า! พ่อจงปฏิบัติตามที่พ่อได้ถูกบัญชาให้เกิด หากอัลลอฮ์ทรงประสงค์ พ่อจะเห็นฉันว่า ฉันอยู่ในหมู่ผู้มีความ

ท่านอัลคอกซินได้กล่าวว่า ประโยคที่ว่า “ จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็นอย่างไร ” หมายถึง พิจารณาความคิดนั้นโดยมีการปรึกษาหารือกัน การปรึกษาหารือตรงนี้ เพื่อให้รู้ว่าบททดสอบอันยิ่งใหญ่จากอัลลอฮ์กำลังจะมาประสบและเพื่อจะได้ประจักษ์แจ้งโดยทั่วกันว่า ท่านนบีทั้งสองมีความอดทน และแน่วแน่ต่อคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์เพียงใด(Al-Khazin,1995:4/73)

จากการสนทนาในอายะฮ์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า เรื่องที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเด็ด ก็ไม่ได้ห้ามในการที่จะถามความคิดเห็นหรือให้เสนอคำตอบที่เป็นไปในลักษณะหารือ ท่านเห็นหรือไม่ นบีอิบรอฮีมถูกใช้ให้เชือดลูกชายนั้นเป็นเรื่องที่เด็ดขาดและแน่นอนไม่ต้องมีการหารือใดได้อีกแล้ว แต่ด้วยท่านเป็นผู้ที่มีมารยาท และความเข้าใจถึงสถานะต่าง ๆ ได้ดี(Abu Bakr Al-Tartushi,1994:17)

ใครก็ตามใช้การหารืออยู่เป็นประจำ แม้กระทั่งในเรื่องที่มีความชัดเจนแล้วละก็ เป็นไปได้ที่เขานั้นจะทิ้งการหารือในเรื่องที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน จึงถือได้ว่า การปรึกษาหารือนั้นเป็นสิ่งที่สมควรปฏิบัติ นำยกย่อง และก่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องที่มีความเด็ดขาดและชัดเจนอยู่แล้ว และบอกให้ทราบถึงความจำเป็นของการปรึกษาหารือ และจะต้องเป็นสิ่งแรกที่น่ามาใช้เมื่อเรื่องนั้น มีหลายทางออกและหลายปัญหา กอปรกับมีหลักพิจารณาและการคาดเดาที่หลากหลาย(Ahmad Al-Risuni,2007:1)

จากเหตุการณ์ข้างต้น เห็นได้ว่า ถึงแม้จะเป็นคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา)ซึ่งจำเป็นจะต้องปฏิบัติตาม แต่นบีอิบรอฮีม(อะลัยฮิสสลาม)ได้ขอความคิดเห็นจากนบีอิสมาอีล(อะลัยฮิสสลาม) ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารือ

ดังนั้นสิ่งที่เราสามารถนำไปต่อยอดทางความคิดจากเหตุการณ์ ระหว่างท่านนบีอิบรอฮีมกับนบีอิสมาอีล ผู้เป็นลูกชายที่เผชิญกับบททดสอบ ดังที่ระบุไว้ในอัลกุรอานที่เกี่ยวข้องการชุรอ มีดังต่อไปนี้

1. การขอความเห็นจากผู้มีสถานภาพสูงกว่าต่อผู้ที่มีสถานภาพด้อยกว่า ไม่ว่าจะเป็คุณวุฒิหรือวัยวุฒินั้นเป็นเรื่องกระทำได้

ได้รับการไว้วางใจ เพราะมีรายงานจากท่านอะบิฮูร็อยเราะฮ์กล่าวความว่า “ผู้ถูกขอคำปรึกษา คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ” (บันทึกโดย Ibn Majahn. d. : 3745) และจากท่านอะบิมัสูดกล่าวความว่า “ผู้ถูกขอคำปรึกษา คือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ” (บันทึกโดย Ibn Majahn. d. 3746)

การปรึกษาหารือของท่านนบีกับเศาะหาบะฮ์ในการลงโทษพวกมุนาฟิกัน (หน้าไว้หลังหลอก) ความว่าจากพระนางอาอีซะห์ เราะฎิยัลลอฮุนฮา “ท่านนบี กล่าวความว่าพวกท่านจะแนะนำสิ่งใดกับฉันในเรื่องของคนกลุ่มหนึ่งที่ตำราครอบครัวของฉัน ฉันไม่รู้เลยว่าพวกเขาช่วยอย่างไร” (Al- Bukhariy, 1990 :7370)

การให้สัตยาบันจำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือความว่า “ใครก็ตามที่ให้สัตยาบันกับคนคนหนึ่ง โดยปราศจากการปรึกษาหารือกับบรรดามุสลิมิน ถือว่าเขาไม่ได้ให้สัตยาบัน” (Al- Bukhariy, 1990:6830)

จากหลักฐานที่มาจากอะฮ์ดีษ ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการปรึกษาหารือ(ซุรอ) คือหลักการที่ถูกปฏิบัติเรื่อยมานับตั้งแต่การเริ่มเผยแผ่ศาสนาอิสลามของท่านนบีมุฮัมมัด(คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) จนกระทั่งปัจจุบันและยังเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลามที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์และความสำเร็จของบรรดามุสลิม

บทสรุป

คำว่า ซุรอ มีความหมายกว้าง ๆ ตามหลักภาษาอาหรับ คือ “การปรึกษาหารือ” ซึ่งสาระสำคัญของซุรอคือ การสื่อสารระหว่างกันนอกจากนี้คำว่า ซุรอ ตามหลักภาษายังประกอบไปด้วยความหมายที่อยู่นอกเหนือจากหลักภาษาอาหรับเช่น หมายถึงพีชทะเล นอกจากนั้นยังมีความหมายอื่นที่แตกต่างจากนั้นในแหล่งอื่นแต่ยังคงแก่นสารสำคัญเอาไว้ คือ “การสื่อสาร” และคำว่า “ซุรอ” ในแหล่งที่มาต่าง ๆ ล้วนมีความเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ มีการให้ความหมายซุรอในแหล่งต่าง ๆ โดยอ้างอิงถึงซุรอที่ใช้ในอัลกุรอาน เป็นหลัก ในบรรดาที่มาต่าง ๆ ของซุรอ อัลกุรอานได้ให้ความเข้าใจเรื่อง “ซุรอ” ออกเป็น 2 แนวทาง ใหญ่ คือ ในเรื่องความสำคัญของซุรอที่มีต่อมนุษย์และในเรื่องบรรทัดฐานการดำเนินชีวิต ซึ่งในหลักฐานทั่วไปจะมุ่งเน้นในเรื่องของบรรทัดฐานการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้ว่าอัลกุรอานได้กล่าวถึงการปรึกษาหารือกันระหว่างมุสลิม การปรึกษาหารือกันในครอบครัว การปรึกษาหารือระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ภายใต้การปกครอง แม้กระทั่งการที่อัลลอฮ์ ทรงปรึกษาหารือ กับบรรดามะลาอิกะฮ์ ในการในการสร้างนบิอาดัม(อะลัยฮิสสลาม) ส่วนในแหล่งที่มาสำคัญอื่น คือ อัลอะฮ์ดีษอันเป็นแนวทางของท่านเราะสูลุลลอฮ์(คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ซุรอในรูปแบบของการปฏิบัติ เช่น สงคราม การคัดเลือกการซุรอโดยทั่วไปไม่ว่าจะในสถานะใดแม้มีหลักการที่ชัดเจนแต่ไม่ได้กำหนดรูปแบบที่ตายตัวในแนวปฏิบัติหลักการซุรอจึงมีแนวปฏิบัติที่ยืดหยุ่น แต่เป็นหลักคิดและแนวปฏิบัติที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน กล่าวได้ว่า ซุรอ เป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวดต่อมนุษย์ในภาพรวมแก่ต่อผู้ศรัทธา

ซึ่งปรากฏทั้งในถ้อยคำโดยตรงและบริบทของสถานการ์ต่าง ๆ เช่น การที่อัลลอฮ์ทรงปรึกษามาลาอิกะห์ การที่นบีอิบรอฮีมปรึกษานูตราชายอิสมาอีลก่อนจะเชือด แม้ว่าคำสั่งเชือดนบีอิสมาอีลเป็นบัญชาที่นบีต้องปฏิบัติโดยเด็ดขาด ฉะนั้น กล่าวได้ว่าซุร่อเป็นกลไกสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของมุสลิม นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งยังเป็นกลไกของมนุษย์และการสร้างความเจริญก้าวหน้าในทุกพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับมนุษยชาติดังที่อับดุลสุโก ดินอะ(2556) ได้นำเสนอการวิจัยเรื่อง “กุญแจสู่ความเป็นพลเมือง” ที่สนับสนุนแนวคิดและแนวปฏิบัติของกระบวนการซุร่อตามทัศนะอิสลาม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าความเป็นพลเมืองต้องอาศัยแนวคิด “การซุร่อ” หรือการปรึกษาหารือ หรือการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเสมออย่างใดก็ตามจากแหล่งข้อมูลสำคัญทั้งหมดที่ได้ทำการศึกษา “ซุร่อ” ไม่ถูกจำกัดด้วยรูปแบบและวิธีการที่ตายตัว นับได้ว่าศาสนาอิสลามได้นำเสนอแนวปฏิบัติในการใช้หลักการ “ซุร่อ” ที่มีความยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ และความต้องการอันหลากหลายของสังคม

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรส่งเสริมให้ซุร่อเป็นแนวคิดและหลักการสำหรับการบริหารจัดการกิจการสาธารณะของมุสลิมโดยเฉพาะในองค์กรมุสลิม
2. ส่งเสริมให้มีกลไกสำคัญที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการสำหรับการบริหารจัดการกิจการสาธารณะในสังคมของมุสลิม
3. ควรส่งเสริมให้มีการปรึกษาหารือกันในทุกระดับชั้นของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ เพราะนอกจากจะสอดคล้องกับคำสอนในศาสนาแล้วยังส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เรียกร้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ
4. ส่งเสริมให้ซุร่อเป็นกลไกสำคัญสำหรับการบริหารจัดการกิจการสาธารณะเพื่อการดำรงชีวิตที่ลงรอยกัน และเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม
5. ส่งเสริมแนวทางและแบบอย่างในการปรึกษาหารือที่หลากหลายดังเช่น การซุร่อในอิสลามอันเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดและหลักการการปรึกษาหารือ “ซุร่อ” ซึ่งเป็นหลักการหนึ่งในการบริหารจัดการสังคมและการปกครองในศาสนาอิสลาม กับแนวคิดและหลักการการปรึกษาหารือที่มีอยู่ในศาสนาอื่น เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีทัศนะที่มีอยู่ร่วมกันในศาสนาอื่น เช่นกัน

บรรณานุกรม

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ แห่งประเทศไทย 2542 “พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย” อัดมะดีนะฮ์ ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน

Abd Al-Qadir Awdah. (1978). Al-Islam WaAwda 'una Assiyasah, Beirut : Dar Al-furqan

Abu Bakr Al-Tartushi. (1994). Siraj Al-Muluk, Egypt : Dar- Al-misriyyah

Abu Bakr Bin Al-Arabi Al-Maliki. (1997). Khasais Al-Tashry Al-Islami Fi Al-siyasahWa Al-Hukm, 2nd ed., Beirut :Muassasat Al-Risalah.

Ahmad Al-Risuni. (2007). Al-Shura Fi Mrakat Al-Bina' Jordan : Dar Al-razi.

Al-Bayhaqi(2003).Sunan al-Bayhaqi al-kubraa Dar- al- Kutup al- Ilmiyyah.cairo Egypt
al-Nawawih, Mahy al-Din Yahya bin Sharf 2001 Sahih Muslim bi Sharh al-Nawawiy 4 Ed. Cairo
Dar- al-Hadith

Al – Qurtubiy(1999). Al-jami 'li Ahkam al-Qur'an Beirut: Dar- Fixr

Ibn Al-Arabi Al-Maliki Al-Ashbiri. (1990). Ah-kam Al-Quran. Oman: Dar 'Ammar.

Ibn Ishur. (2000). Al-Tahrir wa Al-Tanwir, Beirut: Dar Lhya Al-Turath Al-Arabi.

Ibn Hajar, (1991). Ahmad Ibn 'Ali al AsquliniyFath al-Bari bi Sharh Sahih al-Bukhariy Beirut
Dar- al-Fixr

Ibn Kathir,Tsma 'il bin Kathir, (1991). Tafsir al-Qur'an-'Azim Bairut Dar- al- Kutup al- Ilmiyyah.

Ibn Manzur,al-Allamah Ibn ManzurLisan al- ArabVols.7 ,3 Ed Dar- Ihya al-Turath al-Arabiyy

Ibn Mayah, Muhammad bin Yazid Tahgig Muhammad Fuaad.nd. Sunan Ibn Mayah Dar- Ihya
al-Kutup al-Arabiyyah

Ila' Al-Din 'Ali bin Mukammad bin Ibrahim. (1995). Tafsir Al-Khazin, Beirut: Dar Al-Kutub AL-
Ilmiyyah.

Ibn Taymiyyah. (1992). Assiyasah Al-shariyyah Fi IslahArraiyWaArriaiyyah, Beirut : Dar Al-Fikry.

Ibrahim Bin Musa Al-Shatibiy. (2011). Al-Muwafaqat, Beirut :Muassasat Al-Risalah.

Louis Ma'luf(1992). al- Munjid fi al-Ahlam 33 Ed. Beirut: Dar- Mashrix

Muhammad Fathiy 'Uthman. (1979). Min Usul Al-FikrAssiyasi Al-Islami, Beirut :Muassasat AL-
Risalah.

Syed Qutbn.d :1/501 Fi zilalalquranIhya al-Turath al-Arabiyy Beirut Lubnan

Zaydan Abd al-Karim. (1994). Al-Mufassal Fi Ahkam Al-MaratiWa al-baiti Al-Muslim Fi Al-shaiyyah AL-
Lalamiyah (1stEd).Beirut :Muassasat AL-Risalah.

ประวัติผู้วิจัย

- นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์อิสลาม มหาวิทยาลัยอัล – อัจฮ์ร ไคโร ประเทศอียิปต์
- กรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
- อิหม่ามประจำมัสยิดดารุสสลาม เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร
- กรรมการสมาคมคุรุสัมพันธ์อิสลามแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- กรรมการสถานศึกษาโรงเรียนสุเหร่าคลองหนึ่ง (มานะราษฎร์บำรุง) และโรงเรียนสุเหร่าคลองสี่ สังกัดกรุงเทพมหานคร
- วิทยากรภาษาอาหรับในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

บทความ 2

บทบาทชुरอในประวัติศาสตร์อิสลาม

The Roles of Shura in Islamic History

ไพศาล เต็งหิรัญ¹, และ अबดุลเลาะ หนุ่มสุข²
Pisal Tenghiran¹, and Abdullah Numsuk²

¹นักศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

²อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

¹Doctoral Student of Philosophy Program in Islamic Studies

Prince of Songkla University, Pattani Campus

T. 0892234024 Email: pisa094@gmail.com

²Lecturer from Philosophy Program in Islamic Studies

Prince of Songkla University, Pattani Campus

T. 0813311611

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “บทบาทชुरอในประวัติศาสตร์อิสลาม” เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ชुरอในอิสลาม: กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชुरอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร” ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของชुरอที่ปรากฏในประวัติศาสตร์อิสลาม จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และเพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติชुरอในประวัติศาสตร์อิสลาม ดังนั้นในบทความนี้ศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยเฉพาะจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับหลักนิติศาสตร์ในอิสลาม จากการศึกษาพบว่า ชุรอ หรือการปรึกษาหารือมีบทบาทมากในประวัติศาสตร์อิสลามเพราะเป็นทั้งกระบวนการและเครื่องมืออันหนึ่งการปกครองในอิสลาม การปรึกษาหารือส่งผลโดยตรงต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นชนชั้นนำหรือชนชั้นผู้ปกครองในประวัติศาสตร์อิสลาม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ประการที่สองพบว่าแนวทางการปฏิบัติในการชุรอคือการสร้างกระบวนการ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเห็น คำปรึกษาหารือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีคุณสมบัติในกิจนั้น ๆ และนำไปสู่การตัดสินใจบนทางเลือกที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุด ซึ่งมีปรากฏเป็นหลักฐานที่บันทึกในประวัติศาสตร์อิสลามทั้งจากคัมภีร์อัลกุรอานและบันทึกวัตรปฏิบัติของท่านศาสดามุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) อันเป็นแนวทางการปฏิบัติของท่านเราะสูลุลลอฮ์ (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) นอกจากนี้ในหน้าประวัติศาสตร์อิสลาม “ชุรอ” หรือการปรึกษาหารือถูกนำมาปฏิบัติในกิจการทั้งหมดและในทุกมิติในการดำเนินดำเนินชีวิตของมุสลิม

คำสำคัญ: บทบาทชुरอ, แนวทางการปฏิบัติ, ประวัติศาสตร์อิสลาม

Abstract

This article on “The Roles of Shura in Islamic History” is a part of a research entitled “Shura in Islam: A Case Study of the Application of Shura for the Selection of Mosques’ Islamic Committees in Bangkok.” This article is aimed to study the roles of Shura in Islamic history from the sources of Al-Quran and Al-Hadith. It is also aimed to study the practices of shura in Islamic history. Thus, this article depends mainly on documentary data especially from the holy Quran and the Hadith of the prophet. The findings show that, firstly, Shura play a vital role in the role of in Islamic history because Shura are both the process and tools for Islamic Administration. Shura directly affects to all people concerned in the decision-making process specially the elites and the rulers who are knowledgeable and skillful in their concerns. Secondly, it is also found that the practices of Shura is the procedure making for collecting the opinions and consultations from those people who are concerned in that particular activity till its decision is made from the best and the most appropriate choice, which appeared in Islamic history from the sources of Al-Quran and Al-Hadith of the prophet Muhammad (Peace be upon him). This is the way the prophet made for practical model. In Islamic history. In addition, Shura is practiced in all activities and all aspects of Muslims’ way of life.

Key Words: Roles of Shura, Practical model, Islamic history

บทบาทชुरอในประวัติศาสตร์อิสลาม

บทนำ

บทความเรื่อง “บทบาทชुरอในประวัติศาสตร์อิสลาม” เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ชुरอในอิสลาม: กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการ ชुरอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร” ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญคือศึกษาบทบาทของชुरอที่ปรากฏในประวัติศาสตร์อิสลาม จากอัลกุรอาน อัลหะดีษว่ามีความเป็นมาอย่างไร และศึกษาว่าแนวทางการปฏิบัติชुरอ ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและอัลหะดีษนั้นเป็นอย่างไร ดังนั้นในบทความนี้ศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลเชิงเอกสารเป็นหลัก โดยเฉพาะจากคัมภีร์อัลกุรอาน อัลหะดีษ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญสำหรับหลักนิติศาสตร์ในอิสลาม ผลการศึกษาพบว่า “ชुरอ” เป็นคำที่มีความหมายทั่วไปคือปรึกษาหารือ ชुरอมีบทบาทมากสำหรับอิสลามิกชนเพราะเป็นทั้งกระบวนการและเครื่องมืออันหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการปกครองของประวัติศาสตร์อิสลามและเนื่องจากการชुरอ(การปรึกษาหารือ) นั้นมีปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ มีการปฏิบัติในทางประวัติศาสตร์ ชुरอจึงได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นคำสอนอันหนึ่งและมีความหมายในเชิงหลักการทางศาสนา ซึ่งส่วนหนึ่งนั้นเป็นความหมายในเชิงของการให้น้ำหนักในเรื่องของนิติศาสตร์อิสลาม อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นความสำคัญของชुरอใน

ทัศนะของอิสลาม ประการที่สอง บทบาทของซูรอในประวัติศาสตร์อิสลาม ซึ่งก็คือการเสนอความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติ ซูรอในสมัยต่างๆ ของประวัติศาสตร์อิสลาม คือสมัยของศาสดามุฮัมมัด หรือเราะสูลุลลอฮ์ (คือลุลลอฮ์อะลัยฮะซัลลัม/ขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน) และสมัยคุละฟาอูรออซิดีน คือ ผู้นำอิสลาม 4 ท่านแรกหลังจากการเสียชีวิตของศาสดามุฮัมมัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของซูรอที่ปรากฏในประวัติศาสตร์อิสลาม จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และจากผลการวิจัยของนักนิติศาสตร์อิสลาม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติซูรอ ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและอัลหะดีษ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ศึกษาจึงเน้นข้อมูลเชิงเอกสารเป็นสำคัญ โดยเฉพาะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ที่เป็นเอกสารตัวบทหลักฐานจากคัมภีร์อัลกุรอานและอัลหะดีษ อันปรากฏอยู่ในวงวิชาการนิติศาสตร์อิสลาม รวมทั้งหลักฐานการวิจัยร่วมกัน(อัล-อิจญ์มาอ์) การเทียบเคียง (กียาส) ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีในการตีความโดยนักนิติศาสตร์อิสลาม สำหรับหลักเกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์สำหรับหลักฐานพระคัมภีร์อัลกุรอานจากหลักการอธิบายอัลกุรอาน โดยอิงจากตำราการอธิบายอัลกุรอานของนักปราชญ์อิสลามที่ได้รับการยอมรับในโลกมุสลิม สำหรับข้อมูลจากอัลหะดีษจะยึดหลักความถูกต้องและความน่าเชื่อถือในกระบวนการการรายงานที่มาและตัวบท อัลหะดีษ และในส่วนของข้อมูลที่มาจากทัศนะของนักปราชญ์อิสลาม จะยึดหลักทัศนะที่เข้มแข็งไม่มีทัศนะแย้ง และในกรณีที่เป็นทัศนะที่มีความเห็นแย้งกันก็จะเลือกจากทัศนะที่มีหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือมากที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงอุปนัย (Inductive Analysis) ให้ได้มาซึ่งข้อสรุปสำหรับผลการวิจัยชิ้นนี้ต่อไป

ผลการวิจัย

ในการศึกษาบทบาทของซูรอในประวัติศาสตร์อิสลามผู้วิจัยได้ข้อค้นพบที่ตอบโจทย์วัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้ 2 ข้อ :ซึ่งสามารถแจกแจงเป็นรายละเอียดได้ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาบทบาทของซูรอที่ปรากฏในประวัติศาสตร์อิสลาม จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ ซึ่งได้ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ดังนี้

การปฏิบัติซูรอที่บันทึกในอัลกุรอานในยุคก่อนท่านศาสดามุฮัมมัด(ขอความสันติสุขจงประสบแด่ท่าน)

การปฏิบัติซุรอตามในอัลกุรอาน ตามที่อัลกุรอานได้กล่าวพาดพิงถึงในลักษณะเล่าเหตุการณ์

อัลกุรอานได้กล่าวถึงการปรึกษาหารือที่มีขึ้นกับนบีอิบรอฮีมและบุตรชายอัลลอส (ซุบฮานะฮฺว่าตะอาลา) ตรัสไว้ในซูเราะห์ซอฟฟาตอายะฮฺที่ 102 ความว่า “ ครั้นเมื่อเขา (อิสมาอีล) เติบโตขึ้นไปไหนมาไหนกับเขา (อิบรอฮีม) ได้แล้ว อิบรอฮีมได้กล่าวขึ้นว่า “โอ้ลูกเอ๋ย ! แท้จริงพ่อได้เห็นในขณะฝันว่า พ่อได้เชือดเจ้า จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็นอย่างไร? เขากล่าวว่า “โอ้พ่อเจ้า! พ่อจงปฏิบัติตามที่พ่อได้ถูกบัญชาให้เกิด หากอัลลอสทรงประสงค์ พ่อจะเห็นฉันว่า ฉันอยู่ในหมู่ผู้มีความอดทน” (ซอฟฟาต : 102)

ท่านอัลคอซินได้กล่าวว่า ประโยคที่ว่า “ จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็นอย่างไร?” หมายถึง พิจารณาความคิดนั้นโดยมีการปรึกษาหารือกัน การปรึกษาหารือครั้งนี้ เพื่อให้รู้ว่าบททดสอบอันยิ่งใหญ่จากอัลลอสกำลังจะมาประสบและเพื่อจะได้ประจักษ์แจ้งโดยทั่วกันว่า ท่านนบีทั้งสองมีความอดทน และแน่วแน่ต่อคำสั่งใช้ของอัลลอสเพียงใด (Al-Khazin, 1995:4/ 23)

นบีอิบรอฮีม บุตรของตาริค บุตรของนาฮูร ผู้มีลักษณะที่เปี่ยมล้นในอีมาน (ความศรัทธา) ครั้งหนึ่งที่อิบรอฮีมได้เดินทางมาเยี่ยมเยียนบุตรของตน อิบรอฮีมจึงตัดสินใจและได้เข้าไปหาบุตรของตนพร้อมกับพูดขึ้นว่า

“โอ้ลูกเอ๋ย ! แท้จริงพ่อได้เห็นในขณะฝันว่า พ่อได้เชือดเจ้า จงคิดดูซิว่าเจ้าจะเห็นเป็นอย่างไร?

อิสมาอีลเมื่อฟังดังนั้น จึงกล่าวว่า “โอ้พ่อเจ้า! พ่อจงปฏิบัติตามที่พ่อได้ถูกบัญชาให้เกิด หากอัลลอส(ซุบฮานะฮฺว่าตะอาลา)ทรงประสงค์ พ่อจะเห็นฉันว่า ฉันอยู่ในหมู่ผู้มีความอดทน”

จากการสนทนาของท่านนบีอิบรอฮีม กับท่านนบีอิสมาอีล ซึ่งเกิดในยุคของท่านนบีอิบรอฮีม ชี้ให้เห็นว่า เรื่องที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเด็ดขาด ก็ไม่ได้ห้ามในการที่จะถามความคิดเห็นหรือให้เสนอคำตอบที่เป็นไปในลักษณะหารือ ท่านเห็นหรือไม่ นบีอิบรอฮีม ถูกใช้ให้เชือดลูกชายนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเด็ดขาดและจะต้องไม่มีการหารือใด ๆ ได้อีกแล้ว แต่ด้วยท่านเป็นผู้ที่มีมารยาท และความเข้าใจถึงสถานะต่าง ๆ ได้ดี

จะเห็นได้ว่าใครก็ตามใช้การหารืออยู่เป็นประจำถึงแม้กระทั่งในเรื่องที่มีความชัดเจนแล้วละก็เป็นไปได้ที่เขานั้นจะทิ้งการหารือในเรื่องที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน จึงถือได้ว่า การหารือนั้นเป็นสิ่งที่สมควรปฏิบัติ น่ายกย่อง และก่อให้เกิดประโยชน์ในเรื่องที่มีความเด็ดขาดและชัดเจนอยู่แล้ว และบอกให้ทราบถึงความจำเป็นของการหารือ และจะต้องเป็นสิ่งที่นำมาใช้เมื่อเรื่องนั้น มีหลายทางออกและหลายปัญหา กอปรกับมีหลักพิจารณาและการคาดเดาที่หลากหลาย (Ahmad Al-Risuni,2007 : 17)

จากเหตุการณ์ข้างต้น เห็นได้ว่า ถึงแม้จะเป็นคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) ซึ่งจำเป็นจะต้องปฏิบัติตาม แต่นบีอิบรอฮีมได้ขอความคิดเห็นจากนบีอิสมาอีล ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรึกษาหารือ

ผู้เขียนได้ข้อสรุปสำคัญคือ สิ่งที่เราสามารถนำไปต่อยอดทางความคิดจากเหตุการณ์ระหว่างท่าน นบีอิบรอฮีมกับนบีอิสมาอีล ผู้เป็นบุตรชายที่เผชิญกับบททดสอบ ดังที่ระบุไว้ในคัมภีร์อัลกุรอานที่เกี่ยวข้องการชูรอมีดังต่อไปนี้

1. การขอความเห็นจากผู้มีสถานภาพสูงกว่าต่อผู้ที่มีสถานภาพด้อยกว่า ไม่ว่าจะเป็คุณวุฒิหรือวัยวุฒินั้นเป็นเรื่องกระทำได้

2. การให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ได้คิด ได้วิเคราะห์ ถือเป็นจิตวิทยาประเภทหนึ่งในการอยู่ร่วมกันในสังคม

3. เพื่อให้เห็นว่าทุกองค์กรล้วนมีความสำคัญในการตัดสินใจเรื่องที่เราเกี่ยวข้องโดยตรง อาจารย์ถึงการกระทำประชาพิจารณ์ในสังคมปัจจุบัน

4. จากคำท่านนบีอิบรอฮีมที่กล่าวแก่นบีอิสมาอีลบุตรชายที่ว่า “จงคิดดูซิว่าเจ้าเห็นเป็นอย่างไร”

สะท้อนถึงวิธีการอบรมบุตรหลานให้พวกเขามีพัฒนาการทางสมองด้วย การใช้ความคิดและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ

อัลกุรอานได้กล่าวถึงการปรึกษาหารือของพระราชินีบิลกิสกับข้าราชบริพาร

อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) ตรัสไว้ในสุเราะฮ์อันนัมล์ อายะฮ์ ที่ 3

พระนางทรงกล่าวว่า “โอ้หมู่บริหารทั้งหลายเอ๋ย ! จงให้ข้อชี้ขาดแก่ฉันในเรื่องของฉัน ฉันไม่อาจจะตัดสินใจในกิจการใด จนกว่าพวกท่านจะอยู่ร่วมด้วย”

อายะฮ์นี้ชี้ให้เห็นว่าหลังจากที่ราชินีบิลกิส อ่านสารมีข้อความว่า

“สารฉบับนี้มาจากสุลัยมาน และมันดำเนินไปในนามของอัลลอฮ์(ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) ผู้ทรงเมตตายิ่ง ผู้ทรงกรุณายิ่ง พวกท่านอย่าคือดิ่งต่อเรา และพวกท่านจงมาหาเราในสภาพของผู้ยอมจำนน” (อันนัมล์ : 30-31)

ราชินีแห่งสะบะฮ์ ไม่ได้ถือเอาความเห็นของตนเป็นใหญ่ จึงได้เรียกประชุมคณะที่ปรึกษาของตนทันทีซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลสำคัญ ๆ ของอาณาจักรและได้แจ้งที่ประชุมให้ทราบถึงข้อความในสารฉบับที่ส่งมาจากสุลัยมาน คณะที่ปรึกษาได้เกิดความรู้สึกร่วมกันว่าจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีแห่งอาณาจักรของพวกเขา และจะต้องป้องกัน พวกเขาได้กล่าวแก่ราชินีว่า

ข้าแต่ราชินีกองทัพของเรามีความยิ่งใหญ่และเกรียงไกรและทหารของเรามีความกล้าหาญ แต่อ่านาสั่งการอยู่ที่ท่าน ดังนั้นท่านจงพิจารณาและโปรดออกคำสั่งมาเถิด พวกเราพร้อม

ปฏิบัติตาม การกระทำของราชินีบูลกีสนี้ เป็นแบบอย่างของการปรึกษาหารือกันในกิจการต่าง ๆ (อรุณ บุญชม, 2559 : 388)

บทสรุปในการปรึกษาหารือระหว่างราชินีบิลกีสต่อคณะที่ปรึกษาของกษัตริย์แห่งเมืองสะบะอันั้นสะท้อนถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่สูงสุดของการชูรอนั่นก็คือการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหา การหารือกิจการหนึ่งกิจการ ที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนเป็นวงกว้างนั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ความรอบคอบจากหลากหลายความคิดเห็นที่มีมิตรร่วมกันไม่เช่นนั้นความวิบัติอาจเกิดกับประชาชนชาวสะบะอันทั้งเมือง และเป็นอนุสติแก่โลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

การปฏิบัติชูรอในสมัยเราะสุลุลลอฮ์ (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ที่บันทึกในอัลหะดีษ

ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) บุตรของอับดุลเลาะห์ บุตรของอับดุลมุฏฏอลิบ ซึ่งเชื้อสายของท่านบิดิตต่อถึงนบีอิสมาอีล (อะลัยฮิสสลาม) บุตรของนบีอิบรอฮีม (อะลัยฮิสสลาม) ขอความสันติสุขจงมีแด่ท่านทั้งสองท่านนบีเกิดวันจันทร์ที่ 12 เดือนร่อบิอุลเอาวัล ปีที่ชาวอาหรับรู้จักกันว่าปีช้าง ท่านนบีได้เสียชีวิตลงในวันจันทร์ที่ 12 ของเดือนเราะบิอุลเอาวัล ฮ.ศ. 10 (8 มิถุนายนค.ศ. 632) (บรรจง ปินกาซัน, 2549: 29)

อัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) ได้แต่งตั้งศาสนทูตมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ให้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนาอิสลาม ขณะที่ท่านมีอายุได้สี่สิบปี หลังได้รับการประทานวะฮีย์ครั้งแรก “เจ้าจงอ่านในนามแห่งองค์อภิบาลของเจ้า ผู้ทรงสร้างมนุษย์ จากก้อนเลือด เจ้าจงอ่านเถิด และองค์อภิบาลของเจ้านั้นทรงเกียรติยิ่ง พระองค์ทรงสอนให้รู้จักปากกา พระองค์ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้” (อัลอะลัก 1-5) อายะห์อัลกุรอานเหล่านี้เป็นการเริ่มต้นของศาสนาอิสลาม และเป็นประโยคแรกที่ถูกประทานไว้ในคัมภีร์ของอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอะลา) ผู้ทรงยิ่งใหญ่และเกรียงไกร (อรุณ บุญชม, 2559: 454)

สุนนะห์และชีวประวัติของท่านเราะสุลที่เกี่ยวกับชูรอ (การปรึกษาหารือ) นั้นมีมากมาย ซึ่งท่าน นบีได้ทำการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะหาบะห์ของท่านบ่อยครั้ง เรื่องการเมือง สังคม และอื่นๆซึ่งท่านนบีจะปรึกษากับบรรดาเศาะหาบะห์ของท่านอย่างลับๆ และกับบรรดาเศาะหาบะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น อาลี อูสมะห์ ต่อมาก็ได้ทรงปรึกษาโดยทั่วไป และท่านนบีได้ทรงปูพื้นฐานในเรื่องนี้เป็นแนวทางปฏิบัติกันมาจนถึงทุกวันนี้

จะเห็นได้ว่าบ่อยครั้งที่ท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกับบรรดาอัครสาวกของท่านจนกระทั่งท่านอบูสุรอยเราะฮ์ได้กล่าวว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดทำการปรึกษาหารือผู้อื่นมากไปกว่าท่าน เราะสุล” (บันทึกโดย al-Tirmiziy, n.d:1714)

ส่วนหนึ่งจากตัวอย่างของการปรึกษาในช่วงชีวิตของท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ซึ่งท่านเราะสุลุลลอฮ์ (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ทำการปรึกษาหารือกับบรรดา

เศาะหาบะห์ของท่านอยู่หลายครั้งเกี่ยวกับเรื่องสงครามต่างๆ อาทิเช่น สงครามบัตร์ สงครามอุหุด สงครามอัล-อะห์ซาบ และสงครามตะบูก และในอีกหลายๆสงครามที่ท่านนบีทรงเข้าร่วมรบด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) ที่ว่า "และจงปรึกษากันหรือกับพวก เขาในกิจการทั้งหลาย"

ท่านนบีเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการปรึกษากันในส่วนนี้จะขอกล่าวถึงสงคราม บัตร์ ซึ่งท่านนบีได้ทำการปรึกษากันกับบรรดาเศาะหาบะห์ของท่านถึง 3 ครั้งด้วยกัน

การชูรอก่อนการตัดสินใจทำสงคราม

รายงานมาจากซาบิต จากอะนัส ว่า ท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ทำการปรึกษากันกับบรรดาเศาะหาบะห์ของท่าน เมื่อความต้องการของอะบิซุฟยาน ไปถึงท่าน เขาได้กล่าวว่า : ต่อมา ท่านอะบูบักร์ก็ได้พูดขึ้นมา แต่ท่านนบีปฏิเสธ หลังจากนั้น ท่าน อุมร์ก็ได้พูดขึ้นมา แต่ท่านนบีก็ปฏิเสธอีก เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านสะอัด บิน อุบาเดฮ์ ก็ได้ลุกขึ้น แล้วกล่าวว่า :โอ้ท่าน เราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ท่านต้องการเราหรือไม่? ขอสาบานต่อ ผู้ที่ชีวิตอยู่ในกำมือของเขา หากว่าท่านใช้ให้เรากระโจนลงไปทะเล แน่แท้เราก็จะกระโจนลงไป และถ้าหากว่าท่านใช้ให้เราว่ายน้ำข้ามทะเลไปจนถึงบรีกิล เหมาะมาศ แน่แท้เราก็จะทำอย่างแน่นอน ดังนั้น ท่านนบีจึงส่งคนออกไป พวกเขาได้มุ่งไปจนถึงสมรภูมิบัตร์ และได้มีเหล่าผู้รายงานของชาว กุร็อยซ้อ อาทิเช่น ซุลาม อัล-ฮัจญญาญญ์ พวกเขาจึงพาเขาไป และถามเขาถึงอะบิซุฟยาน และเพื่อนๆของเขา เขาได้กล่าวตอบว่า ฉันไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับอะบิซุฟยานเลยแม้แต่น้อย แต่ว่าคนนี่คือ อะบูญะฮ์ลฺอูตบะฮ์ ซัยบะฮ์ และอุมัยยะฮ์ บิน เคาะลัฟ เมื่อเขาพูดเช่นนั้น พวกเขาก็ได้เชี่ยนตีเขา (Muslim, 2001 : 6/366)

ท่านอิหม่ามนะวะวีรี ได้กล่าวว่า : แท้จริงท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) จะทำการทดสอบชาวอันศอรด้วยการปรึกษากันครั้งนี้ เนื่องมาจากว่าท่านนบี มิได้ตกลงให้พวกเขาออกไปเพื่อสร้างสงครามหรือสร้างศัตรู แต่ท่านนบีตกลงให้พวกเขาออกไปเพื่อที่จะยับยั้ง ผู้ที่ต้องการทำสงคราม และเมื่อพวกเขาออกไปหาคนที่ไม่ใช่อะบิซุฟยาน ท่านจึงต้องการที่จะรู้ว่าพวกเขา ยังคงเห็นด้วยกับเรื่องดังกล่าวอยู่รึป่าว? พวกเขาจึงตอบไปด้วยกับคำตอบที่ดีที่สุด ว่าเห็นด้วยทุกประการ ทั้งในครั้งนี้และครั้งอื่นๆ โดยในครั้งนี้ ท่านทำการปรึกษากับบรรดาเศาะหาบะห์ คนที่มีความคิดเห็น คนที่มีความรอบรู้ และในอีกสายรายงานหนึ่ง ได้รายงานว่า หลังจากนั้น ท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้สร้างความมั่นใจจากเรื่องของชาวอันศอร โดยท่านได้กล่าวว่า "พวกท่านทั้งหลายจงชี้แจงให้ฉันฟังด้วยเถิด โอ้มนุษย์ทั้งหลาย....." ต่อมา ท่านสะอัด บิน มุอาซ เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ ได้กล่าวว่า : ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) แน่แน่นอน เปรียบเสมือนว่าท่านต้องการพวกเราใช่หรือไม่โอ้ท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ท่านได้กล่าวตอบว่า : ใช่แล้ว ท่านสะอัด จึงกล่าวว่า : แน่แท้แล้ว พวกเราศรัทธาต่อท่าน เชื่อคำพูดของท่าน พวกเรา

เป็นพยานได้ว่า สิ่งที่ท่านนำมานั้น เป็นความจริง และเราได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะเชื่อฟัง จะภักดีต่อท่าน จนในที่สุด สิ่งดังกล่าวก็เกิดขึ้นเรียบริ้อยแล้ว โอ้ท่านเราะสุลุลลอฮ์ (คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) เมื่อท่านต้องการพวกเรา พวกเราก็จะอยู่เคียงข้างท่าน ขอสาบานต่อผู้ที่ฟื้นคืนชีพท่าน โดยความเป็นธรรม หากว่าท่านยืนอยู่เบื้องหน้าทะเล แล้วท่านกระโจนลงไป แน่نون เราก็จะกระโจนตามท่านไปอย่างพร้อมเพรียงกัน และแท้จริง พวกเราเชื่อในตอนที่ยบปะกับท่าน อดทนในตอนทำสงคราม (Ibn Sa', 2001: 3 / 567)

การปรึกษาหารือกันในเรื่องของการทำน้ก

ท่านเราะสุลุลลอฮ์(คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม)ได้ทำการปรึกษากับเศาะหาบะห์ชั้นแนวหน้า ที่ชื่อว่า อัล-หุบบาบ บิน อัล-มุญซิร บิน อัล-ญะมุห์ (เราะฎียัลลอฮุอันฮุ) ในขณะที่กองทัพมุสลิมได้ทำน้กอยู่สถานที่ที่ใกล้กับน้ำ ในช่วงสงครามบัตร์ และในขณะเดียวกัน สถานที่ทำน้กของพวกกุรอยซ์ที่อยู่ที่สูงกว่าลุ่มแม่น้ำ ต่อมา ท่านอัล-หุบบาบ บิน อัล-มุญซิร ก็ได้มาและกล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสุลุลลอฮ์ (คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) ท่านเห็นสถานที่ทำน้กของเราที่อัลลอฮ์(ซุบหानะฮูว่าตะอาลา) ทรงให้เราทำน้กอยู่ตรงนี้ไหม? มันไม่เหมาะสำหรับเรา ในการที่จะรุดหน้าหรือล่าถอยได้เลย หรือนี้เป็นความคิดเห็นในการทำสงคราม หรือกลอุบาย? ท่านเราะสุลุลลอฮ์ (คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) ได้กล่าวว่า : ใช่แล้ว มันเป็นดั่งนั้นแหละ เขาก็ได้กล่าวว่า : โอ้ท่านเราะสุลุลลอฮ์ (คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) ที่ตรงนี้ไม่เหมาะหรอก ท่านจงลุกขึ้นและ นำพาผู้คนไปให้ใกล้น้ำมากกว่าฝ่ายตรงข้ามเถิด ให้เราลงไป และปิดบ่อน้ำที่อยู่ข้างหลัง ถัดมา เราก็สร้างแอ่งน้ำขึ้นมา และเติมน้ำให้เต็ม ต่อมา เราก็เริ่มทำสงครามกับฝ่ายตรงข้าม โดยที่เรามีน้ำดื่ม ส่วนอีกฝ่ายนั้นไม่มีน้ำดื่ม ท่านเราะสุลุลลอฮ์ (คือลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) ได้กล่าวว่า : จริงๆแล้วท่านเป็นคนชี้แนะถึงความคิดเห็นอันนี้ และท่านก็ลุกขึ้นพร้อมกับผู้คน แล้วก็เดินไปจนถึงสถานที่ที่ใกล้น้ำมากกว่าฝ่ายตรงข้าม ต่อมา ท่านจึงใช้ให้ทำการฝังบ่อน้ำ และสร้างแอ่งน้ำขึ้นมาแทน แล้วเติมน้ำให้เต็ม (Ibn Sa', 2001:3/567) ท่านอิบนุสะอูดได้กล่าวเพิ่มว่า แท้จริง ได้มีวะฮีย์ลงมาแก่ท่านนบี ท่านจึงกล่าวว่า : ความคิดอันนั้น เป็นสิ่งที่อัล-หุบบาบ บิน อัล-มุญซิร ได้คิดขึ้นมา

การจัดการเชลยศึก

หลังจากสงครามบะตร์ ท่านนบีมุฮัมมัดได้ปรึกษากับบรรดาสาวกของท่านเกี่ยวกับเรื่องของการจัดการอย่างไร อุมร์ บิน ค็อฎฏอบได้ออกความเห็นที่เห็นว่า “เราทุกคนควรจะลงมือประหารญาติของคนที่ถูกจับเป็นเชลย เพื่อเป็นการพิสูจน์ให้เห็นกันชัดเจนไปเลยว่าในอิสลามความรักในศาสนานั้นยิ่งใหญ่กว่าความรักในเครือญาติ” แต่อุบัยกรได้แสดงความเห็นว่า “ให้ปล่อยเชลยเป็นอิสระโดยแลกกับค่าไถ่ที่เหมาะสมเพื่อที่จะได้เอาเงินค่าไถ่เชลยมาใช้ในการเตรียมอาวุธ นอกจากนี้บางทีอาจจะมีบางคนหันมาเข้ารับอิสลามก็ได้” ท่านนบีมุฮัมมัดขอความเห็นของอุบัยกร ดังนั้นนักโทษบางคนจึงได้ถูกปล่อยตัวไปโดยไม่ต้องมีค่าไถ่ ส่วนเชลยที่เหลือนั้น ชาวมักกะฮ์ได้ส่งเงินมาไถ่

ตัวญาติพี่น้องของตนไปคนละประมาณ 1,000 – 4,000 ดิรฮัม เหยยที่สามารถอ่านเขียนได้แต่ไม่มีเงินที่จะไถ่ตัวจะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระหลังจากที่สอนเด็กสิบคนให้อ่านออกและเขียนได้

ชัยนับลูกสาวของท่านบีมุฮัมมัด(คือลัลลอลฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้ส่งสร้อยคอของนางมาเป็นค่าไถ่ตัวบุลอาศ สามีนางซึ่งถูกจับเป็นเชลยด้วย เมื่อท่านบิเห็นสร้อยคอนั้นและจำได้ว่าเป็นของลูกสาวท่าน ท่านได้กล่าวว่า “ถ้าท่านเห็นว่าเหมาะสม จงส่งสร้อยคอเส้นนั้นกลับไปให้ชัยนับเพราะมันเป็นของขวัญจากเคาะดีญะฮ์แม่ของเธอ” ดังนั้น อนุบาลาศจึงได้ถูกปล่อยตัวทันที เมื่อเขากลับไปถึงมักกะฮ์ เขาก็ส่งชัยนับมายังมะดีนะฮ์ทันที หลังจากนั้นอีก สามสี่ปีก็เข้ารับอิสลาม (บรรจง บินกาซัน, 2549: 175,176)

ความเฉลียวฉลาดปราดเปรื่องของท่านศาสนทูตของพระเจ้ายังปรากฏให้เห็นเมื่อท่านได้ปรึกษาหารือกับบรรดาสาวกของท่าน การประชุมปรึกษาหารือกันเป็นสิ่งสำคัญในอิสลามจนท่านศาสนทูตของพระเจ้าจะไม่ตัดสินใจอะไรออกไปโดยเฉพาะในเรื่องของส่วนรวมหากไม่มีการปรึกษาหารือกัน บางครั้งท่านปรึกษาแม้แต่ในเรื่องส่วนตัวของท่าน ซึ่งจะขอยกตัวอย่างมาให้เห็นดังนี้

ครั้งหนึ่ง ท่านศาสนทูตของพระเจ้าเคยกล่าวว่า “ใครก็ตามที่ปรึกษาหารือกันจะไม่เสียใจตอนสุดท้าย ดังนั้นท่านจึงไม่ละทิ้งการปรึกษาหารือกับคนที่สามารถให้คำแนะนำแก่ท่านได้ในเรื่องต่าง ๆ

เรื่องการขูดสนามเพลาะ ใน ค.ศ. 627 พวกกุเรซได้เป็นพันธมิตรกับพวกอาหรับบางเผ่าและกับพวกยิวบนูนะดีร์ที่อพยพจากมะดีนะฮ์ไปยังค็อยบัร อย่างไรก็ตามเมื่อท่านศาสดาได้รับการเตือนล่วงหน้าให้รู้ถึงแผนการของคนพวกนี้ ท่านได้ปรึกษาหารือกับสาวกของท่านเกี่ยวกับเรื่องที่ว่า จะเอาชนะการรุกรานของศัตรูอย่างไร ซัลมาน อัลฟาร์ซีได้ให้ความคิดเห็นท่านว่า ควรจะขูดสนามเพลาะเป็นสนาม ป้องกันไว้รอบมะดีนะฮ์ซึ่งยุทธวิธีเช่นนี้ไม่เคยเป็นที่รู้จักในหมู่อาหรับท่านศาสนทูตของพระเจ้ายอมรับความคิดเห็นดังกล่าวและได้สั่งให้มีการขูดสนามเพลาะขึ้นรอบ มะดีนะฮ์ ดังนั้น สงครามครั้งนี้จึงถูกเรียกว่า สงครามสนามเพลาะ

ในเรื่องสนธิสัญญาฮุคัยบียะฮ์ มุสลิมเห็นว่าสัญญาฮุคัยบียะฮ์ ที่ทำขึ้นนั้นพวกตนเป็นฝ่ายเสียเปรียบและได้แสดงอาการไม่เต็มใจที่จะทำตามคำสั่งท่านศาสดาที่ให้เชือดอูฐที่นำมาเพื่อเชือดพลีในมักกะฮ์ระหว่างการประกอบพิธีทางศาสนาซึ่งสัญญากำหนดไว้มิให้พวกเขาปฏิบัติ ท่านศาสนทูตของพระเจ้าทำอย่างไร นางได้ให้ความเห็นว่า “ท่านศาสนทูตของพระเจ้าอย่ากล่าวคำสั่งนั้นอีกเพราะเกรงว่าพวกเขาจะไม่เชื่อฟังท่านแล้วจะได้รับความหายนะ ท่านเชือดสัตว์ของท่านเองก็แล้วกัน และถอดชุดทำฮัจญ์ของท่านออก เมื่อพวกเขาเข้าใจคำสั่งว่าเป็นสิ่งเด็ดขาด พวกเขาก็จะปฏิบัติกันโดยไม่ลังเล” ท่านศาสนทูตของพระเจ้าได้ปฏิบัติตามคำปรึกษาของภรรยาของท่าน (บรรจง บินกาซัน, 2014 : 339 – 342)

ภายหลังจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้เสียชีวิต (วะฟาต) เคาะลีฟะห์หลังท่านศาสดาต่างพยายามรักษาไว้ คือ แนวทางการดำเนินชีวิต และการปกครองโดยกฎหมายอิสลาม หนึ่งในแนวทางที่บรรดาที่เศาะหาบะห์นำมาใช้คือ แนวทางการชูรอ โดยยึดคำสอนจากอัลกุรอานและแนวทางท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ถือได้ว่าเป็นผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) สมกับที่ถูกเรียกว่าเคาะลีฟะห์ผู้ทรงธรรม (คุละฟَاءُ ٱلرَّوْحَنِیْنَ) ทั้ง 4 ท่านคือ

- (1) เคาะลีฟะฮฺ อับูบักร์ อัซซิดดีก
- (2) เคาะลีฟะฮฺ อุมร์ อัลฟารุก
- (3) เคาะลีฟะฮฺ อุษมาน อัลฆอนนี
- (4) เคาะลีฟะฮฺ อะลี มุรตะฎอ

2 เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติชูรอในประวัติศาสตร์อิสลามได้ผลการวิจัยดังนี้ ซึ่งผลการวิจัยจะกล่าวถึงยุคสมัยของผู้นำหรือเคาะลีฟะห์หลังท่านศาสดามุฮัมมัด (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ทั้ง 4 ท่านเป็นสำคัญ

ยุคสมัยของคอลลีฟะฮ์อับูบักร์ อัซซิดดีกฮ.ศ 11-13 (ค.ศ 632-634)

ท่านอับูบักร์ อัซซิดดีก เป็นบุตรของอามิร บุตรของอัมร์ บุตรของกะออบ์ บุตรของชะอูด บุตรของ ตัยมฺ. บุตรของมูเราะฮ์ บุตรของ กะออบ์ บุตรของลูอัย บุตรของฆอลิบ อัลกุรออาซีย์ อัตตัยมียฺ เชื้อสายของท่านมาบรรจบกับเชื้อสายของท่านนบีมุฮัมมัด (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ที่มูเราะฮ์ บุตรของ กะออบ์ท่านอับูบักร์ เกิดหลังท่านนบี 2 ปี กว่า ท่านอับูบักร์ได้ถึงแก่กรรมตอนเย็นของวันจันทร์ที่ 8 ญุมาดิลอาคิร ปี ฮ.ศ. 13 (สมศักดิ์ มุหะหมัด, 2562: 10,11,41)

ในยุคสมัยของท่านอะอับูบักร์ ได้มีตัวอย่างการใช้ชูรอ นับตั้งแต่เริ่มคัดเลือกผู้ที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้นำ เพื่อสืบทอดอำนาจการปกครองต่อจากท่านนบี การชูรอนั้นมีขึ้นในการคัดเลือกอับูบักร์ เป็นเคาะลีฟะห์ โดยที่ชาวอันศอรต่างร่วมประชุมกันอยู่ ณ เเพงพักของตระกูลซาอิดะฮ์ โดยกล่าวว่า “เราอบหมายให้ ชะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองมุสลิมหลังจากท่านเราะสูลุลลอฮ์ (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) พวกเขาได้นำ ชะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ออกมาทั้งที่ยังป่วยอยู่ ส่วนชาวมุฮายีรีน ได้กล่าวโต้ตอบชาวอันศอร ว่า “เราเป็นผู้อพยพและเป็นอัครสาวกของท่านนบีมุฮัมมัดรุ่นแรกยกยท เราเป็นเครือญาติ และเป็นมิตรสหายของท่านบนพื้นฐานอะไรที่ท่านทั้งหลายจะมาแย่งตำแหน่งนี้จากพวกเรา” บรรดาชาวอันศอร ที่เห็นด้วยกับทัศนคติของชาวมุฮายีรีน คือ อุซัยด์ อิบน์ หุฎรอยร์ ชาวโศดัยญ์ไปถึงท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฏอบ ท่านจึงไปหาท่านอับูบักร์ แล้วท่านทั้งสองก็รีบเดินทางไปยังเเพงพักของตระกูลซาอิดะฮ์ ระหว่างทางได้พบกับท่าน ออบู อุบัยดะฮ์อิบน์ลญัยรอรอห์ ท่านออบูอุบัยดะฮ์ จึงเดินสมทบไปอีกคน ท่านอับูบักร์ได้กล่าวปราศรัยกับพวกเขาว่า “ ท่านทั้งหลายโอ้ชาวอันศอร ไม่มีผู้ใดปฏิเสธความประเสริฐของชาวมุฮายีรีนในศาสนา และการนำหน้าของพวกเขาใน

การนับถือศาสนาอิสลาม อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) ทรงพอพระทัย ที่ท่านทั้งหลายเป็นผู้ช่วยเหลือต่อศาสนาและเราะฮ์สูลของพระองค์ พระองค์ทรงให้เราะฮ์สูลของพระองค์อพยพไปยังพวกท่าน ไม่มีผู้ใดจากบรรดาผู้อพยพมาก่อนจะเทียบเคียงกับฐานะของพวกท่าน เราทั้งหลายคือผู้ปกครอง และท่านทั้งหลายคือที่ปรึกษา กิจการทั้งหลายไม่อาจลุล่วงไปได้ นอกจากได้รับคำปรึกษาจากพวกท่าน”แล้วอัลคือบอบาอิบนุ มุนซิร ได้ลุกขึ้นยืน และกล่าวกับประชาชนว่า “จากพวกเรามีผู้ปกครองและจากพวกท่านมีผู้ปกครอง” ท่าน อุบัยบ์จึงกล่าวขึ้นว่า “ชาวอาหรับไม่รู้ถึงกิจนี้ นอกจากผู้มีชีวิตผู้นี้ (มุฮัมมัด) จากเผ่ากุเรช พวกเขาเป็นผู้ที่มีเชื้อสาย และที่อยู่อาศัยท่ามกลางชาวอาหรับฉันพอใจคนหนึ่งเ็นสองคน ในการเป็นผู้ปกครองของพวกท่าน”แล้วท่านอุบัยบ์ก็จับมือของท่านอุมร์ กับมือของอูบัยดะฮ์ อิบดุลณรอรห์ พร้อมกับกล่าวว่า “ท่านทั้งสองจงคัดเลือกหนึ่งในสองคนนี้เป็นเคาะลีฟะห์ ท่านอุมร์กล่าวว่า “ท่านนบีมิได้ใช้ให้ท่านนำมามุสลิมละหมาดดอกหรือ? อุบัยบ์ท่านคือ เคาะลีฟะห์ของท่านเราะฮ์สูลเราให้สัตยาบันต่อท่าน เราให้สัตยาบันต่อผู้ที่ดีที่สุดซึ่งเป็นที่รักของท่านเราะฮ์สูล(คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ในหมู่พวกเราทั้งหมด”แล้วท่านอุมร์ก็ให้สัตยาบันต่อท่านอุบัยบ์ ชาวมุฮัจญิรีนก็ให้สัตยาบันต่อท่าน และชาวอันศอรก็ให้สัตยาบันต่อท่าน ไม่มีกิจการใดที่จะมีความพร้อมเพรียงกันยิ่งกว่า การให้สัตยาบันต่อท่านอุบัยบ์(สมคักดี มุหะหมัด, 2562 : 23,24)

หลังจากที่เคาะฮาบะห์ได้ตกลงกันในมัสยิดว่าให้ท่านอุบัยบ์เป็นเคาะลีฟะห์ ท่านอุบัยบ์ได้ขึ้นไปบนมิมบ์รและกล่าวแก่บรรดามุสลิมทั้งหลายว่า : ต่อไปนี้ “โอ้มวลมนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงแล้ว ฉันถูกแต่งตั้งให้เป็นเคาะลีฟะห์แก่พวกท่าน แต่ฉันก็ไม่ได้ดีไปกว่าพวกท่าน หากว่าฉันทำดี ท่านทั้งหลายจงสนับสนุนฉัน แต่หากฉันทำชั่ว ท่านทั้งหลายจงติเพื่อให้ฉันแก้ไขเถิด ท่านทั้งหลายจงรักดีต่อฉัน เหมือนที่ฉันรักดีต่อเอกอองค์อัลลอฮ์และเราะฮ์สูล ของพระองค์เถิด แต่ถ้าฉันทำบาปต่ออัลลอฮ์และท่านเราะฮ์สูล ก็ขอให้พวกท่านทั้งหลาย เลิกรักดีต่อฉันซะ (Ibn Kathir,1998 : 5 /248)

ในคุดบะฮ์นี้ เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนถึงการเรียกร้องให้มีการส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือกันในเรื่องต่างๆ ซึ่งคำเชิญชวนเหล่านี้ได้ถูกเน้นย้ำโดยท่านอุบัยบ์ เช่น "ท่านทั้งหลายจงสนับสนุนฉันเถิด" "ท่านทั้งหลายจงติเพื่อให้ฉันแก้ไขเถิด" ตลอดจนท้ายคุดบะฮ์

จากเหตุการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าท่านอุบัยบ์มีความสามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจของชาวอันศอรและได้พรรณนาถึงความประเสริฐของพวกเขาที่มีอยู่ในคัมภีร์และสุนนะห์ของท่านเราะฮ์สูล (คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) โดยยืนยันหลักฐานจากอัลกุรอานที่ว่า “สิ่งที่ยึดมาได้จากพวกยะฮูด เป็นของบรรดาผู้อพยพที่ขัดสน ซึ่งถูกขับไล่ออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของพวกเข และทอดทิ้งทรัพย์สินสมบัติของพวกเข เพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ และความพึงพอใจของพระองค์และการช่วยเหลือของอัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) และของเราะฮ์สูลของพระองค์ คน

เหล่านั้นพวกเขา คือ บรรดาผู้มีสัตย์จริง (8) และบรรดาผู้ที่ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมะดีนะฮ์ (ชาวอันศอร) และบรรดาผู้ศรัทธาก่อนหน้าการอพยพของพวกเขา (ชาวมุฮาญีรีน) พวกเขารักใคร่พวกที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรวงอกของพวกเขาในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้และการให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขา ถึงแม้พวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้อง ความตระหนี่อยู่ในตัวเขา คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จโดยการยืนยันว่าชาวอาหรับไม่ยอมรับการเป็นผู้นำ เว้นแต่กลุ่มมุฮาญีรีน เท่านั้น (9) (หะซฺร 8-9)(Amriy, 2009: 40)

เมื่อมีความเห็นพ้องต้องกันว่าท่านอะบูบักร์ มีความดีเหนือบุคคลอื่นแล้ว ท่านซะฮ์ บุตรอุบาต๊ะห์ ซึ่งเป็นผู้นำของชาวอันศอรก็ได้ให้การยอมรับท่านอะบูบักร์ เป็นเคาะลีฟะห์ ณ สถานที่บิซาอิดะห์ ที่ๆ ซึ่งถูกจัดให้มีการปรึกษาหารือหรือกันของชาวอันศอร โดยลูกชายของลุงของท่านชื่อว่า บาซึร บุตร ซะอ์ อัลอันซอรี โดยการแสดงความยอมรับการเป็นผู้นำของอะบูบักร์เป็นท่านแรก หลังจากได้มีการหาปรึกษาหารือกันเฉพาะกลุ่มในกลุ่มต่าง ๆ และนำมาตีจากกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นกลุ่มย่อย มาปรึกษาหารือในกลุ่มใหญ่ ที่มีสยิดนบีและทำให้เกิดการยอมรับการเป็นผู้นำของท่านอะบูบักร์ โดยสมัครใจ

จะเห็นได้ว่าเมื่อตำแหน่งการเป็นผู้นำเป็นระบบของการปกครองของมุสลิม รากฐานของการเป็นผู้นำยึดถือมาจากธรรมเนียมของมุสลิม นั่นคือ อัลกุรอาน และสุนนะห์ของท่านเราะสูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) นักนิติศาสตร์อิสลามได้ถกเถียง อภิปรายเรื่อง รากฐานของการเป็นผู้นำของโลกอิสลาม พวกเขาเหล่านั้นได้มีมติว่า จำเป็นต้องมีการชูรอ (ปรึกษาหารือ) และการบัยอะห์ (การแสดงสัตยาบัน) ทั้งสองสิ่งนี้มีแหล่งที่มาจากอัลกุรอานทั้งสิ้น

หลังจากท่านอะบูบักร์ขึ้นดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะห์มีหลายเหตุการณ์ที่ท่านอะบูบักร์ได้ทำการชูรอ(ปรึกษาหารือ)

1. การปรึกษาหารือในการทำสงครามกับกลุ่มชนที่ไม่ยอมจ่ายชะกาตและตีตนออก

นอกศาสนา

อัครสาวกบางท่านรวมทั้งท่าน อุมัร บุตร ค็อดต็อบ ได้ชี้แนะท่านว่าให้ปล่อยกลุ่มชนที่ไม่จ่ายชะกาต และบุคคลที่เข้ารับศาสนาอิสลามใหม่ที่จะตีตนออกนอกศาสนา จนกว่าพวกเขาเหล่านี้จะมีศรัทธา(อิหม่าน)ที่มั่นคงแล้วจะหันมาจ่ายชะกาตเอง แต่ท่านอะบูบักร์ได้ทักท้วงและปฏิเสธคำชี้แนะดังกล่าว จนกระทั่งท่าน อะบูซุรอยเราะห์ ได้กล่าวว่า เมื่อท่านเราะสูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ได้เสียชีวิตท่านอะบูบักร์ได้เป็นผู้นำ บุคคลผู้ปฏิเสธจากกลุ่มชาวอาหรับได้ทำการปฏิเสธ ท่านอุมัรจึงกล่าวว่า ท่านจะทำสงครามกับบุคคลเหล่านั้นอย่างไร ท่านจึงกล่าวว่า แท้จริงท่านเราะสูล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) กล่าวว่า ฉันถูกใช้ให้ทำสงครามกับมนุษย์ จนกว่าเขาจะกล่าว ลาอิลลาฮาอ็ลลัลลอฮ์ ใครที่กล่าวคำนี้ ทรัพย์สินสมบัติและชีวิตของเขาจะถูกปกป้องจากฉัน(al-Bukhariy,2003:7284,al-Muslim, 2006:20)

ท่านอุมัร จึงกล่าวว่า ไม่มีอะไรเว้นแต่อัลลอฮ์เท่านั้นได้ ให้จิตใจของอะบูบักร์ เข้าใจในเรื่องศาสนา ดังนั้น ฉันจึงทราบตีว่า เขานั้นเป็นผู้เที่ยงตรง

2. การปรึกษาหารือในการรวบรวมอัลกุรอาน

ในสงครามยะมามะห์ นั้น นักรบที่ตายชะฮีดใน(เสียชีวิตในสนามรบ) ส่วนหนึ่งเป็นนักท่องจำอัลกุรอาน ได้เสียชีวิต ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นผลให้ท่านอะบูบักร์ทำการปรึกษาหารือกับท่านอุมร์ ในการรวบรวม อัลกุรอาน โดยรวบรวมจากวัสดุที่เป็นกระดุก ก้านอินทผลัม แผ่นหนัง และการจดจำของบรรดาเศาะหาบะห์ (Ahmad Said Salim,1998 : 145) ท่านอะบูบักร์ จึงได้มอบหมายงานที่ยิ่งใหญ่นี้ให้แก่ เซด บิน ซาบิต

เซด ได้รายงานว่ อะบูบักร์ได้ส่งข่าวแจ้งถึงการตายของนักรบที่ทำสงครามยะมามะห์ขณะนั้นท่านอุมร์ก็อยู่รวมกับท่านด้วย อะบูบักร์ ได้กล่าวว่า แท้จริงท่านอุมร์มาหาฉัน แล้วกล่าวว่า สงครามยามมะห์ในวันนั้นรุนแรงมาก จนทำให้นักท่องจำอัลกุรอาน เสียชีวิตไปมาก ฉันเกรงว่าคนที่ท่องจำอัลกุรอาน จะเสียชีวิต และหมดไป จึงเป็นผลทำให้อัลกุรอาน สูญหายไปด้วย ฉันจึงเห็นว่าท่านควรมีคำสั่งให้รวบรวมอัลกุรอาน อะบูบักร์จึงกล่าวกับอุมร์ว่า ฉันจะทำในสิ่งที่ท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม)ไม่ได้ทำได้อย่างไร อุมร์จึงกล่าวว่า ขอสาบานต่ออัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) สิ่งที่ท่านกระทำนี้เป็นสิ่งดีงาม หลังจากนั้นท่านอุมร์ ยังคงเพียรมาหาฉันเพื่อขอให้ฉันกระทำสิ่งนี้ จนกระทั่งอัลลอฮ์(ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) ได้เปิดหัวใจฉันในสิ่งที่พระองค์ได้เปิดหัวใจให้แก่ท่านอุมร์

จะเห็นได้ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ การรวบรวมอัลกุรอาน มีหลักฐานในทางปฏิบัติ ด้วยการปรึกษาหารือ จากบุคคลต่าง ๆ อย่างกว้างขวางและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการทบทวนกันทางด้านวิชาการ จนกระทั่งเป็นสาเหตุให้เกิดความพอใจและเห็นพร้อมกันในการทำงานที่ยิ่งใหญ่นี้ บรรลุผลสำเร็จ

3. การปรึกษาหารือในการตัดสินปัญหา

ท่านอะบูบักร์ เมื่อมีผู้ขอให้ท่านตัดสิน ท่านก็จะพิจารณาจากอัลกุรอานหากท่านพบจาก อัลกุรอานตัดสินอย่างไร ท่านก็จะตัดสินไปตามนั้น ถ้าหากไม่พบในอัลกุรอาน ท่านต้องพิจารณาในแนวทางของท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ใ่ว่างไร ท่านก็จะตัดสินไปตามนั้น หากท่านไม่พบสิ่งใดในแนวทางของท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ในกรณีไม่พบท่านจะถามผู้อื่นว่า พวกเขาทราบไหมว่า ท่านเราะสุล (คือลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ตัดสินเรื่องนี้ว่าอย่างไร

4. การปรึกษาหารือในการทำสงคราม

ท่านอะบูบักร์ได้เชิญท่านอุมร์ ท่านอุษมาน ท่านอะลี ท่านฆอลละห์ ท่านซุเบร ท่านอัคฺเราะห์มาน บิน เอาฟ์ ท่าน ซะอ์ บุตร อะบีวักกัอฺส ท่าน อะบาอูบัยดะห์ บิน อี้ล ยัรรอฮ์ และบรรดาผู้นำของ ชาวอันศอร และชาวมุฮายีรีน จากบุคคลที่ร่วมสงครามบะดร์และคนอื่น ๆ อีกมากมาย อะบูบักร์ได้กล่าวกับพวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮฺวะตะอาลา) ผู้ซึ่งโปรดปรานของ

พระองค์ ไม่สามารถคิดคำนวณได้ และการตอบแทนพระองค์นั้นยิ่งใหญ่ การสรรเสริญที่มากมายจึงคู่ควรแก่พระองค์ในพวกท่าน ได้ชี้แนะพวกท่านสู่อิสลาม และปกป้องพวกท่าน พ้นจากไซตอนมารร้าย ฉันท้องการให้พวกท่านเข้าสู่การทำสงครามกับพวกโรม ที่เมืองซาม ผู้ใดเสียชีวิตเป็นการเสียชีวิตโดยชะฮีด ใครที่รอดชีวิตมาได้ ก็จะมีชีวิตอยู่โดยปกป้องศาสนา ทั้งหมดเป็นผู้ที่สมควรที่จะได้รับผลบุญ ณ ที่อัลลอฮ์(ซุบหานะฮฺวะตะอาลา)เหมือนกับนักรบที่ทำการสงครามเพื่อศาสนา นี่คือการคิดเห็นของฉัน ขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นต่อฉันด้วย และบรรดาเคาะหะบะห์ทุกคนก็เห็นพ้องต้องกันกับท่านออบูบักร์ในการเข้าทำการสงครามกับพวกโรมแต่ก็มีความเห็นหลากหลายในการสงครามในครั้งนี้

ยุคสมัยของเคาะลีฟะห์อุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ ฮ.ศ 13-24 (ค.ศ 634-645)

เคาะลีฟะห์อุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ ท่านเป็นบุตรของอัลค็อฎฎอบ อิบน์ นุไฟล อิบนิอัลอุซซา เชื้อสายท่านบรรจบกับท่านนบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ที่กะอ์บ์ อิบน์ ลุอัย ท่านอยู่ในตระกูลอะดียฺ เผ่ากูเรซ มารดาของท่าน ชื่อ ฮันตะมะฮ์ บินตุ ฮาซิม เคาะลีฟะห์อุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ เกิดหลังจากปีช้าง 13 ปี ท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ ท่านถึงแก่กรรมในวันที่ 27 ชุลฮิจญะฮ์ ฮ.ศ. 27 ตรงกับวันที่ 3 พฤศจิกายน ค.ศ. 644 รวมอายุได้ 63 ปี (สมคักดี มุหะหมัด, 2562 : 69)

การเป็นเคาะลีฟะห์ ของท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ

ท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ คือเสนาบดีและเป็นที่ปรึกษาของท่าน ออบูบักร์ท่านจะให้คำปรึกษาแก่ท่านออบูบักร์ในทุก ๆ เรื่องที่มีความสำคัญกับบรรดามุสลิม ที่เห็นอย่างชัดเจน คือ การรวบรวมอัลกุรอานและการปราบปรามผู้ที่ระงับการจ่ายซะกาต

ขณะเดียวกันท่านออบูบักร์มีความเข้าใจดี ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพิงพัก สะกียะฮ์ ของตระกูลซาอิดะฮ์ โดยเหตุนี้เมื่อท่านออบูบักร์ล้มเจ็บลง ท่านกลัวจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นอีก ดังเช่นวันที่ท่าน นบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) ถึงแก่กรรม กลัวว่าบรรดามุสลิมจะเกิดการขัดแย้ง ช่วงชิงแก่งแย่งตำแหน่งเคาะลีฟะห์ หลังจากท่าน โดยที่เขาผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีไหวพริบในการบริหารอาณาจักรอิสลาม ท่านได้พิจารณาดูเคาะหะบะห์ของท่านเราะฮูล เพื่อค้นหาผู้ที่มีความเด็ดขาดแต่ไม่แข็งกระด้าง มีความอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ ท่านพบว่า มีบุคคล 2 คน ที่มีลักษณะเช่นนี้ คือ ท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบ และท่านอาลี อิบน์ อบีฏอลิบในที่สุดท่านก็ตกลงคัดเลือก ท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฎอบให้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะห์ต่อจากท่าน (สมคักดี มุหะหมัด, 2562 : 54)

ในเรื่องการปรึกษาหารือในสมัยท่านอุมร์ กับเหล่าเคาะหะบะห์ในเหตุการณ์นี้ ได้รับประโยชน์หลายอย่างเช่น

- 1.เป็นการรักษาผลประโยชน์ทุกอย่างไปของประชาชนมุสลิมทุกๆไป และผู้นำจะไม่นำเอากฎเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจนนำมาก่อนด้านที่ถูกต้องซึ่งเป็นผลเสียต่อพี่น้องมุสลิม

2. มีการปรึกษาหารือกันกับผู้ที่สามารถเข้าร่วมประชุมจากผู้ที่คุณสมบัติในการวินิจฉัยในเรื่องนั้นๆ และสามารถนำทัศนะที่ดีที่สุดออกจากทัศนะที่มีเหตุผลน้อยกว่าที่คือจุดที่ต้องการ

3. อนุญาตรวบรวมมติประชุมของผู้นำในกลุ่มต่าง ๆ ด้วยกับความรับผิดชอบของผู้นำเพียงคนเดียว เช่นเดียวกับที่ท่านอุมร์ได้กระไว้กับกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มอันซอร์ กลุ่มมุฮาฮิรีน กลุ่มสภาอาวุโสชาวกุเรซเพราะว่าทุกครั้งที่มีจำนวนเข้าประชุมหารือที่น้อย ก็มักเกิดข้อโต้แย้งที่กว้างและใช้เวลานาน

4. ยึดเอาความเห็นของผู้อาวุโสและผู้ที่มีประสบการณ์เป็นหลัก

5. การยึดเอาเพียงทัศนะเดียวเช่นท่านอุมร์ ได้ยึดเอาทัศนะของสภาอาวุโสของเผ่ากุเรซ เพราะพวกเขาไม่มีความเห็นต่าง

6. ได้รับการเปิดประตูแห่งความเข้าใจสำหรับบุคคลที่ต้องการการสร้างความเข้าใจเพื่อที่จะคลายความคลุมเครือให้หายไปจากเขา แม้ว่าผู้นั้นได้ยึดเอาทัศนะหนึ่งจากทัศนะต่างๆไปแล้ว เพราะการจัดความคลุมเครือออกไปจากจิตใจนั้นคือการสร้างความปรองดอง ความสงบนิ่งในใจผู้คนที่ทั้งหลาย มันทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น และดำเนินตามแผนที่ลงมติ

7. เช่นเดียวกันสมควรที่จะนำเอาเหตุผลที่เป็นหลักฐาน ที่เป็นที่พอใจสมเหตุสมผล ที่ผู้นำที่เขาสามารถนำมาเสนอได้ แต่ทว่าหากไม่สมควรนำเสนอที่ให้แก่ผู้รับผิดชอบไปเสนอกับฝ่ายที่ค้าน หลังจากมีมติอันสมบูรณ์แล้วและไปให้ยังผู้นำหลังจากที่ได้ดำเนินการไปได้ลุล่วงแล้ว และส่วนหนึ่งจากกูรอานได้ระบุไว้ว่า ความว่า เมื่อเจ้าได้มั่นใจแล้วในการกระทำภารกิจ จงมอบหมายต่อพระเจ้าเถิด

8. แท้จริงอัลลอฮ์ (ซุบฮานะฮูวะตะอาลา) ได้ทรงชี้แนะแก่ผู้นำและผู้ที่มีรับผิดชอบนั้นด้วยความถูกต้องเมื่อเขาได้เสร็จสิ้นภารกิจหรือ และพวกเขามุ่งเอาประโยชน์ส่วนรวม

9. เหล่าคณะองค์ประชุมแม้ว่าจะมีจำนวนมาก แต่บางครั้งอาจไม่มีหลักฐานที่น่าเชื่อถือ ไม่ว่าหลักฐานที่มาจากกูรอานหรือสุนนะห์ แม้ว่าพวกเขาจะมีผู้รู้ในที่ประชุมก็ตามและก็มีหลักฐานของคนที่ไม่เข้าร่วมประชุม เรื่องดังกล่าวนี้ทำให้เป็นข้อถกเถียงเป็นเวลายาวนาน หากคนหนึ่งในที่ประชุมได้นำหลักฐานมาเสนอ และในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมร์ ท่านอัศดุเราะห์มาน บุตรเอาวฟ์ เขาได้นำหลักฐานมาเสนอแก่ท่านอุมร์ ท่านอุมร์จึงเห็นด้วยกับเรื่องนั้น (Ibn Sa' , 2001:3/567)

ยุคสมัยของเคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อ์ฟฟาน ฮ.ศ.24-35 (ค.ศ.645-656)

ท่านอุษมาน อิบน์ อ์ฟฟานเป็นบุตรของอบิลอาศ บุตรของอุมัยยะฮ์ บุตรของอับดุลมุฮัมมัด บุตรของอัลบดิมะนาฟ บุตรของ กุรอัยช์ บุตรของกิลาล บุตรของมูเราะฮ์ บุตรของกะอ็บ บุตรของสุอัยบ์ บุตรของฆอลิบ จากเผ่ากุเรซ มารดาของท่านชื่อ อ์รวา เป็นบุตรของกุรอัยช์ บุตรของรอยยะฮ์ บุตรของฮาบีบ บุตรของอับดิวิมส์ บุตรของอับดิมะนาฟ เคาะลีฟะฮ์อุษมาน อิบน์ อ์ฟฟาน

เกิดหลังจากนปี 5 ปี เคาะลิฟะห์อุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ได้ถูกสังหารในวันที่ 18 ซุลฮิจญะฮ์ ฮ.ศ.35 (21 พฤษภาคม ค.ศ. 656) และถูกฝังในวันต่อมา ณ สุสานบะเกียะฮ์(สมัคคี มุหะหมัด, 2562 :)

หลังจากที่ท่านอุมร์ อิบน์ ค็อฎฏอบถูกลอบทำร้ายในมัสยิด ท่านได้คัดเลือกบุคคล 6 คน เพื่อให้ปรึกษาหารือกันในการคัดเลือกเคาะลิฟะห์ ได้แก่ ท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน ท่านอาลี อิบน์ อปีฏอลิบ ท่านฎ็อลซะฮ์ อิบน์ อุบัยดีลลาฮ์ ท่านซุเบร อิบน์ เออวาม ท่านชะอด์ อิบน์ อปี วัค กอศ และท่านอับดุลเราะห์มาน อิบน์ เอาฟ์ ได้แต่งตั้งให้ท่านอับดุลเราะห์มาน อิบน์ เอาฟ์เป็นประธานในการคัดเลือก ท่านอุมร์ได้กล่าวกับบุคคลทั้งหมดว่า “ฉันขอสังเสียท่านทั้งหลายให้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์(ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) ในการตัดสินและดำรงความยุติธรรมในการลงมติ ท่านทั้งหลายจงปรึกษาหารือกัน ถ้าหากว่ามีคะแนนเสียงในการลงมติ 2 เสียงเท่ากัน ท่านก็จงปรึกษาหารือกัน ถ้าหากว่ามีการลงมติ 4 เสียง ต่อ 2 เสียง ท่านทั้งหลายก็จงยึดเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ถ้าหากว่ามีการลงมติ 3 เสียงเท่ากัน ท่านทั้งหลายก็จงยึดถือฝ่ายที่อับดุลเราะห์มาน อิบน์ เอาฟ์ ลงคะแนนให้ ท่านทั้งหลายจงรับฟังและเชื่อฟังเถิด”

อับดุลเราะห์มาน อิบน์ เอาฟ์ ทำหน้าที่ประธานสรรหาผู้เป็นเคาะลิฟะห์ ปกครอง บรรดามุสลิม โดยที่ท่านอับดุลซะฮ์และสหายของท่าน ได้ทำหน้าที่เฝ้าอยู่ ณ ประตูบ้านของท่านอับดุลเราะห์มาน จนกระทั่งมีการให้สัตยาบันแก่ท่านเคาะลิฟะห์คนใหม่

ท่านอิมามสุญัยย์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือของท่าน ชื่อ “ตารีคุลคูละฟะฮ์” เกี่ยวกับการให้สัตยาบันท่านอุษมาน อิบน์ อัฟฟาน เป็นเคาะลิฟะห์ ท่านอับดุลเราะห์มานได้กล่าวกับท่านอุษมาน ขณะอยู่ตามลำพังว่า

“ถ้าหากว่าฉันไม่ให้สัตยาบันแก่ท่านในการเป็นเคาะลิฟะห์ท่านจะแนะนำให้ฉันเลือกผู้ใดเป็นเคาะลิฟะห์ ?”

ท่านอุษมาน กล่าวว่า “เลือกท่านอาลี”

ท่านอับดุลเราะห์มานได้กล่าวกับท่านอาลี ขณะอยู่ตามลำพังว่า

“ถ้าหากว่าฉันไม่ให้สัตยาบันแก่ท่านในการเป็นเคาะลิฟะห์ ท่านจะแนะนำให้ฉันเลือกผู้ใดเป็นเคาะลิฟะห์?”

ท่านอาลี กล่าวว่า “เลือกอุษมาน”

แล้วท่านอับดุลเราะห์มานก็เรียกท่านสุเบรเข้ามาแล้วกล่าวเช่นเดียวกันนั้น คำตอบก็คือเลือกท่านอุษมาน หรือท่านอาลี

แล้วอับดุลเราะห์มานก็เรียก ชะอด์ อิบน์ อปีวัคกอศ เข้าไปหาและกล่าวว่า “ผู้ใดที่ท่านจะแนะนำฉันให้สัตยาบันในการเป็นเคาะลิฟะห์ ส่วนฉันและท่านนั้นไม่ต้องการเป็นเคาะลิฟะห์อย่างแน่นอน” ท่าน ชะอด์กล่าวว่า “เลือกท่านอุษมาน”

แล้วท่านอับดุลเราะห์มานก็ได้ปรึกษาหารือกับบรรดาผู้อาวุโสโดยทั่วไปส่วนใหญ่ก็มี
ความเห็นให้คัดเลือกท่าน อุษมาน เป็นเคาะลีฟะฮ์ (สมคักดี มุหะหมัด, 2562 : 77,78)

นี่คือตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดของการความละเอียดอ่อนของจุดเริ่มต้นการชुरอ ในการ
คัดเลือกผู้นำของมุสลิม นั่นคือสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในยุคสมัยเคาะลีฟะฮ์ผู้ทรงคุณธรรม

ในสมัยของอุมร์ บุตร อัลคือฎุออบปรากฏว่าชาวเมืองมาดีนะฮ์นั้นได้เห็นพ้อง
ต้องกันว่าในการส่งท่านอุมร์ ในการนำเสนอเป็นผู้แทนประชาชนในการเลือกผู้นำเพียงคนเดียว และ
ท่านอุมร์นั้นมิได้ใช้อำนาจใด ๆ มาบังคับให้ประชาชนต้องเลือกแต่อย่างใด โดยที่ในสมัยท่านอุมร์นั้น
มีเพียงแค่ท่านคนเดียวที่เป็นผู้สมัครในการคัดเลือก ซึ่งแตกต่างจากสมัยท่านอุษมาน เพราะได้มี
ความเห็นต่างที่จะนำผู้สมัครผู้แทนประชาชนจากหลายฝ่าย จึงออกมาในรูปของผู้สมัครทั้งหกคน และ
ได้มีการปรึกษากันจากหลายฝ่าย อาทิเช่น ชาวเมืองมะดีนะฮ์ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมเยียนในมะดีนะฮ์ และ
ผู้นำต่าง ๆ ทางทหาร และบุคคลที่มีเกียรติในหมู่พวกเขา และนี่คือตัวอย่างในการคัดเลือกผู้นำแห่ง
อิสลามระหว่างชาวอันศอรและมุฮาฮิรีน และพวกเขาก็ได้ต่างให้สัตยาบันซึ่งกันและกัน

ยุคสมัยของเคาะลีฟะฮ์อาลี อิบน์ อับดุลออลิบ ฮ.ศ. 35-40 (ค.ศ. 656-661)

สมคักดี มุหะหมัด ท่านอาลีอิบน์ อับดุลออลิบเป็นบุตรของท่านอับดุลออลิบ ชื่อเดิมของ
ท่านอับดุลออลิบ คือ อับดุลมะนาฟ อิบน์ อับดุลมุฏออลิบ มารดาของท่านอาลี ชื่อ ฟาติมะฮ์ บินตุ อะ
ลัต อิบนิ ฮาซิม ท่านมีชื่อเล่นว่า อบุลหะซัน และอบุตรอบเคาะลีฟะฮ์ท่านอาลีอิบน์ อับดุลออลิบเกิด
หลังจากนบีมุฮัมมัด (คือลัลลอลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม) 32 ปี ท่านเคาะลีฟะฮ์อาลี อิบน์ อะบดุลออลิบ
เสียชีวิตเมื่ออายุได้ 63 ปี ท่านถึงแก่กรรมในปี ฮ.ศ. 40 (สมคักดี มุหะหมัด, 2562 : 109)

เมื่อเคาะลีฟะฮ์อุษมานถูกสังหาร จึงมีความจำเป็นที่อาณาจักรอิสลามจะต้องมี
ผู้ปกครองที่ความเข้มแข็ง เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความสงบให้แก่อาณาจักร บรรดาเคาะ
หะบะห์อาวุโสจึงได้ให้สัตยาบันแก่ท่านอาลีอิบน์ อับดุลออลิบ ขึ้นเป็นเคาะลีฟะฮ์ในปี ฮ.ศ. 35 บรรดาผู้ที่
อยู่ในเมืองมักกะฮ์ต่างให้การสนับสนุนท่านอาลี เนื่องจากกลัวว่าจะเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง
ระหว่างบรรดามุสลิม

การชुरอในสมัยของอะลี บิน อะบดุลออลิบ (เราะฎิยัลลอฮูอันฮ์)

1. การให้สัตยาบันต่ออะลี บิน อะบดุลออลิบ (เราะฎิยัลลอฮูอันฮ์)

การให้สัตยาบันของท่านอะลี(เราะฎิยัลลอฮูอันฮ์)เสร็จสิ้นอย่างเรียบร้อยโดยวิธีการ
คัดสรร ดังกล่าวนั้น ภายหลังจากการเสียชีวิต ของเคาะลีฟะฮ์ อุษมาน บินอัฟฟาน (เราะฎิยัลลอฮู
อันฮ์)ด้วยน้ำมือของคนนอกศาสนาแปลกหน้า ซึ่งพวกเขามาจากดินแดนที่ห่างไกลจากหัวเมืองต่าง ๆ
และแตกต่างกัน ไม่มีผู้ใดรู้จักถึงความดี เรื่องศาสนาของพวกเขามาก่อน หลังจากที่พวกเขาได้สังหาร
ท่านอุษมาน พวกเขาได้ บิดเบือนความไม่ยุติธรรม ในวันศุกร์ตรงกับคืนวันที่ 18 เดือน ชุลฮิจญะฮ์
ปี ฮ.ศ. 35(Al-Zahri, 2001 : 3/31)

บรรดาเศาะหาบะห์ทั้งหมดที่ยังคงอยู่ในมะดีนะฮ์ได้ทำการให้สัตยาบัน ต่อท่านอะลี (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) ให้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะห์ ดังกล่าวนั้น เนื่องจากไม่พบว่ามีผู้ใดในเวลานั้น เป็นผู้ที่เหมาะสมกว่าท่านอะลี และไม่มีผู้ใดที่จะผลักดันตัวเองให้ดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะห์ ต่อจากท่าน อุษมาน (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) และท่านอะบุซุบัยน (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) ก็ไม่ปรารถนาต่อตำแหน่ง เคาะลีฟะห์ ด้วยเหตุดังกล่าวท่านอะลี (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) จึงไม่รับตำแหน่งเคาะลีฟะห์เช่นกัน ทว่า ด้วยการรบเร้าจากบรรดาเศาะหาบะห์ที่ยังคงอยู่ ณ นครมะดีนะฮ์ และด้วยความกลัวว่าจะเกิด ความระทมทุกข์อย่างรุนแรง และแพร่หลาย

ส่วนหนึ่งจากนักวิชาการบางท่าน (Ibn 'Ali, 2009 : 2/677) ได้รายงานถึงวิธีการ เลือกท่าน อะลี บิน อะบีฏอลิบ (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) เป็นเคาะลีฟะห์ไว้อย่างสมบูรณ์ว่า “แท้จริง ท่านอะบูบักร์ อัลคิลาล โดยพาดพิงรายงานไปยังท่านมุฮัมมัด บิน อัลหะนะฟิยะฮ์ กล่าวว่า ฉันอยู่ ร่วมกับท่านอะลี (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) และท่านอุษมานนั้นถูกปิดล้อมอยู่ ท่านมุฮัมมัด กล่าวว่า : มีชาย คนหนึ่งมาหาท่านอะลีและกล่าวว่าแท้จริงท่านอะลีมีรูลุมินีนได้ถูกสังหารเมื่อไม่นานนี้ (ท่านมุฮัมมัด กล่าว) ดังนั้นท่านอะลีก็ลุกขึ้น และฉัน (มุฮัมมัด บินอัลหะนะฟิยะฮ์) คว่าท่านอะลีไว้โดยเกรงว่าจะเกิด อันตรายต่อท่าน ชายผู้นั้นกล่าวต่อว่าไม่มีผู้นำให้กับท่านแล้ว จากนั้นท่านอะลีได้มาที่บ้าน เข้าไปข้าง ในและปิดประตู ต่อมาได้มีผู้คนมาหาท่านอะลี พวกเขาเคาะประตูเรียก และพวกเขาได้เข้าไปในบ้าน และกล่าวว่า แท้จริงท่านอะลีมีรูลุมินีน ถูกสังหารและจำเป็นที่ประชาชนทั้งหลายจะต้องมีผู้นำและ พวกเขาไม่รู้จักใครที่จะมีความเหมาะสมกับตำแหน่งเคาะลีฟะห์มากกว่าท่าน ท่านอะลีกล่าวกับพวกเขาว่า “พวกท่านอย่าได้มุ่งหมายมาที่ฉันเพราะแท้ที่จริงตำแหน่งนี้ยังมีผู้ที่เหมาะสม พวกเขากล่าวว่า “หากมิได้ขอสาบานต่ออัลลอฮ์เราไม่รู้จักใครสักคนที่จะมีความเหมาะสมกว่ากับตำแหน่งเคาะลีฟะห์ มากกว่าท่าน แต่ฉันจะออกไปที่มีสยิดจากนั้นประชาชน ได้ออกมาทำการสัตยาบัน ต่อท่านอะลี (Al-KhulanAbubadr, 1989 : 415)

จะเห็นได้ว่าการให้สัตยาบันต่อเคาะลีฟะห์ท่านที่ 4 อะลี (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) นั้น ไม่มีความแตกต่าง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการชুরอ ดังเช่น บรรดาเคาะลีฟะห์ท่านก่อน ๆ ทั้ง ๆ ที่ มีวิกฤติการณ์ ซึ่งทำให้ประชาชาติได้รับความเจ็บปวดและสภาวะการณ์ที่มีดมนอกทั้งยังมีปัญหาต่าง ๆ ต่อเนื่อง ดังนั้นการให้สัตยาบัน จะไม่เสร็จสมบูรณ์โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของวงศวาน หรือครอบครัว หรือเผ่าพันธุ์ หรือตั้งอยู่บนสนธิสัญญาและคำสั่งเสียของท่านเราะสุลุลลอฮ์ (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิ วะซัลลิม) ฉะนั้นหากพบว่ามีสิ่งหนึ่งสิ่งใดจากประการดังกล่าว แน่แน่นอนต้องมีการเจรจากันอย่าง ยาวนาน และท่านอะลีมีรูลุมินีนก็ต้องปฏิเสธ และเท่ากับว่า ท่านอะลีได้ท้าวทวงสิทธิของตัวเอง แต่ ปรากฏว่าประชาชนทั้งหลายต่างสนับสนุน ผลักดัน และรบเร้าต้องการให้สัตยาบันต่ออะลี (เราะฎิยัลลอฮุอันฮุ) และประชาชนเองพวกเขาก็ไม่ต้องการตำแหน่งเคาะลีฟะห์ของท่านอะลีโดย ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มาจากคำสั่งเสียของท่านเราะสุลุลลอฮ์ (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิ วะซัลลิม) และมีได้

ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า อะลีมาจากลูกหลานของอับดุลมะนาฟ หรือเนื่องจากอะลีมาจากตระกูลกูร็อยซ์ เท่านั้น ท่านอะลีนั่นเป็นหนึ่งในสิบจากบุคคลที่รับอิสลามยุคแรก ๆ และเป็นหนึ่งใน 10 คนที่ได้รับแจ้งข่าวดี ได้เข้าสวรรค์และเป็นบุคคลที่ 2 ต่อจากอุซมาน จากการเลือกของประชาชน ในขณะที่ปฏิบัติการชูรอภายหลังการเสียชีวิต ของอุมร์ บิน อัลค็อฏฏอบ ท่านอับดุลเราะห์มาน บิน เอาฟ์ ได้เคยถูกถามถึงตำแหน่ง เคาะลีฟะห์ของอุซมานภายหลังการเสียชีวิตของอุมร์ว่า หากไม่มีอุซมานท่านจะเลือกใคร ท่านอับดุลเราะห์มาน กล่าวว่า อะลี (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู)

2. ส่วนหนึ่งจากคำพูดของอะมีรุลมุมีนีน อะลี บิน อะบีฏอลิบ (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู) ในเรื่องการชูรอ

อะมีรุลมุมีนีน อะลี บิน ฏอลิบ (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู) มีความปรารถนา ปฏิบัติตามแนวทาง ชูรอในการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน และการมีมติต่าง ๆ ของอะลี ส่วนหนึ่งจากดังกล่าวคือ ขณะที่สาส์น จากแม่ทัพของท่านอะลี มะอ์กิล บิน ก็อยส์ อัล รียาฮี ซึ่งรับหน้าที่ทำสงครามกับอัล กอรรอยต์ บิน รอชิด อัล คอริจญ์ ท่านอะลีได้รวบรวมพวกพ้องและอ่านสาส์นของแม่ทัพให้พวกเขาฟัง ท่านอะลีขอคำปรึกษาและขอความคิดเห็นจากพวกเขา โดยที่พวกเขามีความคิดเห็นเป็นเสียงเดียวกันคือ พวกเราเห็นว่าท่านควรส่งสาส์น ไปยัง มะอ์กิล บิน ก็อยส์ และเมื่อมะอ์กิลปฏิบัติตาม ทำให้ส่งผลกับความชั่ว ดังนั้น มะอ์กิลยังคงอยู่ในความต้องการของเขา จนกว่าเขาจะทำสงครามกับอัล กอรร็อยต์ หรือจะปฏิเสธ ฉะนั้นเราไม่เชื่อว่า มะอ์กิลจะทำให้ประชาชนมีผลเสียต่อท่าน (Al - Tabri, 2001 : 6/39)

อีกรายงาน จาก อะมีรุลมุมีนีน อะลี (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู) ในการชูรอ คำพูดที่ว่า (การขอคำปรึกษา) เป็นทางนำที่ชัดเจนและแน่นอนเป็นความสำคัญจากการสร้างความพึงพอใจด้วยการขอความคิดเห็น (Al-Mawridi, 2005: 89) “ถือเป็นคนความดี การส่งเสริม การปรึกษาหารือ และถือเป็นเรื่องเลวร้าย การใช้อำนาจเอาแต่ใจตัวเอง” (Ala Kamal, n.d: 1 / 279)

“ความคิดเห็นของคนชราดีกว่าการประชุมของคนหนุ่มสาว” และปรากฏว่าท่านอะลี (เราะฎิยัลลอฮูอันฮู) รู้ว่าแท้จริงผู้ปกครองนั้นหากไม่มีคณะที่ปรึกษาให้แก่เขา ดังนั้นผู้ปกครองจะไม่รู้ถึงผลประโยชน์และข้อบกพร่อง ต่าง ๆ ของรัฐและต่อไปกิจการทั้งหลายและการตัดสินใจขาดประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของรัฐจะขาดหาย ห่างไกลจากเขาในที่สุด และท่านอะลียังรู้ว่าการชูรอนั้นจะทำให้เขารู้ในสิ่งที่เขาไม่เคยรู้ และขจัดข้อสงสัยในทุก ๆ เรื่องราว ซึ่งจะเกิดขึ้นกับรัฐ นี่คือการพูดของอะลีที่กล่าวแก่ อัลอัชดัร อัล นาดิ เมื่อครั้งอะลีแต่งตั้งเขาเป็นผู้ปกครองประเทศอียิปต์ ว่า “ท่านจงพิจารณาในกิจการงานต่าง ๆ ของท่าน ได้ใช้ให้พวกเขากระทำและจงให้กิจการงานของท่านเป็นประสบการณ์ความรู้แก่พวกเขา และท่านอย่าได้ให้เกิดความทุกข์ระทมอันเป็นการบ่อนทำลาย และอธรรมต่ออัลลอฮ์ การนำมาซึ่งภัยอันตรายต่อประชาชน ทำให้กิจการต่าง ๆ ของประชาชนไม่ก่อประโยชน์และอย่าใช้อำนาจ การปกครอง นอกจากเพื่อผลประโยชน์ของผู้ที่ใช้อำนาจได้ขอความ

ช่วยเหลือกับผู้นั้นเป็นไปตามกิจการงานของพวกเขา ท่านจงคัดสรร ผู้ที่มีความเคร่งครัดศาสนา ชอบที่จะให้อภัยและมีอุตมการณ์ และท่านจงแนบแน่นกับผู้ที่มีความชำนาญงาน มีปัญญาและความอาย ซึ่งเป็นบุคคลจากอะฮ์ลุลบัยต์ ที่มีคุณธรรม เพื่ออำนาจการบริหาร ปกครองของท่าน เพราะแท้ที่จริงพวกเขานั้น มีจรรยา มารยาท ที่มีเกียรติยิ่ง อีกทั้งมีคุณธรรม ระวังรักษาตัวเองดีเยี่ยม และกิจกิจการต่าง ๆ จะสำเร็จดียิ่งกว่าพวกอื่น ๆ ในที่สุด ดังนั้นท่านจงให้พวกเขาทำงานให้กับท่านและช่วยเหลือท่าน” (Izz al-Din Al-Tamimi, 1985 : 102)

ยุคของเคาะลีฟะห์ ผู้ทรงคุณธรรมทั้งสี่ อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งแบบอย่างของการปกครองที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม ถึงแม้จะมีความล้มเหลวและความผิดพลาดบางอย่างเกิดขึ้นแต่ถึงกระนั้นก็ตาม การเจริญเติบโตและการพัฒนาก็ยังคงเกิดขึ้นตลอดเวลาทำให้เห็นลักษณะเด่นบางประการของยุคนี้ก็คือ ลักษณะส่วนบุคคล ความประพฤติและทัศนคติของเคาะลีฟะห์ ทั้งสี่นั้นไม่มีข้อตำหนิใดๆ เคาะลีฟะห์ ทั้งสี่คนยังคงปฏิบัติตามกुरอานและแบบอย่างคำสอนของท่านนบีตามตัวอักษรและเจตนารมณ์

1.เคาะลีฟะห์ ทุกคนส่งเสริมรูปแบบของประชาธิปไตยที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นรูปแบบการประชุมปรึกษาหารือกันดังเช่นในการชูรอในอิสลาม เคาะลีฟะห์ ทุกคนถูกเลือกขึ้นมาโดยการปรึกษาหารือกันของกลุ่มแกนนำที่ทรงความรู้และอาวุโสที่สุดของสังคม หลังจากที่เคาะลีฟะห์แต่ละคนได้รับการให้สัตยาบันแสดงความจงรักภักดีแล้ว แต่ละคนก็ได้ยืนยันว่าจะยึดมั่นในอุตมการณ์อิสลามและขอให้ประชาคมมุสลิมเชื่อฟังท่านตราบเท่าที่ท่านเชื่อฟังและปฏิบัติตามอิสลาม

2.สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของพลเมืองได้รับการประกันอย่างเต็มที่ในระหว่างสมัยของ เคาะลีฟะห์ทุกคน แม้แต่ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมก็ได้รับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในทรัพย์สินและเสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพและการคุ้มครองสิทธิพลเมือง เช่นนี้ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ

3.ในสมัยของผู้นำหรือเคาะลีฟะห์ทั้งสี่ ผู้นำเหล่านี้ต่างพยายามอย่างเต็มที่ที่จะแสดงให้เห็นถึงรูปแบบในทางปฏิบัติของรัฐสวัสดิการที่แท้จริง วัตถุประสงค์พื้นฐานของรัฐสวัสดิการก็คือการส่งเสริมความเป็นพี่น้องกันในหมู่ประชาชาติ ความเสมอภาค ความรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของมนุษยชาติทั้งหมด การจัดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ

จากตัวอย่างดังกล่าวข้างต้นถือว่าทั้งตัวผู้นำและผู้อยู่ภายใต้การปกครองต่างส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกครองเพื่อผลประโยชน์สาธารณะอย่างจริง กระบวนการและแนวทางการปรึกษาหารือจึงเกิดขึ้นได้ทั้งจากตัวผู้นำและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง หากสิ่งเหล่านั้นยังประโยชน์แก่ส่วนรวม

สรุปผลการวิจัย

ชูรอมีบทบาทมากในประวัติศาสตร์อิสลามรวมทั้งเป็นกระบวนการและเครื่องมืออันหนึ่งการปกครองในอิสลามเป็นการนำบทเรียนจากประวัติศาสตร์ที่ปรากฏชัดในอัลกุรอานซึ่งได้เล่าและพาดพิงถึงการปรึกษาหารือที่เกิดขึ้นจริงในยุคสมัยของท่านนบีอิบรอฮีม (อะลัยฮิสสลาม) กรณีขอความเห็นจากบุตรชายเรื่องการเชือดบุตรชายทำกุรบาน และในยุคของท่านนบีสุลัยมาน กรณีราชินีบิลกีส ขอความเห็นจากข้าราชการ ในเรื่องการตอบสาส์น ที่นบีสุลัยมานส่งมา ล้วนได้รับการปรึกษาหารือทั้งสิ้น ส่วนการชูรอในยุคของท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ (คือลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) มีท่านได้ดำเนินการปรึกษาหารือปรากฏในหะดีษทั้งในรูปแบบที่เป็นคำสอน คำสั่งและการเรียกร้องให้มีการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะห์ หลายเหตุการณ์โดยเฉพาะเรื่อง การทำสงครามในหลายสมรภูมิจากการปรึกษาหารือกับบรรดาเศาะฮาบะห์ โดยยึดหลักคำสอนจากอัลกุรอาน ที่อัลลอฮ์(ซุบฮานะฮูว่าตะอาลา) ทรงใช้และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อัลกุรอานได้เล่าหรือพาดพิงถึง นำมาประยุกต์ปฏิบัติและเป็นแบบอย่างให้กับบรรดาเศาะฮาบะห์ ด้วยเหตุดังกล่าวในยุคสมัยหลังจากท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ (คือลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) เป็นยุคของท่านอับดุล อุมร์ อูสมาน อาลี ท่านเหล่านี้ก็ได้้นำแบบอย่างแนวทางการปฏิบัติจากท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ (คือลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) ในการชูรอมาปฏิบัติ โดยยึดคำสอนจากอัลกุรอาน คำสอนและแนวทางการปฏิบัติของท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ (คือลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิม) มาปฏิบัติดังนั้นก็เห็นได้ว่า การปรึกษาหารือ การขอคำปรึกษาหารือ การให้คำปรึกษาหารือ มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจในทุกเรื่อง ทุกปัญหา และมีบทสรุปหรือทางออกอันเป็นผลมาจากกระบวนการและวิธีการที่ชูรอได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนดังที่ได้แจกแจงไปในรายละเอียดก่อนหน้า

การอภิปรายผล

จากหลักฐานการชูรอในประวัติศาสตร์อิสลามที่ปรากฏในคัมภีร์อัลกุรอานและบันทึกจริยวัตรของท่านศาสดามีประเด็นที่สำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งต้องการอภิปรายผลเพิ่มเติมดังนี้คือ

1. ในส่วนบทบาทของชูรอที่ปรากฏในประวัติศาสตร์อิสลาม จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ การปรึกษาหารือในประวัติศาสตร์อิสลามมีปรากฏอย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการกิจการทางศาสนา ด้านการปกครอง การคัดเลือกผู้ปกครอง การวางแผนด้านการป้องกันประเทศด้านกำลังพล ซึ่งสามารถพิจารณาหรือถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับหลักการปกครองสมัยใหม่โดยเฉพาะการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าโดยทั่วไปผู้นำในยุคประวัติศาสตร์อิสลามยุคแรก ๆ จะใช้การปรึกษาหารือหรือการขอความเห็นจากผู้มีสถานภาพสูงกว่า(ผู้ปกครอง) จากผู้ที่สถานภาพด้อยกว่า ไม่ว่าจะเป็นคุณวุฒิหรือวัยวุฒิถือเป็นเรื่องปกติและกระทำได้ เพราะการปกครองเป็นเรื่องสาธารณะเรื่องนี้ยังถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักประชาธิปไตย เนื่องจากจุดประสงค์ของประชาธิปไตยคือต้องการให้ผลประโยชน์ของคนจำนวนมากสุดที่เป็นพลเมืองได้รับการตอบสนองหรือได้รับความพึงพอใจ (Dennis F. Thompson, 1970: 41) การปรึกษาหารือเท่ากับการ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน (stakeholders) มีโอกาสได้นำเสนอหรือถกเถียงความคิดเห็นของตนเอง

2. ในส่วนแนวทางการปฏิบัติซุร่อ ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและอัลหะดีษนั้น ปรากฏชัดเจนเช่นเดียวกับการส่งเสริมหรือสร้างกระบวนการให้เกิดการแสดงความคิดเห็นถือว่าเป็นการส่งเสริมการให้ผู้อื่น (นอกเหนือจากการตัดสินใจของผู้นำ) มีส่วนร่วมในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ได้คิด ได้วิเคราะห์ และยังถือว่าเป็นจิตวิทยาประเภทหนึ่งในการสร้างความชอบธรรมในการปกครองสังคม สำหรับประเด็นนี้ค่อนข้างชัดเจนว่าการแสวงหาการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะในกระบวนการปรึกษาหารือเป็นส่วนที่สำคัญสำหรับการสร้างความชอบธรรมในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องพลเมืองแบบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนของ Dennis F. Thomson (1970: 62-64) เพราะธอมสัน มองว่าการมีส่วนร่วมมีหน้าที่ที่สำคัญอันหนึ่งคือการสร้างความชอบธรรม ดังนั้นกระบวนการสร้างชอบธรรมจึงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

จากข้อค้นพบในข้อความที่ท่านนบีอิบรอฮีมกล่าวแก่นบีอิสมาอีลบุตรชายที่ว่า “จงคิดดูซิว่าเจ้าเห็นเป็นอย่างไร” สะท้อนถึงวิธีการอบรมบุตรหลานให้พวกเขามีพัฒนาการทางสมองด้วยการใช้ความคิดและวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจ ในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงควรมีส่วนในการตัดสินใจเพราะเป็นส่วนที่ส่งผลกระทบกับผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของลินด์เซย์ “shoes-pinching” รองเท้ากัด คนที่ทราบคือผู้สวมใส่รองเท้านั้น (A.D. Lindsay, quoted in Dennis F. Thomson, 1970: 56)

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งนี้

1. มุสลิมควรนำบทเรียนการปรึกษาหารือในประวัติศาสตร์มาใช้ในกิจการต่าง ๆ ของตนเองเพราะเป็นบทเรียนที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยและจุดประสงค์ของประชาธิปไตย

2. การขอความเห็นจากผู้มีสถานภาพสูงกว่าต่อผู้ที่มีสถานภาพด้อยกว่า ไม่ว่าจะเป็นอย่างคุณวุฒิหรือวัยวุฒินั้นเป็นเรื่องที่ส่งเสริมให้กระทำ

3. การปรึกษาหารือกันกับผู้ที่สามารถเข้าร่วมประชุมควรเลือกจากผู้ที่คุณสมบัติในการวินิจฉัยในเรื่องนั้นๆ และสามารถคัดเลือกที่ชนะที่ดีที่สุดเหนือที่ชนะที่มีเหตุผลและประโยชน์ที่ด้อยกว่า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือหรือซุร่ออย่างกว้างขวางเพื่อสร้างความชอบธรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานชิ้นนี้จะสำเร็จล่วงไม่ได้เลยหากปราศจากผู้เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนและให้กำลังใจ ผู้เขียนขอขอบคุณบุพการีทั้งสองที่ให้การสนับสนุนมาโดยตลอดอย่างไม่เห็นดเห็น้อย รวมถึงภรรยา ลูกและครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่งของข้าพเจ้าที่เข้าใจและสนับสนุนการทำวิจัยของข้าพเจ้าเสมอมา ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ หนุ่มสุข ที่รับเป็นประธานที่ปรึกษาคุณนิพนธ์ของข้าพเจ้า ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ จนมาเป็นส่วนหนึ่งในผลงานวิจัยฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อับดุลเลาะ การ์รีนา และรองศาสตราจารย์ ดร.พิเชษฐ กาลามเกษตร์ ที่ช่วยวิพากษ์ชี้แนะ และแนะนำให้เกิดความสมบูรณ์ในงานวิจัยชิ้นนี้ และข้าพเจ้าขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกคนทั้งจากสถาบันที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนเรียนที่เข้าใจการทำงานของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเอกองค์อัลลอฮ์ (ช.บ.) พระเจ้าที่เป็นที่สักการะและศรัทธามั่น อันเป็นแรงบันดาลใจ แรงบันดาลใจที่สำคัญยิ่งจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จล่วงลงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- บรรจง บินกาซัน.(2557). “วิเคราะห์ชีวิตของท่านศาสดา ศาสนทูตของพระเจ้าศาสดามุฮัมมัด Seda OzalisIstanbul Turkey
- บรรจง บินกาซัน.(2549). “ประวัติศาสตร์อิสลามและโลกมุสลิม” พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ อัล อะมีน ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
- สมศักดิ์ มุหะหมัด.(2562) “คอลีฟะฮ์ทั้งสี่” พิมพ์ครั้งที่ 3 สมาคมนักเรียนเก่าศาสนาวิทยา หนองจอก กรุงเทพมหานคร
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ แห่งประเทศไทย 2542 “พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย” อัลมะดีนะฮ์ ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน
- อรุณ บุญชม. (2559). “25ศาสดาในศาสนาอิสลาม” พิมพ์ครั้งที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร หนองจอก กรุงเทพมหานคร.
- Ahmad bin Muhammad bin Harun bin Yazin Al-KhilanAbubadr. (1989). Kitab Al-Sunnah Li Abi Bakr Al-Khilan, Riyadh: Dar Al-Rayah.
- Ahmad Said Salim. (1998). Hurut Al-RiddahWa Al-Binau Al-Dawlah Al-Islam iyyah, Cairo: Dar Al-Manar.
- Akram bin Dia Al-Amriy.(2009).“Easr Al-Khilafa Al-Raashidamuhawalalinaqd Al-Riwaya Al-Tarikhiya” Al Baykan Al-Riyadh Saudi

- Ala Kamal, Sulayman bin Salih bin Sulayman, (1981). *Al-Idara Al-Easkari fi Al-Dawla Al-Islamiya nashatahawatawur hataamuntasaf Al-qarn Al-talith*
- Al-Nawawih, Mahy al-Din Yahya bin Sharf. (2001). *Sahih Muslim bi Sharh al-Nawawiy* Ed. Cairo Dar-al-Hadith.
- Al-Risuni. (2007). *Al-Shura Fi Mrakat Al-Bina´* Jordan : Dar Al-razi.
- Al-Tabri Ibn Jafar Muhammad bin Jarir. (2001). *Al-Bina ‘Anta’wili Al-Qur’an*, Qata: Dar Hajar
- Al-Mawridi. (2005). *Adab Al-Dubya Wa- Al-Din Lil Mawli* Dar Al-Kutub.
- Bukhariy Muhammad bin Ismail Al- Bukhariy. (2003). “*Sahih Bukhariy*” Beirut: Daru Ibn Kathir.
- IbnKathir, Tsma ‘il bin Kathir. (1991). *Tafsir al-Qur’an-‘Azim* Beirut Dar- al- Kutub al- Ilmiyyah.
- ‘Ila’ Al-Din Muhammad bin Ibrahim. (1995). “*Tafsir Al-khazin*” Beirut Dar Al-kutub al-‘ilmiyyah.
- Izz al-Din Al- Tamimi, (1985). “*Shura bayn Al-Asalawalmueasara* Dar Al-Bashir.
- Lindsay, A.D., *The Modern Democratic State*, pp. 269-271, quoted in, Dennis F.
- Thompson. (1970). *The Democratic Citizen*. UK: Cambridge University Press.
- Muhammad bin Sa’ bin muni’ Al-Zahri.(2001). *Al-Tabaqat Al-Kubra*, Egypt: Khanji.
- Nasir bin ‘Ali ‘Ayid Al-shaykh. (2009). *Kitab Ahli al-Sunnah Wa Al-Jama ah Fi Al-Sahabah Al-Kiram*, Madihah : Al- Jamiah Al-Islamiyyah.
- Thompson, Dennis F.. (1970). *The Democratic Citizen*. UK: Cambridge University Press.

บทความนำเสนอประชุมวิชาการ

ชุรอในอิสลาม ; กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชุรอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลาม
ประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

Shura in Islam : A case study of an Application Model of Shura in selecting
Mosques Islamic Committee for Bangkok Area.

ไพศาล เต็งหิรัญ⁸
อับดุลเลาะหม่มสุข⁹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอข้อค้นพบในบางส่วนของงานวิจัย จากการศึกษาค้นคว้าภาค
เอกสารที่ว่าด้วยความหมายของชุรอตามหัวข้อการวิจัยซึ่งกำลังดำเนินการงานวิจัยโดยภาพรวมเป็น
การศึกษาเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการปฏิบัติชุรอตามหลักการอิสลาม
แนวคิดและการใช้ชุรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร และ
นำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการชุรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำ
มัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยนี้ประกอบด้วยการศึกษาทางภาคเอกสารซึ่งประกอบด้วย
การศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานอัลฮะดีษตำราฟิกห์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อีกส่วนหนึ่งเป็นงานวิจัยทาง
ภาคสนาม ซึ่งประกอบไปด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก กรณีศึกษาและ focus group (การสนทนากลุ่ม)

จากการศึกษาภาคเอกสารพบว่า คำว่าชุรอ นั้น ปรากฏในความหมายทั่วไปซึ่งมี
ความหมายกว้างขวางมาก และยังมีคำที่สอดคล้องกันอีกหลายคำซึ่งคำเหล่านี้ปรากฏในคัมภีร์อัล-กุ
รอาน ทั้งในรูปของคำชุรอเอง และคำที่มีความหมายสอดคล้องกัน ซึ่งคัมภีร์อัล-กุรอานได้พูดถึงชุรอว่า
คือการปรึกษาหารือ ความเข้าใจความหมายเหล่านี้จะนำไปสู่การวิจัยในลำดับต่อไป

คำสำคัญ: ชุรอ, การประยุกต์ใช้, การคัดเลือกคณะกรรมการกา

⁸ นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

⁹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดับดุลเลาะหม่มสุข อาจารย์ประจำภาควิชาอิสลามศึกษาวิทยาลัยอิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ABSTRACT

This case study presents a part of results. From the studies of documentation, "Shura" identification is studying by the case study topics recently. The qualitative analysis is applied to this case study which proposes the concept and the integration to solve the issues about the election of Islamic committee of mosques in Bangkok area by reference to "Shura" in Islam. This study also refers to the information, history in Al-Quran, Hadith, Fiqh and the related studies. Moreover the fieldwork research is provided, the in-depth interviews, the case studies and the focus groups.

The result of documentation studies found that the meaning identification of "Shura" covers in many areas. In addition to the meaning, there are many words that are similar to "Shura". This word is appeared generally in Al-Quran which means the consultation. The understanding of this identification leads to other studies which results in this research.

Keywords: Shura, Application, Selection of Mosque Islamic Committee

บทนำ

ซูรอ (سُورَى) เป็นคำภาษาอาหรับ อิบน์ มัซซุร ได้อธิบายว่า คำว่าซูรอมาจากรากศัพท์ อะซาระ (أَشْرَ) และ เซวะเราะ (سَوَّرَ) แปลว่า การแสดงท่าทางด้วยมือ ตา คิ้ว รากศัพท์นี้เมื่อผันด้วยตราข้าง (وزن) มีฟอละห์ (مَعْلُومَةٌ) ให้เป็นอาการนาม (مَصْدَرٌ) ก็จะได้คำว่า มะซุเราะห์ (مَسْوَرَةٌ) ซึ่งแปลว่า การปรึกษาหารือ (ดู Ibn Monzur, 1999 :7 : 235)

ซูรอเป็นคำที่สังคมมุสลิมอ้างอิง และยกย่องให้เป็นข้อปฏิบัติต่างๆ ในฐานะเป็นหลักดำรงชีวิตที่สำคัญในศาสนา ซูรอถือว่าเป็นส่วนหนึ่งจากคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของท่านนบีมุฮัมมัดคือลัทธิล่อฮุอะลัฮิยะซัลลิมอีกทั้งยังเป็นบทหนึ่งในคัมภีร์อัลกุรอานที่ชื่อว่า “ซูเราะฮ์อัสซูรอ” คือศาสนาที่ยึดแนวทางแห่งการซูรอ (การขอคำแนะนำและปรึกษาร่วมกัน) ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในและกิจการภายนอก

อัลลอฮ์ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอานว่า

﴿وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ إِذَا دُعُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَأَمْرُهُمْ

سُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿

ความว่า : “และบรรดาผู้ตอบรับต่อพระเจ้าของพวกเขาโดยการดำรงละหมาดและพวกเขามีการปรึกษาหารือในกิจการของพวกเขาและพวกเขาบริจาคสิ่งที่เราได้ให้ เป็นเครื่องปัจจัยยังชีพแก่พวกเขา”¹⁰

อิมามหะสันกล่าวอธิบายอายะฮ์นี้ว่าหมายถึง “แท้จริงพวกเขาได้มีการดำเนินการให้มีการแสดงความคิดเห็นในกิจการงานต่างๆของพวกเขา มีข้อตกลงร่วมกันโดยไม่มี ความขัดแย้ง ” (Qurtubiy, 2003:16/36)

การซูรอยังเป็นกิจสำคัญอย่างหนึ่งที่ท่านเราะสูล ได้ปฏิบัติและวางกฎเกณฑ์เอาไว้ ต่อมาในยุคอัครสาวก (เศาะหาบะฮ์) ผู้นำมุสลิมก็ได้ดำเนินตามแนวทางดังกล่าว และได้รับการสืบทอด ต่อมาจนถึงปัจจุบันโดยที่อาจจะมี ความแตกต่างกันในรายละเอียดบางประการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบการปกครองและบริบทของสังคม นอกจากนี้เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมต่าง ยืนยันถึงความสำคัญของการซูรอ เนื่องจากเมื่อปรากฏว่ามีเหตุการณ์ใดๆเกิดขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดังกล่าวก็จะมีหน้าที่ชี้แจงเกี่ยวกับบทบัญญัติและหลักคำสอนของอิสลามในกรณีนั้นๆ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือหาทางออกในกรณีดังกล่าวแก่ปัจเจกบุคคลและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สังคมเกิดความขัดแย้งหรือ การที่ผู้คนในสังคมมีความเห็นและมุมมองแตกต่างกัน

ดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่า การซูรอมีบทบาทสำคัญในการปฏิรูปสังคม ทั้งในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ด้านสาธารณสุข หรือในด้านพฤติกรรมต่างๆเป็น

¹⁰ ซูเราะฮ์อัสซูรอ อายะฮ์ที่ 38

ต้น โดยสามารถที่จะปรับใช้ให้เข้ากับทุกปัญหาและบริบทในสังคมซึ่งมีวิวัฒนาการความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตัวอย่างของการชُرอมีอยู่มากมายในประวัติศาสตร์อิสลาม ทั้งในด้านรูปแบบและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสงครามอัล-อะหฺซาบ¹¹

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้นบ่งชี้ว่าการชُرอเป็นกฎข้อบังคับหนึ่งจากกฎข้อบังคับทั้งหลายของศาสนาอิสลาม ซึ่งดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของการปรึกษาหารือ (ชُرอ) ซึ่งอยู่พร้อมกับการศรัทธา การดำรงละหมาดซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในหลักการของอิสลาม การที่อัลกุรอานถูกประทานลงมาด้วยกับคำสั่งใช้ให้มีการประชุมปรึกษาหารือก็นับว่าเป็นสิ่งที่มีความเหมาะสมและเป็นผลประโยชน์ต่อมุสลิมเป็นอย่างยิ่ง เพราะปัญหาและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นล้วนส่งผลกระทบต่อสังคมมุสลิมโดยรวม ด้วยเหตุเช่นนี้จึงเป็นธรรมดาที่จะต้องมีการปรึกษาหารือกัน เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ดังเช่นสงครามต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยของท่านนบี ก่อนที่ท่านจะดำเนินการใดๆ ท่านจะเรียกประชุมเหล่าเศาะหาบะฮ์ทุกครั้งเพื่อที่จะทำการปรึกษาหารือกันว่าควรจะใช้กลยุทธ์หรือวิธีการใดที่ดีที่สุดในการรับมือต่อเหล่าอริราชศัตรูในสภาวะที่เกิดสงครามหรือในกิจการที่เกี่ยวข้องกับสังคมมุสลิม ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารูปแบบการประชุมของอิสลามโดยโครงสร้างส่วนใหญ่ั้นไม่แตกต่างจากการประชุมแบบทั่วไปมากนักในด้านโครงสร้าง แต่อาจมีรายละเอียดปลีกย่อยและรูปแบบการปฏิบัติแตกต่างกันบ้าง

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่มีคนนับถือจำนวนมากในประเทศไทยมีชุมชนมุสลิมกระจายตัวอยู่ใน 68 จังหวัดทั่วประเทศ และอยู่หนาแน่นในจังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะสี่จังหวัดชายแดนใต้ที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามมากกว่าร้อยละ 70-80 ของประชากรในแต่ละจังหวัด เมื่อมีชุมชนมุสลิมในพื้นที่ต่างๆการก่อสร้างมัสยิดเพื่อใช้เป็นสถานที่ละหมาดร่วมกันต่ออัลลอฮ์และเป็นศูนย์กลางของแต่ละหมู่บ้าน-ชุมชนจึงเกิดขึ้นจากความสำคัญและบทบาทดังกล่าวของมัสยิดจะเห็นได้ว่ามัสยิดในประเทศไทยมีทั้งมัสยิดส่วนบุคคลซึ่งไม่ขอจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลกับมัสยิดที่จดทะเบียนมีฐานะเป็นนิติบุคคลสำหรับมัสยิดที่จดทะเบียนมีฐานะเป็นนิติบุคคลในประเทศไทยจำนวน 3,722 มัสยิด (ข้อมูลจากสำนักกิจการความมั่นคงภายในส่วนผสานราชการกรมการปกครองข้อมูลณ วันที่ 31 ตุลาคม 2554) บริหารงานตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ 2540. มาตรา 4 วรรคสอง "มัสยิด" หมายความว่าสถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติและเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลามเป็นองค์กรสาธารณะ เพราะ มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามมาตรา 13 และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้รับการคัดเลือกจากปวงสัปบุรุษประจำมัสยิดตามมาตรา 30 วรรคสอง มีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอย่างชัดเจน 12 ข้อ ตามมาตรา 35 ดังนั้นการดำรงตำแหน่งและการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดจึงถูกตรวจสอบ

¹¹ สงครามอัลอะฮฺซาบ มีชื่อเรียกอีกหลายชื่อ เช่น สงครามพันธมิตร หรือ สงครามสนามเพลาะ เป็นต้น-

ได้จากบรรดาสัปบุรุษตามมาตรา40(5)และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดตามมาตรา 40 (4) และ (6) การบริหารกิจการมัสยิดซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลจะต้องบริหารอย่างเป็นระบบและมีระเบียบ ซึ่งต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540ระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและระเบียบของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

การบริหารกิจการมัสยิดนั้นมีอหามเป็นประธานกรรมการ คอเต็บและบิหลันเป็นรองประธานกรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อยกว่า6 คนแต่ไม่เกิน 12คน ตามมาตรา 30 วรรคหนึ่ง พระราชบัญญัติ การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา6 วรรคสาม มาตรา16 วรรคสอง มาตรา20 วรรคสอง มาตรา23วรรคสอง และ มาตรา25 บัญญัติให้การสรรหาจุฬาราชมนตรี การคัดเลือกผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และการคัดเลือกกรรมการอื่น เพื่อดำเนินการแต่งตั้งเป็นกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแทนตำแหน่งที่ว่างลงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องเป็นไปตามระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา30วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ.2540

อย่างไรก็ดีกฎกระทรวง(พ.ศ.2542)ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ.2540ที่ใช้ในการสรรหาจุฬาราชมนตรีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดยังมีข้อจำกัดและมีปัญหาหลายประการในการคัดเลือก โดยเฉพาะระเบียบของคณะกรรมการกลางที่ใช้ในการคัดเลือกกรรมการบริหารมัสยิดเพื่อให้เกิดความโปร่งใส สามีคคี ความเป็นธรรม ไม่มีการแทรกแซงจากคณะบุคคลภายนอก และการได้รับการยอมรับจาก สัปบุรุษ ในมัสยิดนั้นๆตัวอย่างเช่น หมวด1ข้อ3 การสรรหาจุฬาราชมนตรี หมวด4ข้อ 13 วิธีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ประชุมสัปบุรุษฝ่ายเสียงข้างมาก ร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผย” กรณีเช่นนี้หากฝ่ายเสียงข้างมากร้องขอให้ใช้วิธีเปิดเผยปัญหาความขัดแย้งก็จะตามมาอย่างเห็นได้ชัด เกิดปะทะกันระหว่างเสียงข้างน้อยกับเสียงข้างมาก ความขัดแย้ง จะเกิดขึ้น แบ่งฝ่ายเห็นภาพชัด เหตุส่วนหนึ่งจากระเบียบของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยสำหรับการคัดเลือกส่วนใหญ่มักจะพบว่ากรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจะประสบปัญหาทั้งจากผู้ได้รับการคัดเลือกและคณะบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะสังเกตเห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของการคัดเลือกเป็น ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เช่น การซื้อเสียงเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งโดยเฉพาะตำแหน่งสำคัญๆ การเกณฑ์คน มาในวันคัดเลือก การใส่ร้าย กล่าวหาผู้ลงสมัครด้วยกัน การช่วงชิงอำนาจในการปกครอง และสังคม นิยม ซึ่งพบบ่อยในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะภูมิภาคใดของ

ประเทศ รวมถึงจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีมัสยิดจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 182 มัสยิด ใน 26 เขต มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประมาณ 2,250 คน ที่ประสบปัญหาในการคัดเลือก กรรมการอิสลามประจำมัสยิด และช่วงชิงตำแหน่งเช่นเดียวกัน นอกเหนือจากนี้การคัดเลือก กรรมการอิสลามประจำมัสยิดยังมีปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับการชুরอในแต่ละมัสยิดด้วยตัวอย่าง ปัญหาที่เห็นได้ชัดคือความไม่เข้าใจในหลักการชুরอที่แท้จริง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักการชুরอของอิสลามกับสภาพความเป็นจริงของสังคมมุสลิม ซึ่งอยู่ภายใต้ข้อผูกพันของหลักการข้อนี้ จึงมีช่องว่างอย่างมาก เพราะกฎ ระเบียบมีปัญหา ต้อง ปรับแก้ และการทำงานของมัสยิดมันว่างจากการชुरอ ดังนั้นการนำชुरอเข้ามาเพื่อจะปิดช่องว่าง จาก ข้อพิจารณาที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงเห็นควรทำการศึกษาเชิงลึก ถึงหลักการชुरอและแนวทางการนำ หลักการชुरอมาใช้ โดยเลือกศึกษากรณีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมัสยิดเป็นสถาบันที่มาจากหลักคำสอนศาสนาอิสลามโดยตรง เป็นทั้งต้นเหตุและปลายเหตุ ของความเจริญ และปัญหาในการพัฒนาสังคมมุสลิม อีกทั้งกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางของความ เจริญของประเทศที่ประกอบด้วยมัสยิด ที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล 183 มัสยิด (ข้อมูลจากสำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร ข้อมูล ณ วันที่ 8 ธันวาคม 2558) คิดเป็น 4.7% ของ มัสยิดทั่วประเทศไทยและการเป็นที่รวมของการบริหารกิจการศาสนาอิสลามของประเทศ ผู้ทรง ความรู้ทางด้านอิสลาม การเปลี่ยนแปลงกรณีมัสยิดกรุงเทพมหานครในด้านการนำหลักการชुरอมาใช้ นั้น จึงสามารถเป็นต้นแบบที่มีผลกระทบสูงต่อการบริหารกิจการศาสนาอิสลามและชุมชนมุสลิม ทั่วประเทศ สมควรที่จะทำการศึกษาวิจัยภายใต้หัวข้อดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและวิธีปฏิบัติชुरอตามหลักการอิสลาม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและการใช้ชुरอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใน

เขตกรุงเทพมหานคร

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัลกุรอาน

อายะฮ์ที่พระองค์ทรงสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ และรวมถึงผู้นำมอบหมาย ต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในกิจการงานที่ได้ตัดสินแล้ว

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَّمَّا بَلَ لَافْتَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

(العمران : 159)

ความว่า“เนื่องด้วยความเมตตาจากอัลลอฮ์นั่นเอง เจ้า(มุฮัมมัด)จึงได้สุภาพอ่อนโยนแก่พวกเขา และถ้าหากเจ้าเป็นผู้ประพฤติดุร้ายซ้ำและมีใจแข็งกระด้างแล้วไซ้ แนนอนพวกเขาก็ยอมแยกตัวออกไปจากรอบ ๆ เจ้ากันแล้วดังนั้นจงอภัยให้แก่พวกเขาเถิด และจงขออภัยให้แก่พวกเขาด้วยและจงปรึกษาหารือกับพวกเขาในกิจการทั้งหลาย ครั้นเมื่อเจ้าได้ตัดสินใจแล้วก็จงมอบหมายแด่อัลลอฮ์เถิด แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักใคร่ผู้มอบหมายทั้งหลาย”

(อาลิอิมรอน : 159)

เจตนารมณ์จากอายะฮ์คือพระองค์ทรงสั่งใช้ให้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ รวมถึงผู้นำมุสลิมให้มอบหมายต่ออัลลอฮ์ ﷻ ในกิจการงานที่ได้ตัดสินใจแล้วเพราะเป็นหน้าที่ต่อผู้นำรัฐที่เขาจะต้องตรวจสอบอย่างละเอียดในกิจการงานที่เขาได้รับมอบหมายจากประชาชนและยังเป็นการให้อิสระในการปฏิบัติงานตามที่เขามี ความเห็นซึ่งผ่านการวินิจฉัยอย่างถี่ถ้วนแล้วและต้องไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ กับตัวบทของกฎหมายอิสลาม

อัลฮะดีษ

บ่อยครั้งที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้ทำการประชุมปรึกษาหารือกับบรรดาอัครสาวกของท่านจนกระทั่งท่านอนุสุรอยเราะฮ์ได้กล่าวว่า

(مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْرَمَ شُورَةً لِأَصْحَابِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)

(لتزمذی داخرجه ت 1714)

ความว่า “ฉันไม่เคยเห็นผู้ใดทำการปรึกษาหารือผู้อื่นมากไปกว่าท่าน เราะฮ์สุล”

(บันทึกโดย al-Tirmiziy, n.d:1714)

การชुरอในสมัยอะบูบักร์ : การดำรงตำแหน่งคอลีฟะฮ์ของท่านอะบูบักร์

ชาวอันศ็อรต่างร่วมประชุมกันอยู่ ณ เฝิงพักของตระกูลซาอิดะฮ์ โดยกล่าวว่า

“เรามอบหมายให้ชะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ ทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองมุสลิมหลังจากท่านร่อซูล คือลลิลล่อฮุอะลัยฮิวะซัลลัม”

พวกเขาได้นำชะอูด อิบน์ อุบาดะฮ์ ออกมาทั้ง ๆ ที่กำลังป่วยอยู่

ส่วนชาวมุฮาญีรีน ได้กล่าวโต้ชาวอันศ็อรว่า

“เราเป็นผู้อพยพ และเป็นสาวกของท่านร่อซูล คือลัลลอฮุอะลัยวะซัลลัม รุ่นแรก เราเป็นเครือญาติ และเป็นมิตรสหายของท่าน บนพื้นฐานอะไรที่ท่านทั้งหลายจะมาแย่งตำแหน่งนี้ จากพวกเรา?”

บรรดาชาวอันศ็อรที่เห็นด้วยกับทัศนะของ ชาวมุฮาญีรีน คือ อุซัยด อิบน์ หุฎอยร ชาวเกี่ยวกับการโต้แย้งกัน ณ เฝิงพักของตระกูลซาอิดะฮฺ ได้รู้ไปถึงท่านอุมร์ อิบnul ค็อฎฏ็อบ ท่านจึงไปหาท่านออบูบักร์ซึ่งอยู่ที่บ้านของท่านร่อซูล คือลัลลอฮุอะลัยวะซัลลัม แล้วทั้งสองก็รีบเดินทางไปยังเฝิงพักของตระกูลซาอิดะฮฺ ระหว่างทางก็ได้พบกับท่านออบู อุบัยดะฮฺ อิบnulณัร รอหฺ ท่านออบู อุบัยดะฮฺ จึงเดินสมทบไปอีกคนหนึ่ง ท่านออบูบักร์ได้กล่าวปราศรัยกับพวกเขาว่า

“ท่านทั้งหลาย โอ้ชาวอันศ็อร ไม่มีผู้ใดปฏิเสธความประเสริฐของชาวมุฮาญีรีนใน ศาสนา และการนำหน้าของพวกเขาในการนับถือศาสนาอิสลาม อัลลอฮฺทรงพอพระทัยที่ท่านทั้งหลายเป็นผู้ช่วยเหลือต่อศาสนาและร่อซูลของพระองค์ พระองค์ทรงให้ร่อซูลของพระองค์อพยพไป ยังพวกท่าน ไม่มีผู้ใดจากบรรดาผู้อพยพมาก่อนจะเทียบเทียมกับฐานะของพวกท่าน เราทั้งหลายคือ ผู้ปกครอง และท่านทั้งหลายคือ ที่ปรึกษา กิจทั้งหลายไม่อาจลุล่วงไปได้ นอกจากจะได้รับความ ปรึกษาจากพวกท่าน”

แล้วอัลค็อบบาบ อิบnulมุณชิร ได้ลุกขึ้นยืน และกล่าวกับประชาชนว่า

“จากพวกเรามีผู้ปกครอง และจากพวกท่านมีผู้ปกครองท่านออบูบักร์จึงกล่าวขึ้นว่า “ชาวอาหรับไม่รู้ถึงกิจนี้นอกจาก ผู้มีชีวิตผู้นี้ (มุฮัมมัด) จากเผ่ากูเรซ พวกเขาเป็นผู้ที่ มีเชื้อสาย และที่อยู่อาศัยท่ามกลางชาวอาหรับ ฉันทพอใจคนหนึ่งเ็นสองคนในการเป็นผู้ปกครองของ พวกท่าน”

แล้วท่านออบูบักร์ก็จับมือของท่านอุมร์ กับมือของออบูอุบัยดะฮฺ อิบnulณัรรอหฺ ท่าน อุมร์กล่าวว่า

“ท่านนบีมุได้ใช้ให้ท่านนำมุสลิมละหมาดดอกหรือ? ออบูบักร์ ท่านคือคอลลีพะฮฺของ ท่านร่อซูล เราให้สัตยาบันต่อท่าน เราให้สัตยาบันต่อผู้ที่ดีที่สุดซึ่งเป็นที่รักของท่านร่อซูล คือลัลลอ ฮุอะลัยวะซัลลัม ในหมู่พวกเราทั้งหมด” แล้วท่านอุมร์ก็ให้สัตยาบันต่อท่านออบูบักร์ ชาวมุฮาญีรีนก็ ให้สัตยาบันต่อท่าน และชาวอันศ็อรก็ให้สัตยาบันต่อท่าน ไม่มีกิจการใดที่จะมีความพร้อมเพรียงกัน ยิ่งกว่า การให้สัตยาบันต่อท่านออบูบักร์ หลังจากที่มีการให้สัตยาบันเรียบร้อยแล้ว ท่านออบูบักร์ได้กล่าว คำปราศรัยให้กับ “ประชาชนทั้งหลาย

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชุรออบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ดังเช่นอั บดุล วาฮาบ และมะฮฺมุด มุฮัมมะรี (ม.ป.ป.) ได้เขียนหนังสือชื่อ “ความสัมพันธ์ระหว่างชุรอและ กฎหมาย”ในงานเขียนได้กล่าวถึงว่ามีแนวคิดในปัจจุบันที่บอกว่าจะมีความสอดคล้องหรือขัดแย้ง และ หรือทั้งสองมีความหมายอย่างเดียวกัน ในงานเขียนนี้ยังได้กล่าวถึงชุรอตามศัพท์เทคนิค ความเข้าใจ

ในซุรอ ซุรอในอัลกุรอาน ข้อชี้ขาดของอุลามาอ ซุรอเป็นความจำเป็นหรือทางเลือก ข้อจำกัดของการซุรอ และลักษณะของซุรอเป็นคุณภาพหรือปริมาณนอกจากนี้ดร. ฟัยรูซ อุสมาน ซอและฮู (2009) ได้เขียนบทความเรื่อง “ซุรอในอิสลาม” โดยกล่าวว่า การนำซุรอมาใช้ทางด้านการเมืองการปกครอง ถือได้ว่าได้ปฏิบัติตามหลักการอิสลาม ซึ่งแตกต่างจากหลักการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่อิสลาม และในงานเขียนชิ้นนี้ได้กล่าวถึงความหมายของซุรอตามหลักภาษา และเทคนิค หลักฐานต่างๆตามหลักการอิสลาม จากอัลกุรอาน สุนนะฮฺ และอิจมาอ และเช่นเดียวกันยังได้กล่าวถึงความสำคัญของซุรอ ผลของการซุรอ ขอบข่ายของการซุรอ และเป้าหมายของอะฮลุซซุรอรวมทั้งเงื่อนไขและคุณสมบัติของอะฮลุซซุรอ ตลอดจนการวางระบบซุรอและการทดลองนำมาใช้ , อิมรอน ชารีฟ มุฮัมหมัด (2005) ได้ศึกษาเรื่อง “มัจลิสซุรอการประยุกต์หลักการซุรอในการบริหารงานรัฐอิสลามตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน” ซึ่งอิมรอนได้ค้นหาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของ “ซุรอ” หรือ การปรึกษาหารือนับตั้งแต่สมัยของท่านนบีมุฮัมหมัด ﷺ และในยุคสมัยของราชวงศ์อุมัยยะฮฺและอับบาซียะฮฺ คำถามสำคัญคือ อะไรคือแนวทางสำหรับการจัดการ “ซุรอ” ในฐานะตัวแบบทางสถาบัน ซึ่งอิมรอนพบว่าในยุคของท่านนบีมุฮัมหมัด ﷺ การจัดการเรื่องซุรอแตกต่างกันไปและคำแนะนำของคนส่วนน้อยและคนส่วนใหญ่ต่างก็ได้รับการยอมรับ คนกลุ่มหลักจะได้รับการปรึกษาอยู่เป็นประจำ และสมาชิกของสภาซุรอมีบทบาทในการคัดเลือกผู้นำ (เคาะลีฟะฮฺ) สามท่านหลังจากท่านนบีมุฮัมหมัด ﷺ อย่างไรก็ตามในระหว่างที่อาณาจักรอิสลามแผ่ขยาย โครงสร้างอันหลากหลายได้กำเนิดขึ้นมาเป็นคู่แข่งกับสภาที่ปรึกษาซุรอ ส่วนในสมัยของราชวงศ์อุมัยยะฮฺและอับบาซียะฮฺ องค์กรข้าราชการมีบทบาทมากกว่าสภาที่ปรึกษา (ซุรอ) และเนื่องจากระบบการสืบทอดอำนาจ สภาซุรอจึงมีบทบาทน้อยในการแต่งตั้งผู้นำ อิมรอนได้พยายามศึกษาสภาซุรอเชิงเปรียบเทียบ โดยใช้กรณีศึกษาในประเทศซาอุดีอาระเบียกับประเทศอิหร่าน ในประเทศซาอุดีอาระเบียสมาชิกสภาซุรอถูกแต่งตั้งโดยกษัตริย์ แต่ในประเทศอิหร่านสมาชิกจะมาจากการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนเสียงส่วนใหญ่แต่อยู่ภายใต้การพิจารณาของสภาผู้ปกครอง อย่างไรก็ตามทั้งสองระบบก็มีข้อเสียอยู่ อิมรอนจึงเสนอระบบที่เป็นทางเลือก โดยพยายามโต้แย้งว่า สภาควรมีการคัดเลือกโดยผ่านการเลือกตั้งและสภาจะเป็นผู้คัดเลือกผู้นำ (อะมีร์) อีกทอดหนึ่ง หลักการปกครองด้วยเสียงส่วนใหญ่จึงเป็นที่ยอมรับ แต่ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขของค่านิยม และศีลธรรมในศาสนา รวมทั้งการได้รับฉันทามติในการตัดสินใจ อนุญาตตุลาการมีความจำเป็นหากเกิดกรณีความขัดแย้งหรือความไม่ลงรอยกันระหว่างผู้นำกับประชาชน หรือ การทำประชามติในกรณีที่ประชาชนเป็นที่ปรึกษาโดยตรง ในข้อเสนอของงานวิจัยชิ้นนี้ของอิมรอน คือ หนึ่งสถาบันประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้แสดงให้เห็นความชอบธรรมของการใช้ “ซุรอ” การปรึกษาหารือในรูปแบบทางสถาบันสองระบบ รัฐสภาในรัฐอิสลามสมัยใหม่อาจกล่าวอ้างได้ว่าเป็นทายาทของสภาซุรอในประวัติศาสตร์อิสลามในยุคแรกเริ่มนั่นเอง แต่อิมรอนก็ชี้ให้เห็นว่าข้อเสนอดังกล่าวมิได้หมายความว่า สภาระบบซุรอมาก่อน

ระบบอื่น หรือระบบชुरอกำลังถูกปิดฝุ่นมาใช้ในสมัยปัจจุบัน หรือ ยอมรับมีแค่สภาชुरอเท่านั้นที่ถูกใช้ในยุคแรกเริ่ม

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ องค์กรความรู้ที่คาดหวังจะได้อาจจากการวิจัย ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ภายใต้ กรอบแนวคิดทฤษฎี ของเรื่องชुरอ ที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอาน อัลอะดีษ ฟิกฮ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครื่องมือกำหนดประเด็นการค้นหาข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มบุคคลที่เลือกเข้าร่วมการวิจัยแบบเจาะจง 3 วิธีซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก กรณีศึกษาและโฟกัสกรุป เมื่อได้ข้อมูลภาคสนามมาแล้ว ผู้วิจัยก็จะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำเสนอในลักษณะการพรรณนา (Descriptive) ซึ่งกระบวนการวิจัยทั้งหมดเป็นประมวลประเด็นที่กำหนดขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นและประสบการณ์ในการนำหลักการชुरอมาใช้เพื่อการคัดเลือกของผู้เกี่ยวข้องจากมัสยิดที่นำมาเป็นกรณีศึกษาโดยเป็นไปตามกรอบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกอหามัม กรรมการมัสยิดรวมทั้งบุคคลที่มีประสบการณ์โดยตรงกับการใช้หลักการชुरอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด โดยใช้เป็นกรณีศึกษาเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงมัสยิดที่มีการใช้ชुरอในลักษณะต่าง ๆ ตามที่ปรากฏอยู่ จากข้อมูลที่มีรายงานจากมัสยิดมาสู่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 3 แบบ แบบละ 1 มัสยิด

ตามแนวทางที่กล่าวมา ประกอบด้วย 9 ขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดประเด็นการวิจัย
2. กำหนดประเด็นคำถามปฏิบัติการ
3. การเตรียมเก็บรวบรวมข้อมูล
4. ประมวลข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา
5. เตรียมการทำโฟกัสกรุป
6. ประมวลผลโฟกัสกรุป
7. หาข้อสรุปรูปแบบการประยุกต์ใช้ชुरอ
8. จัดทำรายงานการวิจัย
9. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก. แบบสัมภาษณ์

ประมวลประเด็นที่กำหนดขึ้นเพื่อถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการวิจัยตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยซึ่งประกอบด้วย

1. ความหมายของซุรอ
2. หลักการและวิธีปฏิบัติซุรอตามหลักการ
3. คำว่าซุรอในอัลกุรอาน อัลหะดีศ ฟิกฮ์และวรรณกรรมอื่น ๆ
4. ฐานะของซุรอในการเป็นบรรทัดฐานของการดำเนินชีวิต
5. ความสำคัญของซุรอตามหลักการอิสลาม
6. การให้ความสำคัญแก่ซุรอของมุสลิมโดยทั่วไปในประเทศไทย
7. การเอื้ออำนวยถือเป็นอุปสรรคของระเบียบการบริหารกิจการศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ต่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
8. ประสบการณ์การนำหลักการซุรอมาใช้ในการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม
9. รูปแบบซุรอสำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการได้มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยนั้นได้มาจากแหล่งข้อมูล 2 ส่วน คือ

ก. ข้อมูลจากเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์และแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. รวบรวมตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีศที่เกี่ยวข้องกับการซุรอและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและที่มีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการวิจัย
2. รวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากเอกสารระดับปฐมภูมิ
3. รวบรวมข้อมูลเนื้อหาหลักแนวคิดจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการซุรอและประเด็นที่เกี่ยวข้องเนื่องกันกับงานวิจัยเป็นการเฉพาะ
4. รวบรวมข้อกฎหมายหลักเกณฑ์ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้
5. รวบรวมทัศนะของบรรดาปราชญ์ที่เกี่ยวข้องกับการซุรอจากหนังสือบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข. ข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย 3 วิธีคือ

- 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการกับกลุ่มประชากรต่าง ๆ 4 กลุ่มดังนี้
1. อิหม่ามได้มาจากการแบ่งเขตการปกครองของกรุงเทพมหานครออกเป็น 3 ส่วน และทำการสุ่มแบบเจาะจงส่วนละ 4 คน โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ วุฒิกฎการศึกษาด้านศาสนาและสามัญอายุการทำงาน จำนวนสัปปุรุชที่ปกครอง

2. ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรีได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้คือ วุฒิกการศึกษาด้านศาสนาและสามัญ

3. กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้คือ วุฒิกการศึกษาด้านศาสนา และสามัญ

4. ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามกรุงเทพมหานครได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจงโดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้คือ วุฒิกการศึกษาด้านศาสนา และสามัญ

ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงหลักการและวิธีปฏิบัติซุรอตามหลักการอิสลาม
2. ได้ทราบถึงแนวคิดและการใช้ซุรอในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ได้ข้อเสนอแนะรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักการซุรอในการแก้ไขปัญหาการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร

สรุปข้อค้นพบและอภิปรายผล

จากหลักฐานที่มาจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการปรึกษาหารือ (ซุรอ) คือหลักการที่ถูกปฏิบัติเรื่อยมานับตั้งแต่การเริ่มเผยแพร่ศาสนาอิสลามของท่านนบี Muhammad ﷺ จนกระทั่งปัจจุบันและยังเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลามที่จะนำมาซึ่งผลประโยชน์และความสำเร็จของบรรดามุสลิมเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนใหญ่มักจะพบว่ากรรมการที่ได้รับการคัดเลือกจะประสบปัญหาทั้งจากผู้ได้รับการคัดเลือกและคณะบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะสังเกตเห็นว่าปัญหาส่วนใหญ่ของการคัดเลือกเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เช่น การซื้อเสียงเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง โดยเฉพาะตำแหน่งสำคัญๆ การเกณฑ์คนมาในวันคัดเลือก การใส่ร้าย กล่าวหาผู้ลงสมัครด้วยกัน การช่วงชิงอำนาจในการปกครอง และสังคมนิยม ซึ่งพบบ่อยในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะภูมิภาคใดของประเทศ รวมถึงจังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีมัสยิดจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จำนวน 182 มัสยิด ใน 26 เขต มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ประมาณ 2,250 คน ที่ประสบปัญหาในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และช่วงชิงตำแหน่งเช่นเดียวกัน ฉะนั้นมุสลิมจำเป็นต้องยึดเอาการซุรอเป็นหลักพื้นฐานและเป็นกฎเกณฑ์ในการตัดสินในเรื่องราวต่างๆ และจำเป็นต้องมีการจัดตั้งผู้แทนที่มีคุณธรรมที่มาจากมุสลิม นอกจากนี้ในรูปของกระบวนการซุรอถือเป็นประโยชน์อย่างหนึ่งของการนำเอามาใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยความสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากหลักการทางศาสนา ในแง่นี้กล่าว การ

สร้างความเป็นพลเมืองที่มีสำนึกต่อส่วนรวมเป็นประเด็นที่มีความสำคัญในแง่ของการทำความเข้าใจว่าควรต้องสอดคล้องต่อบริบทสังคมอย่างสำคัญไม่ควรยึดรูปแบบที่ตายตัวเป็นการเฉพาะ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง“ชูรอในอิสลาม ; กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชูรอเพื่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยใคร่ขอนำเสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ควรปรับแก้ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ว่าด้วยการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. 2542 กล่าวคือให้นำการชูรอบรรจุไว้ในระเบียบและให้มีผลบังคับใช้

2. ให้ทางมัสยิดนำวิธีการชูรอมาใช้เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

3. ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการทำวิจัยในประเด็นนี้ต่อไป เพื่อให้ได้ผลสรุปทางวิชาการที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้คนที่ทั้งมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมต่อไป

บรรณานุกรม

ชลิต ถาวรนุกิจกุล ม.ป.ป. “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในฐานะปัจจัยขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคาความรุนแรง”.สำนักส่งเสริมการเมืองภาคประชาชน. สถาบันพระปกเกล้า.

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามพ.ศ. 2540

สมาคมศิษย์เก่าอาหรับแห่งประเทศไทย. 2542. “พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย. อัลมะดีนะฮฺ: ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

อับดุลสุโก ดินอะ 2555 “สะกอมกับการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการชูรอ” พิมพ์ครั้งที่ 1. นราวาส ฟงศ์นราการพิมพ์.

al-Nawawih, Mahy al-Din Yahya bin Sharf 2001 Sahih Muslim bi Sharh al-Nawawiy 4 Ed. Cairo Dar- al-Hadith.

al – Qurtubiy.1999. al-jami ‘li Ahkam al-Qur’an (الجامع لاحكام القرآن) Beirut: Dar- Fixr.

Al-Tabri.Muhammad binJarir.2000. Tafsir Jami’a al-bayan fiy ta’awiyl al-qur an. Bairut. Muasasah al-Rislat.

Ibn Kathir. Ismail bin Kathir. 1998. Tafsir al- Qur an al- Azim Beirut. Daral- Ma` rifah.

Ibn Manzur, al-Allamah Ibn Manzur Lisan al- Arab (لسان العرب) Vols.7, 3 Ed Dar- Ihya al-Turath al-Arabiyy.

Louis Ma'luf 1992. al-Munjid fi al-Ahlam.3 المنجد فى اللغة والأعلام Ed.Beirut: Dar- Mashrix.

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กรณีศึกษา

อิมาม กรรมการอิสลามประจำมัสยิด

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้าง

เรื่อง ชูรอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชูรอเพื่อการคัดเลือก

กรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้วิจัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปี สัมภาษณ์

เริ่มการสัมภาษณ์เวลาน. จบการสัมภาษณ์เวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

กรุณาเล่าประวัติโดยย่อเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวในด้านต่อไปนี้

ประวัติการศึกษา

.....

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

.....

จำนวนสัปบุรุษประจำมัสยิด

.....

บริบททั่วไปของมัสยิดและสัปบุรุษ

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลในการบริหารมัสยิด

แนวประเด็นคำถามเรื่องชูรอที่ใช้ในการบริหารมัสยิด

1. เล่าความเป็นมาของการก่อตั้งมัสยิด

.....

.....

2. ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

.....

3. วิธีการได้มาของตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในปัจจุบัน

.....

4. การเข้าดำรงตำแหน่ง ของกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

.....

● ใช้วิธีที่เรียกว่าชูรอหรือไม่

ใช่ เพราะ

.....

ไม่ใช่ เพราะ

หากใช้ชูรอให้ตอบคำถามต่อไปนี้

● ใช้มาตั้งแต่เมื่อไหร่

.....

● กรณีการชูรอใช้อย่างไร

.....

● เหตุใดถึงใช้วิธีชูรอ

.....

● ใช้แล้วมีผลอย่างไร

.....

● ปัจจุบันมัสยิดใช้ชูรอแบบใดหรือมีการใช้วิธีการอย่างอื่นนอกจากชูรอ

.....

● การใช้ชูรอตามที่กล่าวมานี้ แต่ละอย่าง แต่ละแบบมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

.....

5. การใช้หลักการชูรอดังกล่าว ท่านได้แบบอย่างมาจากทางใด จากการศึกษาหลักการ หรือจากแบบอย่างข้อปฏิบัติในที่อื่น หรือเกิดจากการหารือกัน ในชุมชนหรือจากการ แนะนำของใคร

.....

.....

6. ท่านเห็นว่า มัสยิดของท่าน ควรกำหนดให้มีรูปแบบซุรอเพื่อการให้ได้มาของกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมัสยิดอย่างไร และนำหลักการซุรอมาใช้ในการบริหารมัสยิดอย่างไร

.....

.....

7. ในการบริหารกิจการมัสยิดมีการใช้หลักการซุรอทุกด้านหรือใช้เฉพาะในการคัดเลือกกรรมการมัสยิดเท่านั้น.

.....

.....

8. ท่านเห็นว่า พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ควรกำหนดให้มีการนำซุรอมาใช้ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

9. ขอให้ท่านแนะนำแหล่งคำสอน หรือบัญญัติศาสนาอิสลามเกี่ยวกับหลักการซุรอที่นำมาใช้

.....

.....

ตอนที่ 3 หลักการซุรอตามบัญญัติศาสนาอิสลาม

แนวประเด็นคำถาม

1. ความหมายของซุรอ

.....

.....

2. หลักการและวิธีปฏิบัติซุรอตามหลักการ

.....

.....

3. คำว่าซุรอในอัลกรุอาน อัลฮะดีษ ฟิกฮฺ และวรรณกรรมอื่นๆ

.....

.....

4. ฐานะของชุรอในการเป็นบรรทัดฐานของการดำเนินชีวิต

.....
.....

5. ความสำคัญของชุรอตามหลักการอิสลาม

.....
.....

6. การให้ความสำคัญแก่หลักการชุรอของมุสลิมโดยทั่วไปในประเทศไทย

.....
.....

7. การเอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคของระเบียบบริหารกิจการศาสนาอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ต่อการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

.....
.....

8. ประสบการณ์การนำหลักการชุรอมาใช้ในการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม

.....
.....

9. รูปแบบชุรอสำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เหมาะสม

.....
.....

แบบสัมภาษณ์กรณีศึกษา
ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
กรรผู้ทรงคุณวุฒิอิสลามประจำจังหวัด

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยแบบกึ่งโครงสร้าง
เรื่อง ชูรอในอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชูรอเพื่อการคัดเลือก
กรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้วิจัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่งผู้ให้สัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปี สัมภาษณ์เวลา.....น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

กรุณาเล่าประวัติโดยย่อเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวในด้านต่อไปนี้

ประวัติการศึกษา

.....

ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

.....

บริบททั่วไปขององค์กร ..

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลในการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม

แนวประเด็นคำถามเรื่องชูรอที่ใช้ในการบริหารองค์การศาสนาอิสลาม

1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับระเบียบการบริหารองค์การศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการเข้าดำรง ตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ข้อดี ข้อที่เห็นควรปรับปรุงแก้ไข และข้อเสนอแนะ

ข้อดี

.....

ข้อที่เห็นควรปรับปรุงแก้ไข

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่มีมัสยิดบางแห่งบอกว่ามีผู้นำหลักการชูรอมาใช้

.....

.....
- หลักการชูรอที่แท้จริงในหลักการของอิสลาม เป็นอย่างไร

.....

.....
- การนำหลักชูรอมาใช้ตามที่อ้างกันนั้น สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับหลักการอิสลามอย่างไร

.....

.....

2. หากจะนำหลักการชูรอมาใช้ในการให้ได้มาซึ่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดควรเป็นรูปแบบใดและมีวิธีการให้เกิดการนำมาใช้อย่างไร อาจมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้างและควรมีการป้องกันอย่างไร

รูปแบบ

.....

.....

การนำมาใช้

.....

.....

ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

การป้องกัน

.....
.....

3.ตามประสบการณ์ของท่าน มืองค์ศาสนาใดบ้างในประเทศไทย และต่างประเทศที่นำ
หลักการชูรอมาใช้แล้วประสบผลสำเร็จ ควรยึดถือเป็นแบบอย่างและการนำหลักการชูรอ
มาใช้มีรูปแบบอย่างไร

.....

4.ท่านเห็นว่าพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ควรกำหนดให้มี
การนำหลักการชูรอมาใช้ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลาม
ประจำจังหวัดกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือไม่ อย่างไร

.....
.....

ตอนที่ 3 หลักการชูรอตามบัญญัติศาสนาอิสลาม

แนวประเด็นคำถาม

1.ความหมายของชูรอ

.....
.....

2.หลักการและวิธีปฏิบัติชูรอตามหลักการ

.....
.....

3.คำว่าชูรอในอัลกรุอาน อัลฮะดีษ ฟิกฮ์ และวรรณกรรมอื่นๆ

.....
.....

4.ฐานะของชูรอในการเป็นบรรทัดฐานของการดำเนินชีวิต

.....
.....

5.ความสำคัญของชูรอตามหลักการอิสลาม

.....
.....

6.การให้ความสำคัญแก่หลักการชูรอของมุสลิมโดยทั่วไปในประเทศไทย

.....
.....

7.การใช้อำนาจหรือเป็นอุปสรรคของระเบียบบริหารกิจการศาสนาอิสลามตาม
พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ต่อการคัดเลือกกรรมการ
อิสลามประจำมัสยิด

.....
.....

8. ประสบการณ์การนำหลักการชูรอมาใช้ในการบริหารกิจการศาสนาอิสลาม

.....
.....

9.รูปแบบชูรอสำหรับการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เหมาะสม

ภาคผนวก ค

รูปภาพกรณีศึกษาและการประชุมโฟกัสกรุป

กรณีศึกษา

สัมภาษณ์นายอรุณ บุญชม ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2562

สัมภาษณ์นายอนันต์ วันแอะเกาะ ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2562

สัมภาษณ์นายบุญล้อม สาดและ ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2562

สัมภาษณ์นายวุฒิวัย หวังบุ๋ม อิหม่ามประจำมัสยิดอิตฮาร (เขตมีนบุรี)
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2562

สัมภาษณ์ นายเราะห์หมัด โปธีกระเจน อีหม่ามประจำมัสยิดคอยรุดดีน (ลำต้นกล้วย)
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2562

สัมภาษณ์ นายอาหะหมัด ขามเทศทอง ผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการอิสลามประจำกรุงเทพมหานคร
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2562

สัมภาษณ์ นายพงษ์ศักดิ์ เต็ดดวง อิหม่ามประจำมัสยิดนูรุดดีน (คลอง 13)
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2562

สัมภาษณ์ นายอับดุลรอหมานมาน กาเหยี้ม กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย จังหวัด
สงขลา
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอท. เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562

สัมภาษณ์ นายสุวัฒน์ กุบกระปี่ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (จังหวัดชลบุรี)
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอท. เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2562

สัมภาษณ์ นายไพศาล อับดุลลอ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (จังหวัดระยอง)
สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอท. เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2562

สัมภาษณ์นายสมัคร หีมโตะตะ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย (จังหวัดพัทลุง)

สัมภาษณ์ที่สำนักงาน กอ.กทม. เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2562

รูปภาพ

การคัดเลือกอิหม่าม บิหลั่น และกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคอยรุดติน วัน
อาทิตย์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2562
ณ มัสยิดคอยรุดติน (ลำต้นกล้วย) เขตหนองจอกกรุงเทพฯ

รูปภาพ

การคัดเลือกบิหลั่นประจำมัสยิดดารูละมาน (พญาไท)

วันอาทิตย์ที่ 27 ตุลาคม 2562

ณ มัสยิดดารูละมาน เขตราชเทวี กรุงเทพฯ

รูปภาพ

การคัดเลือกอิหม่ามและกรรมการมัสยิดอัลบุชรอ (คลองสีวังเล็ก)

วันอาทิตย์ที่ 19 มกราคม 2563

ณ มัสยิดอัลบุชรอ (คลองสีวังเล็ก) เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ

รูปภาพ

การคัดเลือกคณะคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอัลอิสตีโกมะห์

วันอาทิตย์ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2563

ณ มัสยิดอัลอิสตีโกมะห์เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ

รูปภาพ

การคัดเลือกอิหม่ามและกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอัลกุบรอ

วันอาทิตย์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2563

ณ มัสยิดอัลกุบรอเขตสวนหลวง กรุงเทพฯ

โพกัสกรูป

การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ชुरอโนอิสลาม : กรณีศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการชुरอเพื่อการค้าเพื่อการค้าเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในกรุงเทพมหานคร

สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วันที่ 2 ธันวาคม 2562

ณ ห้องประชุมเล็ก ศูนย์บริหารกิจการศาสนาอิสลามแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ เขตหนองจอก กรุงเทพฯ

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	โทรศัพท์	ลายมือชื่อ	หมายเหตุ
1	นายพิสิษฐ์ อรุณพลทรัพย์	อิหม่ามประจำมัสยิด	084 3865552		
2	นายสมบัติ ซูโอะ	อิหม่ามประจำมัสยิด	081-207-8615		
3	นายพงษ์ศักดิ์ เต็ดดวง	อิหม่ามประจำมัสยิด	081-889-2853		
4	นายอาหมัด อามีดิน	อิหม่ามประจำมัสยิด	089-797 3818		
5	นายอรุณ บุญชม	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี	094-096-5124		
6	นายสุธรรม บุญมาเลิศ	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี	0945535655		
7	นายเช็อล ลีวัน	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี	080 6269913		
8	นายกองเข็ม มั่นคง	ผู้ทรงคุณวุฒิจุฬาราชมนตรี	081-657-6758		
9	นายอาหะหมัด ขามเทศทอง	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	081-626-5851		
10	นายประสิทธิ์ มะหะหมัด	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	081-814-8019		

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	โทรศัพท์	ลายมือชื่อ	หมายเหตุ
11	นายสมาน ด้วงคำ	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	09003794484		
12	ดร.อับดุลรอหมาน กาหมีม	กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	081-5988093		
13	นายบุญล้อม สาดและ	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการอิสลาม ประจำกรุงเทพมหานคร	081-552-9529		
14	นายเจริญ โต๊ะมาลี	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการอิสลาม ประจำกรุงเทพมหานคร	081-731-8011		
15	นายนริศ อามีนเซ็น	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการอิสลาม ประจำกรุงเทพมหานคร	0895330609		
16	นายทวิช อารีเยกิดโกศล	ผู้ทรงคุณวุฒิคณะกรรมการอิสลาม ประจำกรุงเทพมหานคร	021 9125099		

ภาคผนวก ง

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และ
ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้ง
กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ.ศ. ๒๕๕๙

พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐

พระราชบัญญัติ

การบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม

พ.ศ.๒๕๔๐

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

เป็นปีที่ ๕๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยมัสยิดอิสลามและกฎหมายว่าด้วยการ ศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม ของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนา อิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐”

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐

(๒) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนาอุปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘

(๓) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนาอุปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๑

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

“มัสยิด” หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม

“สัปบุรุษประจำมัสยิด” หมายความว่า มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีมติรับเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็น สัปบุรุษเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้

“อิหม่าม” หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด

“คอเต็บ” หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด

“บิหลัน” หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ กับออกกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละกระทรวง

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๖ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจุฬาราชมนตรีคนหนึ่ง เพื่อเป็นผู้นำกิจการศาสนาอิสลามในประเทศไทยให้นายกรัฐมนตรีนำชื่อผู้ที่จะดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีซึ่งได้รับความเห็นชอบจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นจุฬาราชมนตรี หลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาจุฬาราชมนตรีตามวรรคสองให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๗ จุฬาราชมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นมุสลิมผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์
- (๓) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
- (๔) เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด
- (๕) เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา
- (๖) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (๗) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย
- (๘) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (๙) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (๑๐) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

มาตรา ๘ จุฬาราชมนตรีมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นต่อทางราชการเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
- (๒) แต่งตั้งคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้คำปรึกษาเกี่ยวกับบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(๓) ออกประกาศแจ้งผลการตรวจจันท์ตามมาตรา ๓๕ (๑๑) เพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนา

(๔) ออกประกาศเกี่ยวกับข้อวินิจฉัยตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

มาตรา ๙ จุฬาราชมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๗

มาตรา ๑๐ จุฬาราชมนตรี กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด และกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มีสิทธิสวมเสื้อครุยและประดับเข็มพระปรมาภิไธย ทั้งนี้ ตามระเบียบว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๑ เมื่อเห็นสมควร กระทรวงศึกษาธิการอาจจัดตั้ง “อิสลามวิทยาลัย” ขึ้นเพื่อให้นักศึกษาและอบรมทางวิชาการศาสนา วิชาการทั่วไป และวิชาชีพได้

หมวด ๒

การจัดตั้งและการเลิกมัสยิด

มาตรา ๑๒ การสร้าง การจัดตั้ง การย้าย การรวม การเลิก และการจดทะเบียนมัสยิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง การจัดตั้ง การรวม และการเลิกมัสยิด ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๓ ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิดในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

มาตรา ๑๔ มัสยิดที่เป็นนิติบุคคลอาจเลิกได้โดยการจดทะเบียนเลิกมัสยิดต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ บรรดาทรัพย์สินของมัสยิดที่เลิกตามวรรคหนึ่ง ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ใกล้ที่สุด ถ้าไม่อาจทำได้ให้โอนไปยังมัสยิดที่เป็นนิติบุคคลที่อยู่ในลำดับถัดไป เว้นแต่เป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยมีผู้อุทิศให้ และผู้อุทิศให้ได้แสดงเจตนาไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๕ มัสยิดที่ได้จดทะเบียนแล้วให้ดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามหมวด ๕ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันจดทะเบียน

หมวด ๓

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

มาตรา ๑๖ ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย” ประกอบด้วยจุฬาราชมนตรีเป็นประธานกรรมการและกรรมการ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ซึ่งเป็นผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน และจากกรรมการอื่นซึ่งคัดเลือกโดยจุฬาราชมนตรีมีจำนวนหนึ่งในสามของจำนวนผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ถ้ามีเศษให้ปัดทิ้ง การคัดเลือกผู้แทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และการคัดเลือกกรรมการอื่นตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยตนเองเป็นรองประธานกรรมการ เลขานุการ และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

มาตรา ๑๗ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๗ ยกเว้น (๒) และ (๑๐)

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์

มาตรา ๑๘ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) ให้คำปรึกษาหรือข้อแนะนำเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(๓) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

(๔) ออกระเบียบเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สินและการจัดหาผลประโยชน์ของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและมัสยิด

(๕) ออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(๖) ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในจังหวัดที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ในการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจะมอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ใกล้เคียงปฏิบัติหน้าที่แทนก็ได้

(๗) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามมาตรา ๔๑

(๘) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับรายจ่ายของสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้ถูกต้องตามความเป็นจริง

- (๙) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลาม
- (๑๐) ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษาศาสนาอิสลาม
- (๑๑) ประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในกิจการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม
- (๑๒) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๙ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ เมื่อกรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้มีการคัดเลือกเพื่อดำเนินการแต่งตั้งใหม่ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันครบกำหนดตามวาระ ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการนั้นปฏิบัติหน้าที่ไปก่อนจนกว่าจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งกรรมการใหม่

มาตรา ๒๐ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๑๙ กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก

(๓) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗ ในกรณีที่ตำแหน่งกรรมการว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามวาระให้มีการคัดเลือกและดำเนินการแต่งตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งที่ว่างเหลือไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่คัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่พ้นจากตำแหน่งในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๒๑ ในการประชุมคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่จึงจะเป็นองค์ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการปฏิบัติหน้าที่แทน ถ้าประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ให้กรรมการที่มาประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม มติของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาดแต่ถ้าเป็นมติให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพ้นจากตำแหน่ง มติดังกล่าวต้องมีเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

มาตรา ๒๒ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย โดยมี

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจมีมติมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้ และให้เลขาธิการคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน

หมวด ๔

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มาตรา ๒๓ จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดตามมาตรา ๑๓ ไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่งประกอบด้วยกรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่าเก้าคนแต่ไม่เกินสามสิบคน

การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการให้อิมามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการและตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๒๔ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- (๑) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗
- (๒) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก
- (๓) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันคัดเลือก

มาตรา ๒๕ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีวาระการดำรงตำแหน่งหกปี เมื่อตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำจังหวัดว่างลงให้มีการคัดเลือกกรรมการแทนภายในเก้าสิบวันนับแต่วันตำแหน่งว่าง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการว่างลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน และยังมีกรรมการเหลืออยู่ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่ได้รับการคัดเลือก จะไม่ให้มีการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๒๖ ในจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ให้คำปรึกษาและเสนอความเห็นเกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่อผู้ว่าราชการจังหวัด

(๒) กำกับดูแลและตรวจตราการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในจังหวัด และจังหวัดอื่นตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมอบหมาย

(๓) ประนีประนอมหรือชี้ขาดคำร้องทุกข์ของสัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งเห็นว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมจากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(๔) กำกับดูแลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย

(๕) พิจารณาแต่งตั้งและถอดถอนกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(๖) สอบสวนพิจารณาให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐ (๔)

(๗) สั่งให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพักหน้าที่ระหว่างถูกสอบสวน

(๘) พิจารณาเกี่ยวกับการจัดตั้ง การย้าย การรวม และการเลิกมัสยิด

(๙) แต่งตั้งผู้รักษาการแทนในตำแหน่ง อิหม่าม คอเต็บ และบิหลัน เมื่อตำแหน่งดังกล่าวว่าง

ลง

(๑๐) ออกหนังสือรับรองการสมรสและการหย่าตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

(๑๑) ประนีประนอมข้อพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามเมื่อได้รับการร้องขอ

(๑๒) จัดทำทะเบียนทรัพย์สิน เอกสารและบัญชีรายรับ รายจ่าย ของสำนักงาน

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ถูกต้องครบถ้วนเป็นปัจจุบัน และรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงินและทรัพย์สินให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยทราบปีละหนึ่งครั้งภายใน เดือนมีนาคมของทุกปี

(๑๓) ออกประกาศและให้คำรับรองเกี่ยวกับกิจการศาสนาอิสลามในจังหวัด

มาตรา ๒๗ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๒๕ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเพราะขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๔ ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่พ้นจากตำแหน่งในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๒๘ การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้นำมาตรา ๒๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๙ ให้มีสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน้าที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยมีคณะกรรมการอิสลามประจำ

จังหวัดเป็นผู้แทนของสำนักงานในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจมีมติมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้ และให้เลขานุการคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รับผิดชอบในกิจการของสำนักงาน

หมวด ๕

คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

มาตรา ๓๐ ให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย

- (๑) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ
- (๒) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ
- (๓) บิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ และ
- (๔) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นกำหนดจำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน

ให้สัปบุรุษประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเลือกกรรมการตาม (๔) เป็นเลขานุการหนึ่งคน นายทะเบียนหนึ่งคน เหนรัญญิกหนึ่งคน และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น

ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นประธานในที่ประชุมสัปบุรุษประจำมัสยิด เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แล้วเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๓๑ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (๑) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗
- (๒) อ่านพระคัมภีร์อัลกุรอานได้ถูกต้อง
- (๓) สามารถนำในการปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (๔) มีความสามารถแสดงธรรมได้
- (๕) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ไม่ถือเป็นนักพรตหรือนักบวช

การพ้นจากตำแหน่งของ อิหม่าม คอเต็บ และบิหลั่น ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๓๒ กรรมการตามมาตรา ๓๐ (๔) ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (๑) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๗
- (๒) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก
- (๓) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่มีมัสยิดนั้นตั้งอยู่ไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

มาตรา ๓๓ เมื่อตำแหน่งอิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลัน วางลงให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา ๓๐ มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง

มาตรา ๓๔ กรรมการตามมาตรา ๓๐ (๔) มีวาระการดำรงตำแหน่งสี่ปี เมื่อตำแหน่งกรรมการวางลงให้นำวิธีการตามที่บัญญัติในมาตรา ๓๐ มาใช้เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง เว้นแต่ตำแหน่งกรรมการดังกล่าววางลงเนื่องจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐ (๔) และผู้ที่พ้นจากตำแหน่งได้ยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยตามมาตรา ๔๑ ระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันให้นับแต่วันที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติ ถ้าตำแหน่งกรรมการวางลงก่อนถึงกำหนดตามวาระไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันจะไม่ดำเนินการคัดเลือกกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างก็ได้ กรรมการที่ได้รับการคัดเลือกแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

มาตรา ๓๕ คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) บำรุงรักษามัสยิดและทรัพย์สินของมัสยิดให้เรียบร้อย
- (๒) วางระเบียบปฏิบัติภายในของมัสยิดเพื่อให้การดำเนินงานของมัสยิดเป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- (๓) ปฏิบัติตามคำแนะนำชี้แจงของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในเมื่อไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย
- (๔) สนับสนุนสัปบุรุษในการปฏิบัติศาสนกิจ ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (๕) พิจารณามีมติรับมุสลิมเข้าเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิด
- (๖) อำนวยความสะดวกและอบรมสั่งสอนให้สัปบุรุษประจำมัสยิดปฏิบัติศาสนกิจโดยถูกต้องเคร่งครัด

- (๗) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสัปบุรุษประจําสมัยเมื่อได้รับการร้องขอ
- (๘) จัดให้มีและรักษาสมุดทะเบียนสัปบุรุษประจําสมัย และตรวจตราแก้ไขเพิ่มเติมสมุดทะเบียนดังกล่าวให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
- (๙) จำหน่ายชื่อสัปบุรุษประจําสมัยออกจากทะเบียน เมื่อได้สอบสวนแล้วปรากฏว่าผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (๑๐) จัดให้มีทะเบียนทรัพย์สิน เอกสาร และบัญชีรายรับรายจ่ายของมัสยิดให้ถูกต้องตรงความเป็นจริง และจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน ฐานะการเงิน และทรัพย์สินของมัสยิด แล้วรายงานให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบภายในเดือนมีนาคมของทุกปี
- (๑๑) ดูดวงจันทร์และแจ้งผลการดูดวงจันทร์ต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- (๑๒) ส่งเสริมการศึกษาและจัดกิจกรรมที่ไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม

มาตรา ๓๖ สัปบุรุษประจําสมัยผู้ถูกจำหน่ายชื่อตามมาตรา ๓๕ (๙) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ประกาศให้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน และให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้เป็นที่สุด การยื่นคำร้องคัดค้านและการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๓๗ อิหม่ามมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลาม
- (๒) ปกครองดูแลและแนะนำเจ้าหน้าที่ของมัสยิดให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้เรียบร้อย
- (๓) แนะนำให้สัปบุรุษประจําสมัยปฏิบัติให้ถูกต้องตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมาย
- (๔) อำนวยความสะดวกแก่มุสลิมในการปฏิบัติศาสนกิจ
- (๕) สั่งสอนและอบรมหลักธรรมทางศาสนาอิสลามแก่บรรดาสัปบุรุษประจําสมัย

มาตรา ๓๘ คอเต็บมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการแสดงธรรมแก่สัปบุรุษประจําสมัย

มาตรา ๓๙ บิหลั่นมีหน้าที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในการประกาศเชิญชวนให้มุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

มาตรา ๔๐ กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(๑) ครบกำหนดวาระตามมาตรา ๓๔ วรรคหนึ่ง สำหรับกรรมการอื่นตามมาตรา ๓๐ (๔) ในคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๓๒

(๕) สัปบุรุษประจำมัสยิดตามมาตรา ๓๐ วรรคสอง จำนวนเกินกว่ากึ่งหนึ่งยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดขอให้พ้นจากตำแหน่ง และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนและวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

(๖) คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสอบสวนแล้วเห็นว่ามีความประพฤติในทางที่จะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่มัสยิด หรือบกพร่องต่อหน้าที่ หรือดำเนินกิจการของมัสยิดไปในทางไม่สงบเรียบร้อย หรือขัดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม หรือกระทำการอันอาจเสื่อมเสียประโยชน์ของมัสยิด และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยแล้วมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

ในกรณีที่สอบสวนแล้วเห็นว่าพฤติการณ์แห่งความผิดที่ได้กระทำยังไม่ถึงขั้นให้พ้นจากตำแหน่ง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจวินิจฉัยให้ภาคทัณฑ์ไว้ก่อนก็ได้

มาตรา ๔๑ กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐ (๔)

(๕) และ (๖) มีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง และให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาวินิจฉัยให้เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องคัดค้าน มติของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยให้เป็นที่สุด

การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด

มาตรา ๔๒ การประชุมคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้นำมาตรา ๒๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๓ ให้ผู้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔ ให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับดำรง

ตำแหน่งต่อไปอีกสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับดำรงตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๔๐

มาตรา ๔๔ ให้มัสยิดซึ่งได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นมัสยิดตามมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๕ ให้ “อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย” ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เป็นอิสลามวิทยาลัยตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔๖ บรรดากฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งที่ออกตามพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ให้ใช้บังคับโดยอนุโลมก่อนจนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ และคำสั่งตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก ขวาลิต ยงใจยุทธ

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. ๒๔๙๐ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พุทธศักราช ๒๔๘๘ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๙๑ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน สมควรปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

**ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
ว่าด้วยวิธีพิจารณาการพ้นจากตำแหน่งกรรมการอิสลาม**

พ.ศ. ๒๕๖๐

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๐ (๓) มาตรา ๒๗ (๓) มาตรา ๔๐ (๔) และมาตรา ๔๑ วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ ประกอบกับมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๑๔ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงออกระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า "ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยวิธีพิจารณาการพ้นจากตำแหน่งกรรมการอิสลาม พ.ศ. ๒๕๖๐"

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการสอบสวน การพิจารณา การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านกรณีให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๔๒

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใด ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยรักษาการตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ข้อ ๕ ในระเบียบนี้

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยแล้วแต่กรณี

“กรรมการอิสลาม” หมายความว่า กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น หรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“คณะอนุกรรมการ” หมายความว่า คณะอนุกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยหรือคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

มอบหมายแล้วแต่กรณี

“คำร้อง” หมายความว่า คำร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ เพื่อขอให้พิจารณา
วินิจฉัยและสั่งให้กรรมการอิสลามพ้นจากตำแหน่ง

“ผู้ร้อง” หมายความว่า ผู้ยื่นคำร้องขอให้กรรมการอิสลามพ้นจากตำแหน่ง

“ผู้ถูกร้อง” หมายความว่า กรรมการอิสลามที่ถูกร้องให้พ้นจากตำแหน่ง

“คำคัดค้าน” หมายความว่า คำคัดค้านของผู้ถูกร้องที่ยื่นต่อคณะกรรมการ

“การไต่สวน” หมายความว่า การสอบข้อเท็จจริงฝ่ายเดียวตามคำร้องของผู้ร้อง
เพื่อวินิจฉัยว่าคำร้องมีมูลหรือไม่

“การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการ
ดำเนินการอื่น เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ว่าเป็นความผิดตามคำร้อง

“คำร้องคัดค้าน” หมายความว่า คำร้องคัดค้านของผู้ถูกร้อง ซึ่งคัดค้านคำสั่งคณะกรรมการ
อิสลามประจำจังหวัดที่มีคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามมาตรา
๔๑ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และระเบียบ
คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของอิหม่าม คอ
เต็บ และบิหลั่น พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

บททั่วไป

ข้อ ๖ การยื่นคำร้อง คำคัดค้าน คำร้องคัดค้านหรือเอกสารอื่น ๆ ตามระเบียบ
นี้ให้ยื่นด้วยตนเองต่อคณะกรรมการแล้วแต่กรณี

ข้อ ๗ คณะกรรมการต้องดำเนินการไต่สวนคำร้อง หากคำร้องมีมูลให้
สอบสวนทั้งสองฝ่าย

การดำเนินการไต่สวนหรือสอบสวนคณะกรรมการอาจตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อดำเนินการแทน
ก็ได้

ในกรณีมีการยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดซึ่งให้กรรมการ อิสลาม
พ้นจากตำแหน่ง คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจตั้งคณะอนุกรรมการ
สอบสวน แล้วสรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเสนอต่อ
คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาและวินิจฉัยก็ได้

ข้อ ๘ คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการซึ่งมีหน้าที่ไต่สวนหรือสอบสวน
ต้องแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่มีการยื่นคำ
ร้องหรือคำคัดค้านของคู่กรณี

ในการไต่สวนหรือสอบสวนห้ามมิให้บุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมการไต่สวนหรือสอบสวน

การถอนคำร้อง การลาออก การพ้นจากตำแหน่งเมื่อครบวาระ ไม่ตัดอำนาจของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการที่จะไต่สวน หรือสอบสวนการกระทำตามเหตุที่ร้องนั้นต่อไปจนสิ้นกระบวนการตามระเบียบนี้

ข้อ ๙ การส่งสำเนาคำร้อง สำเนาคำร้องคัดค้าน หรือเอกสารอื่น ๆ ตามระเบียบนี้ การแจ้งกำหนดวันนัดไต่สวน หรือกำหนดวันนัดสอบสวน หรือการแจ้งคำสั่งของคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ให้ทำเป็นหนังสือแจ้งให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายที่ต้องรับหนังสือลงนามรับทราบไว้ หรือส่งหนังสือทางไปรษณีย์ตอบรับ

ข้อ ๑๐ กรณีขอเลื่อนการไต่สวนหรือสอบสวน ให้ผู้ร้องหรือผู้ถูกร้องมีหนังสือแจ้งเหตุผลที่ไม่มาตามนัดและระบุวันนัดใหม่

ข้อ ๑๑ ก่อนการไต่สวนหรือสอบสวน พยานทุกคนต้องสาบานตนว่า “วัลลอธิข้าพเจ้าขอสาบานต่ออัลลอฮ์ว่า จะให้การด้วยความสัตย์จริงทุกประการ”

ข้อ ๑๒ ในการไต่สวนหรือสอบสวน คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีสิทธิอ้างตนเองเป็นพยาน รวมทั้งพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานอื่นใด โดยให้แจ้งจำนวนพยานและพยานจะให้ถ้อยคำในประเด็นใด แต่ทั้งนี้ต้องนำพยานที่อ้างมาด้วยตนเอง เว้นแต่กรณีมีเหตุจำเป็นเพื่อความเป็นธรรมคณะกรรมการอาจขอความร่วมมือเชิญพยานบุคคลมาให้ข้อมูล หรือขอพยานเอกสาร หรือพยานอื่นใดที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลภายนอกให้จัดส่งมาก็ได้

ข้อ ๑๓ การไต่สวนหรือสอบสวน ทั้งฝ่ายผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง รวมทั้งพยาน ผู้ให้ข้อมูล ให้บันทึกถ้อยคำของผู้ให้ถ้อยคำเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วอ่านให้ฟัง หรือให้ท่านเองและให้ลงลายมือชื่อ ถ้าไม่ยอมลงลายมือชื่อให้บันทึกเหตุแห่งการไม่ลงลายมือชื่อไว้ด้วย หากไม่สามารถลงลายมือชื่อได้ ให้พิมพ์ลายนิ้วหัวแม่มือซ้ายแทนหรือตามที่มีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การไต่สวนหรือสอบสวนพยานต้องไม่มีลักษณะการให้ถ้อยคำที่ซ้ำซ้อนเกินความจำเป็น

ข้อ ๑๔ ในการดำเนินการตามข้อ ๑๓ คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการต้องลงลายมือชื่อในบันทึกถ้อยคำการไต่สวนหรือสอบสวนนั้นด้วย ถ้าบันทึกถ้อยคำมีหลายหน้า ให้กรรมการหรืออนุกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนกับผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกหน้า

ในบันทึกถ้อยคำ ห้ามมิให้ชุดลบบหรือบันทึกข้อความทับ ถ้าจะต้องแก้ไขข้อความที่ได้บันทึกไว้แล้วให้ใช้วิธีขีดฆ่าหรือตักเติม และให้กรรมการหรืออนุกรรมการอย่างน้อยหนึ่งคนกับผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อกำกับไว้ทุกแห่งที่ขีดฆ่าหรือตักเติม

ข้อ ๑๕ ให้คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการจัดแจ้งรายงานการไต่สวนหรือสอบสวน รวมไว้ในสำนวนทุกครั้ง

รายงานตามวรรคหนึ่ง ให้มีรายละเอียดเกี่ยวกับเลขคำร้อง ชื่อคู่กรณี สถานที่ วันและเวลาที่ดำเนินการ ข้อความโดยย่อเกี่ยวกับเรื่องที่กระทำ และลายมือชื่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ ในกรณีที่กระทำต่อหน้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ให้คู่กรณีดังกล่าวลงลายมือชื่อไว้ด้วย

ข้อ ๑๖ ห้ามมิให้กรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในกรณีที่มีการยื่นคำร้องให้กรรมการอิสลามพ้นจากตำแหน่ง เข้าร่วมการไต่สวนและสอบสวน ประชุมและใช้สิทธิในการพิจารณาลงมติเฉพาะเรื่องดังกล่าวแล้วแต่กรณี

คำร้อง คำคัดค้าน

ข้อ ๑๗ คำร้องให้ใช้ถ้อยคำสุภาพทำเป็นหนังสือ และต้องมี

(๑) วัน เดือน ปี ที่ยื่นคำร้อง ชื่อ นามสกุล อายุ เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ร้องตามหลักฐานทะเบียนราษฎร รวมทั้งที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

(๒) ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ของผู้ถูกร้อง

(๓) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ถูกร้องได้กระทำผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับการกระทำนั้น ๆ พอสมควรเท่าที่จะให้ผู้ถูกร้องเข้าใจคำร้องได้

(๔) ความประสงค์ของผู้ร้องที่ต้องการให้ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่ง

(๕) ลายมือชื่อของผู้ร้อง

การยื่นคำร้องต้องยื่นต้นฉบับพร้อมสำเนาตามจำนวนผู้ถูกร้อง ในกรณีที่มีผู้ร้องจำนวนมากกว่าห้าคนขึ้นไปร้องในเหตุเดียวกัน บุคคลเหล่านั้นอาจยื่นคำร้องร่วมกันเป็นฉบับเดียว โดยจะมอบหมายให้ผู้ร้องคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนเป็นผู้แทนของผู้ร้องทุกคนก็ได้ ในกรณีนี้ให้ถือว่าการดำเนินการตามระเบียบนี้ของผู้กระทำการแทนผู้ร้องย่อมผูกพันกับผู้ร้องทุกคน

ข้อ ๑๘ เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องแล้ว มีสิทธิยื่นคำคัดค้านต่อคณะกรรมการ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง หากไม่ยื่นภายในกำหนดให้ถือว่าไม่ประสงค์คัดค้านคำร้องแต่อย่างใด

คำคัดค้านให้ใช้ถ้อยคำสุภาพทำเป็นหนังสือ และต้องมี

(๑) วัน เดือน ปี ที่ยื่นคำคัดค้าน ชื่อ นามสกุล อายุ เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ถูกร้องตามหลักฐานทะเบียนราษฎร รวมทั้งที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

(๒) ให้ผู้ถูกร้องแสดงโดยแจ้งชัดในคำคัดค้านว่า ยอมรับหรือปฏิเสธคำร้องของผู้ร้องทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น

(๓) ลายมือชื่อของผู้ถูกร้อง

ข้อ ๑๙ คณะกรรมการอาจมอบหมายให้ประธานกรรมการ เลขาธิการ เลขาธิการ หรือกรรมการคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนเป็นผู้แทนก็ได้ เพื่อพิจารณาว่าคำร้องยื่นถูกต้องตามข้อ ๑๗ หรือไม่ หากถูกต้องให้รับคำร้อง หากไม่ถูกต้องให้ส่งไม่รับคำร้องพร้อมแสดงเหตุผลแจ้งให้ผู้ร้องทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ส่งเมื่อมีคำสั่งรับคำร้องตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ส่งสำเนาคำร้องแก่ผู้ถูกร้องภายในสิบห้าวัน และให้มีหลักฐานแสดงการรับสำเนาคำร้องตามข้อ ๙ ด้วยคณะกรรมการหรือผู้ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้รับคำร้องและส่งสำเนาคำร้องให้ผู้ถูกร้องแล้ว ให้กำหนดวันไต่สวนคำร้องในวันหลังจากครบกำหนดการยื่นคำคัดค้าน และทำเป็นหนังสือแจ้งผู้ร้องไปให้ถ้อยคำเพื่อไต่สวนว่าคำร้องมีมูลหรือไม่พร้อมทั้งนำพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานอื่นใดไปในวันไต่สวนด้วยถ้าผู้ร้องไม่มาตามกำหนดนัด ให้ยกคำร้องเสีย แต่ถ้าเห็นว่ามีเหตุสมควรจึงมาไม่ได้จะส่งเลื่อนการไต่สวนไปก็ได้

การสอบสวนและการพิจารณา

ข้อ ๒๐ เมื่อไต่สวนเสร็จให้คณะกรรมการรายงานผลให้คณะกรรมการพิจารณา มีความเห็นสั่งให้ยกคำร้องหรือสั่งว่าคำร้องมีมูล

ข้อ ๒๑ เมื่อคณะกรรมการพิจารณาตามข้อ ๒๐ เห็นว่ามีมูลให้สั่งรับคำร้องและแจ้งคำสั่งดังกล่าวเป็นหนังสือให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องทราบเพื่อไปให้ถ้อยคำในการสอบสวนตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด โดยดำเนินการให้เป็นไปตามข้อ ๙

หากคณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าไม่มีมูล ให้ส่งยกคำร้องแล้วแจ้งเป็นหนังสือพร้อมแสดงเหตุผลการยกคำร้องนั้นให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องทราบ

คำร้องที่คณะกรรมการยกคำร้องตามวรรคสอง หรือข้อ ๑๙ วรรคสี่ ผู้ร้องจะยื่นคำร้องในเรื่องเดียวกันนั้นอีกไม่ได้

ข้อ ๒๒ ในการสอบสวนถ้าผู้ร้องไม่มาตามกำหนดนัด ให้ยกคำร้องเสีย แต่ถ้าเห็นว่าเหตุสมควรจึงมาไม่ได้จะส่งเลื่อนการสอบสวนไปก็ได้

กรณีผู้ถูกร้องไม่มาตามกำหนดนัดสอบสวนโดยไม่แจ้งเหตุใดๆ ถือว่าผู้ถูกร้องไม่ประสงค์ให้ถ้อยคำในการสอบสวน หากผู้ถูกร้องมีเหตุอันสมควรจึงมาไม่ได้จะส่งเลื่อนการสอบสวนไปก็ได้

ข้อ ๒๓ คณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการต้องพิจารณาข้อเท็จจริงจากคำร้องคำคัดค้าน พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานอื่นใด แล้วรวบรวมผลการสอบสวนพร้อมความเห็นตามข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และหรือหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อรายงานต่อที่ประชุมคณะกรรมการให้พิจารณาวินิจฉัยและมีคำสั่งหรือคำวินิจฉัย

ข้อ ๒๔ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดร่วมกันพิจารณาวินิจฉัยผลการสอบสวนตามข้อ ๒๓ และมีมติเป็นคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งหรือภาคทัณฑ์หรือคำสั่งให้ยกคำร้อง

คำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งหรือภาคทัณฑ์หรือคำสั่งให้ยกคำร้อง ต้องมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่สอบสวน เหตุผลการพิจารณาวินิจฉัยซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และหรือหลักการของศาสนาอิสลามโดยแจ้งชัด

ข้อ ๒๕ เมื่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติแล้วให้แจ้งคำสั่งตามข้อ ๒๔ เป็นหนังสือพร้อมสำเนาคำสั่งส่งให้ผู้ร้องและผู้ถูกร้องทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่มติดังนั้นให้ส่งสำเนาคำสั่งและสำเนาสำนวนการสอบสวนทั้งหมดกรณีมีมติและแจ้งคำสั่งให้กรรมการอิสลามพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง แก่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ส่งคำสั่งต้นฉบับคำสั่งและสำนวนการสอบสวนให้เก็บรักษาไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

การยื่นคำร้องคัดค้านและการวินิจฉัย

ข้อ ๒๖ คำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการอิสลามตามข้อ ๒๔ ผู้ถูกร้องมีสิทธิยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง

ข้อ ๒๗ เมื่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้รับคำร้องคัดค้านแล้วให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจมอบหมายให้ประธานกรรมการ เลขาธิการ หรือกรรมการคนหนึ่งคนใดหรือหลายคนเป็นผู้แทน ตรวจสอบคำสั่งของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดว่าเป็นไปตามข้อ ๒๔ วรรคสองหรือไม่ หากคำสั่งถูกต้องให้แจ้งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทราบว่ามีผู้ร้องได้ยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่ง และให้ชะลอการคัดเลือกกรรมการอิสลามแทนตำแหน่งที่ว่างไว้ก่อนจนกว่าคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติ

(๒) หากคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งตามข้อ ๒๔ วรรคสอง ไม่ถูกต้อง ให้ผู้ได้รับมอบหมายตาม (๑) เสนอต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยพิจารณาวินิจฉัยคำสั่งนั้นพร้อมสำนวนการสอบสวน แล้วมีมติให้เป็นไปตามกฎหมาย

(๓) ส่งสำเนาคำร้องคัดค้านให้ผู้ร้องแก้คำร้องคัดค้านภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้องคัดค้าน หากผู้ร้องไม่แก้คำร้องคัดค้านภายในกำหนดให้ถือว่าไม่ประสงค์แก้คำร้องคัดค้าน

ข้อ ๒๘ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องพิจารณาวินิจฉัยจากสำนวนในข้อ ๒๕ วรรคสอง เมื่อมีเหตุจำเป็นคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยหรือคณะอนุกรรมการ อาจสอบพยานหรือขอหลักฐานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด คู่กรณี หรือบุคคลอื่นก็ได้

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยต้องมีรายละเอียดข้อเท็จจริงที่สอบสวน เหตุผลการพิจารณาวินิจฉัยซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และหรือหลักการของศาสนาอิสลามโดยแจ้งชัด

ข้อ ๒๙ ให้ส่งสำเนาคำวินิจฉัยถึงผู้ร้อง ผู้ถูกร้อง และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยมีมติต้นฉบับคำวินิจฉัย และสำนวน ให้เก็บรักษาไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ข้อ ๓๐ เมื่อมีการยื่นคำร้องหรือการร้องขอจากส่วนราชการให้กรรมการอิสลามประจำจังหวัด หรือกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยผู้หนึ่งผู้ใดพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้าม ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้โดยอนุโลม

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๑ ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการสอบสวน การพิจารณา การยื่นคำร้องคัดค้าน และการวินิจฉัยคำร้องคัดค้านให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดพ้นจากตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งได้ดำเนินการไว้ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ระเบียบดังกล่าวใช้บังคับไปพลางก่อนจนกว่าจะเสร็จสิ้น

ประกาศ ณ วันที่ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

(นายอาศิส พิทักษ์คุมพล)

ประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

ระเบียบคณะกรรมการ
การกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
ว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
พ.ศ. ๒๕๕๙

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๐ วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐ และมติคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในการประชุมครั้งที่ ๙/๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๕๙ คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยจึงกำหนดระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๕๙”

ข้อ ๒ ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้ยกเลิกระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๔๒

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งอื่นใดที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ ๔ ในระเบียบนี้

“กรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ให้ความหมายรวมถึง อิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลันด้วย

“คณะกรรมการคัดเลือก” หมายความว่า คณะกรรมการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามประกาศแต่งตั้งของประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

“เจ้าหน้าที่คัดเลือก” หมายความว่า ผู้ได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการคัดเลือกเพื่อช่วยปฏิบัติงานการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” หมายความว่า มัสยิดหรือสถานที่อื่น ที่ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกำหนดให้เป็นสถานที่คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก” หมายความว่า บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“ผู้มีสิทธิคัดเลือก” หมายความว่า สัปบุรุษประจำมัสยิดผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

“วันคัดเลือก” หมายความว่า วันที่มีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามประกาศของประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ข้อ ๕ ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยรักษาการตามระเบียบนี้ และมีอำนาจตีความวินิจฉัยปัญหา กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีปฏิบัติเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบนี้

ในกรณีมีเหตุอันสมควรก่อนวันคัดเลือก คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยอาจยกเว้นหรือผ่อนผันการปฏิบัติตามความในระเบียบนี้ข้อหนึ่งข้อใดก็ได้

หมวด ๑

กำหนดการคัดเลือก

ข้อ ๖ หากตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใดจะว่างลงเพราะเหตุครบวาระ ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดนั้นจัดทำทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดให้เป็นปัจจุบัน แล้วส่งสำเนาทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดฉบับปัจจุบันให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในหกสัปดาห์ก่อนวันครบวาระตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

เมื่อตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่มีอยู่คนหนึ่งคนใดจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกตามข้อ ๘ วรรคหนึ่ง ให้แล้วเสร็จพร้อมทั้งแจ้งต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง หากคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้ใดไม่จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกตามกำหนดให้สัปบุรุษประจำมัสยิดที่มีสิทธิคัดเลือกไม่น้อยกว่า ๑๒ คน แจ้งต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบว่ามีผู้ใดจัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกหรือแจ้งตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลง

ถ้าไม่มีผู้ใดแจ้งตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดว่างลงตามวรรคสอง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเร่งรัดการจัดส่งบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกภายในระยะเวลาอันสมควร และหากไม่ส่งตามที่กำหนดให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดให้มีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามระเบียบนี้โดยใช้บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกฉบับล่าสุดของมัสยิดนั้นที่เก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อใช้คัดเลือกต่อไป

กรณีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดผู้ใดไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจพิจารณาสอบสวนและวินิจฉัยมีมติให้พ้นจากตำแหน่งหรือภาคทัณฑ์ตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๗ การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกาศกำหนดวันคัดเลือก ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เวลาเริ่มประชุมและสิ้นสุดการคัดเลือก ตามแบบ กอม.๑ ท้ายระเบียบนี้ ให้สัปบุรุษของมัสยิดที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสี่สัปดาห์ก่อนวันคัดเลือก

ถ้าคณะกรรมการคัดเลือกเห็นว่าไม่สามารถจะดำเนินการตามกำหนดเวลาในวาระหนึ่งได้ เนื่องจากมีเหตุจำเป็นให้ใช้ดุลยพินิจยกเลิกการคัดเลือกและให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกำหนดวันคัดเลือกใหม่โดยเร็ว

หมวด ๒

บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก

ข้อ ๘ เมื่อจะต้องมีการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดใด ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามข้อ ๖ วาระสอง จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกจากทะเบียนสัปบุรุษประจำมัสยิดตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ตามแบบ กอม.๒ ทำระเบียบนี้ จำนวนสามชุด ส่งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดรับทราบและให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายลงนามรับทราบพร้อมประทับตราสำคัญคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกชุด ชุดที่หนึ่งให้ปิดประกาศที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ชุดที่สองและชุดที่สามมอบให้คณะกรรมการคัดเลือกนำไปใช้ในวันคัดเลือกหนึ่งชุด และสำรองไว้ติดที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหนึ่งชุด

การปิดประกาศบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกชุดที่หนึ่ง ต้องปิดประกาศก่อนวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน เพื่อให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกได้ตรวจสอบ และขอแก้ไขให้ถูกต้องก่อนวันคัดเลือกไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน

ผู้มีสิทธิคัดเลือกผู้ใดไม่มีชื่ออยู่ในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกเนื่องจากรายชื่อตกหล่นหรือมีอายุครบสิบห้าปีบริบูรณ์ก่อนวันคัดเลือกและไม่ดำเนินการขอเพิ่มชื่อตามวาระสองต่อคณะกรรมการคัดเลือกให้ถือว่าผู้นั้นสละสิทธิ หากมีการเพิ่มชื่อให้จัดทำบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกเพิ่มเติมและดำเนินการตามวาระหนึ่ง

ผู้มีสิทธิคัดเลือกผู้ใดเห็นว่ามีชื่อบุคคลที่ไม่มีสิทธิคัดเลือกปรากฏอยู่ในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก อาจร้องขอให้ถอนชื่อบุคคลนั้นออกจากบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกต่อคณะกรรมการคัดเลือกก่อนถึงกำหนดวันคัดเลือกไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เมื่อคณะกรรมการคัดเลือกสอบสวนวินิจฉัยให้ถอนชื่อแล้ว ต้องส่งผลการวินิจฉัยให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายขีดชื่อของผู้ถูกถอนชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือกชุดที่สองและชุดที่สามตามวาระหนึ่ง ให้ปิดประกาศคำวินิจฉัยไว้ที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดที่เห็นได้โดยง่ายก่อนวันคัดเลือกไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ผู้มีสิทธิคัดเลือกผู้ใดไม่ได้รับการเพิ่มชื่อตามวาระสามหรือคณะกรรมการคัดเลือกไม่ถอนชื่อตามวาระสี่ ให้ร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดให้พิจารณาวินิจฉัยคำร้องคัดค้านให้แล้วเสร็จก่อนวันคัดเลือกไม่น้อยกว่าห้าวัน คำวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อให้เพิ่มชื่อหรือถอนชื่อแล้วแต่กรณีให้ถือเป็นที่สุด ให้ปิดประกาศ

คำวินิจฉัยนั้นไว้ที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด และมอบให้คณะกรรมการคัดเลือกใช้ร่วมกับ บัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก

ข้อ ๙ ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการคัดเลือก ประกอบด้วยประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับ มอบหมายให้เป็นประธานคณะกรรมการคัดเลือกและมีกรรมการซึ่งประธานกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดเห็นสมควรและมีจำนวนที่เหมาะสม ตามแบบ กอม.๓ ทำระเบียบนี้ และให้คณะกรรมการ คัดเลือกมีอำนาจหน้าที่สอบสวนวินิจฉัยให้เพิ่มชื่อหรือถอนชื่อในบัญชีผู้มีสิทธิคัดเลือก การประชุม คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด การตรวจหลักฐาน บันทึกระยะเนน แต่งตั้งหรือมอบหมาย เจ้าหน้าที่คัดเลือก และงานอื่น เช่น สั่งให้บุคคลที่ก่อความวุ่นวายหรือขัดขวางการคัดเลือกออกไปจาก ที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด หรือร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ก่อเหตุนั้นต่อเจ้าพนักงานที่ไปร่วม รักษาความสงบ รวมทั้งดำเนินการเพื่อให้การคัดเลือกเป็นไปด้วยความเรียบร้อย การลงมติวินิจฉัยของคณะกรรมการคัดเลือกให้ถือเสียงข้างมาก

ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดอาจขอความร่วมมือไปยังนายอำเภอท้องที่ หรือผู้อำนวยการเขต หรือเจ้าพนักงานตำรวจ ในพื้นที่ที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตั้งอยู่ จัด เจ้าหน้าที่รักษาความสงบไปประจำทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยที่ที่เลือกกรรมการอิสลาม ประจำมัสยิดในวันคัดเลือก

หมวด ๓

การประชุมสัปบุรุษ

ข้อ ๑๐ สัปบุรุษผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้องมีอายุตั้งแต่สิบห้า ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และเป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดมาแล้วไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันก่อนวันคัดเลือก

ข้อ ๑๑ ในการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้สัปบุรุษผู้มีสิทธิคัดเลือก ในที่ประชุมเสนอชื่อบุคคลผู้สมควรเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ผู้รับการเสนอชื่อต้องมีผู้รับรอง ไม่น้อยกว่ายี่สิบคน และผู้ได้รับการเสนอชื่อต้องบันทึกรับรองคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม แบบ กอม.๔ ทำระเบียบนี้ ต่อหน้าคณะกรรมการคัดเลือก

ถ้ามีผู้ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดไม่เกินจำนวน ที่คัดเลือกให้ถือว่าผู้ถูกเสนอชื่อเป็นผู้ได้รับคัดเลือก และให้บันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลาม ประจำมัสยิดตามแบบ กอม.๗

ข้อ ๑๒ ในวันคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการคัดเลือก ชี้แจงต่อที่ประชุมสัปบุรุษที่จะทำการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ใน การคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับคัดเลือก จำนวนกรรมการ

อิสลามประจําสมัยที่จะคัดเลือกตามวาระหรือแทนตำแหน่งที่ว่าง ตลอดจนวิธีคัดเลือกให้ที่ประชุม สัปบุรุษทราบ

ในการประชุมสัปบุรุษเพื่อคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือก แสดงบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรที่ทางราชการออกให้ต่อคณะกรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่ คัดเลือก และลงลายมือชื่อหรือลายพิมพ์นิ้วมือในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกพร้อมรับบัตรแสดงตัว ตามแบบท้ายระเบียบนี้ เพื่อเข้าร่วมการประชุมและใช้สิทธิลงคะแนนคัดเลือกกรรมการอิสลามประจํา สมัย

ให้คณะกรรมการคัดเลือกบันทึกเหตุการณ์และกรณีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่าง ดำเนินการคัดเลือกไว้เป็นหลักฐานตามแบบ กอม.๑๐ ท้ายระเบียบนี้

หมวด ๔

การลงคะแนน

ข้อ ๑๓ วิธีคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัยให้กระทำโดยวิธีลับ เว้นแต่ที่ ประชุมสัปบุรุษฝ่ายข้างมากร้องขอให้กระทำโดยวิธีเปิดเผย

ข้อ ๑๔ ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีลับ ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงหลักฐานอย่างใดอย่าง หนึ่ง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรที่ทางราชการออกให้ พร้อมบัตรแสดงตัวตามข้อ ๑๒ วรรคสอง เมื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกได้แสดงหลักฐานดังกล่าว และกรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่คัดเลือก เห็นว่าเป็นผู้มีสิทธิคัดเลือกแล้ว ถ้าไม่มีผู้มีสิทธิคัดเลือกอื่นทักท้วง ให้หมายเหตุชนิดบัตรและ หมายเลขหลักฐานไว้ในต้นขั้วบัตรลงคะแนน

ในกรณีคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกแสดงหลักฐานตามวรรคหนึ่งด้วย

ข้อ ๑๕ การออกเสียงคัดเลือกโดยวิธีเปิดเผย ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือก กำหนดวิธีคัดเลือกตามความเหมาะสม

ข้อ ๑๖ เมื่อมีการทักท้วงการปฏิบัติของคณะกรรมการคัดเลือก ให้คณะกรรมการ คัดเลือกพิจารณาชี้ขาดแล้วบันทึกไว้ตามแบบ กอม.๑๐ ให้ผู้ทักท้วงและกรรมการคัดเลือกทุกคนลง ชื่อในบันทึก หากผู้ทักท้วงไม่ยอมลงชื่อให้คณะกรรมการคัดเลือกบันทึกไว้

ข้อ ๑๗ บัตรลงคะแนนคัดเลือกให้ใช้บัตรสีขาวเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย สีเขียวเลือกอิหม่าม สีชมพูเลือกคอเต็บ สีเหลืองเลือกบิหลัน บัตรลงคะแนนคัดเลือกแต่ละประเภทให้ เย็บรวมกันเป็นเล่ม ๆ ละห้าสิบแผ่นโดยมีลักษณะและขนาดตามแบบท้ายระเบียบนี้ เมื่อพับบัตร ลงคะแนนคัดเลือกแล้วมีขนาดพอสมควร ด้านหน้ามีตราคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย กับข้อความว่า “บัตรลงคะแนนคัดเลือกกรรมการอิสลามประจําสมัย” และเมื่อใช้คัดเลือกให้ ประทับตราสำคัญคณะกรรมการอิสลามประจําจังหวัดด้วย

ด้านในของบัตรตอนบนมีข้อความว่า “ให้ทำเครื่องหมายกากบาทเพียงเครื่องหมายเดียวใน “ช่องทำเครื่องหมาย” นี้” ต่อลงไปให้แบ่งออกเป็นสองช่อง ช่องที่หนึ่งมีข้อความว่า “หมายเลขประจำตัว” ช่องที่สองมีข้อความว่า “ช่องทำเครื่องหมาย” ถัดลงไปให้แบ่งออกเป็นสองช่อง ช่องที่หนึ่งมีหมายเลขเป็นเลขอารบิกเรียงลำดับลงไป ช่องที่สองปล่อยว่างไว้สำหรับทำเครื่องหมายกากบาท มีเส้นคั่นระหว่างหมายเลขประจำตัวและช่องทำเครื่องหมายผู้ถูกเสนอชื่อ

ข้อ ๑๘ ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องคัดเลือก หรือคัดเลือกเฉพาะอิหม่าม คอเต็บและกรรมการอื่น หรือคัดเลือกเฉพาะอิหม่าม บิหลั่น และกรรมการอื่น หรือคัดเลือกเฉพาะอิหม่ามกับกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสัที่ใช้คัดเลือกตำแหน่งอิหม่าม

ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องคัดเลือกเฉพาะคอเต็บ บิหลั่น และกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสัที่ใช้คัดเลือกตำแหน่งคอเต็บ

ในกรณีที่มีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตามจำนวนตำแหน่งที่ต้องคัดเลือกเฉพาะบิหลั่น และกรรมการอื่น ให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกตามสัที่ใช้คัดเลือกตำแหน่งบิหลั่น

ข้อ ๑๙ หากมีผู้เสนอชื่อผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นกรรมการนอกจากอิหม่าม คอเต็บ หรือบิหลั่นเป็นกลุ่มและหรือเสนอชื่อไม่ครบจำนวนตามตำแหน่งที่ต้องคัดเลือก ให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกจัดให้จับสลากเพื่อกำหนดหมายเลขประจำตัวผู้เข้ารับการคัดเลือกเป็นรายบุคคล โดยให้จับสลากจัดลำดับก่อนหลังเพื่อเลือกหมายเลขประจำตัวของผู้แทนกลุ่มและรายบุคคลก่อน ผู้แทนกลุ่มหรือบุคคลใดได้สลากลำดับเลือกหมายเลขประจำตัวก่อนจะมีสิทธิได้หมายเลขประจำตัวตั้งแต่หมายเลขหนึ่งเป็นต้นไปจนครบจำนวนในกลุ่มหรือแต่ละบุคคลเรียงลำดับกันไปจนครบตามจำนวนผู้เข้ารับการคัดเลือก เมื่อได้หมายเลขประจำตัวผู้เข้ารับการคัดเลือกแล้วให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกประกาศรายชื่อและเลขหมายประจำตัวให้ที่ประชุมสัปบุรุษทราบและใช้ลงคะแนน สำหรับบัตรลงคะแนนคัดเลือกให้ใช้บัตรลงคะแนนคัดเลือกสีขาวที่ใช้คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ข้อ ๒๐ เมื่อผู้มีสิทธิคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดได้รับบัตรลงคะแนนคัดเลือกให้ไปยังคูหาลงคะแนนที่วางคราวละหนึ่งคนเพื่อลงคะแนน การลงคะแนนเลือกให้ผู้มีสิทธิคัดเลือกทำเครื่องหมายกากบาทด้วยปากกาในช่องทำเครื่องหมายให้ตรงกับเครื่องหมายประจำตัวผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อที่ตนต้องการเลือกลงในบัตรลงคะแนนคัดเลือก และให้ทำเครื่องหมายกากบาทเพียงหนึ่งเครื่องหมายในช่องนั้น และทำเครื่องหมายกากบาทในช่องทำเครื่องหมายอื่นไม่เกินจำนวนคะแนนที่ต้องลง แล้วพับบัตรลงคะแนนคัดเลือกนั้น ทั้งนี้ต้องทำให้เสร็จภายในเวลาอันสมควรแล้วนำ

บัตรลงคะแนนคัดเลือกลงไปมอบแก่กรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่คัดเลือกใส่หีบบัตรต่อหน้าตนแล้ว
ออกไปจากที่เลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

ข้อ ๒๑ ถ้าผู้มีสิทธิคัดเลือกไม่สามารถลงคะแนนเลือกได้ เพราะบัตรลงคะแนน
คัดเลือกบกพร่องหรือชำรุด ให้ส่งบัตรลงคะแนนคัดเลือกรับคืนแก่กรรมการคัดเลือก แล้วให้กรรมการ
คัดเลือกจัดบัตรลงคะแนนคัดเลือกให้แก่ผู้นั้นใหม่

ข้อ ๒๒ หีบบัตรลงคะแนนคัดเลือกอาจทำด้วยไม้ โลหะ หรือวัสดุอื่นใด ที่มีฝาและ
กุญแจหรืออุปกรณ์นิรภัยใด และที่ฝามีช่องใส่บัตรลงคะแนนคัดเลือกด้วย หรืออาจขอรับการ
สนับสนุนหีบบัตรและกุญแจลงคะแนนจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอท้องที่มาดำเนินการได้โดย
อนุโลม

ข้อ ๒๓ ถ้าการลงคะแนนหรือการนับคะแนนไม่สามารถกระทำได้หรือการนับ
คะแนนยังไม่เสร็จสิ้นเนื่องจากเกิดเหตุสุดวิสัย ให้คณะกรรมการคัดเลือกประกาศยกเลิกการ
ลงคะแนนหรือนับคะแนนตามแบบ กอม.๘ แล้วให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดประกาศ
วันคัดเลือกใหม่เพื่อให้ลงคะแนนนับคะแนน หรือนับคะแนนให้แล้วเสร็จภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่
รับทราบเหตุอันได้สงบลงและให้กำหนดวันคัดเลือกใหม่ให้ลงคะแนนหรือนับคะแนนแล้วแต่กรณี
ภายในสิบวันนับแต่วันประกาศนั้นตามแบบ กอม.๘ ทำระเบียบนี้

ข้อ ๒๔ การตรวจนับคะแนนให้กรรมการคัดเลือกหรือเจ้าหน้าที่คัดเลือกกรอก
คะแนนตามแบบ กอม. ๕ ทำระเบียบนี้ ถ้าจำนวนบัตรที่ลงคะแนนออกเสียงเท่ากัน หรือน้อยกว่า
จำนวนผู้มาใช้สิทธิคัดเลือก ให้ถือว่ากรรมการคัดเลือกรับสมัคร หากปรากฏว่ามีบัตรลงคะแนนคัดเลือกลง
เกินจำนวนผู้มาใช้สิทธิคัดเลือก คณะกรรมการคัดเลือกต้องประกาศยกเลิกและดำเนินการตามข้อ ๒๓
โดยอนุโลม

ข้อ ๒๕ บัตรลงคะแนนคัดเลือกต่อไปนี้ถือว่าเป็นบัตรเสีย คือ

- (๑) บัตรปลอม
- (๒) บัตรที่ทำเครื่องหมายเกินกว่าหนึ่งเครื่องหมายในช่องทำเครื่องหมาย
- (๓) บัตรที่มีได้ทำเครื่องหมาย
- (๔) บัตรที่ปรากฏว่าได้พับซ้อนกันมากกว่าหนึ่งบัตร
- (๕) บัตรที่มีเครื่องหมายหรือข้อความอื่นใดนอกจากที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้
- (๖) บัตรที่ไม่อาจทราบได้ว่าลงคะแนนให้ผู้ถูกเสนอชื่อผู้ใด

บัตรดังกล่าวให้สลักว่า “เสีย” และให้กรรมการคัดเลือกคนหนึ่งลงชื่อกำกับไว้ การสลักบัตรเสียให้
สลักด้านขวาใต้ตราคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ข้อ ๒๖ ในกรณีที่ผู้ถูกเสนอชื่อมีคะแนนเท่ากันให้จับสลาก ก่อนจะให้จับสลาก
ประธานคณะกรรมการคัดเลือกต้องจัดให้ผู้ที่ได้รับคะแนนเท่ากันตกลงเสียก่อนว่าจะให้ผู้ใดเป็นผู้จับ

สลากก่อนหลัง แล้วจัดทำบัตรสลากขนาดกว้างยาวเท่ากัน มีจำนวนเท่ากับจำนวนผู้ได้รับคะแนนเท่ากัน โดยเขียนข้อความว่า“ได้รับเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด” ตามจำนวนที่ต้องการ และกรรมการคัดเลือกคนหนึ่งลงชื่อกำกับทุกบัตรสลาก

ข้อ ๒๗ เมื่อการนับคะแนนสิ้นสุดลงแล้ว ให้คณะกรรมการคัดเลือกเก็บบัตรลงคะแนนคัดเลือกที่ใช้คะแนนแล้ว บันทึกการเลือกตามแบบ กอม.๑๐ และแบบกรอกคะแนนตามแบบกอม.๕ ทำयरระเบียบนี้ บรรจุในหีบบัตรลงคะแนนคัดเลือก ส่วนบัตรเสียนั้นให้บรรจุของ หรือห่อไว้เป็นส่วนต่างหาก โดยมีให้ปะปนกับบัตรลงคะแนนคัดเลือกอื่น และให้เก็บไว้ด้วยกันในหีบบัตรลงคะแนนคัดเลือกแล้วปิดหีบบัตรใส่กุญแจหรืออื่นใด ประจำครั้งกับกุญแจหรืออื่นใด และให้เอากระดาษปิดทับช่องใส่บัตร โดยลงชื่อคณะกรรมการคัดเลือกกำกับไว้บนกระดาษนั้นด้วย ทั้งนี้ให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าปวงสัปบุรุษซึ่งอยู่ในที่นั้น และนำหีบบัตรเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

ในกรณีที่ไม่สามารถเก็บหลักฐานเกี่ยวกับการคัดเลือกไว้ในหีบบัตร ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจัดเก็บไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมและปลอดภัย

หมวด ๕

การแต่งตั้งและการร้องคัดค้าน

ข้อ ๒๘ เมื่อเสร็จการคัดเลือกและปรากฏผู้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ให้คณะกรรมการคัดเลือกบันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและลงลายมือชื่อพร้อมพยานอย่างน้อยสามคนตามแบบ กอม.๖ หรือ กอม.๗ ทำयरระเบียบนี้ แล้วให้ประธานคณะกรรมการคัดเลือกนำเสนอผลการคัดเลือกพร้อมแบบบันทึกต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้งต่อไป

ข้อ ๒๙ เมื่อเสร็จการคัดเลือกตามข้อ ๒๘ แล้ว หากผู้ที่ไม่ได้รับการคัดเลือกเห็นว่าการคัดเลือกเป็นไปโดยมิชอบ ให้มีสิทธิร้องคัดค้านการคัดเลือกต่อคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดโดยตรงภายในเจ็ดวันนับแต่วันคัดเลือก

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคัดค้านภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันได้รับคำร้องคัดค้าน เมื่อวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคัดค้านแล้วเห็นว่าการคัดเลือกนั้นถูกต้องให้ยกคำร้อง หากเห็นว่าการคัดเลือกเป็นไปโดยมิชอบให้ยกเลิกการคัดเลือกแล้วมีคำสั่งให้ดำเนินการคัดเลือกใหม่ตามข้อ ๒๓ โดยอนุโลม

ข้อ ๓๐ คำร้องคัดค้านตามข้อ ๒๙ วรรคหนึ่ง ต้องทำเป็นหนังสือและใช้ถ้อยคำสุภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) วัน เดือน ปี ที่ร้องคัดค้าน

- (๒) ชื่อและนามสกุล หมายเลขประจำตัวประชาชน และภูมิลำเนาของผู้ร้องคัดค้าน
- (๓) ชื่อผู้ถูกคัดค้าน และภูมิลำเนาของผู้ถูกคัดค้าน
- (๔) ระบุข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่เกิดการกระทำนั้น
- (๕) ระบุพยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานบุคคลพร้อมภูมิลำเนา
- (๖) ลงลายมือชื่อผู้คัดค้าน

คำร้องคัดค้านที่ได้ยื่นไว้แล้ว เมื่อพ้นระยะเวลายื่นคำร้องคัดค้านแล้ว ผู้คัดค้านจะขอแก้ไขเพิ่มเติมไม่ได้ผู้ร้องคัดค้านมีสิทธิขอถอนคำร้องคัดค้านเสียแต่เวลาใดก่อนที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคัดค้านนั้นก็ได้

ข้อ ๓๑ ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจะทำลายบัตรลงคะแนนคัดเลือกลูกและเอกสารที่เก็บอยู่ในหีบบัตรนั้นได้ เมื่อพ้นระยะเวลาคัดค้านการคัดเลือกตามข้อ ๒๙ แล้วไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และในกรณีที่มีการคัดค้านการคัดเลือกให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเก็บรักษาหีบบัตรหรือเก็บไว้ในสถานที่ตามข้อ ๒๗ จนกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดวินิจฉัยชี้ขาดแล้ว

ข้อ ๓๒ ผู้ได้รับคัดเลือกเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดต้องผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามและกฎหมายว่าด้วยการบริหารองค์กรศาสนาอิสลามจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก่อน

ให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณามีมติแต่งตั้งผู้ได้รับคัดเลือกและผ่านการตรวจสอบตามวรรคหนึ่งแล้ว เพื่อดำรงตำแหน่งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ทั้งนี้ต้องดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสองนี้รวมระยะเวลาไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงานตามบันทึกผลการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามข้อ ๒๘และออกหนังสือแต่งตั้งตามแบบทำยระเบียบนี้

ให้กรรมการอิสลามประจำมัสยิดดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีมติแต่งตั้งเป็นต้นไป

ในกรณีที่คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดพิจารณาไม่แต่งตั้งให้เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ต้องมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ขณะนั้นยกเว้นกรณีการขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามการเป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามกฎหมายในเรื่องเป็นผู้ต้องโทษจำคุกหรือการล้มละลายหรือเป็นผู้ทุพพลภาพหรือเป็นผู้มีโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวงให้ถือมติของที่ประชุมด้วยเสียงข้างมาก

ข้อ ๓๓ หนังสือแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิดให้ติดไว้ ณ มัสยิดโดยเปิดเผย

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๔ ในกรณีที่มีประกาศให้คัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดและกำหนดวันคัดเลือกแล้ว โดยประกาศนั้นออกไว้ก่อนวันที่ระเบียบนี้ใช้บังคับ ให้ใช้ระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการคัดเลือกและแต่งตั้งกรรมการอิสลามประจำมัสยิด พ.ศ. ๒๕๔๒มาใช้บังคับโดยอนุโลมก่อน จนกว่าจะเสร็จสิ้นการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตามประกาศนั้น

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙

(นายอาศิส พิทักษ์คุมพล)

ประธานกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
مجلس اكام اسلام ولاية

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๖ (๕) แห่งพระราชบัญญัติการบริพาของคหบดีอิสลาม พ.ศ. ๒๕๕๐
مفكوة كواس دالم باب 26 (5) اكا تفديران فرليگان اكام اسلام تامون 2540 ب

แต่งตั้งให้ ملتيق اكن

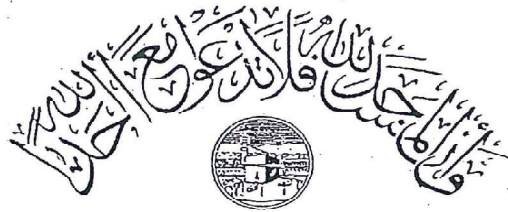
เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด متجادی أهلی جوانکواس مسجد

มีศักดิ์และสิทธิแห่งตำแหน่งนั้นทุกประการ
دغن فرليتقکن این مک پر کواس له ای دالم سگل بيدغ یغوکستان

ขอออกองค์ละฮะดี ขุบข่านาฮ์ วาเคอาลา ได้ประทานความเจริญและความสุขสมบูรณ์ ตลอดนิรันดร์
موگا الله سبحانه وتعالی مفکونیاکن رحمة دان کسجهزان سلما ۲ ۵ آمین

ตั้งแต่วันที่ هجرة	เดือน	ฮารีโวลัน
ตรงกับวันที่ ب	เดือน	ฮารีโวลัน
		ฮารีโวลัน

นางกะเบ็อน ประธานกรรมการ
تقدیر یغدفرتوا

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

جو اتنكواس مجلس اكام اسلام تايلاند

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๖) และมาตรา ๒๖ (๕) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารของกึ่งสภาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐
 مفكوة كواس دالم باب 18 (6) دان باب 26 (5) اكما ففدبير ان فرليگان اكام اسلام تامون 2540 ب

ให้หนังสือสำคัญฉบับนี้แก่
 يهوا شهادة ابن دبريكن كعد

เพื่อแสดงว่าได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
 دانس فرلتيقن سباكي

มีชื่อ

مسجد

มีศักดิ์และสิทธิแห่งตำแหน่งนี้ทุกประการ

دشن فرلتيقن ابن مك بر كواس له اي دالم سكل بيدج يغير كسان

ขอออกองค์ลี้ลาหะห้ ขุ่มข่านาห้ วาเคฮาฮา ได้ประทานความเจริญและความสูงส่งสมบูรณ์ ตลอดจนนี้นถ

سوركا الله سبحانه وتعالى متكونياكن رحمة دان كسجهوان سلما ٢ آمين

ตั้งแต่วันที่	เดือน	ซึ่งเกาะห้ศักราห้
هجرة		مولاتي دوي تنگل
ตรงกับวันที่	เดือน	พุทธศักราห้
ب		برسمان دشن تنگل

นายทะเบียน
 فنلدفتر

ประธานกรรมการ
 يغدفرتوا

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย

جوآننگواس مجلس اگام اسلام تايلاند

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๘ (๖) และมาตรา ๒๖ (๕) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. ๒๕๔๐
مشکوٰۃ کواس دالم باب 18 (6) دان باب 26 (5) اکنا فتسیران فرلیگان اگام اسلام تاھون 2540 ب

แจ้งกิ่งใต้

ملتئق اکن

เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด

متحدای اھلی جوآننگواس مسجد

มีศักดิ์และสิทธิ์แห่งตำแหน่งนี้ทุกประการ

دغن فرلتئقکن این مک بر کواس له ای دالم سکل بیدغ ینھر کستان

ขอเชิญคหบดีและที่ ข้าราชการ วาละฮาลา ได้ประทานความเจริญและความสุขสมบูรณ์ ตลอดนิรันดรา

سورگا اللھ سبحانہ وتعالی مشکورئیاکن رحمة دان کسجهزان مسلما ۲ بی آمین

ตั้งแต่วันที่

เดือน

ซึ่งเกาะนี้ศักราช

هجرة

ฮาร็อบูล

مولائی دری تنگل

ตรงกับวันที่

เดือน

พุทธศักราช

ب

ฮาร็อบูล

برسان دغن تنگل

นายทะเบียน

فندفتو

ประธานกรรมการ

یئدفتوتا

สารบัญ้อัลกุรอ่านและอัลฮะดีษ

สารบัญ้อัลกุรอ่าน

ลำดับ	ตัวบท	ซูเราะห์	อายะฮ์	หน้า
1	وَالَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَمْرُهُمْ	الشورى	38	8
2	وَأَسْتَغْفِرُ لَهُمْ وَاَسْأَلُهُمْ فِي الْأَمْرِ فَمَا غَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ ...	ال عمران	159	9
3	لِوَالِدَاتٍ يَرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ...	البقرة	233	10
4	وَلَقَدْ رَئَيْتَ لِمَ لَمَاءُ كَاتِبِي جَاعِلِينَ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ...	البقرة	30-33	44
5	فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي ...	الصفات	102	46
6	وَأَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي ...	طه	32	48
7	لَيْتَ يَا أَبُيَاهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي ...	النمل	32	49
8	يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَ زَوَّجْتُكُمْ نِسَاءً تَرُدُنَّ ...	الاحزاب	28-29	50

สารบัญอัลอะดีษ

ลำดับ	ตัวบท	ผู้รายงาน	หน้า
1	تَرَيْنُ النَّصِيحَةَ قَلْنَا: مَنْ؟ قَالَ: اللَّهُ وَكُتَابِهِ ...	مسلم	51
2	مَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَكْثَرَ مَشُورَةً لِأَصْحَابِهِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ...	الترمذی	51
3	لَا مُسْتَشَارَ مُؤْتَمِنٍ	ابن ماجه	52
4	شِيرُونَ عَلِيٍّ فِي قَوْمٍ يَسُبُّونَ أَهْلِي مَا عَلِمْتُ عَلَيْهِمْ ...	البخاري	52
5	مَنْ بَايَعَ رَجُلًا مِنْ غَيْرِ مَشُورَةٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَا يُبَايِعُ ...	البخاري	53